

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Mittelalter und Neuzeit

BEDŘICHOV U OSKAVY (OKR. ŠUMPERK)

Zřícenina hradu Rabštejn. Vrcholný středověk. Ojedinelé nálezy. Povrchový průzkum.

Středověký hrad Rabštejn ležící asi 2 km S obce na horském hřbetu na údolím říčky Oskavy byl založen nejspíše na přelomu 13. a 14. století neznámým zakladatelem. Poprvé je zmíněn v pramenech roku 1318, kdy jej olomoucký biskup Konrád postoupil Janu Lucemburskému poté, co jej dobyl na stoupencích Jindřicha z Lipé. Po smrti byl hrad pánům z Lipé navrácen a ti jej nakonec prodávají roku 1355 markraběti Janovi (Plaček 2001, 525). Celé rabštejnské panství je poprvé zastaveno roku 1398 Pročkovci z Vildenberka a po něm následovali další zástavní držitelé (Karel 2004; 2005; 2006). K rozšíření hradu o jižní předhradí dochází v druhé polovině 15. století za panování Jindřicha z Jenštejna. V průběhu česko-uherských válek byl zástavním držitelem Jiří Tunkl z Brnička, stoupenec Jiřího z Poděbrad, který z hradu podnikal výpady proti spojencům Matyáše Korvína. Nakonec byl Rabštejn uherským vojskem dobyt roku 1483. Následně dochází k jeho obnově, ale někdy v letech 1520–1530 za Petra z Žerotína je odlehlý hrad nahrazen mnohem pohodlnějším a dosažitelnějším sídlem v Janovicích u Rýmařova. Na hradě ještě sídlili někteří úředníci a hajný. K využití fortifikace dochází opět v dobách třicetileté války, během níž jsou nejprve císařští vytlačeni Švédy a o rok později Švédové zase z hradu ustupují. Hrad byl naposled využíván v dobách tureckého ohrožení. Byl definitivně opuštěn a zpustl v závěru 17. století (Plaček 2001, 523).

V místech hradního jádra našel autor příspěvku početný soubor keramiky, čítající jedenáct kusů. V souboru se vyskytuje část dna z režného materiálu a cihlového oboustranného výpalu, ucho džbánů, dva fragmenty okrajů z hrnců a tři nezdobené výdutě. Ze čtyř fragmentů kachlů je jeden exemplář zlomek čelní vyhřívací stěny, na které se nachází vegetativní motiv, a tři kusy pláště. Veškerou keramiku můžeme klást do 15.–17. století. Nové nálezy tak rozšiřují nečetné nasbírané kolekce archeologických nálezů z lokality (Schenk 2005, 277; Vašíček 2007, 42–43) převážně z tohoto časového období.

Lukáš Hlubek

Literatura

Karel, J. 2004: Zástavní držitelé rabštejnského panství od konce 14. století do poloviny 15. století. *Střední Morava* 20, 92–101.

Karel, J. 2005: Zástavní držitelé rabštejnského panství v druhé polovině 15. století. *Střední Morava* 21, 88–104.

Karel, J. 2006: Zástavní držitelé rabštejnského panství od počátku do poloviny 16. století. *Střední Morava* 22, 74–92.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha.

Schenk, Z. 2005: Bedřichov (okr. Šumperk), Středověk a novověk. *Přehled výzkumů* 46, 277.

Vašíček, A. 2007: Klíč z Rabštejna. *Severní Morava* 93, 42–43.

Resumé

Bedřichov u Oskavy (Šumperk dist.). A few fragments of pottery, which can be dated in 15th–17th century, were found in the area of the castle Rabštejn.

BÍLAVSKO (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Kostel sv. Bartoloměje, p. č. 5. Raný středověk, vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavebními pracemi v rámci investiční akce Venkovní úpravy na kostele sv. Bartoloměje v Bílavsku byl v měsících červnu a červenci 2010 proveden záchranný archeologický výzkum formou dohledu nad výkopovými pracemi, který uskutečnili pracovníci Archaia Olomouc. Obec Bílavsko se nachází asi 2,5 km JZ od Bystřice pod Hostýnem. Kostel sv. Bartoloměje je situován při JZ okraji obce Bílavsko. Stavba je situována na SZ orientovaném svahu, který klesá od zalesněného návrší Chlumu.

Nejstarší zmínka o obci a existenci farního kostela je spojena s rokem 1364. Z pohledu středověké archeologie je na katastru obce nejdůležitější přítomnost hradu Chlum, situovaného v místě stejnojmenného hřbetu. Výsledkům zjišťovacího výzkumu a odbornému zpracování této lokality se věnoval J. Kohoutek (1995, 35–37).

V případě samotného kostela sv. Bartoloměje se jedná o přibližně orientovanou podélnou jednodílnou stavbu s promutě odsazeným půlkruhovým presbyteriem. K S straně presbyteria přiléhá čtyřboká sakristie. Samotná loď kostela je obdélného půdorysu. Západní průčelí kostela tvoří hranolová věž. Vstupní prostor je tvořen valeně podklenutým podvěžím. Kněžiště je zaklenutou plackou mezi pasy a konchou. V Z části lodi je situována hudební kruchta, která je podklenuta plackami mezi pasy. Z vnější strany závěru presbyteria jsou patrné dva druhotně osazené architektonické články. V prvním případě jde o kon-

zolu tvořenou polygonální krycí deskou, pod kterou se nachází sochařsky ztvárněná lidská tvář. Ve druhém případě pak jde o terč svorníku s reliéfně provedeným čtyřlístem renesančního stáří. Stávající podoba kostela odpovídá přestavbě z roku 1784. Z původního kostela byla ponechána pouze hranolová věž, ve které se nachází zvon z roku 1568 a 1782. Renesanční zvon nese na svém pláští rodové znaky se jmény Bernarda ze Žerotína a Přemka Prusinovského z Víckova (Samek 1994, 332–333).

Stavebním výkopem vedeným podél základů lodi a presbytáře kostela bylo zachyceno intaktní podloží, na které nasedal zkulturněný půdní horizont. Z této vrstvy se v rámci dokumentovaného profilu P1 podařilo získat dosud nejstarší soubor středověké keramiky z 12. století, který lze spojit se samotnými počátky obce. Sběrem na výkopcích hlíny bylo získáno několik zlomků římsovitých okrajů z 13. století.

Ze zděných stavebních konstrukcí se při Z nároží lodi kostela podařilo zachytit základ, který zřejmě souvisel s původní gotickou stavební etapou objektu. Šířka této stavební konstrukce vyžděné z lomového kamene pojeného vápennou maltou se pohybovala v rozmezí 1,8–2 m. Bližší informace o významu této nově odkryté středověké substrukce prozatím neznámé funkce by mohl v budoucnosti přinést jedině případný revizní zjišťovací průzkum.

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Literatura

Kohoutek, J. 1995: *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1*, svazek A/I. Praha.

Resumé

Bílavsko (Bez. Kroměříž), St. Bartholomäus Kirche, Parzellennr. 5. Früh- und Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Pivovarská ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V srpnu až září. 2010 probíhal v Bílovci na Pivovarské ulici záchranný archeologický výzkum, který souvisel s výstavbou nového plynovodu. Archeologické situace byly zjištěny a dokumentovány ve zhruba 100 m dlouhém úseku výkopu, který byl asi 0,6 m široký a 1,2 m hluboký. Výkop protínal jednoduché novověké souvrství, které nasedalo na půdní typ, obsahující materiál, datovaný na přelom 13. a 14. století. Ve výkopu byly dále dokumentovány patrně obvodové zdi parcel vystavěné z lomového kamene. Jedna z těchto zdí byla založena přes výkop zasypaný dorovnávkou, obsahující materiál z průběhu 17. století. Po jeho vybrání byla zjištěna dřevěná konstrukce odpadní jímky, ze které pochází materiál, datovaný do druhé poloviny 16. století. Jímka byla vybrána pouze do hloubky 2,6 m pod úroveň dnešního terénu. V této hloubce byly práce z bezpečnostních důvodů ukončeny. V prostoru vyústění ulice Pivovarské na Slezské náměstí byly ve výkopu zachyceny kamenné valené klenby

sklepů domu č. 4, který byl stržen po druhé světové válce. K výkopu pro sklepní prostory přiléhalo 0,5 m mocné souvrství, ze kterého nebyl získán žádný archeologický materiál. Dokumentovaný výkop protnul zadní části parcel domů, obklopujících náměstí a zachytil jejich vývoj, související s narůstajícími prostorovými nároky rozšiřující se Pivovarské ulice. Podrobnější informace snad poskytne až detailnější zpracování získaného materiálu a vyhodnocení zjištěných nálezových situací.

Jindřich Hlas

Resumé

Bílovec-Stadt, Bez. Opava, Pivovarská Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BLAŽOVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

„Pod kostelem“. Doba středohradištní, středověk. Sídliště, hrob. Záchranný výzkum.

Během hloubení základů pro rodinný domek na parcele č. 656/1 v Blažovicích bylo na již známé lokalitě prozkoumáno celkem pět sídlištních objektů a jeden kostrový hrob (viz kapitola Doba laténská). Při začistiřování profilu byl u S stěny výkopu nalezen pohřeb lidského jedince (obr. 1). Po ručním rozšíření výkopu, preparaci, dokumentaci a odebrání kosterních pozůstatků byl pod místem nálezu kostry dodatečně zjištěn poslední prozkoumaný objekt s keramikou, která tuto jámu řadí do střední doby hradištní. Vyzvednutý pohřeb byl zcela bez doprovodného inventáře a na základě nálezových okolností jej datujeme rámcově do středověku až novověku.

Marek Lečbych

Resumé

Blažovice (Brno-venkov dist.). Several sunken settlement features belonging to the Great Moravia Period and a younger undatable grave were excavated while constructing family house foundations in Blažovice.

BOHUŠOV (OKR. BRUNTÁL)

Fara č. p. 40, p. č. 34. Středověk. Záchranný výzkum.

V roce 2010 bylo v souvislosti se stavebním projektem „Komunitní centrum Bohušov“ zkoumáno středověké hospodářské zázemí fary, bohužel částečně narušené předchozími terénními zásahy. V rámci zkoumané plochy o rozloze 473 m², ve které se dle indikační skici Stabliního katastru nacházela v 19. století zahrada mezi farou a její stodolou, se podařilo odhalit 16 zahloubených objektů, mezi nimiž je zastoupen jeden větší objekt, tři zásobní jámy, dva blíže funkčně neinterpretovatelné oválné objekty a deset sloupových jam. Z těchto situací pochází rozsáhlý nálezový soubor z přelomu 13. a 14. století až konce 14. století. Kromě převažující keramiky se jednalo např. o bronzový páskový prsten s puncovanou výzdobou. Provedena byla též archeobotanická (Čulíková 2011) a archeozoologická (Šůvová 2011) analýza, prvně jmenovaná

Obr. 1. Blažovice. Kostrový pohřeb nad jámou ze střední doby hradištní.

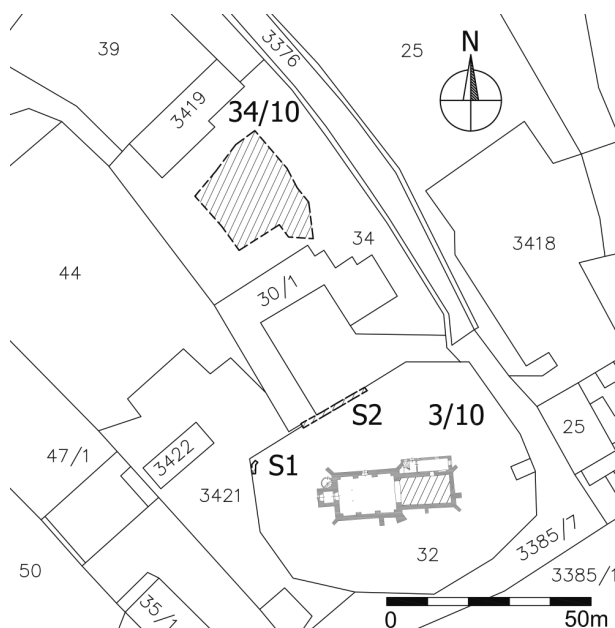
Fig. 1. Blažovice. A skeleton grave over a feature belonging to the great moravian period.

doložila m. j. v podstatě kompletní středověký sortiment obilovin.

Kostel sv. Martina a kostelní hřbitov, p. č. 32. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V roce 2010 byla s podporou tzv. Norských fondů realizována závěrečná etapa rekonstrukce kostela sv. Martina, vyvolaná poškozením objektu při povodních v roce 1997 (obr. 2). V jejím rámci byly restaurovány v roce 1999 odkryté renesanční náhrobky v presbytáři kostela (Zezula 2001) a současně i nedestruktivní dokumentace pod nimi situovaných hrodek, náležejících patronům kostela z rodu pánů z Fulštejna a jejich nástupcům Sedlnickým z Choltic. Byla vyzvednuta a restaurována též textilie z centrální hrobky, připisované Janu Supovi ml. z Fulštejna (1572). Hrobky s neporušenými klenbami byly zkoumány nedestruktivně pomocí kamerového průzkumu (GEO-CZ).

V souvislosti se sanací SZ segmentu hřbitovní zdi byly dále otevřeny dvě sondy v exteriéru kostela. V sondě S2 se podařilo dokumentovat souvrství, související s novověkým vývojem areálu fary (obr. 3). Jednalo se o sídlištní vrstvu, terénní dorovnávkou a planýrky z období 16.–18. století, do kterých byl zahloben základ kamenné hřbitovní zdi a v 19.–20. století též zdiva hospodářského zázemí fary. Nejstarší raně novověká vrstva obsahovala četné koncentrace fragmentů bílého pískovce, ve středověku užívaného k výrobě architektonických článků a dílců pro kostel sv. Martina.

Obr. 2. Bohušov. Areál kostela sv. Martina a fary, situace ploch zkoumaných v roce 2010 (šrafovaně).

Abb. 2. Bohušov. Das Areal der St. Martin Kirche und die Lage der Flächen, die im Jahre 2010 untersucht wurden.

Ze všech zkoumaných ploch pocházejí rovněž redeponované starší nálezy, související s raně a vrcholně středověkým osídlením lokality.

Michal Zezula

Literatura

Čulíková, V. 2011: Rostlinné makrozbytky z areálu kostela sv. Martina v Bohušově. In: P. Kozák, D. Prix, M. Zezula a kol. (eds.): *Kostel sv. Martina v Bohušově*, Bohušov – Ostrava, 271–278.

Sůvová, Z. 2011: Zvířecí kosti z hospodářského zázemí fary v Bohušově. In: P. Kozák, D. Prix, M. Zezula a kol. (eds.): *Kostel sv. Martina v Bohušově*, Bohušov – Ostrava, 279–284.

Zezula, M. 2001: Bohušov (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 42, 187.

Resumé

Bohušov (Bez. Bruntál), Pfarre, Nr. 40, Parz. Nr. 40. Mittelalter. Rettungsgrabung.

Bohušov (Bez. Bruntál), St. Martins Pfarrkirche und Kirchenfriedhof, Parz. Nr. 32. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

BOJKOVICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Zámek Nový Světlov. Středověk, novověk. Hrad. Zjišťovací výzkum.

Úkolem výzkumu bylo zjistit za pomoci dvou sondáží složení archeologických vrstev na prostranství jižně od zámku a na základě zjištění odhadnout náročnost případného výzkumu v případě realizace projektu zahlobeného wellness centra (ZM ČR 1:10 000 25-34-23 v okolí bodu 8/102 od Z/J s. č.). Během výzkumu byla zaznamenána

Obr. 3. Bohušov. Hřbitov při kostele sv. Martina, pohled na sondu S2/2010.

Abb. 3. Bohušov. Der Friedhof bei der St. Martin Kirche, Suchschnitt S2/2010.

dvě výrazná souvrství. Svrchní 1,5 mocná vrstva odpovídá terénním úpravám z let 1846–1856, kdy byl hrad přestavován na zámek ve stylu tudorské gotiky. Jedná se o dorovnávkou terénu planýrkami po odstranění opevnění z přelomu 16.–17. století. Zde pak vznikla zahrada, která byla napojena na starší park jižně od zámku. Druhou níže položenou vrstvu s nálezy z 16.–17. století lze přiřadit k období výstavby staršího opevnění z přelomu 16. a 17. století, složeného ze čtyř bastionů spojených hradbou před obloukem zdi obepínající jádro hradu. Nalezený relikv přikopu, jehož poloha je uvnitř bývalého opevnění z 16.–17. století, by měl být tedy staršího datování (15.–16. stol.), z doby, kdy opevnění s bastiony ještě nebylo vybudováno. Výplň příkopu se příliš nelišila od vrstev spojených s budováním opevňovacího komplexu s bastiony. Je tedy zřejmé, že byl příkop zavezen během výstavby tohoto opevnění.

Ivan Čižmář

Resumé

Bojkovice (Bez. Uherské Hradiště), Schloss Nový Světlov. Mittelalter, Neuzeit. Burg. Sondagen.

BOŘENOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán obce. Novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Při stavbě vodovodu Bořenovice v intravilánu obce (ZM ČR 1:10 000 25-31-04 v okolí bodu 227/326 od Z/J s. č.) bylo ve výkopu lokalizováno místo s velkou koncentrací novověké keramiky. Jedná se patrně o jednorázový výhoz několika nádob na jedno místo. Z nálezů se podařilo rekonstruovat dvě mísy malované vlnovkou.

Ivan Čižmář

Resumé

Bořenovice (Bez. Kroměříž), Innenbereich der Gemeinde. Neuzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung.

BOSKOVICE (OKR. BLANSKO)

Masarykovo náměstí, před č. p. 4 až č. p. 6. Pozdní středověk. Město. Záchranný výzkum.

V červenci roku 2010 byl na náměstí v Boskovicích, před vchodem Městského úřadu, zjištěn výkop teplovodní rýhy s porušenými archeologickými situacemi. Výkop o celkové délce 18 m zachytil celkem tři pravěké a dva pozdně středověké objekty a také souvislou kulturní vrstvu, přerušenu na dvou místech recentními výkopy. Tři pravěké objekty patřily KLPP (viz kapitola Doba bronzová), menší jáma a část většího výkopu obsahujícího zbytky mazanice po požárové destrukci byly datovány do středověku. Nálezy z těchto objektů představovaly převážně neglazovanou keramiku, fragmenty tuhových zásobnic, zlomek kachle a je možné je zařadit do období 14.–15. století.

Důležité poznatky ke středověké a novověké zástavbě centra Boskovic byly zjištěny při rekonstrukci náměstí v roce 1999 a také při záchranném výzkumu na parcele č. 81 v roce 2008.

Zuzana Jarušková

Resumé

Boskovice (Bez. Blansko), Masaryk Platz, vor dem Haus Konstr. Nr. 4–6. Spätmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

BOUZOV (OKR. OLOMOUČ)

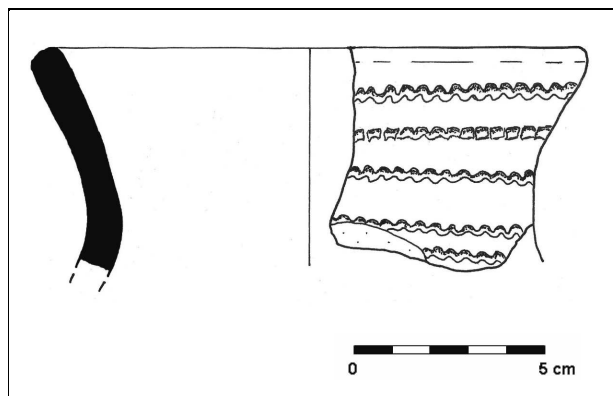
Areál hradu, č. p. 8, p. č. 1. Vrcholný středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Lokalizace:

Situace 1: okolí bodu X=1 106 577; Y=571 921 (S-JTSK). Situace 2: linie mezi body: 1) X=1 106 543; Y=571 884; 2) X=1 106 564; Y=571 864 (S-JTSK). Situace 3: linie mezi body: 1) X=1 106 614; Y=571 862; 2) X=1 106 595; Y=571 856 (S-JTSK).

V roce 2010 proběhlo v areálu národní kulturní památky hrad Bouzov několik stavebních akcí, které si vyžádaly archeologický dohled. V březnu roku 2010 byl na druhém nádvoří hradu (situace 1) během stavby kanálové

Obr. 4. Bouzov. Výběr keramiky (kresba K. Faltýnek).

Abb. 4. Bouzov. Auswahl der Keramik (Zeichnung von K. Faltýnek).

přípojky hlouben výkop podél J stěny budovy purkrabství. Rýha byla dlouhá 8 m, široká 0,4 až 0,6 m, ve V části hluboká 0,6 m a směrem k Z klesala na hloubku 0,8 m pod stávající terén. Skalního podloží nebylo dosaženo. Většinou své délky tento výkop prot'al v nedávné době druhotně několikrát přemístěné vrstvy stavební suti promísené s kamením bez archeologických nálezů. Pouze na úseku 2,0 m byla zachycena část vrstvy obdobného charakteru jako uložení předchozí, avšak vzniklé při přestavbě hradu v letech 1895–1909. Nalezené zlomky hrubší keramiky vyrobené z hlíny s částečnou příměsí tuhy, pocházely sice z druhotných poloh, ale spolu s okrajem atypické nádoby (obr. 4) je lze rámcově datovat do období přelomu 13.–14. století. Zbylá keramika pochází z tenkostěnných glazovaných nádob a časově náleží do období novověku.

V měsíci květnu byl opět na druhém nádvoří hradu, od nároží budovy purkrabství k nároží budovy druhého předhradí, hlouben ve směru SZ–JV výkop pro elektrický kabel. Tato rýha byla dlouhá 5 m, široká 0,3 m a hluboká 0,6 m. Vedla podél jiného staršího elektrického kabelu. Tímto výkopem byla narušena vrstva stavební suti promísená s kamením, v nedávné době již několikrát přemístěná. Nevelká kolekce nalezené keramiky pocházela z druhotných poloh a časově náleží do období vrcholného středověku a novověku. Některé zlomky pocházejí z počátku 20. století.

V měsíci září pokračovalo pokládání elektrických kabelů v areálu hradu, tentokrát však v hradním příkopu pod druhým mostem vedoucím přímo do hradní budovy (situace 2). Pod posledním obloukem mostu měl výkop s orientací V–Z délku 4,0 m, šířku 0,3–0,4 m a hloubku 0,5 m. Zbytek výkopu byl dlouhý 30 m, měl směr SZ–JV a končil na nároží budovy bývalých koníren. Pod obloukem mostu, a dále v S svahu příkopu v délce 6,0 m, byla zachycena kulturní vrstva, která měla přímo od povrchu až na skalní podloží mocnost 0,3–0,6 m. Tvořila ji středně šedá písčitá hlína s množstvím malých kamínků, nahodilými velkými kameny, četnými drobkami a malými fragmenty malty, mírně se středními fragmenty cihel. Na-

Obr. 5. Branná u Šumperka. Depot mincí (foto V. Tomka).

Abb. 5. Branná u Šumperka. Der Münzfund (fotografiert von V. Tomka).

ležená keramika je rámcově datovatelná od 15. století až do 17. století. Bylo nalezeno i 15 zlomků vrcholně středověkých kachlů, avšak jejich výzdobu nelze blíže určit. Zbylá část výkopu prot'ala recentní vrstvu různě velkých fragmentů střešní krytiny – prejzů. Střešní krytina hradní budovy byla naposledy měněna v 1. polovině 90. let 20. století. V těchto místech skalního podloží již nebylo dosaženo.

Další část výkopů pro elektrický kabel byla hloubena v příkopu mezi prvním a druhým předhradím (situace 3) a byla vedena podél V hradební zdi v délce 20 m. Šířka rýhy byla 0,3 – 0,4 m a hloubka 0,5 m. Tímto výkopem byly prot'aty pouze druhotně přemístěné vrstvy stavebních sutí promísených se středně hnědou písčitou hlínou. Recentní stáří těchto uloženin bylo indikováno několika fragmenty různých plastových předmětů. Nalezená keramika pochází z druhotných poloh a je rámcově datovatelná od období vrcholného středověku až po počátek 20. století. Skalní podloží nebylo v těchto místech zjištěno.

Hrad Bouzov je poprvé zmiňován k roku 1317 jako majetek Búze z Bouzova.

Karel Faltýnek

Resumé

Bouzov (Bez. Olomouc), Burg, Parz. Nr. 1. Hochmittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

BRANNÁ U ŠUMPERKA (OKR. ŠUMPERK)

Extravilán. Novověk. Depot. Povrchový sběr.

Lokalizace: okolí bodu v okruhu přibližně 20 m: X=1058517; Y=558558 (S-JTSK).

Během prospekce prováděné detektorem kovů, byl v malém lesíku při hranicích katastru Vikantic, nalezen depot měděných novověkých mincí spolu se zavíracím nožem (obr. 1). Stalo se tak poblíž staršího lomu na mírném JZ svahu. Celý depot byl předán ke zpracování v průběhu roku 2010.

Nejstarší mincí je grešle císaře Josefa II. Další čtyři mince jsou půlkrejcary císaře Františka I. z roku 1800 a byly vyraženy v mincovně ve Vídni. Následuje šest jednokrejcarových mincí císaře Františka I., patrně z roku 1800, přičemž čtyři kusy byly vyraženy ve Vídni, jeden exemplář v Kremnici a jeden v Praze. Posledních šest jednokrejcarových mincí je opět z období vlády císaře Františka I., vyraženy však byly roku 1812 (Polívka 1974). Součástí depotu byl také zavírací nůž s rukojetí z barevného kovu o délce 9,9 cm a šířce 1,7 cm. Celková šířka nože se železnou čepelí vsunutou do rukojeti je 2,8 cm.

Za laskavé předání depotu děkuji panu Pavlu Faltýnkovi z Loštic a za laskavou konzultaci při určování mincí děkuji paní Mgr. Haně Dehnerové.

Karel Faltýnek

Literatura

Polívka, E. 1974: *Mince Františka I.: 1792–1835*. Praha.

Resumé

Branná u Šumperka (Bez. Šumperk), Extravillan. Neuzeit. Der Münzfund. Geländebegehung.

BRANTICE (OKRES BRUNTÁL)

Zámek, p. č. 122/3. Středověk, novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí objektu zámku v Branticích proběhl rozsahem omezený záchranný archeologický výzkum.

Brantice představují klasickou lesní lánovou ves, vysazenou v rámci procesu rekolonizace krnovské sídelní komory někdy v průběhu 3. čtvrtiny 13. století (Prix, Zezula 2000, 281–282; Prix 2009, 15; Zezula 2009, 152 a dále). Ves se nachází v širokém údolí řeky Opavy, lemovaném kopci Brantické vrchoviny, asi 5 km JZ od historického jádra města Krnova (Prix, Zezula 2000, 279–280; Prix 2009, 15; Samek 1994, 125).

Zámek je situován na S břehu řeky Opavy v bezprostředním sousedství mlýnského náhonu, ve vzdálenosti přibližně 150 m od kostela, umístěného na J břehu řeky (obr. 8). V místě původní tvrze, zmiňované písemnými prameny poprvé k roku 1449 (Prix, Zezula 2000, 285; Hosák 2004, 827; Samek 1994, 125; Rosová, Rozkopal, Oškera 2009, 8, 10, 91), byl v 70. letech 16. století vystavěn krnovským knížecím radou a kancléřem Jeronýmem Reinwaldem renesanční zámček. Dobu výstavby a osobu stavebníka zohledňuje vstupní tufitový portál s letopočtem 1576, situovaný v přízemí zámku (obr. 10). Původně prostá jednopatrová dvoutraktová budova, obkroužená vodním příkopem, napájeným nepochybně z mlýnského náhonu, byla v průběhu 17. století rozšířena o další dvě křídla a schodišťovou věž. Výsledkem těchto stavebních úprav, realizovaných nejpozději v 80.–90. letech 17. století (na základě dendrodat získaných z krovů), byl trojkřídlý jednopatrový zámek s vnitřním dvorem (obr. 9), obkroužený vodním příkopem, procházející v průběhu 18. a 19. století dalšími dílčími stavebními úpravami (srov. Rosová, Rozkopal, Oškera 2009; Prix, Zezula 2000, 280, 285).

V předstihu před vlastní rekonstrukcí objektu byly v ploše nádvoří realizovány dvě ručně kopané sondy (S1, S2), jejichž prostřednictvím měla být postižena základní stratigrafie lokality (obr. 9). Sonda S1 byla přiložena k SZ obvodové zdi jižního (nejstaršího) křídla zámku v místě vstupu do suterénních prostor, opatřeného (zjevně druhotně osazeným) portálem s letopočtem a iniciálami stavebníka (obr. 10). Podloží na lokalitě je tvořeno šterkopísky říční terasy, převrstvenými písčitohlinitými fluvialními sedimenty. Spodní část stratigrafické sekvence reprezentují uloženiny, obsahující nepočetnou vrcholně středověkou a raně novověkou keramiku, dokládající aktivitu sídlištního charakteru v daném prostoru již v 15.–16. století. Povrch těchto uloženin představuje pravděpodobnou úroveň terénu v době výstavby nejstaršího křídla zámku v poslední třetině 16. století. Konstruktivní zásyp základového vkopu pro zdívo suterénů této renesanční novostavby byl převrstven vrstvou písku, jež mohla tvořit podklad původního dláždění nádvoří zámku, později odstraněného v souvislosti s navyšováním terénu. Svrchní část souvrství byla narušena recentním výkopem, souvisejícím se sanací obvodového zdiva, a stratigrafickou sekvencí uzavírá stávající dlažba z žulových kostek.

Důležité zjištění přinesla nálezořá situace v sondě S2, situované v centrální části nádvoří zámku. V rámci sondy byl zachycen pozůstatek dvojice suterénů zděných z lomového kamene a zaklenutých valenou klenbou, rovněž z kamene. Zvrstvený nadklenační zásyp obsahoval několik málo keramických fragmentů, všechny však náleží vrcholně středověké keramice 14.–15. století. Do povrchu nadklenačních zásypů bylo dodatečně založeno základové zdívo v podobě jednoduchého vynášecího pasu, jež mohlo, ale také nemuselo, chronologicky a funkčně souviset s existencí zděných suterénů (obr. 6). Po funkčním zániku suterénů došlo k proražení vrcholů kleneb a zasypání suterénních prostor zeminou a říčními valouny; nepočetný keramický materiál včetně fragmentů glazovaných komorových kachlů umožňují tuto aktivitu rámcově zasadit do průběhu 17. století. Po zasypání sklepů a srovnání nadzemních zdí byl terén nivelizován prostřednictvím souvrství šterkopískových a hlinitopísčitých dorovnávek, na jejichž povrchu byla položena valounová dlažba (obr. 7), stabilizující dlouhodobě povrch zámeckého nádvoří (17.–1. pol. 20. století). Svrchní část stratigrafie souvisí s recentními úpravami prostoru (zatrávněná plocha v centrální části nádvoří).

Dílejší archeologická zjištění byla učiněna rovněž v interiéru nepodsklepeného S zámeckého křídla, vybudovaného patrně v druhé polovině 17. století (obr. 9). Pravděpodobně v průběhu 1. poloviny 18. století došlo ke změně vnitřní dispozice, spojeným s vybudováním vnitřních příček a novým zaklenutím. V rámci těchto stavebních úprav (případně později v 19.–20. století) byla ve V části objektu původní podlaha z cihlových dlaždic převrstvena dorovnávkovým souvrstvím, obsahujícím keramické nálezy včetně fragmentů glazovaných komorových kachlů, datovatelné do průběhu 17. století. Součástí těchto patrně redeponovaných starších uloženin byly rovněž dvě mince z let 1624 a 1671 (Milítký 2011).

Rozsahem nevelký archeologický výzkum byl realizován v souběhu s komplexním operativním průzkumem

Obr. 6. Brantice. Celkový pohled na nálezovou situaci v sondě S2. Zasypané středověké sklepy a vynášecí pas dodatečného (?) základového zdiva (foto F. Kolář).

Abb. 6. Brantice. Gesamtansicht der Situation in der Sondage S2. Mittelalterliche Keller mit dem Fundamentmauerwerk (Foto F. Kolář).

Obr. 7. Brantice. Povrch valounové dlažby v sondě S2 před jejím rozšířením (foto F. Kolář).

Abb. 7. Brantice. Die Steinpflasterung in der Sondage S2 vor ihrer Verbreiterung (Foto F. Kolář).

nadzemních zdí zámku. Po vyhodnocení operativního průzkumu a konfrontaci jeho výsledků s poznatky získanými archeologickým výzkumem bude možné postihnout základní vývojové tendence objektu. V této fázi zpracování lze předběžně konstatovat komplikovanější stavební vývoj objektu oproti závěrům učiněným v rámci nedestruktivního operativního průzkumu (srovnej Rosová, Rozkopal, Oškera 2009). Důležité zjištění pak představuje existence zděných suterénů v centrální partii nádvoří, jež mohou souviset s původním objektem tvrze, předcházejícím výstavbě zámku.

František Kolář, Pavla Skalická

Literatura

Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha.

Prix, D. 2009: O kostele sv. Benedikta. In: D. Prix (ed.): *Kostel sv. Benedikta v Krnově-Kostelci*, Ostrava, 11–128.

Militký, J. 2011: *Numismatický posudek k souboru mincí objevených na lokalitě Brantice – zámek* (výzkum NPÚ ÚOP Ostrava č. akce 66/10). Strojopis. Uloženo: Archiv NPÚ, ú. o. p. v Ostravě.

Prix, D., Zezula, M. 2000: Archeologický výzkum kostela Nanebevzetí Panny Marie v Branticích, okr. Bruntál. *Archaeologia historica* 25, 279–305.

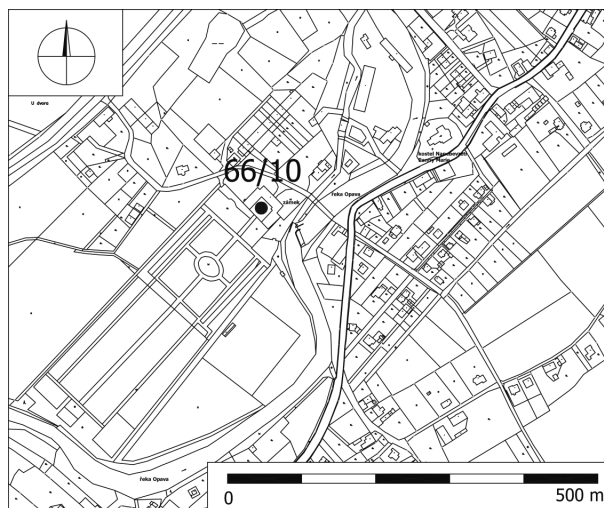
Rosová, R., Rozkopal, J., Oškera, P. 2009: *Zámek v Branticích. Stavebně historický průzkum*. Strojopis. Uloženo: Archiv NPÚ, ú. o. p. v Ostravě.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha.

Zezula, M. 2009: Archeologický výzkum v kostele sv. Benedikta, raně středověké Krnovsko a počátky města Krnova ve světle archeologických nálezů. In: D. Prix (ed.): *Kostel sv. Benedikta v Krnově-Kostelci*, Ostrava, 129–171.

Resumé

Brantice (Bez. Bruntál), Schloss, Parz. Nr. 122/3. Mittelalter, Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

Obr. 8. Brantice. Výřez z katastrální mapy s lokalizací výzkumu.

Abb. 8. Brantice. Lokalisierung der Rettungsgrabung im Katasterplan.

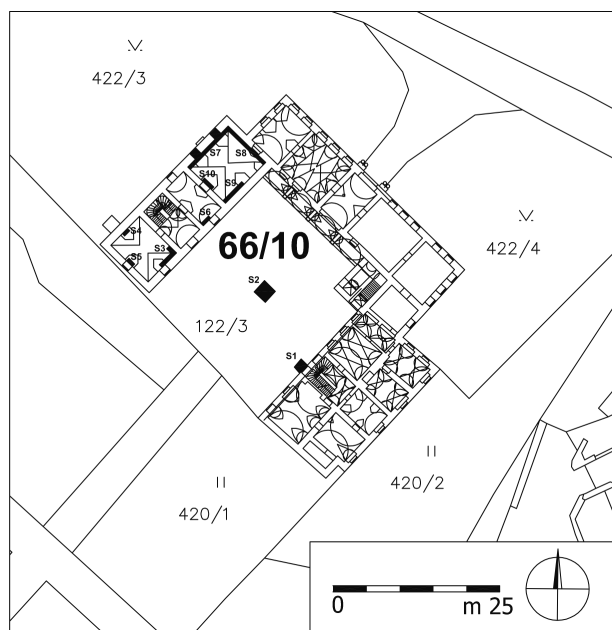
BRNIČKO (OKR. ŠUMPERK).

Hrad Brničko. Vrcholný středověk. Zjišťovací výzkum.

Z hlediska historie a stavebního vývoje byla již tomuto severomoravskému hradu, spojenému především s rodem Tunklů věnována náležitá pozornost věnována (Hosák 1972; Unger 1980; Plaček 2001, 125–127). Archeologicky však hrad nikdy nebyl zkoumán, ve sbírkách VM Šumperk se nachází pouze několik fragmentů vrcholné středověké keramiky a železný nástroj (inv. č. H 2226-2234).

V rámci probíhající konzervace a statického zajištění zbytků hradeb a stěn provádělo Vlastivědné muzeum v Šumperku nejen odborný archeologický dohled, ale též zjišťovací sondáž. Ta proběhla v červenci 2010 při předpokládaném vstupu do střední části paláce, kde bylo zapotřebí v rámci stabilizace nádvořího průčelí odhalit pů-

Obr. 9. Brantice. Zaměření zámku s lokalizací jednotlivých sond.

Abb. 9. Brantice. Das Schloss mit Lokalisierung der Sondagen.

Obr. 10. Brantice. Druhotně osazený původní tufitový portál s iniciálami stavebníka (Hieronimus Reinwald) a letopočtem 1576 (foto F. Kolář).

Abb. 10. Brantice. Das sekundär-eingesetzte Portal mit Initialen des Bauherrn (Hieronimus Reinwald) und mit der Jahreszahl 1576 (Foto F. Kolář).

dorysnou stopu zdiva. Přízemí paláce a dalších budov, jakož i prostor nádvoří jsou kompletně zasypány destrukcemi, původní úroveň podlah a terénu se nachází přibližně 2 m pod dnešním povrchem. Hlavním výsledkem sondáže bylo odhalení původního hlavního vstupu do přízemí prostřední místnosti paláce z centrálního nádvoří. Rozpětí vchodu činilo asi 150 cm a vchod byl osazen majestátním portálem z kamenicky opracovaných pískovcových bloků. Několik z nich ještě zůstalo na původním místě. Pouze 1,5 metru od J hrany vchodu byla ve stěně paláce odhalena střílna, která z boku hlavní vstup chránila. V poslední fázi života hradu (2. pol. 15. stol.) však byla její spodní část zastavěna. Z vnitřní strany stěn paláce byly nalezeny otvory pro trámy – konstrukce stropu mezi přízemím a 1. patrem. Odkryté situace byly zdokumentovány, zaměřeny a poté znovu zasypány z důvodu realizace vyzdění převislých nadzemních partií stěn paláce.

Jakub Halama

Literatura

Hosák, L. 1972: Hrad Brníčko na Zábřežsku. *Severní Morava* 24, 19–25.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha.

Unger, J. 1980: K stavebnímu vývoji hradu Brníčko. *Severní Morava* 39, 57–60.

Resumé

Brníčko (Bez. Šumperk), Burg Brníčko. Hochmittelalter. Sondierungsgrabung.

BRNO (OKR. BRNO-MĚSTO)

Cílem příspěvku je, podobně jako v uplynulých letech, informovat souhrnně o výsledcích záchranných archeologických výzkumů prováděných společností Archaia Brno, o. p. s. na území velkého Brna, především v historickém centru města (obr. 11) a v prostoru jeho historických předměstí. Perspektivy, koncepce a metodika systematického archeologického výzkumu centra Brna se nezměnila (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 35–36; naposledy pak souhrnně Holub, Kolařík, Kováčik, Merta, Peška, Procházka, Zapletalová, Zůbek 2004, 57–97).

Záchranné archeologické výzkumy v Brně v roce 2010:

Výzkumy prováděné v roce 2010 lze rozdělit do čtyř skupin: 1) rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy; 2) výzkumy realizované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“; 3) menší terénní výzkumy a dokumentace inženýrských sítí; 4) výzkumy, jejichž terénní části proběhly již dříve, ale v roce 2010 došlo k jejich zpracování a vyhodnocení.

Ad 1) Rozsáhlejší plošně exkavované výzkumy

Dokončen byl výzkum rozsáhlého kolektoru Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční; p. č. 1, 4, 5, 6, 566, 800 (akce A062/2009). Plošně nejrozsáhlejší výzkumy doprovázely rekonstrukci ulic a náměstí: Česká ulice, Joštova ulice, Žerotínovo náměstí: p. č. 776, 783, 789 (akce A008/2010); Josefská ulice: p. č. 227, 249

(akce A007/2010); Koblišná ulice: p. č. 128, 268/1 (akce A048/2010).

Ad 2) Sondy dokumentované v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“

V rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“, o němž jsme podrobněji informovali v roce 2000 (Merta, Peška, Procházka, Sadílek 2000, 36), bylo v roce 2010 realizováno 5 projektů, které zasáhly 7 domovních bloků: blok 16 - Biskupská ulice, Šilingrovo náměstí, p. č. 372 a 486 (akce A014/2010); blok 23 – ulice Novobranská a Orlí, p. č. 249, 261/1 (akce A065/2010); blok 72b - Hlídka 4, p. č. 627, 628 (akce A080/2010); blok 88, 91 a 92 - Pekařská ulice, p. č. 958 (akce A044/2010). Svým charakterem se z projektu sanace vymyká zjišťovací výzkum Biskupská ulice, kaple sv. Barbory, p. č. 321 (akce A012/2010).

Ad 3) Výzkumy menšího rozsahu

Běhounská ulice, Moravské náměstí; p. č. 32, 800 (akce A043/2010); Bráfova ulice, p. č. 633, 634 (akce A006/2010); Brandlova ulice, Česká ulice, Joštova ulice, Moravské náměstí, p. č. 197, 776, 789, 800 (akce A038/2010); Denisovy sady – Studánka, p. č. 1147 (akce A027/2010); Františkánská ulice; p. č. 216/1 (akce A069/2010); Koblišná ulice, p. č. 94, 128, 268/1 (akce A049/2010); Kopečná ulice č. 6, p. č. 1242 (akce A061/2010); Mlýnská ulice 10, p. č. 1151 (akce A073/2010); Nové Sady, p. č. 1471, 1473 (akce A011/2010); náměstí Svobody; p. č. 537 (akce A022/2010); Orlí ulice 18, Josefská ulice 2, p. č. 213 (akce A018/2010); Rybkova ulice, p. č. 752, 772, 774, 855/1, 901 (akce A076/2010); Zábřdovická ulice 3, Vojenská nemocnice Brno, bývalý premonstrátský klášter, p. č. 1155/1 (akce A085/2010).

Ad 4) Zpracování a vyhodnocení již ukončených terénních částí výzkumů

V roce 2010 probíhalo nebo bylo dokončeno zpracování výzkumů, které byly realizovány v roce 2008 až 2009. Dominikánské náměstí, p. č. 509; Panenská ulice p. č. 502/2 (akce A079/2008), Dominikánské náměstí 1, p. č. 503; Zelný trh p. č. 397 – zpřístupnění podzemí (A46/09).

Předběžné výsledky jednotlivých výzkumů (akce jsou řazeny abecedně, primárně podle katastrů):

K. ú. Město Brno

Běhounská ulice, Moravské náměstí; p. č. 32, 800 (akce A043/2010). Pozdní středověk, novověk. Město, fortifikace. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum (obr. 12) byl vyvolán stavbou „Brno, rekonstrukce NTL plynovodu a přípojek v Brně, Moravské nám. +1“ na Moravském náměstí a Běhounské ulici (p. č. 32, 800). Terénní část výzkumu byla provedena v červnu 2010. Akce probíhala s ohledem na dochování archeologických situací v součinnosti s prováděním výkopových prací. Sledovaný prostor se nachází v J části Moravského náměstí (p. č. 800) a v S části Běhounské ulice (p. č. 32) v nadmořské výšce kolem 217,50 až 219,00 m. Z hlediska historického byl od vrcholného středověku z části zahrnut do městských hradeb (Běhounská městská čtvrť, quartale Cursorum), z částí do fortifikačních pozemků před Běhounskou bránou (parkán, příkop, most). Od poloviny 14. století bezprostředně sousedil

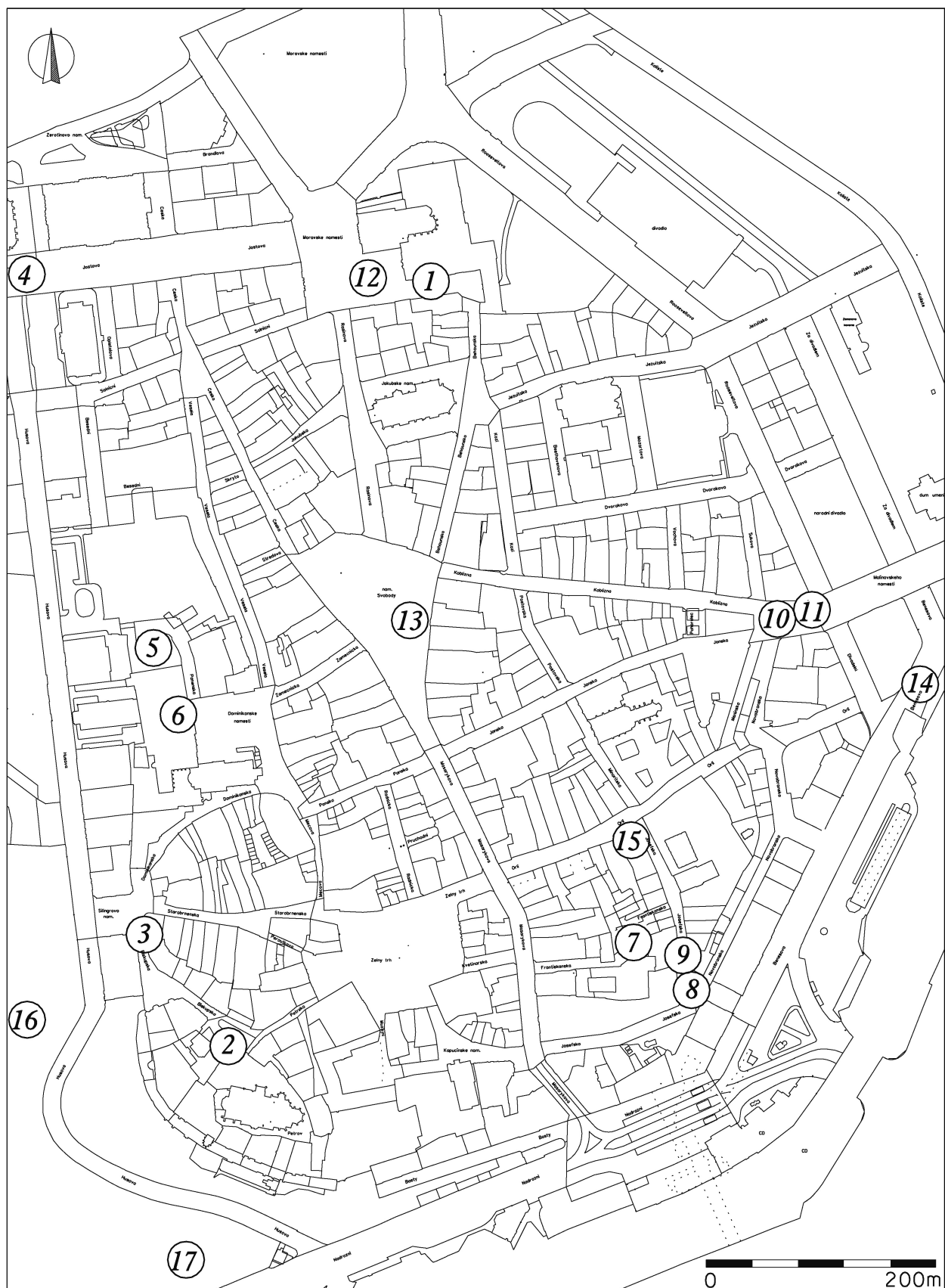
také s areálem augustiniánského kláštera s kostelem Zvěstování Panny Marie a sv. Tomáše.

Výkop nízkotlakého plynovodu, hluboký 1,4 m a široký asi 0,7 m, probíhal v celé své trase v zásypech starších inženýrských sítí, jiných recentních výkopů, případně zásypy městského příkopu z poloviny 18. století. Pouze v místech, kde se musel vyhnout těžší šachtě Š4, sloužící pro ražbu nové kanalizace, vybočil příkop z těchto zásypů a odhalil zdivo kontreskarpy městského příkopu a přes něj vedoucího mostu.

V ohybu výkopu pro plynové potrubí, u průchodu z Moravského náměstí do parčíku při Rooseveltově ulici, byly odhaleny pozůstatky středověkého zděného mostu přes městský příkop před Běhounskou branou. Sonda zachytila vnitřní líc Z stěny mostu s. j. 902 v délce asi 7 m, orientovaného ve směru S–J (ubouraná koruna zdiva se nachází 0,4–0,5 m pod současným terénem). Převážně kamenná zeď o síle 0,7 m se asi 3 m na J od napojení na kontreskarpu příkopu s. j. 900 mírně lomila k Z a tím rozšiřovala koridor mostu. V místě styku mostní konstrukce s kontreskarpou příkopu nebyla pozorována žádná spára a obě zdi se jeví jako provázané. Padesát centimetrů od napojení obou konstrukcí směrem na V bylo zachyceno Z ostění průchodu z mostu do předpolí příkopu, resp. do prostoru barbakánu Běhounské brány. Do ostění byl v úrovni povrchu dlažby mostu zabudován vodorovný dřevěný nebo kamenný konstrukční prvek (délka více jak 1,0 m), který po sobě zanechal otisk v maltě. Pravděpodobně souvisel s konstrukcí vstupu na vnější straně mostu, případně s jeho uzavíráním. Kontreskarpa, směřující přibližně od Z na V, zajišťovala svojí svislou stěnou ze smíšeného zdiva vnější stranu městského příkopu (s. j. 900). Čtyři metry na Z od mostní konstrukce byla podepřena šikmým cihlovým opěrným pilířem (s. j. 903). Jejich vzájemný vztah nebyl zkoumán. Byla dokumentována původní pochozí úroveň mostu, kterou představovala dlažba z na výšku kladených valounů a kamenů. Mostovka měla mírný sklon směrem k J do prostoru města a prakticky respektovala současný spád komunikace. Nacházela se asi 0,85 m pod dnešním povrchem na niveletě 217,70–217,80 m n. m.

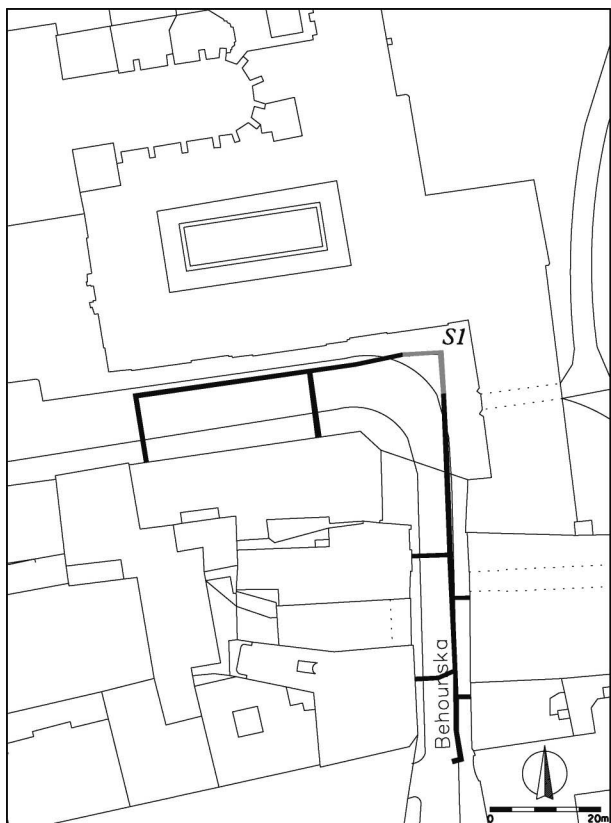
Datování odkrytých konstrukcí není zcela jasné. Z použité techniky a stavebního materiálu lze uvažovat o období pozdního středověku. Z výplně mostního tělesa pod dlažbou však byly získány fragmenty glazované keramiky, náležející spíše až období 16. století. Vzhledem k tomu, že přítomnost hlouběji uložené starší dlažby mostu vylučuje úroveň koruny kontreskarpy příkopu v místě průjezdu do barbakánu, jde o původní komunikační úroveň z doby výstavby zděného mostu. Most vznikl pravděpodobně až na počátku 16. století snad v souvislosti s úpravou kontreskarpy nebo výstavbou barbakánu před Běhounskou branou.

Konstrukce mostu se skládala ze dvou rovnoběžných stěn založených na dně městského příkopu (asi 5 metrů od sebe) a kolmých na průběh jeho eskarp a kontreskarpy. Prostor byl, vyjma jednoho mostního oblouku uprostřed příkopu překračujícího stoku odvádějící dešťovou vodu do Ponávky, celý dosypán zeminou a v úrovni okolního terénu byl jeho povrch upraven kamennou dlažbou. Stěny mostu byly na základě ikonografie (veduta

Obr. 11. Plán historického středu Brna s vyznačenými výzkumy realizovanými v roce 2010. 1 Běhounská, Moravské náměstí (A043/2010); 2 Petrská, sv. Barbora (A012/2010); 3 Biskupská, Šilingrovo náměstí (A014/2010); 4 Česká, Joštova, Žerotínovo nám. (A008/2010); 5 Dominikánské náměstí (A079/2008); 6 Dominikánské nám. 1 (A046/2009); 7 Františkánská (A0692/2010); 8 Josefská, (A015/2010); 9 Josefská, rekonstrukce ulice(A007-2010); 10 Kobližná, rekonstrukce (A048-2010); 11 Kobližná (A049/2010); 12 Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční (A062/2009); 13 Náměstí Svobody (A022/2010); 14 Novobranská a Orlí ulice (A065/2010); 15 Orlí 18, Josefská 2 (A018/2010); 16 Denisovy sady, Studánka (A027-2010); 17 Kopečná (A061/2010).
Abb. 11. Plan des historisches Stadtzentrum von Brno mit Bezeichnung der 2010 durchgeführten Grabungen.

Obr. 12. Brno – Běhounská, Moravské náměstí (A043/2010). Lokalizace plochy výzkumu.

Abb. 12. Brno – Běhounská, Moravské náměstí (A043/2010). Eingetragene Grabungsfläche.

Brna z ptací perspektivy od H. B. Beyera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století a další) vyzděny nad terén alespoň do výšky stojícího střelce a opatřeny střílnami sloužícími pro postřelování prostoru městského příkopu. Starší podoba mostu nám zatím uniká, z dokumentovaných skutečností o ní nic nevyplývá. Můžeme se jen domnívat, že odkrytý zděný most nahradil staršího snad částečně dřevěného předchůdce.

Příkop byl vyplněn především uloženinami charakteru stavebního odpadu a hlinitých navážek. Převážná část výplně vznikla nepochybně v době definitivního zániku městského příkopu v těchto místech ve 30. letech 18. století. Po zplanýrování a zasypání příkopu došlo již jen k nepatrnému navýšení terénu a na přelomu 19. a 20. století k zadlaždění prostoru kamennou dlažbou (Kolařík 2010).

Biskupská ulice, kaple sv. Barbory, p. č. 321 (akce A012/2010). Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – NKP Petrov kostel sv. Barbory“ byl v měsících březnu a dubnu 2010 realizován záchranný archeologický výzkum v prostoru parčíku p. č. 321 v areálu NKP Petrov v Brně (obr. 13). Základním úkolem terénní části výzkumu bylo ověření a zpřesnění některých nálezových situací, především pak lokalizace konstrukcí náležejících dosud jen hrubě umístěné stavbě kostela sv. Barbory (Holub, Zbránek 2010a).

Předmětný prostor se nachází na S svahu Petrského návrší, které ve svých nejvyšších partiích dosahuje výšky

kolem 243 m n. m. Vlastní výška plochy výzkumu je situována na mírném V svahu dosahujícím nadmořské výšky 239,50–241,72 m n. m. Zatravněná plocha p. č. 321 (k. ú. Brno-město), na níž byl archeologický výzkum realizován, vznikla až po demolici zástavby Z strany Biskupské ulice a kostela sv. Barbory roku 1846. Kontinuální osídlení zdejšího prostoru lze předpokládat až v době těsně předcházející výstavbě nejstaršího kostela, tedy někdy od poloviny 12. století. Při kostele se pravděpodobně od počátku rozkládal hřbitov. Jediné stopy dokládající další aktivity ze druhé poloviny 12. století, které nejsou přímo spojeny s kostelem, představuje dvojice jam zahluubených do skalního podloží případně do pravěké vrstvy S od katedrály (srov. Borský, Holub, Merta, Peška 2006, 202; Procházka 2000, 32). Ve 30. letech 13. století dochází pravděpodobně k výstavbě nového, většího kostela a k rozšíření hřbitova. Na několika místech se podařilo zachytit pozůstatky dřevohliněné zástavby z poloviny 13. století (Petrov 1, Petrov 2, Petrov 8). Ze závěru tohoto věku jsou archeologickými a stavebně-historickými výzkumy již doloženy i první zděné stavby (Petrov 1, Petrov 2, Petrov 4, Petrov 7; Borský 2005b; Borský, Holub, Merta, Peška 2006, 202). Do osudu zástavby, hlavně v oblasti při městské hradbě zasáhlo výrazně švédské obléhání r. 1645, kdy byla většina domů i katedrála poškozena. V návaznosti na tyto události pak situaci celého návrší výrazně ovlivnila výstavba přilehlé části bastionového opevnění v závěru 17. a na počátku 18. století (Borský, Holub, Merta, Peška 2006, 203).

Do 19. století byla Biskupská ulice (dříve Petersgasse) na pravé straně směrem od bývalé městské sladovny přibližně v místě nynějšího Městského dvora zastavěna měšťanským domem č. p. 266 (zaniklé č. 6 na Biskupské), kanovníckou rezidencí č. p. 267 (zaniklé č. 8 na Biskupské) a kaplí (kostelem) sv. Barbory. V protější uliční linii se nacházely domy Biskupská 5, kanovnícká rezidence č. p. 280, kapitulní hospoda „Zur Pfeife“ (zaniklé č. 9), dále dům kostelníka (zaniklé č. 11), dům ředitele kůru (zaniklé č. 13) a dům vikáře (zaniklé č. 15).

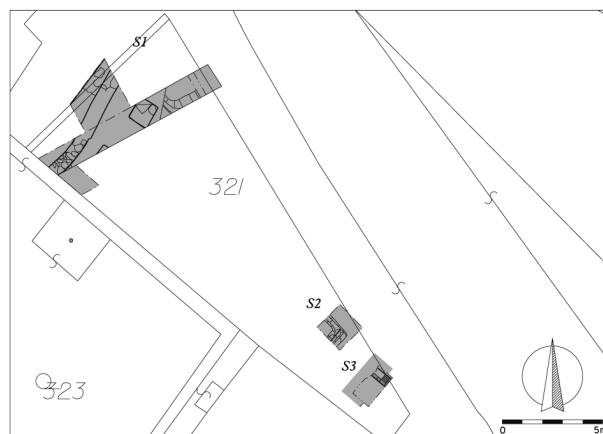
Kaple sv. Barbory (v 18. století označovaná jako kostel) je nesporně nejzajímavějším objektem v zástavbě Biskupské ulice. Řehoř Wolný v církevní topografii napsal, že byla vystavěna v roce 1723 a stála u domu vikářů (Wolný 1856, 62). Jan Tenora si byl ve studii z roku 1928 vědom toho, že kaple sv. Barbory stála na Petrově již ve středověku, ale bližšímu datování se vyhnul. Na základě dochovaných účtů podrobně popsal obnovu kaple v letech 1721–1724 (svěcení 27. 8. 1724) děkanem Fratiškem Xaverem Lefflerem, který byl roku 1744 v hrobce pod lodí pohřben. Kaple byla odsvěcena již v době vlády Josefa II. a zbořena 1846 (Borský 2005a).

Vzhledem k historickému významu místa a jeho postavení v nejstarších dějinách Brna proběhlo v bezprostředním okolí svatopetrské katedrály i v jejím interiéru do současné doby několik archeologických výzkumů. Nejrozsáhlejší odkryvy proběhly přímo v katedrále v letech 1991–1993 (Unger, Procházka 1995; Procházka 1996a, b; Procházka, Unger 1994). Následovaly menší výzkumy v biskupské rezidenci č. 8, konsistoři č. 2, jakož i v trase kanalizace jižně i severně chrámu v letech 1993–1996 (Geislerová, Procházka 1994a, b; Procházka 1996c-e).

Obr. 13. Brno – Petrská (A012/2010). Lokalizace bývalé kaple sv. Barbory.

Abb. 13. Brno – Petrská (A012/2010). Lokalisierung der ehemaligen St. Barbara Kapelle.

Obr. 14. Brno – Petrská (A012/2010). Bývalá kaple sv. Barbory, vyznačení zkoumaných sond.

Abb. 14. Brno – Petrská (A012/2010). Die ehemalige St. Barbara Kapelle mit eingetragenen Suchschnitten.

Nejnověji byly pak realizovány archeologické výzkumy v rámci rekonstrukce domu Petrov č. 3 (Holub, Kováčik, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2003, 57–59), liniových výkopů v prostoru za domem Petrov č. 2 (Holub, Kováčik, Merta, Peška, Zapletalová, Zůbek 2003, 89–90; Holub, Kolařík 2003) a v rámci rekonstrukce domu Petrov č. 1 (Borský 2005b; Borský, Holub, Merta, Peška 2006, 206–207).

Veškeré výkopové práce v rámci archeologického výzkumu byly prováděny ručně bez použití strojové mechanizace (obr. 14). V první fázi byla stávající travní plocha v prostoru sond zbavena drnu a snížena přibližně o 0,20 m. Posléze bylo pokračováno v exkavaci uloženin standardními archeologickými metodami. Po ukončení archeologického výzkumu byl výkopek navrácen do prostoru sond, zhutněn a vyjmuté drny byly položeny zpět na původní místo.

Archeologický výzkum byl realizován v ploše tří sond (S1–S3). Sonda S1 byla exkavována v podobě 1,25 m širokého a 9,5 m dlouhého pásu v prostoru předpokládaného Z průčelí kostela. Po mechanickém snesení recentních parkových úprav (přibližně 0,25 m) byla v S části sondy S1 odhalena úroveň kostrových pohřbů. V jižní části sondy se vzhledem ke svažitému terénu nad pohřební úrovní nachází ještě asi 1 m mocná vrstva navážek. Celkem bylo v rámci sondy S1 zkoumáno 23 kostrových pohřbů. Hroby neměly většinou patrné hrobové jámy. Ze zásypů v prostoru zkoumaných hrobů pochází nevýrazná kolekce keramiky datovatelné do průběhu 13.–14. století. Pod pohřebním horizontem se v rámci sondy S1 nacházela stratigrafická sekvence uloženin – dorovnávek terénu. Místy byly pozorovány snahy po zpevnění terénu v podobě posypu jemným metabazitovým štěrkem. Nejstarší nálezy z této stratigrafické sekvence lze datovat do druhé poloviny 13. století, nejmladší do průběhu století čtrnáctého. V dotčeném období můžeme v tomto prostoru uvažovat o veřejném prostranství či dvoře, kde byly pochozí úrovně zpevňovány právě kamenným posypem.

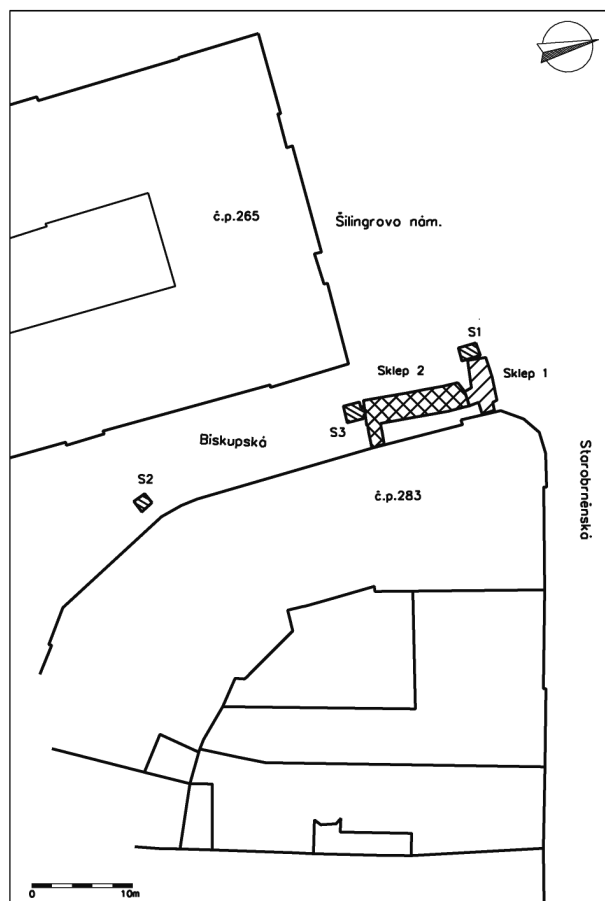
Nejstarší zjištěnou aktivitou v prostoru sondy S1 byl výkop do skalního podloží s. j. 503. Keramický materiál

obsažený v zásypu datuje zánik objektu do druhé poloviny 13. století. Přesný rozsah není znám, ale můžeme uvažovat, že se jedná o rozsáhlejší výkop, jenž náleží zatím blíže nepoznané nezděné stavbě, resp. jejímu suterénu.

K nejmladším zjištěným aktivitám v rámci výzkumu sondy S1 patří nalezené reliktů zděných konstrukcí. Jako nejstarší ze sledovaných zdív se jeví konstrukce s. j. 900, která probíhá ve směru JZ–SV. Ve spojitosti s touto konstrukcí můžeme uvažovat, že se jedná o jednu z nejstarších stavebních fází kaple sv. Barbory, resp. Z průčelí její lodi. Vzhledem k subtilnosti zachyceného základového zdíva a mělké základové spáře nedosahující skalního podloží je však na místě vyslovit pochybnosti o statické únosnosti konstrukce pro průčelí loď kostela. Jako další, reálnější varianta se pak jeví interpretace této konstrukce jako jedné z fází ohradních zdí svatopetrského hřbitova.

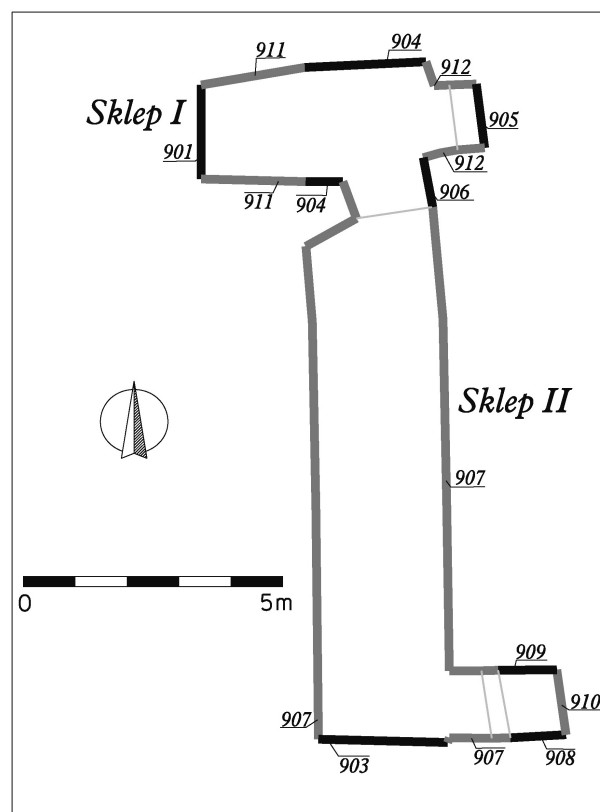
Vzhledem k mělkému založení konstrukce s. j. 900 do vrstev navážek a dorovnávek terénu měla stavba pravděpodobně záhy statické problémy. K nápravě této situace, která je reprezentována základovým zdívem s. j. 903 přistavěným ke konstrukci s. j. 900, bylo přistoupeno asi až v rámci z písemných pramenů známé rekonstrukce v letech 1721–1724 (Borský 2005a, 8). V rámci rekonstrukce byla v interiéru stavby k Z průčelí přistavěna kruchta nesená dvěma pilíři, které v terénu reprezentovala základová zdíva s. j. 901 a 902. Na plánech pro demolici kaple z roku 1846 je kaple zachycena v této podobě s kruchtou při Z průčelí. Základové pilíře kruchty nerespektuje žádný z dochovaných hrobů, můžeme tedy předpokládat, že po zmíněné rekonstrukci kostela se v této části jeho interiéru už dále nepohřbívalo.

V rámci předpokládaného interiéru bývalé kaple sv. Barbory byla vyhloubena další sonda S2 položená na čtvercovém půdoryse o straně 1,60 m. Byl zde odkryt stejně jako v případě sondy S1 pohřební horizont svatopetrského hřbitova reprezentovaný v tomto případě 4 dokumentovanými hroby. V západním koutě sondy S2 vystupovalo téměř až k dnešnímu povrchu skalní metabazitové podloží. Na severovýchodní straně do něj byly zapuštěny hrobové jámy výše zmíněných pohřbů. Jihovýchodně

Obr. 15. Brno – Biskupská, Šilingrovo náměstí (A014/2010). Vyznačení sond a půdorysu dokumentovaného sklepení.

Abb. 15. Brno – Biskupská-Str., Platz Šilingrovo náměstí (A014/2010). Eingetragene Suchschnitte im Grundriss des Kellers.

Obr. 16. Brno – Biskupská, Šilingrovo náměstí (A014/2010). Dokumentované sklepení s rozlišením jednotlivých zdív.

Abb. 16. Brno – Biskupská-Str., Platz Šilingrovo náměstí (A014/2010). Der Grundriss des Kellers, mit Unterscheidung der einzelnen Mauern.

bylo odkryto do podloží tesané stupňovité dno související snad se vstupní šíjí hrobky dále zkoumané v sondě S3.

Sonda S3 byla realizována jako šachta obdélného půdorysu o rozměrech 2,50×1,20 m. Výkop šachty byl zastaven na niveletě 237,72 m n. m., tedy 4 m od současného povrchu. Dno výkopu hrobky bylo ověřeno vrtem na niveletě přibližně 237,00 m n. m. Při dně dokopané úrovně šachty S3 byl zachycen cihlový stupeň s. j. 904 tvořený kolkovanými cihlami z 19. století. Jedná se o součást vnitřní schodišťové rampy v rámci interiéru hrobky.

Archeologický výzkum v prostoru kaple sv. Barbory na Petřském návrší v Brně nepřinesl mnoho zjištění ke konstrukci, dispozici a dataci vlastní stavby kaple. Nejstarší zjištěnou aktivitou byl pozůstatek asi dřevohliněné stavby zaniklé někdy v průběhu 2. poloviny 13. století. Na ni navazovaly horizonty dorovnávek terénu a komunikačních úprav, náležející druhé polovině 13. až 14. století. Někdy v průběhu druhé poloviny 14. nebo na přelomu 14. a 15. století byl terén výrazně navýšen a srovnán, což může souviset s rozšiřováním svatopetrského hřbitova. Do tohoto horizontu pak byly zahloubeny archeologickým výzkumem dokumentované hrobové nálezy. Většina zjištěných pohřbů je uložena na zádech, s hlavou orientovanou k SZ a rukama v klíně či na hrudi. Nejstarší horizont hrobů může mít paže natažené i podél těla. Nejstarší hrobové

celky nerespektují žádné ze zjištěných konstrukcí. Můžeme tedy konstatovat, že rozsah hřbitova v tomto prostoru je starší než nejstarší zjištěná zděná architektura. Z 27 dokumentovaných pohřbů (povětšinou jejich torz) je prokazatelně pět dětských. Ty se koncentrují v prostoru sondy S1. Kosterní materiál nebylo zatím antropologicky analyzován.

Na horizont hřbitova navazuje stavba Z průčelí kostela sv. Barbory. V interiéru kostela je při Z průčelí doložena kruchta nesená dvěma pilíři. Tyto pilíře jsou patrné na archívních plánech kostela z roku 1846.

Sondy S2 a S3 odkryly do skalního podloží zahloubenou stavbu novověké hrobky přístupnou od SZ vstupní šíjí. Hrobka zanikla pravděpodobně až s demolicí kostela v polovině 19. století. Její vstup v ose kostela je patrný i na plánu demoličního projektu z roku 1846.

Biskupská ulice, Šilingrovo náměstí, p. č. 372 a 486 (akce A014/2010). Novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí, blok 16“ byly v roce 2010 v prostoru Biskupské ulice položeny tři sondy (Obr. 15).

Sonda S1 se nacházela v JV části Šilingrova náměstí. Pod dnešní dlažbou se nacházelo sprašové podloží, které

po 0,80 m přecházelo do fosilního půdního typu o mocnosti 0,90 m. Tato půda vyplňovala ještě mrazové klíny v další úrovni spraše. V hloubce 2,30 m byla ve V profilu stěna sklepa (sklep 1).

Sonda S2 se nacházela v ulici Biskupské. Pod dnešní dlažbou byl zjištěn inženýrskými sítěmi zčásti porušený půdní typ, který nasedal na spraš. V hloubce 3,5 m od povrchu se objevil recentní zásyp již v minulosti sanovaného sklepa. Jelikož sklep byl celý zalit popílkem, nebyl dokumentován.

V sondě S3 při ústí Biskupské ulice do Šilingrova náměstí se pod dnešní dlažbou nacházelo sprašové podloží. Od hloubky 1,40 metru se začal v S profilu rýsovat výkop s podhloubenou stěnou. Účel ani stáří tohoto výkopu se nepodařilo zjistit. V hloubce 4,30 m, pak byla v S profilu dokumentována klenba a zeď uzavírající sklep (sklep 2).

Pomocí sond byly zpřístupněny dva cihlové sklepy (obr. 16). Tyto sklepy byly již známy (Svoboda 2001). Jejich dřívější úprava přespárováním značně ztížila čitelnost stavebního vývoje.

Sklep I je mírně trapézovitého půdorysu o rozměrech 4,50 x 2,20 m s delší stranou v ose V–Z. Na východní straně se nalézá schodiště dnes zazděné, původně nejspíše ústící do domu Starobrněnská 21. Za nejstarší konstrukci považujeme s. j. 904, zachycenou v části S a J zdi. Toto smíšené kamennocihelné zdivo s převahou kamene bylo vyskládáno z větších kamenných bloků a menších kamenů a zlomků cihel. Spojováno bylo, pokud se podařilo zjistit, žlutou písčitou hrubou maltou s kaménky. Snad s touto konstrukcí souvisí s. j. 906. Jedná se o smíšené kamennocihelné zdivo, značně porušené mladšími zásahy. Původní maltu se nepodařilo dokumentovat. Zdivo působí svou polohou k s. j. 904 jako konstrukce původního vstupu či nějakého výklenku. Nicméně je možné, že vůbec nemá souvislost s s. j. 904 a jedná se o úplně jinou konstrukci. Další konstrukcí je s. j. 911, která tvoří spolu s s. j. 904 S a J zeď sklepa I z cihlového zdiva. Původní maltu se nepodařilo dokumentovat. Na východní straně je obvodové zdivo tvořeno konstrukcí s. j. 912. Jedná se o uzavření sklepa a původní vstup. Zdivo je opět cihlové. Z původního vstupu se zachovala 1,2 m dlouhá a 1,2 m široká vstupní šíje se dvěma schody (výška 0,30 m). Na západní straně je sklep uzavřen zdí s. j. 901. Původní vstup je dnes zazděn zdí s. j. 905. Cihlová klenba, která se zvedá nad zdí s. j. 904, není původní a na tuto zeď byla osazena zřejmě dodatečně. Starší fázi zaklenutí neznáme. Klenba nad zdí s. j. 911 pak byla vybudována nejspíše současně. Zaklenutí vstupu nerespektuje přesně klenbu nad konstrukcí s. j. 904.

Sklep II je se sklepem I spojen krátkou šíjí 0,80 m dlouhou a 1,50 m širokou. Sklep sám, přibližně obdélného půdorysu 10,20 x 2,30 m, je orientován S–J. V jihovýchodním rohu se nalézá původní, dnes zazděný vstup. Sklep je tvořen především obvodovým cihelným zdivem s. j. 907. Klenba sklepa i vstup byly nejspíše vybudovány současně s s. j. 907. Jako mladší se jeví J zeď uzavírající sklep (s. j. 903). Zdá se, jako by sklep původně pokračoval dále. I v sondě S3 byl terén před čelem sklepa porušený. Nacházela se zde přemístěná spraš a ojediněle cihly. Nicméně obvodové zdivo ani pokračování klenby se v sondě S3 nepodařilo zachytit. Ze vstupu se zachovala šíje 2,20 m

Obr. 17. Brno – Brandlova, Česká, Joštova, Moravské nám. (A038/2010). Vyznačení zkoumané trasy plynovodu.

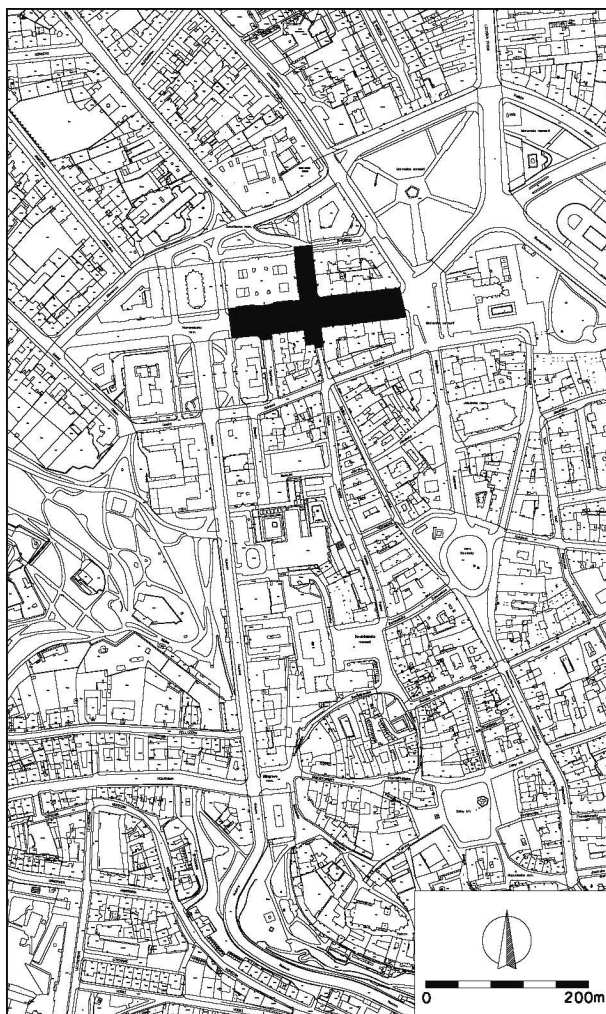
Abb. 17. Brno – Brandlova-Str., Česká-Str., Joštova-Str., Platz Moravské nám. (A038/2010). Die im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche im Graben für Gasleitung.

dlouhá a 1,30 m široká se dvěma schody. Zeď s. j. 910 nejspíše představuje uzavření sklepa po jeho opuštění. Není jasný účel zdi s. j. 908 a s. j. 909, které se zdají být až recentního stáří. Je možné, že původní vstup byl řešen jinak.

Odkryté sklepení mělo sníženou vypovídací schopnost vlivem již dříve provedené opravy (hlavně přespárováním). Sklep I prodělal evidentně složitější stavební vývoj. Jeho nejstarší fáze však nedokážeme blíže časově určit. Rámcově ho můžeme datovat do novověku. Sklep II je ve své dochované podobě výrazně mladší a můžeme uvažovat o jeho výstavbě pravděpodobně v 19. století. Oba sklepy zanikly a vstupy do nich byly, neznámo kdy, zazděny. Původně patřily k domu Starobrněnská 21.

Brandlova ulice, Česká ulice, Joštova ulice, Moravské náměstí, p. č. 197, 776, 789, 800 (akce A038/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum proběhl v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu a přípojek v Brně na ulicích Brandlova, Česká, Joštova a na Moravském náměstí (obr. 17). Terénní část proběhla od 18. 5. do 26. 7. 2010.

Obr. 18. Brno – Česká, Joštova, Žerotínovo nám. (A008/2010). Lokalizace plochy staveniště.

Abb. 18. Brno – Česká-Str., Joštova Str., Platz Žerotínovo nám. (A008/2010). Die im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

Archeologický výzkum potvrdil, že svrchní část geologického podloží je v dané lokalitě tvořena sprašovou návějí a na ni dosedajícím holocénním půdním typem. Na Joštově ulici výzkum dokumentoval pozůstatky osídlení, které lze spojit s životem ve čtvrté předměstské čtvrti. Jednalo se o relikt dřevěných konstrukcí v podobě kůlových a sloupových jamek. Zachyceny byly dále jámy neznámé funkce, snad odpadní jímky. V prostoru se také navršila odpadní vrstva, byla dokumentována také vrstvička vypálené hlíny a úroveň štěrku. Jmenované aktivity lze zařadit do období středověku a raného novověku. Na jeho konci (tedy v závěru existence předměstí) byla při J partii České ulice vyhloubena zřejmě velká jáma, jejíž účel nebyl objasněn. Mohli bychom uvažovat o hliníku cihelny, v tomto případě je však diskutabilní jeho umístění při komunikaci nedaleko od městské brány (Veselé).

V západní části Brandlovy ulice byl odkryt pouze segment zahloubené pece. Ve východní části byly zaznamenány aktivity související s příkopem novověkého bastionového opevnění města. Nejvýraznější byly segmenty vzdělení jeho vnější strany. Výkop na Moravském náměstí zachytil poměrně velké výkopové aktivity z období novověku. Některé je snad možné interpretovat jako

Obr. 19. Brno – Česká, Joštova, Žerotínovo nám.

(A008/2010). Pohled od východu na sondu S1 s historickými konstrukcemi Nové Veselé brány (foto Archaia Brno o. p. s.).

Abb. 19. Brno – Česká-Str., Joštova-Str., Platz Žerotínovo nám. (A008/2010). Ostansicht auf die Sondage S1 mit historischen Konstruktionen des Tores Nová Veselá (Neues Fröhliches Tor).

hliníky, v jednom případě lze uvažovat o přibližovacím zákopu k městskému opevnění. Snad by mohlo jít o dílo švédských obléhatelů ze 40. let 17. století (Černá, Zůbek 2010b).

Česká ulice, Joštova ulice, Žerotínovo náměstí, p. č. 776, 783, 789 (akce A008/2010). Středověk, novověk. Město, předměstí, fortifikace. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí V části Joštovy ulice a přilehlých partií České ulice v Brně se od 23. 2. do 15. 10. 2010 realizoval záchranný archeologický výzkum (obr. 18, 19).

Na základě výzkumem získaných poznatků lze historický vývoj předmětného území rozdělit do čtyř základních horizontů:

1) Nejstarší období až 13. století

Nebyly nalezeny žádné výrazné aktivity, které by bylo možné spojit s lidskou činností. Archeologický výzkum však ověřil skladbu svrchní části geologického podloží.

2) 13.–17. století

V tomto období byl daný prostor součástí předměstské struktury Brna. Z písemných pramenů víme, že se

zde nacházela část čtvrté předměstské čtvrti (pro blízkost jedné z městských bran se jí říkalo Před branou Veselou), která definitivně zanikla v souvislosti se švédským obléháním města během třicetileté války. Archeologický výzkum dokumentoval pozůstatky jejího osídlení. Zkoumány byly relikty někdejších dřevohliněných staveb (většinou kulové a sloupové jamky, do podlaží zahluobené suterény a menší sklípky), odpadní jímky atd. Jistý prostor v zástavbě byl zřejmě vyčleněn výrobním provozům. Byly zachyceny relikty tří zahluobených pecí. Mohlo by se zřejmě jednat o pece na pálení vápna z dovážených vápenců. Dále byly dokumentovány hliníky dodávající materiál na výstavbu dřevohliněných staveb a výrobu cihel.

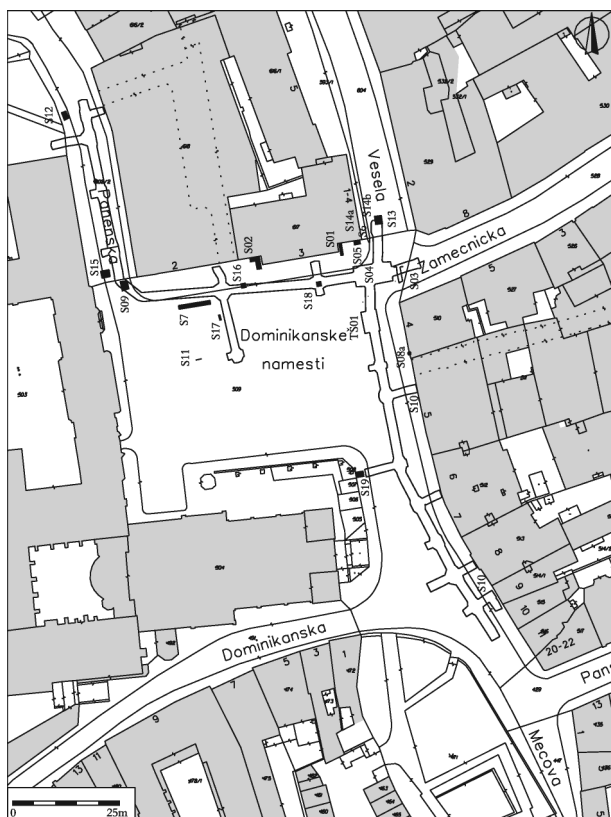
3) 17.–19. století

Prostor byl vyčleněn pro výstavbu bastionového opevnění města. Výzkum odkryl především rozsáhlé partie vyždění příkopu a dále segmenty základů brány, která pouštěla příchozí do města. Nazývala se Nová Veselá.

4) 19.–20. století

Výzkum dokumentoval řadu aktivit souvisejících s poměrně mohutnou výstavbou po zrušení a částečné asanaci bastionového opevnění. Většinou šlo o relikty z cihel zděné kanalizační sítě (19. století). Byly zachyceny také vápenné jámy, které je nutné spojit s budováním zástavby (Černá, Zúbek 2011).

Výzkum je v současnosti ve fázi zpracování.

Obr. 20. Brno – Dominikánské náměstí (A079/2008).

Lokalizace dokumentovaných sond v rámci výstavby kolektoru.

Abb. 20. Brno – Platz. Dominikánské náměstí (A079/2008).

Bezeichnung der Suchschnitte.

Dominikánské náměstí, p. č. 509; Panenská p. č. 502/2 (akce A079/2008). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V jarních měsících roku 2010 by ukončen výzkum při stavbě sekundárního kolektoru na Dominikánském náměstí v Brně (obr. 20). Byla dokumentována ražba kolektoru, větrací šachty, těžní jámy a přeložky inženýrských sítí. Díky plošnému rozsahu stavby výzkum přinesl řadu důležitých zjištění, která výrazně doplnila naše znalosti o tomto prostoru. Časově spadají do období od první poloviny 13. do závěru 19. století.

Historický povrch Dominikánského náměstí a ulic Panenská a Veselá byl dotčen několika sondami, z nichž významnější poznatky přinesly TŠ01, S3 a S11. Byla zde dokumentována rozsáhlá komunikační souvrství. V horní části náměstí byl proti situaci v dolní části dokumentován snížený půdní typ, na kterém byly uloženy kulturní vrstvy z poloviny 13. století. Kromě komunikačních vrstev byla ve vlastním prostoru náměstí zachycena řada zahluobených objektů, z nichž některé funkčně určitelné asi převážně pocházejí z období středověku (s. s. j. 14, 15, 21, 22, 23, 26, 27, 50). Jedná se o obdélný(?) sklípek s. s. j. 49 se udusaným plochým dnem. Objekt byl zasypán po polovině 13. století. Dalším zajímavým objektem je výkop s. s. j. 48, který můžeme interpretovat jako drenážní jámu (vydřevenou jako např. studna?), odpadní jámu (?), nebo sklípek (?). Objekt byl zasypán někdy v první polovině 15. století. Výkop s. s. j. 4 interpretovaný jako sklípek byl dokumentován také v průběhu ražby před domem Dominikánské náměstí 5. Nad podlahou byl zachycen jílovitý nášlap s. j. 171. Zvláštní skupinou objektů, které byly v prostoru někdejšího trhu dokumentovány, jsou veřejné, převážně technické stavby. Nejstarší z nich lze považovat za pozůstatek studny s. s. j. 01 s dřevěným roubením. Dalším objektem technického původu je 1 m široký podélný výkop (s. s. j. 30) orientovaný ve směru JZ–SV v sondách TŠ01 a S3. Na plochém dně výkopu byly dokumentovány pozůstatky podélně uloženého ztrouchnivělého dřeva. Objekt mohl sloužit jako drenáž s dřevěným korýtkem na dně, případně výkop pro dřevěný vodovod. V těchto sondách byl zachycen mladší vodovod s. s. j. 31, orientovaný ve směru S–J, o jehož interpretaci nemáme pochybnosti byl dokumentován v TŠ01 a S03. Na dně výkopu ležely keramické trubky (s. j. 949), které byly zasazené do sebe a ve spojích utěsněné kůží. Trubky překrývala vrstva žlutozeleného jílu (s. j. 121) a 0,4 m široká cihlová stříška (s. j. 901). Velmi pravděpodobně se jedná o vodovod z Cimply založený roku 1520 (Jordánková, Sulitková 1991, 312). S tímto známým historickým vodovodem souvisí i pozůstatky novověké stavby kašny s. s. j. 5 před domem č. 8. Z objektů, které byly dokumentovány v rámci záchranného výzkumu a často se nacházejí pod veřejným prostranstvím, je třeba uvést sklepní prostory z období baroka. Ražbou pod veřejným prostorem náměstí se podařilo zachytit propojené sklepy s. s. j. 003 a 002. Prvně jmenovaný byl přístupný z domu, který stával v S části dnešní parcely č. 5/2 (dům č. 6–7). Částečně pod náměstí zasahoval i sklep s. s. j. 013, který náležel k domu Dominikánské náměstí 10. Poslední významnější stavby představují cihelné kanály, které souvisejí s budováním

první rozsáhlejší kanalizační síť ve městě v závěru 19. století.

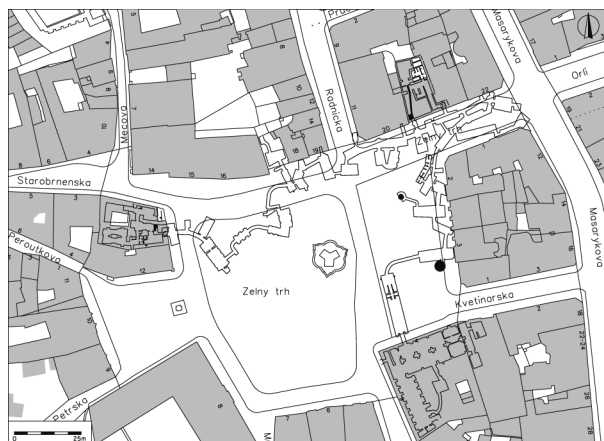
Vzhledem ke skutečnosti, že současné náměstí a ulice Panenská byly na přelomu 19. a 20. století rozšířeny, jsou pod dnešní vozovkou konzervovány i pozůstatky několika měšťanských parcel. Nejstarší zástavbu na jednotlivých městských parcelách představovaly fragmenty suterénů tří dřevohliněných domů, případně s nimi související sloupové konstrukce. Dřevohliněné stavby byly od 2. poloviny 13. století postupně nahrazovány zděnými domy, což nám dokládá např. 2. (3.?) fáze nárožního domu cisterciáček, jejímž dokladem je 2. (zděná) fáze vstupní šíje s. s. j. 46. Fragment další gotické zděné stavby (sklepa) se podařil dokumentovat v sondě S2 (před domem Dominikánské nám. č. 2). V rámci sondy bylo narušeno lité jádro zdi (s. s. j. 40), které lze na základě jeho charakteru datovat nejdříve do 2. poloviny 13. století. Další stavební aktivitou při S frontě náměstí, která byla výzkumem dokumentována, jsou základy Královské kaple Panny Marie (s. s. j. 41). V sondách S1, S4, S5, S6, S14 a S13 bylo zachyceno zdivo kaple, které dle makroskopického posouzení náleží do jedné stavební fáze. Poslední gotickou stavbou, která byla v rámci výzkumu dokumentována (S3), je nároží domu Zámečnická ulice – Dominikánské náměstí (s. s. j. 39), zbouraného na přelomu 19. a 20. století. Jednalo se o substrukci zdív zahlobených do podloží a pokračujících pod úroveň dna sondy.

Mladší výzkumem dokumentované zděné konstrukce náleží jednak novověkým sklepním prostorům např. do prostoru parcely 501/1 na Panenské ulici (s. s. j. 25), ale také přístavbám k domu cisterciáček ze starého Brna (s. s. j. 42, 43, 52). V případě s. s. j. 43 se patrně jedná o středověkou jímku (sklípek?).

Dominikánské náměstí 1, p. č. 503; Zelný trh p. č. 397 – Zprístupnění podzemí (A046/09). Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Stavební práce při rekonstrukci stávajících a výstavbě nových podzemních prostor pro dvě prohlídkové trasy brněnského podzemí na Zelném trhu a Dominikánském náměstí doprovázel i v roce 2009 záchranný archeologický výzkum. Terénní práce v prostoru Dominikánského náměstí 1 byly ukončeny již ke konci roku (Holub, Kolařík, Merta, Peška, Sedláčková, Zapletalová, Zůbek 2010, 406–409), výzkum na Zelném trhu pokračoval i v jarních měsících roku 2010 (obr. 21).

Výkopy pro nouzový východ (před Zelným trhem 3) a výtahovou šachtu (před Zelným trhem 1) prokázaly, že úroveň někdejšího půdního typu je zde dochována asi 60 cm pod současnou úroveň vozovky. Z hlediska archeologie se nacházely aktivity z období středověku pouze v místě nouzového východu a jednalo se jen o komunikační souvrství z 13.–15. století. V obou místech byly situace značně narušeny výkopy pro inženýrské sítě. Nové poznatky přinesl dohled nad zemními pracemi v suterénu domu Zelný trh č. 21. Ve výkopu pro kanalizaci zde byl dokumentován relikt středověkého sklepa někdejšího měšťanského domu, který stával na místě dnešní novostavby Zelný trh 21. Ve středověku se jednalo o parcely dvě, západní patřila r. 1348 Petrovi Doubravnickému, východní Ottovi z Modřic. Pozůstatky sklepa náležely k

Obr. 21. Brno – Zelný trh, sklepy tzv. Labyrintu (A046/2009).

Abb. 21. Brno – Platz Zelný trh, Keller des sg. Labyrinth (A046/2009).

domu prvně jmenovaného. Podařilo se zachytit SV kout sklepa, část jeho V i J stěny a při SV koutě umístěnou vstupní šíji o světlosti 1,2 m. Ve dvorním zázemí pak byly dokumentovány pozůstatky tří středověkých odpadních jímek. Současný dům vznikl někdy na konci 19. století, v roce 1911 byl v majetku Moritze a Katherine Nowotny.

Významnější poznatky nepřinesl ani výzkum studny v J části náměstí, kterou se podařilo vyčistit do úrovně 16,50 m pod současným povrchem. Zásyp sestával ze suťového závalu s nálezy z 19. století, očekávaného dna nebylo dosaženo a pro nástup spodní vody bylo od dalšího hloubení upuštěno. Období, ve kterém byla studna vyhloubena, se nepodařilo objasnit.

Spolu s archeologickým výzkumem probíhal i doplňkový stavebně-historický průzkum, který se soustředil zejména na dokumentaci odkrytých konstrukcí v rámci suterénu domu Zelný trh 13 a utřídění a upřesnění již dříve získaných informací o suterénech domu Zelný trh 17.

Františkánská; p. č. 216/1 (akce A069/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

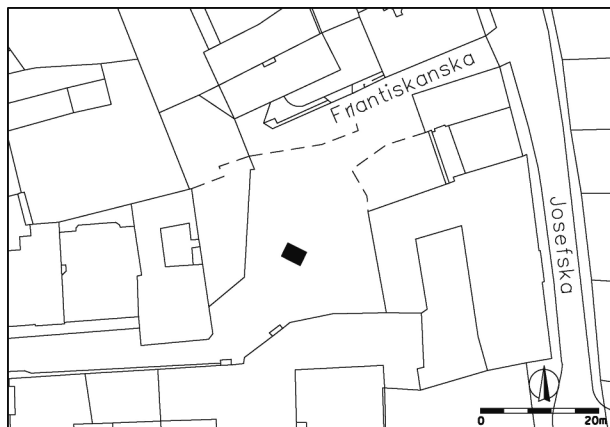
Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán výkopem těžní šachty hloubené z důvodu sanace havarijního stavu kanalizační stoky ve Františkánské ulici (p. č. 216/1), v J části tzv. Římského náměstí (obr. 22). Zkoumaný prostor se nachází v nadmořské výšce asi 214,50 m. Terénní část výzkumu proběhla v září 2010. Z historického hlediska byl prostor od vrcholného středověku zahrnut do IV. městské čtvrti, tzv. quartale Menesense, byl ale její specifickou součástí, osídlenou do roku 1454 židovským obyvatelstvem (platea Iudeorum).

Výzkum probíhal v celé ploše těžní šachty o půdorysných rozměrech 3,60 × 2,60 m. Nejprve byla stavebníkem odstraněna dlažba, její podklad a recentní navážka. Vzhledem k technologickému postupu stavby, kdy muselo být prováděno průběžné pažení po úsecích o výšce 1,20 m, byla stavební firmou nepatrně narušena i svrchní část středověkého souvrství. Po zdokumentování prvního postupu šachty v řezech na stěnách byl v celé ploše šachty zahájen plošný odkryv archeologických situací. Ten probíhal ve dvou technologických postupech, za pomoci těžního za-

řízení, po 1,20 cm až na niveletu 210,80 m n. m. (-3,60 m od povrchu). Tuto niveletu přesahovaly kromě recentních zásahů pouze dva výkopy (s. j. 507 a 509). Další dva těžní postupy byly proto z bezpečnostních, technických a finančních důvodů dokumentovány již jen v profilech do celkové hloubky 6 m pod dnešním terénem (208,40 m n. m.).

Těžní šachta zachytila geologické podloží tvořené spraší (mocnost sprašové návěje přesahovala 3,50 m) a na ni nasedající holocenní půdní typ (mocnost 0,40–0,50 m) 2,19 m pod současným povrchem (212,18 m n. m.). Povrch podloží byl značně narušený, částečně pravděpodobně i snížený sídlištními aktivitami, a proto nebylo možné sledovat jeho případný sklon. Povrch půdního typu byl částečně zkulturněn a obsahoval ojedinělé, přesněji nedatovatelné pravěké střepy.

V severozápadní polovině těžní šachty na povrch zkulturněného podloží nasedaly dvě odpadní vrstvy datované na základě keramického materiálu na přelom 12. a 13. století nebo na počátek 13. století. Nejstarší vrstvy porušily dva objekty, jejichž funkce není vzhledem k pouze částečnému odkryvu jasná. V západním rohu těžní šachty nacházející se objekt s. j. 508 měl šikmé přímé stěny, rovné ploché dno a byl pravděpodobně orientován S–J směrem. Zjištěná úroveň jeho zahloubení byla 1,10 m. Výplň výkopu obsahovala keramický materiál náležející 1. polovině 13. století. Nemůžeme vyloučit, že výkop sloužil jako žlab pro uchycení palisádového ohrazení, podobně jako v případě starších výzkumů objekty 533 (Františkánská 9) a 511 (Františkánská – Římské nám. – sonda č. 7), ovšem fragmentární situace nedovoluje přesvědčivé závěry (srovnej Procházka 2000, 52–55). V severním rohu těžní šachty odkrytý objekt s. j. 510 náležel pravděpodobně také do 1. poloviny 13. století, ale jeho případná funkce nám zůstane utajena. Stejněmu, nebo o málo mladšímu časovému horizontu náleží několik sloupových jam (s. j. 502, 503, 504, mladší 511), které byly součástí nadzemní kúlové konstrukce, jejíž podobu a účel však nelze rekonstruovat.

Obr. 22. Brno – Františkánská (A0692010). Lokalizace plochy výzkumu.

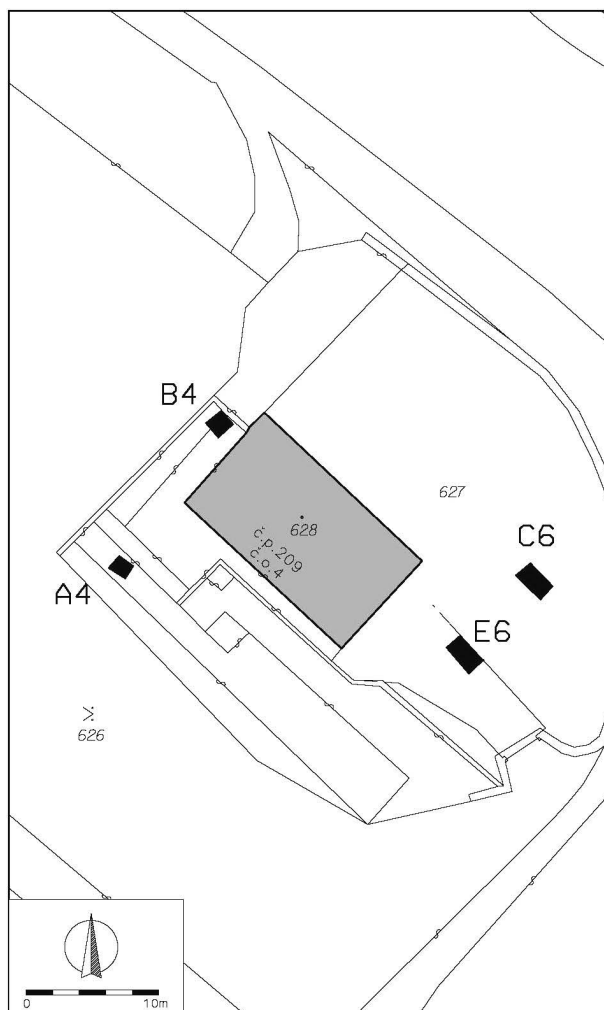
Abb. 22. Brno – Františkánská-Str. (A0692010). Im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

V nadloží výše zmíněných situací se začalo od 1. poloviny 13. století do 1. poloviny 15. století vytvářet výrazné, bezmála jeden metr mocné souvrství, reprezentované střídavě uloženinami odpadního charakteru a vrstvami připomínajícími požárem zničené, zplánýrované a rozhrnuté dřevohliněné stavby. Souvrství bylo původně pravděpodobně vodorovné, ale později se začalo zčásti sklánět k J a S v důsledku svého propadu do mladších hlubokých výkopů (s. j. 507 a 509). V rámci jednotlivých úrovní byly opět dokumentovány ojedinělé sloupové jámy (s. j. 500, 501, 512, 514 – žlab), náležející blíže neznámým nadzemním dřevěným nebo dřevohliněným stavbám. Vzhledem k charakteru a mocnosti souvrství lze uvažovat, že se prostor těžní šachty, na rozdíl od současnosti, nalézal ve středověku v zázemí městské parcely, kde docházelo ke kumulaci odpadu a požárových destrukcí, postupně zvyšující terén. Nasvědčovala by tomu také absence výraznějších komunikačních úrovní a dokladů po zpevňování povrchu, i přítomnost objektu s. j. 509, zahloubeného do souvrství někdy ve 2. polovině 14. nebo v 1. polovině 15. století. Vzhledem k hloubce přesahující 4,50 m a k přítomnosti pozůstatků výdřevy jej můžeme interpretovat snad jako odpadní jímku, která se nacházela v zázemí měšťanského domu.

Poněkud složitěji se situace jevila v JV polovině šachty, kde byly starší situace značně porušeny a ovlivněny hlubokými novověkými a recentními výkopy. I zde se nacházelo souvrství obdobného charakteru a stáří jako v případě SZ poloviny. Bylo však propadené částečně do v nižších polohách ražené kanalizace, částečně do výkopu s. j. 507, což značně ztěžovalo vlastní výzkum a interpretaci odkrytých situací v průběhu exkavace. Povrch holocenního půdního typu se v důsledku sesuvu nacházel o 0,80 m níže než na protější straně šachty. Nepodařilo se také rozlišit zda výkop s. j. 513 náležel středověkému výkopu, nebo se jednalo o součást ražené recentní kanalizace.

Ještě v průběhu 15. století došlo k dalšímu navýšení terénu o 0,60 m. V následujícím období se již terén nezvyšoval. Pravděpodobně někdy ve druhé polovině 15. nebo na počátku 16. století došlo ke změně ve využití prostoru, který nebyl dále navyšován a stal se upravovanou komunikací tak, jak je tomu doposud. Ovšem ještě v průběhu 16. století byl do takto stabilizovaného povrchu zahlouben rozměrný výkop přesahující svojí hloubkou 5,20 m (s. s. j. 003). Jeho účel nám uniká vzhledem k tomu, že byl odkryt pouze v malém segmentu. Na základě jeho rozměrů se můžeme jen domnívat, že šlo např. o výkop neznámé studny (?).

Do severozápadní části těžní šachty svým jihovýchodním nárožím zasahovaly základy domu ze smíšeného zdiva (s. j. 900). Byly zahloubeny do souvrství uzavřeného pravděpodobně někdy v pokročilém 15. století. Vzhledem k použitému stavebnímu materiálu, stratigrafické situaci a ikonografickým pramenům (dům zobrazen na vedutě Brna od H. B. Beyera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století) můžeme jeho vznik s velkou pravděpodobností položit do průběhu 16. století. Jižní stěna domu byla vynešena na cihlovém pasu, který překračoval raženou, z cihel vyzděnou a valeně zaklenutou chodbu (s. j. 901), spojující sklep domu (ten se nacházel severněji mimo zkoumanou plochu) se suterény domů na J straně Františkánské

Obr. 23. Brno – Hlídka 4 (A0802010). Lokalizace dokumentovaných sond.

Abb. 23. Brno – Hlídka-Str. 4 (A0802010). Im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

Obr. 24. Brno – Josefská, rekonstrukce ulice(A007/2010). Lokalizace plochy výzkumu.

Abb. 24. Brno – Josefská-Str. – Straßenrekonstruktion (A007/2010). Die im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

ulice, zahrnutými později do areálu františkánského kláštera. Sklep i chodba byly v 90. letech 20. století v rámci projektu Sanace brněnského podzemí dokumentovány a poté zalaty popílkovou směsí. Jednalo se o pozdější dům Františkánská 11, který byl po poškození za druhé světové války zbořen roku 1952. Nejmladší aktivitou dokumentovanou v rámci výkopu byl kanál v podobě betonového vaříčka, který byl uložen v hloubce 6,50 m pod současným terénem.

Archeologický výzkum doložil ojedinělými nálezy ve svrchní části holocenního půdního typu blíže nedatované pravěké osídlení okolního území. Středověké osídlení prostoru začíná na základě keramických nálezů z nejstarších vrstev na přelomu 12. a 13. století. Od první poloviny 13. století nastává postupné navýšování terénu odpadními vrstvami, střídanými planýrkami požárem zaniklých dřevohliněných konstrukcí, které se přímo v ploše těžní šachty projevovaly sloupovými jámami a žlábků. Spolu s nálezem odpadní jímky z pokročilého středověku (15. století) se můžeme oprávněně domnívat, že plocha těžní šachty nenáležela od 13. do 15. století ke komunikacím středověkého města, jak je tomu nyní, ale nacházela se spíše v zázemí parcely některého z měšťanských (ži-

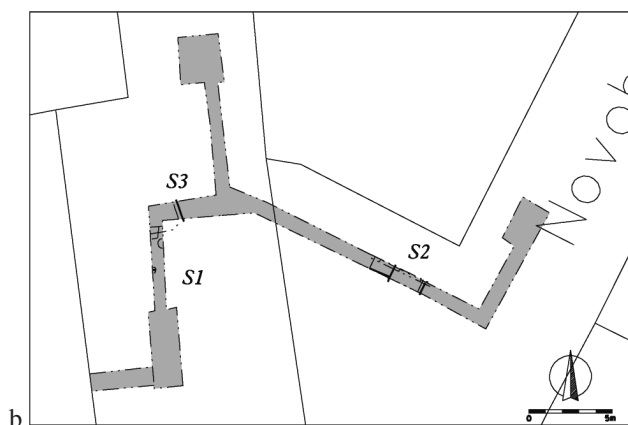
dovských) domů. Pravděpodobně ve druhé polovině 15. století byla akumulace vrstev ukončena, terén byl stabilizován a pravděpodobně zpevněn neznámým druhem dlažby. Ještě v průběhu 16. století byl do takto stabilizovaného povrchu zahlobben rozměrný výkop snad neznámé studny (?). V 16. století vznikl také dům, z něž bylo zachyceno JV nároží základového zdiva. Jižní stěna překračovala raženou vyzděnou chodbu, spojující sklep domu se suterény domů na J straně Františkánské ulice. Výzkum nezachytil žádné novověké aktivity z průběhu 17. až 19. století. Teprve v meziválečném období zde byla vybudována betonová kanalizace zajišťující odtok odpadních vod směrem do Josefské ulice (Kolařík, Staněk, Zbranek 2011).

Hlídka 4, p. č. 627, 628 (akce A080/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí bloku 72b – Hlídka 4“ byly v okolí předeslaného objektu od 14. 10. do 3. 11. 2010 položeny čtyři průzkumné šachty (obr. 23).

Sondy ověřily skladbu geologického podloží v bezprostředním sousedství stávajícího domu Hlídka 4, který stojí

Obr. 25. Brno – Josefská (A015/2010). Dokumentovaná trasa výkopu pro plynovod.

Abb. 25. Brno – Josefská-Str. (A015/2010). Im Stadtplan eingetragene Linie des Grabens für die Gasleitung.

na uměle upravené plošině zařízlé do svahu Špilberku. Jeho nejstarší komponentou bylo skalní podloží, které zachytily sondy A4 (255,93 m n. m.) a B4 (254,20 m n. m.). Dosedalo na něj souvrství, jehož hlavní složkou byla okrová plastická hlína sprašového charakteru s nahodilým výskytem kamínků metabazitu. Směrem dolů se souvrství stávalo ulehlejším, zvyšoval se zřejmě podíl vápníku a kaménků. Náznorně to dokládala situace v sondě C6, kde souvrství přesahovalo mocnost 4,80 m. Skalní podloží se zde neobjevilo ani v úrovni 257,67 m n. m. Za součást podloží lze považovat také vrstvu hnědé plastické hlíny, která dosedala na jmenované souvrství v sondě B4. Nejstarší úroveň plošiny dosahovala 255,70 m n. m. Terén se do dnešní doby postupně navršil prostřednictvím navážkových vrstev o souhrnné mocnosti v průměru jednoho metru. V prostoru SZ od stávajícího domu doložila sonda B4 pozůstatky dvou nesoučasných zděných staveb. Starší představovala jednu ze stratigraficky nejstarších dokumentovaných aktivit vůbec. Stavby byly zřejmě spíše subtilního charakteru. Půdorys a funkce zůstaly neznámé. V prostoru JV od stávajícího domu nebyly pozůstatky zástavby zachyceny. Bylo dokumentováno „technologické“ zajištění zástavby. Představoval ho v sondě E6 cihlový kanálek, který po jeho zániku zřejmě vystřídal další. V sondě C6 byl zachycen výkop pro olověné potrubí (Černá, Zůbek 2010a).

Josefská ulice, p. č. 227, 249 (akce A007/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – úprava ulice Josefské“ se v měsících únoru až dubnu 2010 uskutečnil záchranný archeologický výzkum (Holub 2010c). Sledovaný prostor se nachází v katastrálním území Brno-město. Jedná se o relativně otevřené prostranství v JV části historického jádra města Brna při spojnici ulic Josefská a Novobranská (obr. 25). Nadmořská výška se pohybuje kolem 212,70 m.

Stavební práce zasáhly povětšinou mladé historické či recentní terény nacházející se bezprostředně pod povrchem stávající komunikace. V případě archeologického

výzkumu byl tak v průběhu prováděných prací realizován především dohled nad výkopovými pracemi spojený s dokumentací odhalených situací. V předem vytipovaném prostoru byla také realizována jedna sonda (S3) pro ověření průběhu městské hradby.

V minulosti proběhlo v nejbližším okolí několik větších archeologických výzkumů. Severně od sledovaného území se v letech 1988–1992 uskutečnil záchranný archeologický výzkum parcely domu č. 7 (Procházka 2000, 55), na který v podstatě navázal archeologický výzkum v roce 2001 v souvislosti s výstavbou objektu Josefská 7 a 9 (Holub et al. 2002, 96–97; Zůbek 2002). V ploše ulice proběhl v roce 1985 menší výzkum v ohbí ulice Josefské (Procházka 1988, 83) a v letech 2007–2008 záchranný archeologický výzkum při stavbě víceúčelové budovy u vyústění kolektoru v ulici Josefská (Černá, Sedláčková, Zůbek 2009). V nedávné době pak proběhl drobný archeologický výzkum v rámci sanace brněnského podzemí (Sedláčková 2009).

Ve středověku náležel zkoumaný prostor do IV. městské čtvrti, Měniné (quartale Menesense). Dnešní ulice Josefská se až do konce 17. století nazývala Českou (platea Bohemorum, Böhmergasse, Beheimgasse; Flodrová 1997, 102), přičemž Z od zájmového území se nacházela židovská čtvrť, V pak osada sv. Martina.

Archeologický výzkum byl z větší části realizován dokumentací mechanizací odkryté nálezové situace a několika sond (S1–S4). Nejstarším zachyceným dokladem lidského osídlení je nálezová situace v rámci sondy S4. Jedná se o objekt zahloubený do půdního typu a vyplněný uloženinou s. j. 100. Zásyp byl od půdního typu rozeznán na základě silné koncentrace mazanic. Dle získaného nálezového materiálu můžeme celou situaci datovat do starší doby bronzové.

Nálezová situace na lokalitě sestává především ze zachycených reliktů městského opevnění, jež bylo budováno někdy kolem poloviny 13. století. Ty byly dokumentovány hned na několika místech a díky tomu můžeme získat přesnou představu o průběhu městské hradby v tomto prostoru. Provedená sonda do jádra zdiva potvrdila založení městské zdi na vrstvě kamenů pojených hlínou. V daném případě můžeme uvažovat o drenážní funkci této spodní části konstrukce. Na tuto vrstvu o mocnosti 0,15 m navazovalo pak zdivo hradby pojené již okrovou maltou. Doložená síla zdiva hradby dosahuje v případě sondy S3 2,05 m.

V rámci sondy S2 byla odhalena základová zdiva suterénu stavby vzniklé v průběhu novověku, která byla v prostoru parkánu přizděna k městské hradbě. Nadzemní část budovy, k níž patří zachycená zdiva sklepa, je možné sledovat na archivních fotografiích či na plánu indikační skici.

Josefská ulice, parc. č. 227, 249 (akce A015/2010). Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem rekonstrukce NTL plynovodu v ulici Josefská v Brně proběhl v měsíci březnu 2010 záchranný archeologický výzkum a dokumentace narušených situací (Holub 2011b). Jedná se o relativně otevřené prostranství v jihovýchodní části historického jádra města Brna při spojnici ulic Josefská a Novobranská. Nadmoř-

ská výška se pohybuje kolem 212,70 m n. m. Archeologický výzkum byl realizován jako dohled nad výkopovými pracemi s dokumentací dochovaných archeologických terénů (obr. 24). Dokumentované body byly vymezeny do několika sond (S1–S3).

V rámci sondy S1 byly dokumentovány dva řezy P1 a P2, které zachytily sled uloženin, jež lze interpretovat jako komunikační horizonty, mezi nimiž se nacházely vrstvy destrukčních horizontů. V případě s.j. 107 se jedná o požárovou destrukci dřevohliněné stavby. Z dokumentovaných úrovní nebyl získán žádný keramický materiál, nelze je tedy blíže datovat. Dle analogických situací z prostředí středověkého Brna můžeme však soudit, že náleží 13. století. Stratigraficky mladší byly zásypy objektů, v rámci kterých lze interpretovat pozůstatky sloupových jam, ale i blíže neurčitelných zahloubených objektů. Jedním z nejdůležitějších nálezů byla v řezu P2 dokumentovaná uloženina s.j. 110 vyplňující výkop, který může reprezentovat pozůstatek zahloubené části dřevohliněné stavby, kterou by bylo možno datovat do průběhu 13., nejpozději do první poloviny 14. století. V ploše sondy zachycená hrana výkopu by pak mohla poukazovat na průběh středověké uliční čáry Josefské ulice v tomto prostoru.

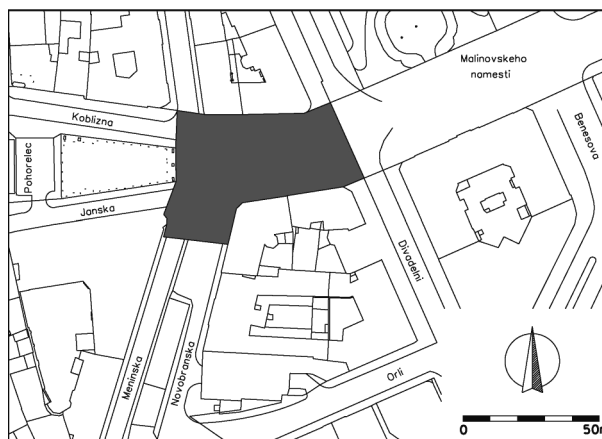
Uliční čáru ulice Josefská může v tomto prostoru také naznačovat relikt zděné architektury s.j. 900 zachycený v rámci sondy S3. Konstrukce vystavěná převážně z vápencových kamenů doplněných zlomky cihel o síle 7 cm byla pojena okrově šedou maltou. Na základě zjištěných rozměrů cihel můžeme uvažovat o jejím pozdně středověkém či raně novověkém stáří.

V rámci sondy S2 byla zachycena zeď městského opevnění (s.j. 902), která byla založena na kamenité (drenážní) vrstvě do mělkého výkopu v rámci půdního typu. Konstrukce hradby byla vystavěna z metabazitových kamenů pojených jemnou okrovou písčitou maltou. Severozápadním směrem byla ke konstrukci hradby přizděna zeď s.j. 901, jež může souviset s novověkou zástavbou příhradebního pásu na intravilánové straně zdi či se zpevněním vlastní hradby (opěrný pilíř). Mocnost hradební zdi v tomto prostoru dosahovala kolem 2,2 m.

Kobližná ulice, p. č. 128, 268/1 (akce A048/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Kobližná – prostor u OD Centrum“ se v měsících červnu až srpnu 2010 uskutečnil záchranný archeologický výzkum (Holub 2010d). Sledovaný prostor se nachází v katastrálním území Brno-město. Jedná se o otevřené prostranství ve V části historického jádra města Brna při spojnici ulic Jánská, Kobližná, Měninská, Novobranská, Sukova a Malinovského náměstí (obr. 26). Lokalita o nadm. výšce kolem 207 m je umístěna na mírném V svahu.

Stavební práce zasáhly povětšinou mladé historické či recentní terény nacházející se bezprostředně pod povrchem stávající komunikace a související s jejím budováním, nebo s jejími bezprostředními předchůdci. V případě archeologického výzkumu byl tak v průběhu prováděných prací realizován především dohled nad výkopovými pracemi spojený s dokumentací odhalených situací a jejich plošným začištěním.

Obr. 26. Brno –Kobližná, rekonstrukce (A048/2010).

Lokalizace plochy výzkumu.

Abb. 26. Brno –Kobližná Str. – Straßenrekonstruktion (A048/2010). Die im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

Ulice Kobližná (*platea Pastillarum*) se nachází ve V části středověkého města a její počátky můžeme klást pravděpodobně do lokálního období v 1. polovině 13. století, kdy se utvářela hlavní komunikační síť města (aniž bychom k tomu měli přímé písemné zprávy; podrobně Procházka 2000, 95–106). Její směr a průběh uličních front se ve středověku výrazně nelišil od současného stavu, pouze S strana byla předsazena více do dnešní ulice, a komunikace tak byla užší než dnes. Ulice patřila k důležitým komunikacím středověkého města a spojovala jedno z hlavních tržišť (forum Inferius, dnes nám. Svobody; Flodrová 1997, 163 – dále i při ostatních názvech ulic) na Z s průchodem v hradebním okruhu na V (Portula civitatis, Branka). Směrem k V klesala k nivě říčky Ponávky a končila u městských hradeb, přibližně ve stejném místě jako dnes. Zde se stýkala s dolní částí Jánské ulice (prope fratrum Minorum) a vycházela z města tzv. Brankou. Na základě topografických údajů pamětní knihy města Brna (např. můstek – pontulus – v křížení dnešních ulic Kobližné, Kozí a Poštovské) a některých dalších indicií, byl do Kobližné ulice situován průběh tzv. městského potoka, který měl na V vytékat Brankou z města a ústít v prostoru křižovatky Cejl – Koliště do Ponávky. Jeho existence se však především na základě zjištění archeologických výzkumů nepotvrdila (blíže naposledy Polánka 2005, 94–99).

Součástí středověkého opevnění byl také parkán a předsunutý příkop, který se nacházel už v prostoru dnešního Malinovského náměstí. Pravděpodobně někdy na počátku 16. století, tak jako u jiných městských bran, byl před Brankou vystavěn barbakán, který měl zlepšit obranyschopnost brány jako slabého článku opevnění v době rozvoje palných zbraní. Po polovině 17. století začíná výstavba barokní fortifikace, která nahradila starší opevnění. Byl zrušen barbakán a před Měninskou bránou byl postaven IV. bastion opevnění. Měninská brána ztratila svoji funkci a sloužila už jen jako vstup do prostoru fortifikace. Tak byla V část města na více než sto let zbavena přístupu zvenčí a teprve roku 1787 byla postavena při ústí Kobližné a Jánské tzv. Nová brána s průjezdem a dvěma průchody pro pěší.

Od 80. let 20. století dodnes proběhla v prostoru Kobližné ulice řada archeologických výzkumů, jejichž výsledky významně přispěly k poznání charakteru zástavby zmiňovaných ulic. Co se týče bezprostředního okolí sledované stavby můžeme jmenovat např. akce související se sanací brněnského podzemí (Procházka 1997; Peška 1997), výstavbou kolektorové sítě (Peška, Sedláčková, Zapletalová 2005; Procházka 1999) či ostatní drobné akce (Zůbek 2004).

Nejzávažnější zjištění přinesl plošný odkryv lůžka vozovky v rámci sondy S1. Nejstarší zachycenu aktivitou byl průběh středověké městské hradby. Odhalená konstrukce hlavní hradby v prostoru Malinovského náměstí (s. j. 900) má dokumentovanou šířku kolem dvou metrů. V mladší fázi bylo do zdiva hradby zasahováno reparací v J části zachyceného úseku (s. j. 913) a průrazem či rekonstrukcí průrazu pro občasnou vodoteč v ose Kobližné ulice (s. j. 902). Hlavní hradba s. j. 900 má v dokumentované trase patrný mírný zlom, kde se ve směru od Měniné brány stáčí do prostoru dnešní ulice Sukova. Jižně od patrného zlomu je k hradbě přizděna konstrukce s. j. 912. Zdivo o zjištěné mocnosti asi 1,50 m může souviset s výstavbou jedné z věží městského opevnění. Případná druhá strana věže (jižní) nebyla archeologickým výzkumem zachycena.

V nejmladší éře vývoje městského opevnění, po vzniku brněnské barokní bastionové pevnosti, byl k městské hradbě přistavěn prstenec budov. Ty se v nálezové situaci sondy S1 projevují konstrukcemi s. j. 907, 908, 909, 910 a 914.

V rámci sond S3 a S4 bylo odkryto několik stavebních konstrukcí, jež však vzhledem k torzálnímu dochování lze jen těžko interpretovat. Stavební práce v prostoru V části staveniště zasáhly poměrně mělce pod současný povrch (okolo 206,60 m n. m.). Z případných nálezových situací zděných konstrukcí byly tak odkryty pouze torzální úseky korun zdív zasahující v podstatě těsně pod povrch stávajících terénních úprav pro uložení vozovky. Historická zdiva skrývající se pod povrchem Kobližné ulice nebyla tak v tomto úseku plošně zachycena, i když z jiných archeologických akcí v tomto prostoru víme, že jsou poměrně dobře dochována (Holub 2010e). Konstrukce s. j. 915 s přílehlou klenbou s. j. 917 náleží pravděpodobně některé ze staveb vystavěných v tomto prostoru po vzniku bastionového opevnění. Zda konstrukci s. j. 916 můžeme spojit s obvodovou hradbou barbakánu Branky zůstává při současném stavu poznání zmíněné konstrukce otázkou.

Havárie ve výkopu sondy S5 odkryla V stěnu měšťanského domu v ústí Kobližné ulice. Části této obvodové stěny byly dokumentovány archeologickým výzkumem již dříve (Peška, Sedláčková, Zapletalová 2005). V rámci tohoto úseku zdi s. j. 923 byl zachycen i pozůstatek zděného okenního otvoru podsklepené části domu.

Sondy S6 a S7 odkryly opět jednu z částí zástavby přílehlé ke středověké městské hradbě. Jedná se o konstrukce s. j. 919, 920, 922 a 924.

Kobližná ulice, p. č. 94, 128, 268/1 (akce A049/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Rekonstrukce STL, NTL Brno - Kobližná“ se v měsících červnu a červenci 2010 uskutečnil záchranný archeologický výzkum (Holub 2010e). Sledovaný prostor se nachází v katastrálním území Brno-město. Jedná se o relativně otevřené prostranství ve V části historického jádra města Brna při spojnici ulic Kobližná, Sukova, Malinovského náměstí a Novobranská. Nadmořská výška se pohybuje kolem 207,00–207,50 m k historii oblasti a archeologických výzkumů viz akce A048/2010.

Archeologický výzkum probíhal formou dohledu nad výkopovými pracemi liniového výkopu pro plynové potrubí. Zjištěné nálezové situace byly rozděleny pro přehlednost do osmi sond (S1–S8), kdy každý úsek výkopu s pozitivní archeologickou situací nese vlastní označení.

V rámci sond S1 a S2 byla ve vrstvách navážek odhalena základová zdiva dvou budov patrných na plánu stabilního katastru z první poloviny 19. století. V rámci sondy S2 byl zdokumentován při konstrukci s. j. 906 řez terénem P1, který zachycuje nárůst terénu – navážek. Z báze řezu byl získán smíšený keramický materiál datovatelný rámcově do období středověku a novověku. Všechna sledovaná zdiva jsou mladší a jsou do navážek umístěna jako základová.

Sonda S4 odhalila blok základového zdiva s. j. 908. Jeho interpretace není zcela jasná, pokud se však můžeme opřít o rekonstrukční plán F. Čády je na místě uvažovat o odhalené konstrukci jako o základovém zdivu barbakánu, tzv. Branky (resp. o základovém zdivu brány barbakánu Branky). Výstavba barbakánů brněnských bran spadá všeobecně do průběhu 1. poloviny 16. století (Kolařík 2007, 141–143; Kuča 2000, 50).

V rámci sond S5 a S6 byly odhaleny konstrukce s. j. 910 a 912. Obě zmíněná zachycená zdiva můžeme snad interpretovat jako pozůstatek Nové brány umístěné v bastionovém opevnění města. Po vybudování barokního bastionového opevnění zůstalo město přístupné pouze třemi branami (Židovská, Brněnská, Nová Veselá). Komunikace vedoucí původně Měninou branou a Brankou ústily jen do prostoru IV. bastionu. Tato situace se změnila v letech 1774–1776, kdy byla zřízena brněnská okružní silnice a výstavbou Nové brány byl tak obnoven výjezd z města na V straně opevnění (Kuča 2000, 71–72).

Sonda S7 odhalila dvě konstrukce s. j. 913 a 914. Konstrukce s. j. 913 je složením zdiva a pojivem velmi podobná konstrukcím spojovaným s novou branou, nelze ji však v rámci historických pramenů vztáhnout ke konkrétní stavbě. Můžeme na tomto místě pouze uvažovat, že vzhledem k podobnosti zdiva náleží k jedné ze stavebních fází bastionového opevnění. Byť přímý vztah konstrukcí s. j. 913 a 914 nebyl výkopem odhalen, předpokládáme, že s. j. 914 je mladší a je k s. j. 913 přizděna. Vybudováním konstrukce s. j. 914 vznikl podsklepený prostor na vnitřní straně omítaný maltovou omítkou beze stop vápených líček. Stavbu nemůžeme přiřadit k žádným objektům známým ze starých plánů tohoto prostoru.

Poslední dokumentovanou nálezovou situací byla sonda S8 v ústí ulice Jánská. Na dvou řezech P4 a P5 jsou zachyceny úrovně starších dlažeb v tomto prostoru a navýšení terénu.

Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční; p. č. 1, 4, 5, 6, 566, 800 (akce A062/2009). Středověk, novověk. Předměstí, fortifikace, ojedinělý hrob. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Brno, rekonstrukce kanalizačního sběrače C01 v úseku Solniční – Rooseveltova“, jejímž investorem bylo Statutární město Brno. Terénní část výzkumu proběhla v říjnu 2009 až květnu 2010. Sledovaný prostor se nachází na katastrálním území Město Brno (obr. 27), ve V části Solniční ulice (p. č. 566), v J části Moravského náměstí (p. č. 800) a Z Janáčkova divadla v parčíku mezi Rooseveltovou ulicí a budovou Katastrálního úřadu (dříve augustiniánský klášter, p. č. 1, 4, 5, 6). Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku z části zahrnut do fortifikačních pozemků města Brna, větším dílem pak do III. a IV. předměstské čtvrti. Od poloviny 14. století bezprostředně sousedil také s areálem augustiniánského kláštera s kostelem Zvěstování Panny Marie a sv. Tomáše.

Práce byly zahájeny výkopem hlavních těžních šachet nového kanalizačního sběrače mezi Solniční a Rooseveltovou ulicí. V parčíku při Rooseveltově ulici mezi Katastrálním úřadem (Moravské nám. 1) a Janáčkovým divadlem to byly šachty Š2 a Š3, v severní části Běhounské ulice šachta Š4, jižně od kostela sv. Tomáše před domem Moravské nám. 4 šachta Š5 a ve východní části Solniční ulice šachty Š6 a Š7. Následně byly hloubeny pomocné šachty ŠP1-4, sloužící k připojení objektů na hlavní stoku. Šachta ŠP1 opět v parčíku u Rooseveltovy ulice, ŠP2 a ŠP3 jižně od Moravské galerie a šachta ŠP4 při JZ rohu Moravské galerie. Vzhledem k tomu, že těžní šachty Š2, Š4, Š5, Š7, ŠP1, ŠP2, ŠP4 a částečně i ŠP3 se nacházely v prostoru středověkého městského hradebního příkopu, resp. příkopu barokního bastionového opevnění (příkopy byly v těchto místech zasypávány postupně od 2. poloviny 17. století až do 60. let 19. století), nebylo překročeno k plošnému odkryvu. Těžba šachet byla sledována archeologem, průběžně byly po jednotlivých pracovních úrovních dokumentovány a vzorkovány jejich profily až na úroveň geologického podloží, popř. dno šachty. Naopak v případě šachty Š6, která se nacházela v prostoru parkánu městského opevnění, bylo po odstranění recentních komunikačních vrstev překročeno k plošnému předstihovému archeologickému výzkumu. Vzhledem k dodržení bezpečnosti práce byly v případě šachty Š3 dokumentovány také jen její profily. Šachta se sice nacházela v předpolí městského příkopu, ale vzhledem k nárůstu novověkých navážek v souvislosti s výstavbou bastionové fortifikace se archeologické terény nacházely až tři metry pod současným terénem. Druhou částí terénního výzkumu byla dokumentace čeleb ražby mezi hlavními šachtami (profily R01–21). Četnost profilů byla volena na základě důležitosti terénních zjištění. Vzhledem k značné hloubce ražby však byly na většině řezů pozorovány jen geologické jevy. Třetí částí výzkumu pak byl dohled nad hloubením povrchových dešťových svodů při J a Z stěně Moravské galerie.

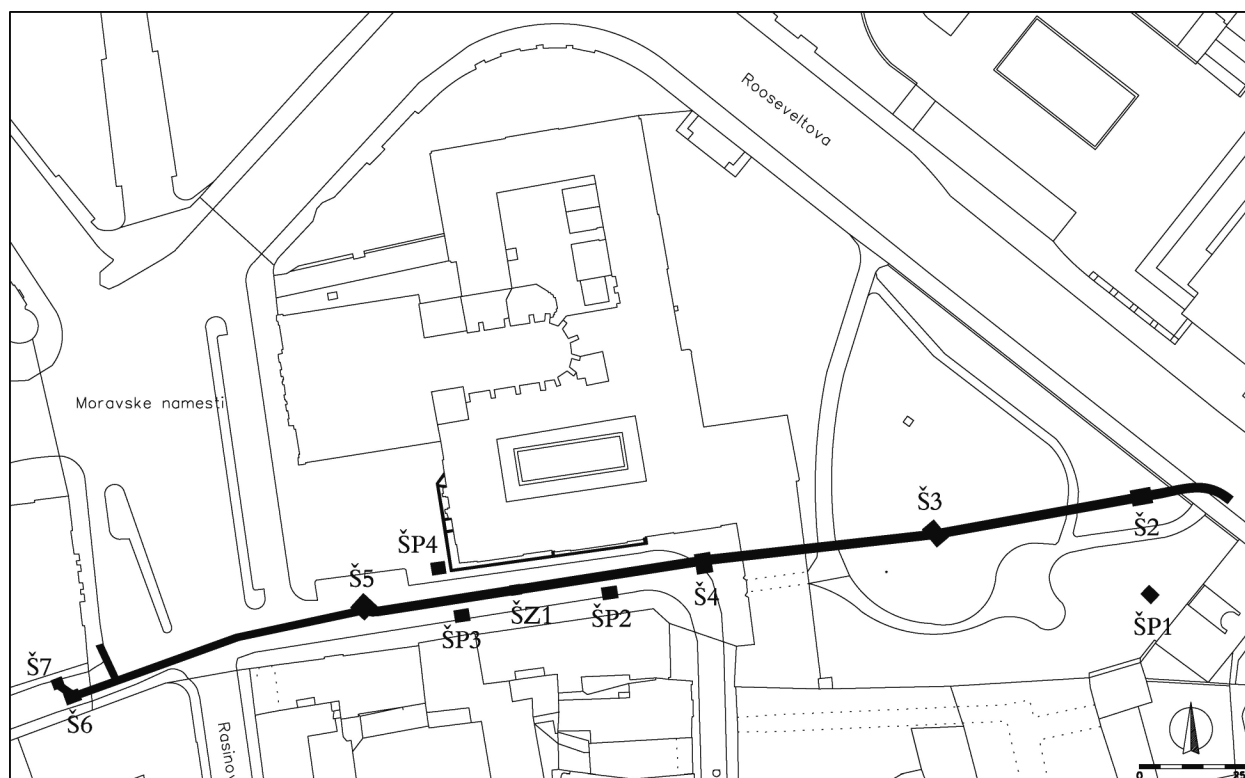
Geomorfologicky se dnes zkoumaný prostor nachází v nadmořské výšce asi 216 až 220 m, na mírném svahu, který pozvolna klesá V směrem k bývalému řečišti Pánávky. Celá plocha výzkumu se nachází v obdobných

geologických podmínkách. Podloží je zde tvořeno eolickými sedimenty (souvrvství sprašových hlín), které obsahuje tmavší pohřbené půdní horizonty a přechází v deluviofluviální prachovité hlíny, proměnlivě zajiňované a jemně písčité. Na povrchu spraše se vyvinul zhruba 0,50 m mocný holocenní půdní typ. V podloží sprašového souvrství se nachází zvlněný povrch neogenních vápnitých jíílů – téglů. Mezi eolickými sedimenty a téglly byly zaznamenány drobně až hrubě zrnité štěrky, místy značně písčité. Jedná se o zbytky akumulací terasy, rozvlečené po neogenním podkladu a vyrovnávající jeho nerovnosti.

První aktivitou zachycenou při rekonstrukci kanalizačního sběrače a související se středověkým opevněním města je městský příkop (s. s. j. 003, 005, 007, 008), který byl vykopán již v 1. polovině 13. století a v pozdějších dobách dále upravován (šachty Š4, Š5, Š6, Š7, ŠP2, ŠP3, ŠP4, ŠZ1). V šachtách ŠP2, ŠP3 a Š5 bylo dokumentováno šikmé vyzdění městské strany příkopu, které mělo zamezit sesouvání jeho stěn a nad úroveň terénu přecházelo v parkánovou hradbu. Na východní straně výkopů dešťových svodů při J průčelí Moravské galerie se podařilo dokumentovat kontreskarpu městského příkopu (s. s. j. 008). Jednalo se o svislou zděnou konstrukci podepřenou opěrnými pilíři. V 18. století byl po zasypání příkopu prostor mezi opěráky vyplněn zdivem a místo bylo využito k založení barokního konventu augustiniánů. Příkop byl široký asi 18 m a dosahoval hloubky 5 až 5,50 m od původního středověkého terénu. Dno příkopu bylo ploché, jen mírně se svažující do středu, kudy probíhalo mělké koryto pro odvod vody. Koryto bylo ve druhé polovině 17. století nahrazeno cihlovým kanálem, zahloubeným do dna příkopu. V prostoru šachty Š4 byla při její V straně odhalena část mostu přes příkop, který spojoval Běhounskou bránu s předměstím (s. s. j. 009). Most pochází pravděpodobně až s pozdně gotického období (15.–16. století), kdy nahradil svého staršího předchůdce, jehož podoba nám zůstává utajena; snad se jednalo o most dřevěný.

Po výstavbě barokního opevnění ztratil středověký městský příkop svoji funkci a začal být postupně zasypáván. Jižně od bývalého augustiniánského kláštera byl ve 30. letech 18. století do příkopu vestavěn asi 80 m dlouhý a 2,50 m široký sklep (s. s. j. 006), při zachování městské stoky z druhé poloviny 17. století pod podlahou (zachycen v šachtě Š4, ŠP2 a ŠZ1). Jeho zdivo bylo orientováno souběžně s průběhem příkopu ve směru Z–V. Byl zaklenut cihlovou valenou klenbou, jejíž vrchol se nachází asi 1,50 m pod současným terénem. Po výstavbě byl prostor příkopu nad klenbou zasypán. Sklep byl augustiniány využíván ke skladovacím účelům. Příkop byl vyplněn především uloženinami charakteru stavebního odpadu a hlinitých navážek (s. s. j. 005). Výplň vznikla nepochybně v době definitivního zániku městského příkopu v těchto místech ve 30. letech 18. století. Pouze u nejhlouběji uložených výplní je na základě jejich charakteru možné uvažovat o vzniku již v průběhu funkce příkopu. Zbývající nezasypané prostory příkopu byly využívány jako zahrady. K jejich definitivní likvidaci došlo ve sledovaném prostoru až ve druhé polovině 19. století.

V šachtě Š3 byly odkryty středověké vrstvy a objekty, které byly součástí blíže neznámého osídlení III. před-

Obr. 27. Brno – Moravské náměstí, Rooseveltova, Solniční (A062/2009). Lokalizace plochy výzkumu.

Abb. 27. Brno – Platz Moravské náměstí, Rooseveltova-Str., Solniční-Str. (A062/2009). Die im Stadtplan eingetragene Grabungsfläche.

městské čtvrti, připomínané od poloviny 14. století v písemných pramenech. Do středověkého souvrství byl zahrouben kostrový hrob pravděpodobně Z–V orientace. Vzhledem k absenci nálezů, jak v hrobovém zásypu tak ve vrstvách v bezprostředním nadloží, není možné hrob chronologicky zařadit, nicméně je pravděpodobné, že vznikl ještě v období středověku (charakter zásypu, zahroubení z povrchu souvrství z 13.–14. století). Z hrobu bylo zachráněno jen několik zlomků kostí, na základě kterých je možné říci, že zde byl pohřben dospělý jedinec ve věku 24–30 let. Důvod přítomnosti hrobu v těchto místech je nejasný. Nemůžeme ho přiřadit k žádnému známému hřbitovnímu areálu středověkého a novověkého města.

Podoba opevnění se začala podstatně měnit ve druhé polovině 17. století. Brno, které se roku 1645 ubránilo obležení Švédů, bylo postupně přestavěno na barokní pevnost. V šachtě Š2 byly odkryty pozůstatky barokního opevnění (s. s. j. 002, 004). Příkop měl pravidelné ploché vodorovné dno. Míra zahroubení do původního terénu překračovala 4,00 m. Do výkopu byla vezděna šikmá kurtina (s. s. j. 002), s vnějším lícem skloněným kolem 80°. Základové spáry kurtiny 902, zděné netypicky téměř výhradně z vápence Hády, nebylo dosaženo. Kurtina opevnění byla orientována ve směru SZ–JV. Příkop byl vyplněn především uloženinami charakteru stavebního odpadu a hlinitých navážek (s. s. j. 004). Převážná část výplně vznikla nepochybně v době definitivního zániku barokního opevnění v 60. letech 19. století (z výplně byl získán keramický materiál ze 17. až 19. století). Pouze u nejhlouběji uložených výplní je na základě jejich charakteru

možné uvažovat o jejich vzniku již v průběhu funkce příkopu.

Téměř ve všech šachtách byly dále dokumentovány doklady starších kanalizačních objektů (s. s. j. 008), jež mají v tomto prostoru již téměř čtyřsetletou tradici, na kterou navázala i dnešní stavba. Kanalizace původně nahrazovala zastaralé hospodaření s městským odpadem a fekáliemi, které byly ukládány již od počátků města ve 13. století do odpadních jímek přímo na domovních parcelách. Historická kanalizace neměnila od 17. do závěru 19. století svoji podobu. Jednalo se o kolektory vyzděné z cihel a zaklenuté valenou klenbou, na které byly připojovány domovní přípojky. Páteří stoka směřovala Solniční ulicí k V do barokního příkopu pod dnešní ulici Rooseveltovu.

Ve 2. polovině 19. století byl celý prostor staveniště přestavován do dnešní podoby. Bylo upraveno prostranství před zrušeným klášterem augustiniánů (dříve Lažanského nám.) a nově vytvořena ulice Joštova. Součástí těchto prací byla i stavba činžovního domu stavitelem Moritzem Kellnerem v letech 1869–1871 na místě bývalé vojenské pekárny (Moravské nám. 6, dnes Nejvyšší správní soud). Dnešní podoba náměstí byla dovršena proražením Liechtensteingasse (dnes Rašínova ul.) roku 1899 (Dejmal, Kolařík, Sedláčková, Zbranek, Zůbek 2010).

Náměstí Svobody; p. č. 537 (akce A022/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Předstihový záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Multifunkční hodinový stroj, náměstí Svobody, Brno“. Účelem výzkumu byla exkavace a dokumentace archeologických památek ohrožených zemními pra-

cemi. Plocha výzkumu lichoběžníkovitého tvaru o rozměrech $3,9 \times 3,5 \times 3,3 \times 3,6$ m se nachází přibližně ve středu náměstí Svobody (obr. 28), vysunutá blíže k jeho SV domovní frontě, před domem č. p. 9 (Sedláčková 2010).

Po sejmutí dlažby náměstí v daném prostoru byl pomocí těžké stavební techniky odtěžen recentní zásyp až do hloubky přibližně 70–80 cm od dnešního povrchu, kde byl již patrný historický terén. Od této úrovně byly jednotlivé archeologické situace exkavovány ručně. Po jejich vytěžení bylo následně kontrolováno i snižování zkoumaného prostoru na úroveň stavby (asi 3 m od dnešního povrchu).

V dotčeném prostoru proběhlo v minulosti již několik archeologických výzkumů, z jejichž výsledků víme, že morfologie náměstí ve svých počátcích vypadala poněkud odlišně od dnešních dnů (viz Kolařík, Polánka, Sedláčková, Zúbek 2005; Polánka, Sedláčková, Zúbek 2007; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zúbek, 2008, 372). Přestože většinou docházelo k navyšování terénu, v prostoru při V straně náměstí, přibližně v jejím středu, došlo k jevu opačnému. Byl zde odstraněn nejméně půdní typ a snad i část sprašového podloží, k čemuž muselo na základě archeologických pozorování dojít ještě v průběhu 13. století (Polánka, Sedláčková, Zúbek 2007, 58–59). Tato situace byla zjištěna i námi zkoumanou sondou, neboť půdní typ zde nebyl vůbec zachycen. Po této, pravděpodobně značně náročné úpravě terénu, se na sprašovém podloží vytvořila asi 2 cm mocná komunikační vrstva, jež byla porušena několika výkopovými aktivitami (s.s.j. 004, 005, 006), které můžeme na základě vyzvednutých nálezů datovat na počátek 13. století. Vzhledem k nálezům několika tyglíků, strusek a pravděpodobně i železné lupy můžeme uvažovat o spojitosti s železářským výrobním areálem, který byl zachycen staršími výzkumy (Novotný 1966, 77–79; Merta, Sadílek, Zapletalová 2001, 16; Merta, Peška 2002, 33–42). Zda bychom mohli jistou souvislost hledat i v nálezů několika tyglíků na parcele náměstí Svobody 9, které jsou dávány do spojitosti se šperkařstvím či mincováním (Holub, Sedláčková 2005, 6; Hložek, Holub, Sedláčková, Trojek 2005, 87–93), je otázkou.

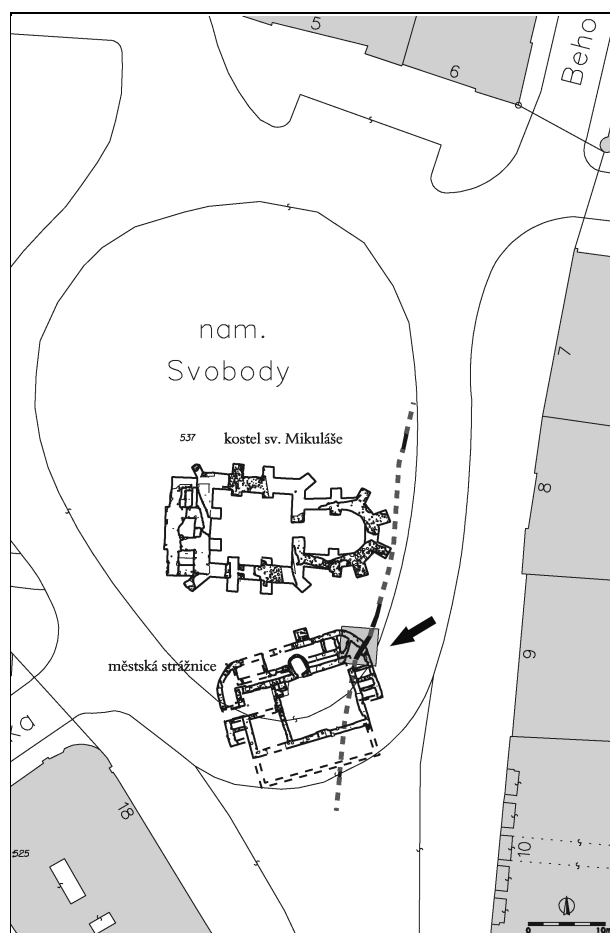
Z dřívějších výzkumů víme, že povrch náměstí Svobody byl již od 13. století záměrně upravován. S těmito úpravami můžeme ztotožnit zachycené vrstvy (s.s.j. 003) tvořené štěrkem z metabazitů. Z vyzvednutých nálezů zcela převažovaly zvířecí kosti. Nečetné nálezy keramiky nedovolují přesnější datování než do období 13., popř. 14. století. Díky poznatkům z jiných výzkumů můžeme říci, že tyto úpravy byly zachyceny více méně v celém prostoru náměstí (obr. 29). Nejednalo se však o souvislé zpevnění, ale pravděpodobně jen o více exponovaná místa náměstí (Polánka, Sedláčková, Zúbek 2007, 60; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zúbek 2008, 373).

Do zjištěných štěrkových vrstev byl zahlouben výkop s.s.j. 500 pro dřevěné vodovodní potrubí (s.j. 902). Tento vodovod byl v minulosti zachycen výzkumem při regeneraci náměstí Svobody v letech 2005 a 2006 (Polánka, Sedláčková, Zúbek 2007, 23, 36, 46, 47; Polánka, Zúbek 2008, 114–115; Holub, Kolařík, Merta, Peška, Polánka, Sedláčková, Zapletalová, Zúbek 2008, 375).

K nejmladším zachyceným aktivitám patří budova městské strážnice, která stávala v prostoru J od kostela sv. Mikuláše. Z hlavní budovy městské strážnice bylo výzkumem zachyceno pravděpodobně SV nároží a základy subtilnějších přístavků, které lemovaly západní, východní a severní stranu této budovy.

Novobranská a Orlí ulice, p. č. 249, 261/1 (akce A065/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavební akcí „Sanace podzemí HJmB – blok 23“ proběhl v září a říjnu 2010 záchranný archeologický výzkum (Holub 2010g). V rámci akce byly hloubeny čtyři šachtice, jež různým způsobem narušily historické terény a konstrukce (obr. 30). Dotčené území se nachází v pásmu příhradbí a předbraní Měnnínské brány, tedy těsně za obvodem středověkého jádra města Brna. Původní terén tvořil poměrně prudký svah, spadající od linie městského opevnění V směrem k toku říčky Ponávky. Geologické podloží tvoří kvartérní sprašová návěj a na ni navazující půdní horizont. Ten byl zachycen pouze v hloubce 4,20 m a při mocnosti minimálně 0,70 m v sondě A4. Úroveň sprašového podloží nebylo dosaženo.

Obr. 28. Brno – náměstí Svobody (A022/2010). Plocha výzkumu vzhledem ke kostelu sv. Mikuláše a městské strážnici s vyznačením průběhu zachyceného vodovodu.

Abb. 28. Brno – náměstí Svobody (Freiheitsplatz) (A022/2010). Lokalisierung der Grabungsfläche mit Rücksicht auf die ehemalige St. Nikolauskirche und die Stadtwahe mit Bezeichnung des erfassten Wasserleitungsgrabens.

Obr. 29. Brno – Náměstí Svobody (A022/2010). Pohled na plochu po ukončení výzkumu s četnými výkopovými aktivitami. Uprostřed výkop pro vodovod (foto Archaia Brno o. p. s.).

Abb. 29. Brno – Platz Náměstí Svobody (A022/2010). Blick auf die Grabungsfläche mit vielen Gruben. In der Mitte ist der Graben für die Wasserleitung sichtbar.

Zkoumaný prostor se nachází na JV okraji historického jádra města, vymezeného středověkými hradbami, a to vně opevnění. Situování před hradbami podmiňovalo jeho specifický stavební vývoj. Opevnění města zděnou hradbou se uvádí už v nejstarším městském privilegiu z roku 1243. Výstavba opevnění byla zřejmě zahájena v první třetině 13. století a postupně bylo město obeháno hradbou s půlválcovými a hranolovými věžemi. Opevnění doplňoval příkop, vyhloubený při patě parkánové hradby. V 60. letech 17. a ve 30. letech 18. století bylo město postupně proměněno v barokní pevnost s dvojitým věncem bastionového opevnění. Sledovaný prostor se nachází na úrovni IV. bastionu.

Zlom v urbanistickém vývoji přineslo uvolnění pevnostních pozemků. V roce 1859 byly vydány moravskoslezským zemským velitelstvím obecnímu výboru I. okresu (vnitřní město). Ferdinandova brána a Nová brána před ústím Koblišné ulice byly strženy. V lednu 1867 místodržitelství schválilo plány terénních úprav dosloužilých fortifikací. Využití pevnostního pásu reguloval tzv. definitivní plán z let 1862–1863, na jehož základě byla vytyčena nová třída. Námi sledovaný prostor byl zastavěn v letech 1868–1879. Historická domovní zástavba v bezprostředním okolí nového bloku byla asanována.

V rámci akce byly realizovány čtyři hloubené sondy různého půdorysu. Sondy nesou označení A4, B4, C6 a D4.

Sonda A4 byla hloubena na čtvercovém půdorysu o straně 1,4 m a hloubce 4,10 m (přibližně 203,46 m n. m.). Menší sondou v JZ rohu bylo ověřeno geologické podloží až na úroveň –4,80 m (asi 202,76 m n. m.).

V horní části sondy byla archeologická situace při dokumentovaném řezu P4 narušena recentními inženýrskými sítěmi. Na recentní aktivity navazovaly novověké dorovnávký terénu a navážky a dále nedatovaný horizont plastických uloženin, pod nímž je na povrchu geologického podloží našlapána komunikační vrstvička. Z vrstvy pochází několik zlomků tuhové keramiky, datující její vznik snad do průběhu 13. století.

Jako v jediné z realizovaných sond bylo v sondě A4 dokumentováno geologické podloží v podobě tmavě hnědého půdního horizontu s minimální zjištěnou mocností 0,70 m. Předpokládaného sprašového podloží nebylo dosaženo.

Sonda B4 byla hloubena na čtvercovém půdoryse o straně 1,40 m. Dosažená hloubka sondy činila 3,50 m (204,85 m n. m.).

V horních partiích dokumentovaných zásypů se jevil profil sondy jako homogenní. V dolní části byl patrný výkop recentní (novodobé) kanalizace. Výkop byl zahlouben do navážkových horizontů příkopu městského opevnění. Ze zásypů příkopu byl získán keramický materiál 17. – 18. století, který poukazuje na zánik středověké fáze opevnění a vznik barokní bastionové pevnosti. Geologického podloží nebylo dosaženo.

Výsledný tvar sondy C6 je nepravidelný mnohoúhelník, vzniklý ze dvou obdélníkových půdorysů po rozšíření sondy. Původní výkop byl realizován na obdélném půdoryse o rozměrech 2,50 × 1,60 m. Jelikož téměř v celé ploše byla odkryta konstrukce s.j. 900, byla později sonda rozšířena S směrem. Výsledkem byl obdélný půdorys, jehož jednu delší stěnu tvořila právě zmíněná konstrukce s.j. 900. Rozšířená sonda byla realizována v rozměru 2,30 × 1,50 m. Zatímco hloubka výkopu první fáze sondy díky zjištěné konstrukci s.j. 900 činila pouze 1,15 m (dno 207,50 m n. m.), po rozšíření byla sonda hloubena do úrovně 3,20 m od povrchu (205,38 m n. m.). Z jejího dna pak pokračovala ještě sonda menšího průměru (kolem 0,30 m) až na niveletu 204,78 m n. m.

Nejmłodšími zjištěnými aktivitami v rámci sondy C6 byla výstavba veškerých zjištěných konstrukcí a jejich zánikový horizont. Konstrukce s.j. 900 tvořila obvodové zdivo sklepa domu, náležejícího k novověké zástavbě zrušeného příhradebního pásu. Stavba vznikla po vybudování bastionového opevnění města, snad někdy v 18. či počátkem 19. století.

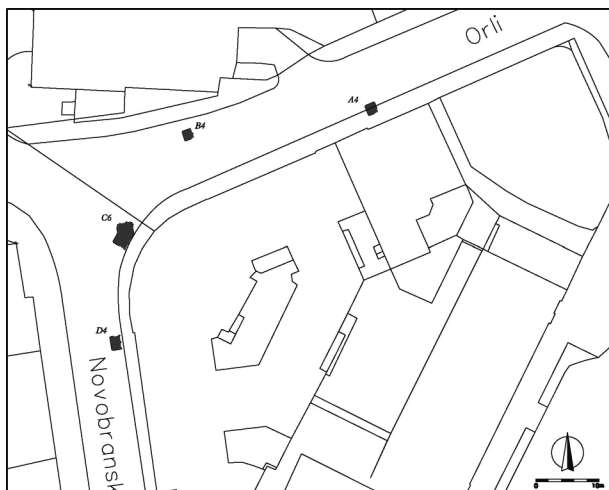
Sonda D4 byla hloubena na půdorysu 2,00 × 1,40 m. Vzhledem k vedení inženýrských sítí v S i J části sondy byla nakonec hloubena pouze v pruhu asi 0,60 × 1,40 m a do hloubky 3,30 m (205,35 m n. m.). V rámci sondy byl dokumentován V řez, který zachytil vrstvy navážek, umístěných v zaniklém příkopu středověkého městského opevnění. Získané nálezy lze datovat do 17.–18. století.

Orlí 18, Josefská 2, p. č. 213 (akce A018/2010). Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum v prostoru dvorku ulice Orlí 18 byl vyvolán stavebním záměrem vybudování výtahové šachty, přiléhající k S obvodové stěně dvora. Vlastní záchranný výzkum byl proveden dokumentací nálezové situace v březnu 2010 (Holub, Zbranek 2010b).

Výtahová šachta přibližně čtvercového půdorysu o straně kolem 2,40 m narušila větší část své plochy prostor novověkého sklepa. Pouze v Z třetině byl výkopem narušen původní terén se zachycenými archeologickými situacemi. Archeologický výzkum se omezil na dokumentaci řezů vzniklých při hloubení stavební jámy. Archeologicky pozitivní byl pouze Z obvodový řez.

Zachycené geologické podloží představovala kvartérní sprašová návěj s.j. 100. Přechod do půdního horizontu

Obr. 30. Brno – Novobranská a Orlí ulice (A065/2010).

Lokalizace zkoumané plochy.

Abb. 30. Brno – Novobranská-Str., Orli-Str. (A065/2010). Die Grabungsfläche im Stadtplan.

nebyl zachycen. Nejstarší zjištěnou antropogenní aktivitou je pozůstatek zahluobené části (suterénu) dřevozemní stavby. Jedná se o S stěnu sklepa zaniklého požárem. Výplň objektu tvořily popelovité a mazaniceové uloženiny s.j. 101–105. Ze stratigraficky nejnižší položené uloženiny s.j. 101 byl získán soubor keramických nálezů, které lze datovat na přelom 13. a 14. století. Zlomky keramiky (původně pravděpodobně celé nádoby) byly rozdraceny destrukcí požárového horizontu domu při podlaze objektu. Stratigraficky nad touto situací se nacházela kamenná konstrukce s.j. 901, založená v zásypech dřevohliněného domu. Jedná se pravděpodobně o základové zdivo lehčí dvorní přístavby, jelikož založení konstrukce není provedeno až na úroveň geologického podloží. Celá situace pak byla porušena v J části vybudováním obvodového zdiva sklepa s.j. 900. Sklep byl ke konci své funkce využit jako vápenná jáma.

K. ú. Staré Brno

Denisovy sady – Studánka, p. č. 1147 (akce A027/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letních měsících roku 2010 proběhl záchranný archeologický výzkum v souvislosti s rekonstrukcí Pramene zdraví (Fons salutis) a jeho nejbližšího okolí (Holub, Zbránek 2010c).

Zkoumaná lokalita se nachází na Z úbočí Petrského návrší v nadmořské výšce 217,00–218,25 m (obr. 31). Původně v tomto prostoru vytékal na povrch puklinový pramen, upravený roku 1815 do dnešní podoby pramene zdraví (Zatloukal 1997, 14). Ve své době byl pramen Brňany velmi oblíben. Kolem poloviny 19. století se ale stal zdrojem výrazného rozšíření tyfóvé nákazy mezi obyvatelstvo, přestal být využíván a upadal. Město se v roce 1880 rozhodlo pramen uzavřít. Postupně vydatnost pramene klesala tak, že téměř vyschnul. V rámci realizované stavební akce došlo k obnově pramene a rekonstrukci jeho okolí.

Kromě několika liniových staveb, jež zasáhly pouze navážkové úrovni 18. a 19. století, bylo největším a nejlub-

Obr. 31. Brno – Denisovy sady, Studánka (A027-2010).

Lokalizace zkoumané plochy.

Abb. 31. Brno – Denisovy sady, Studánka-Str. (A027-2010). Die Grabungsfläche im Stadtplan.

ším stavebním zásahem vybudování strojovny pramene J od stávající antikizující stavby Pramene zdraví. Při dně výkopu strojovny, dosahujícího hloubky 3 m od stávajícího terénu, se dochovaly pozůstatky neznámé dřevěné konstrukce s.j. 900. Okolí zmíněné konstrukce bylo utěsněno šedo zeleným jílem (téglem). Nejstarší zlomků keramiky, z nalezených ve spodní části sledované situace na prkenné podlaze objektu, lze datovat do 15.–16. století. S tím souvisí i dendrochronologicky získané datum jednoho z dřevěných prvků, které datuje celou situaci do období po roce 1514 (Rybníček 2010). Po zániku funkce byl celý objekt zasypán navážkami, ve kterých se nacházel keramický materiál 17. století. Jedná se snad o zahluobené dřevěné zařízení, související s provozem studánky v 16. století (nádrž, koryto?).

Jižní a východní stěnu výkopu strojovny tvořily betonové stěny protiletického krytu, vybudovaného za druhé světové války. Kryt byl přístupný ze zářezu studánky v jeho J stěně.

Kopečná ulice, p. č. 1242 (akce A061/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V návaznosti na výrazné snížení terénu v prostoru zahrady domu Kopečná č. 6 (obr. 22) byl v červenci 2010 proveden archeologický výzkum dotčené plochy (Holub 2010f). Archeologický výzkum byl realizován formou odborného dohledu nad výkopovými pracemi, po jejichž skončení byla stávající nálezová situace zdokumentována

a zaměřena. Dotčený prostor se nachází Z od budovy domu Kopečná 6. Jedná se o v současné době nezastavěný pozemek v původně příkrém svahu na úpatí Petrského návrší. Zasažená plocha je přibližně obdélného půdorysu o rozměru 14,50 × 12,20 m.

Stávající terén před započítím výkopových prací tvořil prudký J svah, spadající od zářezu ulice Husova k ose bývalé ulice Skalní, dnes Kopečná. Nadmořská výška nejvyššího bodu terénu se pohybuje kolem 214 m, nejnižší pak terén v J části zkoumané plochy na niveletě okolo 209 m n. m. Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází při J úpatí svahu Petrova, který zde strmě spadá do inundace řeky Svratky, směrem k dnešním ulicím Hybešova a Nové Sady. Jižně v ose ulice Vodní protékal tzv. Svratecký náhon, v dnešní době kanalizovaný. Skalní podloží, odhalené i výkopovými pracemi, je tvořeno stejně jako celé Petrské návrší metabazity, zastoupenými zde převážně diabasem. Přímo na skalní podloží pak nasedají antropogenní či antropogenní činností ovlivněné sedimenty. Skalní podloží bylo především v J části parcely již v minulosti výrazně narušeno lidskou činností.

Nejstarší doložený název ulice je v tomto prostoru v průběhu 17. století Calvarienweg (Kalvárie), resp. v 18. století Calvariengasse (Pod Kalvárií). Od roku 1854 se ustálily názvy jednotlivých částí v J partiích dnešní ulice Husova na Skalní (Felsgasse) a Pod Kalvárií (Calvariengasse; Flodrová 1997, 88). Jedná se o ulici ústící ze svahu petrského návrší do Nových Sadů a Nádražní. Do tohoto prostoru při ulici Nádražní ústila také ulička Skalní. Ulice Skalní zanikla propojením Husovy ulice po svahu Petrova s ulicí Nádražní počátkem 40. let 20. století.

Jižně od sledovaného prostoru, přibližně v trase dnešní ulice Vodní, protékal v minulosti tzv. Svratecký náhon. Na náhonu byl situován tzv. Lamplův mlýn (v místě dnešních lázní Kopečná), který sloužil mimo jiné jako čerpadlo, zásobující první městský vodovod, postavený někdy těsně po roce 1416. Odváděl vodu ze svrateckého náhonu

přes Puhlík do prostoru dnešních Denisových sadů, kde byl u městských hradeb v sousedství biskupské konzistoře umístěn vodojem. Odtud tekla voda samospádem do kašny na Horním trhu. Po roce 1872 sloužila vodárna jako rezerva, roku 1883 bylo zařízení úplně zrušeno a budova adaptována na městské sprchové lázně.

V těsné blízkosti sledovaného prostoru proběhlo v minulosti již několik archeologických výzkumů. Nejblíže sledované lokalitě proběhla již roku 1996 záchranná akce při S straně ulice Vodní (tržnice Eva; Geisler 1993; Procházka 2000, 95). Roku 1999 proběhl záchranný archeologický výzkum v souvislosti s hloubením inženýrských sítí v ulici Vodní (Sadílek 1999) a v roce 2004 v rámci výstavby bytového domu ADAM (Kolařík, Zůbek 2005).

V S části zkoumaného prostoru bylo odkryto skalní podloží, svažující se prudce k jihu do prostoru svratecké inundace. Do skalního podloží jsou zahloubeny obě sledované lidské aktivity, dokumentované archeologickým výzkumem v daném prostoru. Jedná se o relikt sklepa domu, náležejícího pravděpodobně uliční čáře ulice Skalní, a o několik vývojových fází zděné vodovodní štol, přivádějící vodu ze svrateckého náhonu do vodojemu na Petrském návrší. Ve V části plochy byl dokumentován výrazný zářez do skalního podloží, vzniklý pravděpodobně při výstavbě dodnes stojícího domu Kopečná 6.

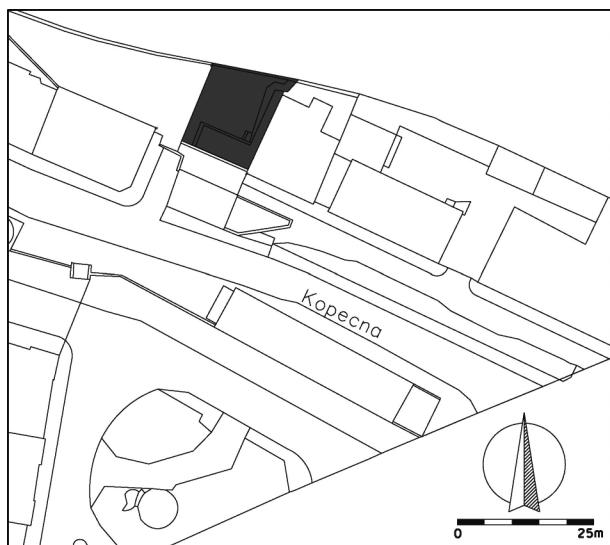
Relikt sklepa je tvořen torzálně dochovanými úseky Z a S obvodové stěny. Vůči svahu vymezuje dnes již neexistující dům v prostoru nad povrchem skalního podloží tarasní zeď, která drží svahový materiál tvořený písčitohlinitou uloženinou. Z té byly vyzvednuty keramické nálezy datovatelné do průběhu 16. století. Pouze na jejich základě však nelze tvrdit, že opěrná zeď byla vybudována taktéž v tomto období, i když kamenná konstrukce, sestávající převážně z místního metabazitu doplněného místy o devonský slepenec Old Red z prostoru Červeného kopce a pojená bílou vápennou maltou, by toto datování umožňovala. Konstrukci proto datujeme obecně do období novověku.

Nejzásadnějším nálezem odkrytým ve sledovaném prostoru byla zděná vodovodní štola, přivádějící vodu z vodárny zřízené v prostoru tzv. Lamplova mlýna na Svrateckém náhonu do vodojemu umístěného na svatopetrském návrší při městské hradbě. Zjištěná vodovodní štola byla budována ve třech prokazatelných stavebních fázích. Z nejstarší fáze je torzálně dochovaná cihelná podlaha štoly. Trasa mladších fází štoly je oproti nejstarší zjištěné podlaze mírně posunuta. Úseky nejmladších fází byly již relativně dobře dochovány v celém průřezu štoly.

s

Nové Sady, p. č. 1471, 1473 (akce A011/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou nového objektu v areálu společnosti ZONER software, a. s. byl v měsíci červenci 2010 proveden záchranný archeologický výzkum (Holub 2011a). Již v předstihu byl za účelem výstavby snesen dvorní trakt bývalých stájí poštovní stanice. Jednalo se o ustájení pro asi 50 koní poštovního úřadu pojezdového (Post-Stallamt, k.k.), jenž sem byl přesunut mezi lety 1905–1910 ze staršího sídla v dnešní ulici Milady Horákové (Punčochář 2009, 95–96).

Obr. 32. Brno – Kopečná (A061/2010). Lokalizace zkoumané plochy.

Abb. 32. Brno – Kopečná Str. (A061/2010). Die Grabungsfläche im Stadtplan.

Obr. 33. Brno – Pekařská (A044/2010). Lokalizace dokumentovaných sond.

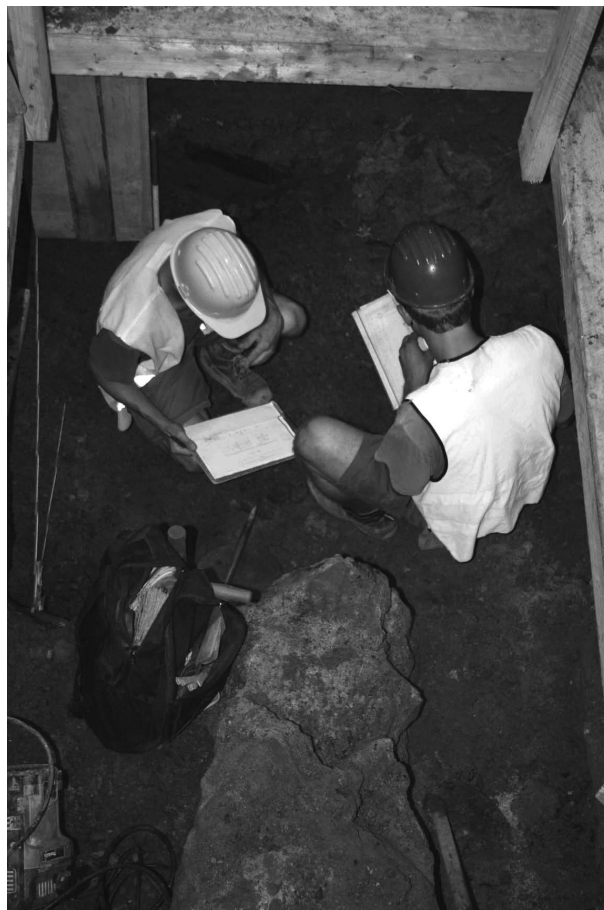
Abb. 33. Brno – Pekařská-Str. (A044/2010). Die Suchschnitten im Stadtplan.

Vlastní stavba zasáhla, vzhledem k založení na pasech, pouze minimálně do terénu. Také prováděné vrtné piloty nedovolily bližší zjištění týkajících se geologické situace, jelikož byla zvolena tlaková technologie bez vzniklého vývrtku. Narušeny tak byly pouze novověké navážky, související s výstavbou stájí poštovního úřadu.

Pekařská ulice, p. č. 958 (akce A044/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Sanace brněnského podzemí bloků 88, 91 a 92“ (vymezených částí ulice Pekařská) bylo v září a říjnu 2010 položeno 13 průzkumných šachtic (obr. 33).

Sondy byly položeny ve střední části dnešní Pekařské ulice. Od počátků města Brna se jednalo o důležitou komunikační osu daného prostoru. Spojovala vlastní město s osídlením na Starém Brně. Zkoumaná partie ve středověku probíhala kolem kláštera dominikánek u sv. Anny (dnes v podstatě areál Fakultní nemocnice), založeného roku 1312, a osady označované jako statek kostela Všetech svatých, která se vytvořila na návrší zvaném Lochenberg nebo Provaznický vršek (prostor kolem Kopečné 43). Při S hranici komunikace se postupně utvářela

Obr. 34. Brno – Pekařská (A044/2010). Pohled od západu na dokumentaci historických konstrukcí v sondě D6 (foto Archaia Brno o. p. s.).

Abb. 34. Brno – Pekařská-Str. (A044/2010). Westansicht auf historische Konstruktionen in der Sonde D6.

měst'anská zástavba. Pekařská ulice ve zkoumané partii poměrně prudce klesá směrem k západu. Stávající povrch komunikace se pohybuje od 205,73 m n. m. (sonda J6) do 218,49 m n. m. (sonda N4).

Archeologický výzkum ověřil podmínky geologického podloží. V dosažených úrovních tvořila jeho nestarší složku vrstva písčitého šterku příslušející kvartérní terase řeky Svratka. V sondě J6 se vrstva nacházela hlouběji než 202,13 m n. m., v sondě A4 přibližně v úrovni 202,85 m n. m. a sonda D6 dokumentovala její povrch v 202,95 m n. m. Směrem k V se povrch zvyšoval, protože v sondě B4 byl zaznamenán v 204,71 m n. m. V sondě E6 byl „zvlněn“ a dosahoval úrovně 204,30–204,80 m n. m., v sondě F6 pak nejméně 204,44 m n. m. V sondách G6 a H6 povrch vrstvy klesal k S při úrovních 203,57 až 203,77 m n. m. a 203,98 až 204,28 m n. m. Také ve V části sondy K8 klesal povrch k severu, v Z části však byl rovný a nacházel se v úrovni 205,78 m n. m. V sondě L4 dosahoval 209,61 m n. m. V sondách M4 a N4 nebyla v dosažených hloubkách (212,38 a 213,89 m n. m.) písčito-šterková vrstva přítomna. V sondě D6 v úrovni 202,75 m n. m. a v sondě F6 v úrovni 202,38 m n. m. se v dané vrstvě držela hladina spodní vody. Hladina vody se ustálila také v sondě

J6 v úrovni 202,13 m n. m., ale v rámci jiné uloženiny. Je potřeba upozornit na skutečnost, že v Z části zkoumaného prostoru je výrazný nepoměr v úrovních povrchu písčito-šterkového podloží. Zatímco jeho niveleta v sondách B4 a E6 je víceméně stejná, v sondách A4 a D6, vzdálených od sondy B4 16,50 a 22,50 m, je o takřka 2 m nižší. Zda se jedná o výsledek přírodních procesů či antropogenního zásahu není zcela jasné. Přikláníme se spíše k první variantě.

Sprašové podloží bylo zaznamenáno pouze v sondách M4 a N4. V sondě L4 dosedalo na písčito-šterkovou vrstvu souvrství, tvořené vrstvami šedé a okrové plastické hlíny, které byly proloženy polohami šterku. Považujeme ho za část přírodního podloží. Ve svrchní části představovala dominantní složku sprašová hlína.

V ostatních sondách nebylo sprašové podloží doloženo. Toto zjištění vyvrací představu o prostorové skladbě geologického podloží na daném území tak, jak byla například graficky znázorněna na straně 35 v publikaci Staré Staré Brno (Flodrová, Müller 2007). Na písčito-šterkovou vrstvu zde dosedaly přímo antropogenní situace (sonda D6, E6, K8) nebo geologické vrstvy jiného charakteru (obr. 34). V sondě H6 se jednalo až o 1,20 m mocnou vrstvu zelenošedého jílu, následovala zřejmě naplavená uloženina. V sondě B4 na šterkovém podloží ležela 0,50 m silná vrstva jílu (téglu). Zčásti byla překryta vrstvou tmavé hnědé hlíny. Zvláštní byla situace v sondě F6. Na povrchu písčito-šterkové vrstvy ležel blok sprašové hlíny, promíchané se zlomky hnědé hlíny (půdní typ?). Z části ho překryla písčito-šterková vrstva, která svým charakterem odpovídala podloží. Je otázkou, zda je možné jmenované uloženiny řadit ke geologickému podloží. Následující mohutnou vrstvu o mocnosti až 1,50 m musíme však již považovat za navážku. Mohlo by se jednat o přemísťené podloží uvolněné například sesuvem po svahu.

Zda bychom „zvlněný“ povrch šterkového podloží v sondě E6 mohli přisoudit erozivní činnosti malého potoka, který měl údajně stékat z J svahu špilberského kopce a ústít do jednoho z ramen Svratky v místě dnešní kaple Fakultní nemocnice U sv. Anny (Flodrová, Müller 2007, 43), nelze rozhodnout. Na podloží tu ovšem ležela vrstvička šedé jílovité hlíny, kterou lze na základě jejího charakteru spojovat s blíže nespecifikovaným vodním režimem.

Nejstarší uloženiny v Z části zkoumaného prostoru, které ležely na podloží, měly často charakter náplav s menší či větší antropogenní příměsí. Je však otázkou, zda můžeme jejich původ hledat v takové činnosti. Uloženiny měly obdobný charakter jako náplavové vrstvy dokumentované při výzkumu v areálu nemocnice u sv. Anny (akce A66/2008 – Černá, Sedláčková, Zůbek 2010). Zkoumaný prostor se nacházel přibližně 140 m JV od sondy H6. Povrch souvrství zde dosahoval v průměru 200,10 m n. m., v sondě H6 ale např. 206,10 m n. m. V sondě D6 ležela přímo na šterkovém podloží šterková komunikační úroveň.

Terén zde byl dále navyšován prostřednictvím vrstev, které můžeme označit za navážkové. Byl zřetelný rozdíl v jejich charakteru v sondách D6, G6, H6, J6 a B4, E6, F6. Jako samostatnou lze v tomto ohledu vyčlenit sondu K8. Zaznamenány byly šterkové komunikační

úrovně a kamenné dlažby. Vždy však jen v sondách při J straně dnešní ulice. V sondě D6 byly dokumentovány dvě úrovně šterku. Později (2. polovina 17. století) zde došlo ke zpevnění komunikace prostřednictvím vodorovně uložených trámů, které překryla šterková vrstva. Nakonec byla položena kamenná dlažba. V sondě J6 byly dokumentovány reliktů dvou novověkých kamenných dlažeb. Šterková úroveň a dvě novověké kamenné dlažby byly zachyceny také v sondě K8.

V západní části zkoumaného prostoru narostl terén od dokumentovaného povrchu podloží až po stávající úroveň komunikace v průměru o 3,20 m (sonda D6, H6, K8), v sondě E6 o 2,60 m, v sondě B4 jen o 1,60 m. I když nemůžeme některé z nejstarších vrstev přesně datovat, lze na základě získaných poznatků prohlásit, že tento nárůst se odehrál až v období od 15. stol., spíše ale asi až od raného novověku. Dendrochronologická data v sondách D6 a J6 jednoznačně dokládají, že zde byl terén navýšen o 2,30 a 2,60 m až od 17. stol. Zarážející je absence výraznějších situací, které bychom mohli zařadit do staršího období. Přitom již v té době musel být prostor významnou komunikací. Ve 13. století se v Z sousedství rozvíjel špitál sv. Ducha, později začleněný do budované komendy johanitského řádu s kostelem sv. Jana, hřbitovem a hospodářským dvorem. Při J straně vyrostl ve 14. století klášter dominikánek u sv. Anny. Je otázkou, zda nemohly být případné starší situace odstraněny při terénních úpravách. K jejich vytvoření ovšem nemuselo dojít, povrch komunikace např. nemusel být výrazněji upravován, protože se na místě kláštera dominikánek původně nacházela zahrada náležející ke královskému dvorci.

Ve východní části zkoumaného prostoru (sonda M4, N4) došlo v minulosti k výrazným terénním úpravám. Musela být snesena svrchní partie geologického podloží, přinejmenším půdní typ a pravděpodobně i část sprašové návěje. Obdobný závěr přinesl také výzkum V části Pekařské ulice z roku 2008 a 2009 (akce A53/2008; Holub, Kolařík, Zůbek 2010).

Relikty zděné zástavby byly dokumentovány pouze v sondě H6 a D6. Musíme je zřejmě spojovat s klášterním areálem. Byly novověkého původu, stavba zachycená v sondě D6 byla vybudována nejdříve v poslední třetině 17. století. V sondě K8 byl zaznamenán novověký výkop neznámé funkce, který zřejmě narušil jednu z kamenných dlažeb. V sondě J6 byl odkryt segment zahloubeného objektu s dřevěnou konstrukcí. Jeho interpretace není jednoznačná, mohlo se např. jednat o nějaký výrobní objekt či součást odvodňovacího zařízení (stoka?). Dendrochronologicky byl datován do 17. století. Sonda G6 zachytila část cihlového kanálku (s.j. 901) zřejmě z 19. století (Černá, Zůbek 2010c).

K. ú. Trnitá

Mlýnská ulice 10, p. č. 1151 (akce A073/2010). Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výstavbou bytového domu na ulici Mlýnská 10 v Brně se v září 2010 uskutečnil záchraný archeologický výzkum. Konkrétně se jednalo o stavební jámu pro podzemní garáže v zadní části parcely (obr. 35).

Podloží nebylo výkopem dosaženo. Nejhlubší odkrytá úroveň odpovídá 197,90 m n. m. Nejstarší část terénu tvo-

Obr. 35. Brno – Mlýnská 10 (A073/2010). Vyznačení plochy výzkumu.

Abb. 35. Brno – Mlýnská-Str. 10 (A073/2010). Die Grabungsfläche im Stadtplan.

řilo souvrství, jehož dominující komponentu představovala tmavá hnědošedá tuhá plastická hlína působící jednotným dojmem. Makroskopicky se v podstatě nedaly rozlišovat dílčí úrovně, do jisté míry se jen minimálně odlišovala horní část (asi 0,40 m). Z archeologického hlediska se jedná o „kulturní“ souvrství, obsahující zlomky uhlíků, kostí, vypálené hlíny či mazanice, keramických zlomků a dalších nálezů antropogenního původu. Mikromorfologická analýza souvrství, provedená při výzkumu na parcele nedalekého domu Přízova 4-6 (zpráva L. Lisé v: Sedláčková, Zůbek 2008), ho určuje jako stále narůstající a rozplavovaný horizont v aluviální zóně, která byla periodicky zaplavována a následně vysychala, přičemž nově vznikající materiál se usazoval ze suspenze při povodních. Měla být přítomna hustá vegetace a lidské osídlení. Ze souvrství byly získány fragmenty pravěké keramiky, ve svrchní části se vyskytovaly drobné tuhované střepy, které snad lze datovat do 10.–13. století.

Popsanou vrstvu narušily výkopové aktivity, které je možné rozdělit do dvou základních kategorií. První představují odpadní jámky, z jejichž výplní byl získán novověký keramický materiál (16.–18. století), u jedné jámky není vyloučeno datování do 15. století. Druhou kategorií reprezentují pozůstatky dřevěných konstrukcí v podobě

sloupových a kůlových jamek. Z výplní jedné z nich byl získán novověký keramický materiál (16., 17. století). Další dvě můžeme zařadit do středověku či novověku. Na stěnách stavební jámy bylo dokumentováno navážkové souvrství, které poskytl keramický materiál datovatelný do období novověku (18., 19. století). Do navážek byla zahloblena vyzdřená odpadní jámka a zdíva někdejší zástavby. Bylo možné pozorovat jistou fázovitost v jejím vývoji (Černá, Zůbek 2010d).

K. ú. Veverí

Rybкова ulice, p. č. 752, 772, 774, 855/1, 901 (akce A076/2010). Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum v prostoru ulice Rybkova byl vyvolán výkopem pro kabel NN k budově Rybkova č. o. 8 (Holub 2010g). Lokalita se nachází na strmém svahu na V úbočí Kraví hory. V minulosti (19.–20. století) byla část lokality odtěžena v souvislosti se situováním cihelny Tivoli a těžbou hlíny pro její potřeby. Zářez hlínku cihelny je dodnes patrný jak v terénu, tak v katastrální mapě města.

V severní části prováděného výkopu byly zachyceny v celém profilu antropogenní uloženiny, související snad se zásypem exploatační jámy hlíny neznámé cihelny. V trase pod komunikací ulice Rybkova, kde hloubka výkopu dosahovala až 100 cm, byla v celém profilu sledována antropogenně neporušená kvartérní sprašová návěj. Jižním směrem nad výrazným terénním zlomem, souvisejícím se zářezem bývalého hlínku cihelny Tivoli, bylo patrné postupné nasedání recentních navážek na sprašové podloží. V jižní části prováděného výkopu byly zachyceny pouze recentní navážky v souvislosti s nárůstem terénu po zániku cihelny Tivoli.

K. ú. Zábrdovice

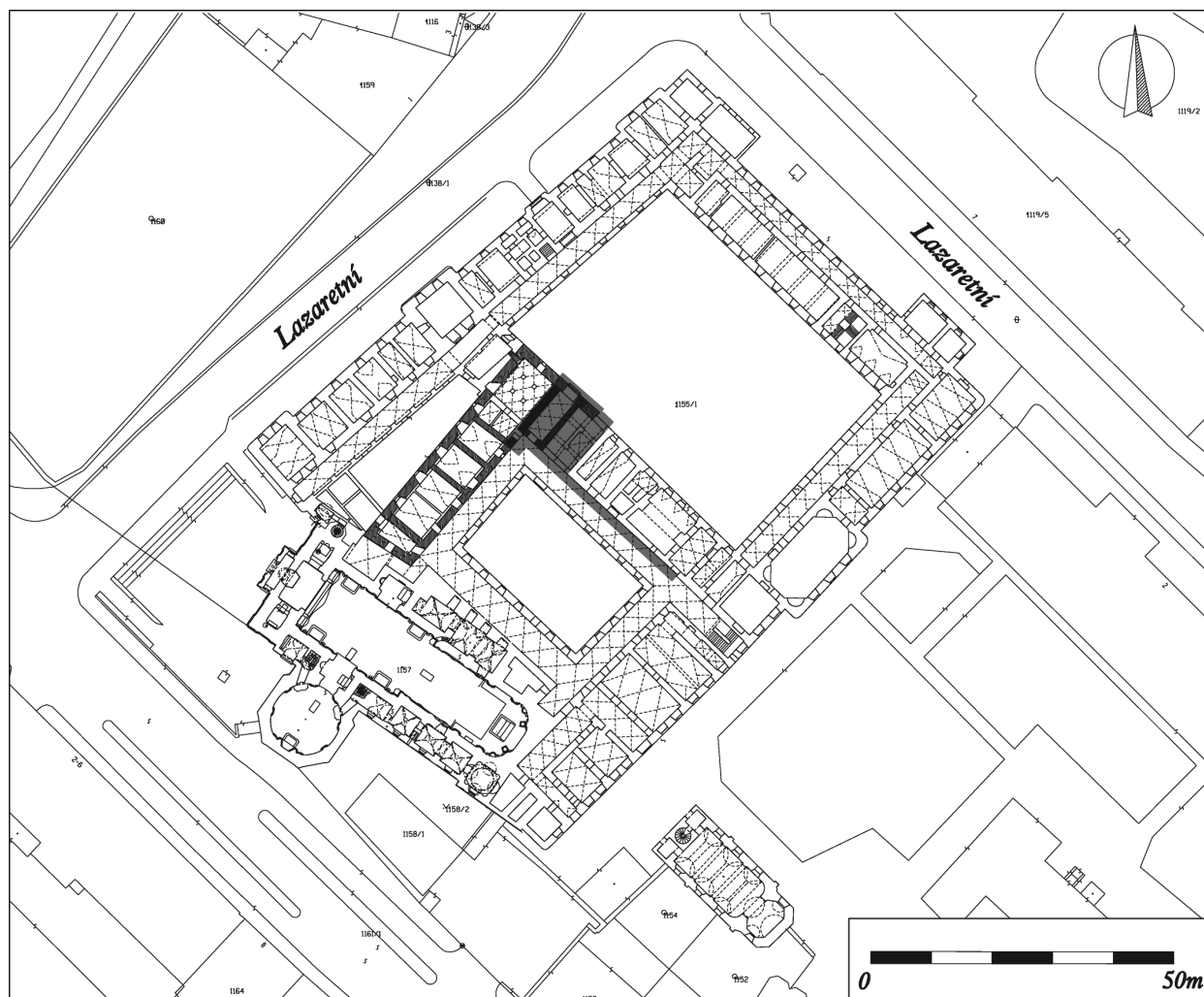
Zábrdovická 3, Vojenská nemocnice Brno, bývalý premonstrátský klášter, p. č. 1155/1 (akce A085/2010). Středověk, novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

Na sklonku roku 2010 se v prostorách bývalého premonstrátského kláštera uskutečnil záchranný archeologický výzkum v souvislosti s rekonstrukcí S křídla ambitu a přilehlých částí (Merta 2011).

Premonstrátský klášter v Zábrdovicích založil roku 1209 Lev z Klobouk, komorník brněnského kraje. Premonstráti dostali kromě pozemku i kapli sv. Kunhuty, kterou Lev nechal vystavět (vysvěcena roku 1211). Kaple se stala první svatyní kláštera až do vybudování nového kostela a kvadratury někdy kolem poloviny 13. století. Podobu tohoto klášterního kostela známe z votivního obrazu ze 16. století. Klášter měl být zpuštěn za husitských válek a v letech 1441–1450 došlo k jeho obnově. Vzhled raně barokního kláštera ukazuje veduta Brna z roku 1645, kdy bylo město obléháno Švédy. Velká přestavba celého areálu včetně novostavby kostela začala v roce 1654, dokončena byla 1669. Za josefínských reforem byl klášter zrušen a v roce 1784 předán armádě, která jej adaptovala na vojenskou nemocnici, jíž je dodnes. Kostel se stal kostelem farním (Kuča 1989; Samek 1994; Foltýn a kol. 2005).

V areálu bývalého kláštera i kostela proběhlo doposud několik rozsahem drobnějších archeologických výzkumů

Obr. 36. Brno – Zábřovice, Vojenská nemocnice Brno (A085/2010). Vyznačení zkoumané plochy a rámci areálu bývalého premonstrátského kláštera.

Abb. 36. Brno – Zábřovice, Militärkrankenhaus Brno (A085/2010). Die Grabungsfläche im ehemaligen Prämonstratenserkloster.

(Procházka 2001; Merta, Zůbek 2003; Merta, Rybníček, Zůbek 2004; Merta 2006a; Merta 2006b; Merta 2006c; Merta 2011). Jejich výsledky však byly z hlediska stavebního vývoje velmi důležité. Z hlediska dispozice kvadratury poutalo pozornost především Z křídlo, které vybočuje ze symetrie ambitu. Existoval tedy opodstatněný předpoklad, že využívá středověké konstrukce. Možnost ověřit tuto teorii přinesl výše zmíněný výzkum.

Liniové výkopy pro inženýrské sítě doložily z minulosti již známou skutečnost, že středověké archeologické terény i konstrukce se nacházejí v hloubce 1,20 až 2,00 m pod úroveň dnešního terénu i pochozích úrovní v areálu kláštera. To v důsledku znamenalo, že jsme se pohybovali ve stavebních dorovnáních tvořených sutí, které doprovázely úpravy terénů spojených s barokní přestavbou. Zásadní zjištění tak přinesly v podstatě jen konstrukce zdí, zbavené omítek. Ukázalo se, že v SZ koutě ambitu jsou v plné výši dochována středověká zdiva klášterních budov. Nejpozoruhodnější nález pak představoval vstup do Z křídla v SZ koutě křížové chodby, který je osazen románským portálem. Zde se podařilo ověřit úroveň pochůzného povrchu současného s portálem. Archeologické

stratigrafie však byly v těchto místech narušeny novověkými výkopy.

Je tedy zřejmé, že Z křídlo ambitu je vrcholně středověké. Díky zjištěním v areálu kláštera a kostela tak můžeme rekonstruovat jeho vrcholně středověkou podobu, respektive půdorysnou dispozici. Z pohledu památkové péče je důležité zjištění, že středověké archeologické situace i starší novostavbou nevyužité konstrukce se zde nacházejí v hloubce přibližně 1,20 m, což je teoreticky chrání před běžnými zemními pracemi (obr. 36).

K. ú. Žabovřesky

Bráfova ulice, parc. č. 633, 634 (akce A006/2010). Záchranný výzkum.

Archeologická akce v ulici Bráfova byla vyvolána stavebním záměrem výstavby budovy prodejny a administrativy spol. PROFIKRAFT TRADING, s.r.o. Akce proběhla v průběhu měsíce března 2010 formou dohledu nad výkopovými pracemi. Archeologický dohled proběhl v souvislosti s hloubením pasů základového zdiva (Holub 2010b).

Lokalita se nachází na levobřeží řeky Svratky v hlubokém říčním údolí na úpatí svahu Kraví hory (Wilso-

nova lesa). V nejbližším okolí známe již z minulosti náhodné nálezy archeologických artefaktů pozdní doby kamenné v okolí ulice Šmejkalova. V průběhu 14. století se v bezprostřední blízkosti vyvinula obec Žabovřesky (Sebrowitz) a později byla zastavěna i část dnešní ulice Horovy směrem k historickému jádru Brna.

Výkopem základových pasů budované stavby byl odkryt asi 0,8 m mocný horizont recentních navážek vzniklých demolicí starší zástavby parcel. Na bázi výkopu byla patrná počínající vrstva nivních uloženin řeky Svatky. Ve sledovaném případě šlo o šedé plastické hlíny, s nahodilými stopami lidské činnosti v podobě uhlíků a mazanic. Jedná se o velice mladou geologickou činnost (záplavová oblast) ovlivněnou lidskými aktivitami. Vlastní antropogenní činnost nebyla na lokalitě identifikována, její zjištění však nelze zde ani v nejbližším okolí vyloučit, obzvláště v případě větších a hlubších terénních zásahů.

Miroslav Dejmal, Petr Holub, Václav Kolařík, David Merta, Marek Peška, Lenka Sedláčková, Hynek Zbranek, Antonín Zůbek

Literatura

- Borský P. 2005a:** Farní budova č.p. 268 (k.ú. Brno-město) na Petrově č. 9, Stavebněhistorický průzkum. Rkp. zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Borský, P. 2005b:** Kapitulní děkanství č. p. 275 (k.ú. Brno-město) na Petrově č. 1. Stavebněhistorický průzkum. Rkp. zprávy. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Borský, P., Holub, P., Merta, D., Peška, M. 2006:** Petrské návrší v Brně – poznámky k vývoji zástavby. *Dějiny staveb 2006*, 200–212.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2009:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě "Víceúčelová budova u vyústění kolektoru v ulici Josefská, Brno". Rkp. nálezové zprávy, č.j. 34/08. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2010:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně – stavba ICRC. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 2/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2010a:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Sanace brněnského podzemí – blok 72b (Hlídka 4). Rkp. nálezové zprávy, č.j. 38/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2010b:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při rekonstrukci plynovodu a přípojek v Brně na ulici Brandlova, Česká, Joštova, Moravské nám. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 23/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2010c:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Sanace podzemí HJmB-ZAV-blok 88, 91 a 92“ ul. Peckařská v Brně. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 22/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2010d:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Novostavba bytového domu, ul. Mlýnská 10, Brno“. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 30/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Černá, L., Zůbek, A. 2011:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – rekonstrukce ulice Joštova: I. etapa“. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 1/11. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Dejmal, M., Kolařík, V., Sedláčková, L., Zbranek, H., Zůbek, A. 2010:** Brno, rekonstrukce kanalizačního sběrače C 01 v úseku Rooseveltova-Solniční. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 17/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Foltýn, D. a kol. 2005:** *Encyklopedie Moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Flodrová, M. 1997:** *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek*. Brno: Magistrát města Brna.
- Flodrová, M., Müller, Z. 2007:** *Staré Brno, vyprávění o minulosti nejstarší části města Brna*. Brno: Expo Data.
- Geisler, M. 1993:** Brno, Kopečná, tržnice Eva. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 3/79. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Geislerová, K., Procházka, R. 1994a:** Brno, Petrov č. 2. Rkp. nálezové zprávy č.j. 84/94. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Geislerová, K., Procházka, R. 1994b:** Brno, Petrov č. 8. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 85/94. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Hložek, M., Holub, P., Sedláčková, L., Trojek, T. 2005:** Doklady slévání barevných kovů ve středověkém Brně na základě nálezů tyglíků z náměstí Svobody 9. *Archeologia technica* 17, 87–93.
- Holub, P. 2010a:** Brno, blok 23. Sanace podzemí HJmB. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 32/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010b:** Brno, Bráfova ul. (parc č. 633, 634). Rkp. nálezové zprávy, č.j. 12/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010c:** Brno, komplexní regenerace historického jádra – ostatní komunikace – úprava ulice Josefské. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 16/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010d:** Brno, Kobližná – prostor u OD Centrum. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 25/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010e:** Brno, Kobližná ulice, „Reko STL, NTL Brno-Kobližná“. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 26/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010f:** Brno, Kopečná 6. Terénní úpravy ve dvoře domu. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 21/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010:** Rekonstrukce NTL Brno – ul. Josefská. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 18/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2010g:** Brno, Rybkova ulice. Přívod NN pro budovu Rybkova 8. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 28/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2011a:** A011/2010 Brno, Nové Sady 18, Do-
stavba areálu Zoner software a.s. Rkp. nálezové zprávy,

- č.j. 02/11. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P. 2011b:** Rekonstrukce NTL Brno – ul. Josefská. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 18/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kolařík, V. 2003:** Brno – Petrov (kanalizace). Rkp. nálezové zprávy, č.j. 48/03. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2007:** Brno (okr. Brno Město). *Přehled výzkumů* 48. Brno, 450–452.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2008:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 49, 356–393.
- Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2010:** Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 51, Brno, 395–432.
- Holub, P., Kolařík, V., Zúbek, A. 2010:** Brno – ulice Husova a Pekařská rekonstrukce. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 9/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Procházka, R., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2002:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2001. *Přehled výzkumů* 43, 71–114.
- Holub, P., Kováčik, P., Merta, D., Peška, M., Zapletalová, D., Zúbek, A. 2003:** Předběžné výsledky záchranných archeologických výzkumů v Brně v roce 2002. *Přehled výzkumů* 44, Brno, 57–100.
- Holub, P., Sedláčková, L. 2005:** Brno – Náměstí Svobody 9., Rkp. nálezové zprávy č.j. 31/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Zbránek, H. 2010a:** Brno, Biskupská ulice. Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – NKP Petrov kostel sv. Barbory. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 19/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Zbránek, H. 2010b:** Brno – Orlí 18. Výkop výtahové šachty. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 04/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Holub, P., Zbránek, H. 2010c:** Brno, rekonstrukce parku Denisovy sady. VII. Etapa – park Studánka. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 03/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Jordánková, H., Sulítková, L. 1991:** Zásobování města vodou ve středověku (k 900. výročí první zmínky o Brně). *Vlastivědný věstník Moravský* XLIII/3, 304–316.
- Kolařík, V. 2007:** *Opevnění města Brna do konce třicetileté války na základě archeologických výzkumů*. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty MU, Brno.
- Kolařík, V. 2010:** Rekonstrukce NTL plynovodu a přípojek v Brně, Moravské nám.+1. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 20/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Polánka, P., Sedláčková, L., Zúbek, A. 2005:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě sekundárních kolektorů BRNO – stoková síť města Brna (ISPA project), 10. stavba a 11. stavba. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 36/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Staněk, P., Zbránek, H. 2011:** Brno, Františkánská – havárie kanalizace. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 29/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Kolařík, V., Zúbek, A. 2005:** Brno – Vodní – bytový dům ADAM. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 23/2005. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Kuča, K. 1989:** *Památky Brna*. Brno, 53–54.
- Kuča, K. 2000:** Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic. Baset. Praha – Brno.
- Merta, D. 2006a:** Rekonstrukce interiéru kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 36/06. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Merta, D. 2006b:** Brno-Zábrdovice kostel Nanebevzetí P. Marie, statika a rekonstrukce prostoru před průčelím. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 58/06. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Merta, D. 2006c:** Brno-Zábrdovice, Vojenská nemocnice v Brně. Rekonstrukce tepelného hospodářství. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 71/06. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Merta, D., Peška, M. 2002:** Železářský výrobní areál z počátku 13. století v prostoru náměstí Svobody v Brně. *Archeologia technica* 13, 33–42.
- Merta, D., Rybníček, M., Zúbek, A. 2004:** Ke stavebnímu založení kostela Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích. In: V. Hašek, V. Nekuda, M. Ruttkay (eds.), *Ve službách archeologie* V. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 147–150 + příloha.
- Merta, D., Sadílek, J., Zapletalová, D. 2001:** Brno, kostel sv. Mikuláše. Rkp. nálezové zprávy č.j. 06/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Merta, D., Zúbek, A. 2003:** Brno-Zábrdovice, kostel Nanebevzetí Panny Marie, statické sondy. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 2/03. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Brno, o. p. s.
- Novotný, B. 1966:** Záchranný výzkum základů a okolí zaniklého kostela sv. Mikuláše v Brně. *Přehled výzkumů* 1965, 77–79.
- Peška, M. 1997:** Jánská, Kobližná, Pohořelec, Sukova, Vachova – sanace podzemí; Rkp. nálezové zprávy, č.j. 54/97. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Peška, M., Sedláčková, L., Zapletalová, D. 2005:** Stavba sekundárních kolektorů K7, Kobližná – náměstí Svobody, k.ú. Brno – Střed. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 39/05. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Polánka, P. 2005:** Studny ve středověkém Brně. Vztah k přírodnímu prostředí, otázka zásobování středověkého Brna vodou. Rkp. diplomové práce. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno.
- Polánka, P., Sedláčková, L., Zúbek, A. 2007:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Komplexní regenerace historického jádra - ostatní komunikace“, náměstí Svobody, p.p. č. 537, k.ú. Brno-město. Rkp. nálezové zprávy

- č.j. 40/06. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Polánka, P., Zúbek, A. 2008:** Archeologické doklady vodohospodářství středověkého a novověkého Brna v prostoru Dolního trhu. *Archeologia technica* 19, 110–24.
- Procházka, R. 1988:** Archeologické prameny ke středověkému Brnu (Z nových výzkumů 1983–1987). *Archaeologia historica* 13, 83–95.
- Procházka, R. 1996a:** Die älteste Besiedlung des Petersberges in Brno und die Frage der Stadtentstehung. *Kwartalnik historii kultury materialnej* 44, 19–30.
- Procházka, R. 1996b:** Počátky osídlení a církevního života. In: L. Jan, R. Procházka, B. Samek (eds.): *Sedm set let brněnské kapituly*. Brno: Brněnská biskupství.
- Procházka, R. 1996c:** Brno, Petrov č. 2. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 3/96. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Procházka, R. 1996d:** Brno, Petrov č. 2 a 8. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 136/96. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Procházka, R. 1996e:** Brno, Petrov – kanalizace. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 144/96. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.s
- Procházka, R. 1997:** Jánská ul., blok 24. Rkp. nálezové zprávy, č.j.10/97. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Procházka, R. 1999:** Brno (okr. Brno-město), *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 380.
- Procházka, R. 2000:** Zrod středověkého města na příkladu Brna (K otázce odrazu společenské změny v archeologických pramenech). In: M. Ježek, J. Klápště: *Medievalia archaeologica* 2. Brno a jeho region. Praha: ARÚ AV ČR, 7–158.
- Procházka, R. 2001:** Brno-Zábrdovice, Vojenská nemocnice, kanalizace. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 2/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno, o. p. s.
- Procházka, R., Unger, J. 1994:** Brno, Katedrála sv. Petra a Pavla. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 55/94. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.
- Punčochář, J. 2009:** Brněnské poštovní úřady v běhu času, internetová verze publikace na http://filabrno.net/prirucky_download.htm, citováno 23. 3. 2011.
- Rybníček, M. 2010:** Studánka (A28/10), závěrečná zpráva, rkp. dendrochronologický posudek. Uloženo: Archiv Archaia Brno, o. p. s.
- Sadílek, J. 1999:** Brno – Vodní ulice. Rkp. nálezové zprávy č.j. 30/99. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Samek, B. 1994:** *Umělecké památky Moravy a Slezska I (A–I)*. Praha: Academia, 244–248.
- Sedláčková, L. 2009:** Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – Blok 21b v Brně. Rkp. nálezové zprávy, 21/09. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Sedláčková, L. 2010:** „Multifunkční hodinový stroj, náměstí Svobody, Brno“. Rkp. nálezové zprávy č.j. 11/10. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Sedláčková, L., Zúbek, A. 2008:** Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Novostavba bytového domu, ul. Přízova 4–6, Brno“. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 25/07. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno o. p. s.
- Svoboda, A., 2001:** *Historická mapa podzemí*. Brno.
- Unger, J., Procházka, R. 1995:** Počátky katedrály sv. Petra a Pavla v Brně ve světle archeologických výzkumů 1991–1992. *Brno v minulosti a dnes* 13. Brno: Archiv města Brna, Odbor vnitřních věcí Magistrátu města Brna, Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 90–111.
- Wolný, G. 1856:** *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*. II. Abtheilung. Brünn: Diöcese. Bd I. Brünn.
- Zatloukal, P. 1997:** *Brněnská okružní třída*. Brno: Památkový ústav Brno.
- Zúbek, A. 2002:** Brno. Josefská 7, 9 – Novobranská 24, 26, 28. Rkp. nálezové zprávy, č.j. 25/01. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.
- Zúbek, A. 2004:** Brno – Jánská (oprava inženýrské sítě). Rkp. nálezové zprávy, č.j. 41/04. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno, o. p. s.

BRUMOV-BYLNICE (K. Ú. BRUMOV, OKR. ZLÍN)

Hrad Brumov. Novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Během rekultivace terénu před S částí hradu byly obnaženy stěny bastionu a hradby, která jej spojuje se vstupní bránou. Podél hradby byla provedena sondáž, ve které byla zachycena pata zdi. Zajímavým poznatkem je zjištění pravděpodobné existence hradního příkopu před vnější hradbou. V rohu u bastionu pak byly obnaženy lehké kamenné základy drobného přístavku. Všechny situace lze datovat do období 17.–19. stol.

Ivan Čizmář

Resumé

Brumov-Bylnice (Kataster Brumov, Bez. Zlín), Burg Brumov. Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-MĚSTO, OKR. BRUNTÁL)

Fügnerova ulice, p. č. 177/1. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V měsíci srpnu byly náhodně zjištěny neohlášené výkopové práce v J části ulice Fügnerova (bývalá ulice Hrnčířská) v Bruntálu. Dokumentace liniového výkopu o šířce asi 0,7 m zde zaznamenala několik situací, souvisejících s historickou zástavbou ulice, která byla v 2. pol. 20. století z větší části asanována.

V úseku dlouhém 19 m byla výkopem příčně porušena soustava základových kamenných zdí spojených jámlem, z nichž nejmasivnější dosahovala šířky 1 m. Zhloubení bylo provedeno až na podlaží, kde byly zachyceny jejich základové spáry.

Dále zde byl zachycen výrazný horizont červenočerné požární planýrky, související snad s požárem města za třicetileté války (1643) nebo dalšími požáry v 18. stol. (Kuča 1996). Přesnější datace požární vrstvy, ale i sled uloženin

nacházejících se na profilech, nebyla z důvodu úplné absence keramických nálezů možná. Několik raně novověkých keramických fragmentů se podařilo získat ze dvou zahloubených objektů.

Pavel Malík

Literatura

Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. díl A–G*. Praha, 347–354.

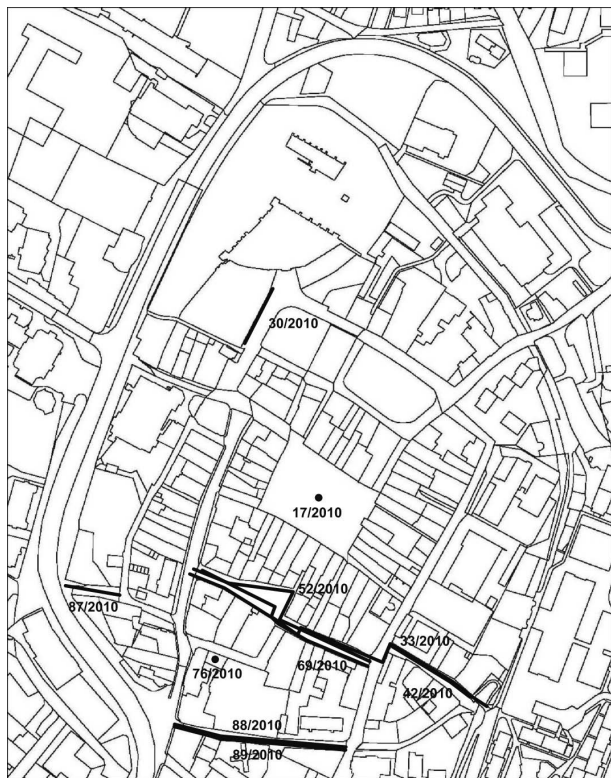
Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Fügnerova Str. Parz. Nr. 177/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-MĚSTO, OKR. BRUNTÁL)

V jarních, letních a podzimních měsících roku 2010 probíhaly na několika místech historického centra Bruntálu a v prostoru jeho předměstí větší či menší stavební akce převážně investované městem (obr. 37). Jednalo se hlavně o rekonstrukce stávajících a stavby nově budovaných inženýrských sítí. Cílem tohoto příspěvku je souhrnně informovat o výsledcích jednotlivých záchranných archeologických výzkumů, realizovaných v jejich souvislosti.

Fügnerova ulice, p. č. 180/1, 156, 4038/1. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Obr. 37. Bruntál. Katastrální mapa, lokalizace archeologických výzkumů v historickém jádru města v roce 2010.

Abb. 37. Bruntál. Lokalisierung der Rettungsgrabungen von 2010 im Katasterplan.

V trase nově budované kanalizace v prostoru stávajícího parkoviště na Fügnerově ulici proběhl v květnu 2010 záchranný archeologický výzkum, který přinesl zjištění pozůstatků původní novověké zástavby, demolované ve 20. století. Dokumentován byl průběh sklepních prostor s destrukcí kamenných základových zdí a s výplní v podobě stavební suti.

Kromě výše zmíněných záchranných výzkumů byly formou dohledu realizovány i negativní akce, které přinesly informace o konfiguraci terénu v centru města i na jeho předměstí. Ve většině případů byla identifikována pouze recentní narušení původních nálezových situací, případně byl registrován průběh povrchu geologického podloží.

Náměstí Míru, p. č. 91. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Pomyslným zakončením několikaleté revitalizace historického jádra města se stala stavba fontány na náměstí Míru. Záchranný archeologický výzkum, realizovaný v dubnu 2010, potvrdil nálezové okolnosti zjištěné již v roce 2004 při rozsáhlé rekonstrukci náměstí (Kiecoň 2005). Fontána byla zbudována v místě původní, ve 20. století rekonstruované a později zrušené kašny, tomu odpovídá i nálezová situace. Pod stávající úpravou povrchu byly sledovány valounová dlažba z 19. století a betonové lože, včetně částí původních armatur někdejší novověké kašny.

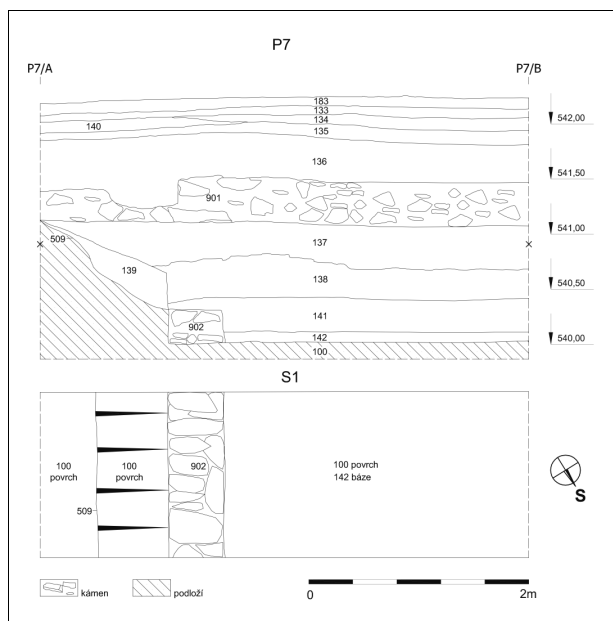
Ulice Okružní, Nerudova, Partyzánská, Požárníků, Karla Čapka a náměstí Míru, p. č. 209, 205/4, 22219/1, 190, 89, 93/1, 95/3, 4792, 4793. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s projektem „Bruntál, ulice Požárníků – Okružní – teplovod“ proběhl v květnu až srpnu 2010 rozsáhlý záchranný archeologický výzkum v trase nově budovaného teplovodu. Zkoumaná lokalita se nachází v prostoru původního historického jádra města, dnes městské památkové zóně Bruntál, konkrétně v jeho J a JV části. Soutisk zaměření výzkumu, vyneseno do současné digitální mapy katastru nemovitostí a indikační skici stabilního katastru z roku 1836 (Zemský archiv Opava, fond Stabilní katastr slezský, sign. Sl 302, kart. č. 47), umožnil alespoň rámcově identifikovat zkoumané situace s jednotlivými městskými parcelami a ulicemi. Liniová stavba probíhala v místech, která lze ztotožnit s historickými ulicemi Řeznická (Fleischer Gasse, dnes Požárníků) a Zámečnická (Schlosser Gasse, dnes Partyzánská), dále s místem původní soutky mezi domy JV bloku zástavby na náměstí Míru – dnes ulice Karla Čapka, v dvorních prostorech výše zmíněné zástavby a v místě bezejmenné ulice ústící na V straně do ulice Zámečnické – dnes Nerudova.

Výkopy o šířce 0,6–1,5 m a hloubce 1,1–1,5 m, situované při okrajích stávajících komunikací či chodníků, byly prováděny strojně, v místech křížení inženýrských sítí pak kopány ručně. V případě zjištění archeologických nálezových situací proběhla dokumentace na stěnách výkopů, vytipované situace byly zkoumány formou plošného odkryvu.

Nejstarší dokumentované antropogenní aktivity představují objekty zahloubené do svrchní části geologického podloží. Nejzajímavějším byl pozůstatek suterénní části nadzemní stavby dřevohliněné konstrukce (s. j. 509), zjiš-

Obr. 38. Bruntál, ulice Požárníků. Kresebná dokumentace zahloubené části nadzemní dřevohliněné stavby s kamennou obezdívkou.

Abb. 38. Bruntál. Straße Požárníků. Dokumentation des steinverkleideten Kellers des Holzlehmbaues.

těné ve výkopu v ulici Požárníků (sonda S1, profil P7) v podobě V části zahloubení s přilehlou stěnou, kamennou obezdívkou a dusanou hliněnou podlahou (obr. 38). Díky nemalému množství keramických zlomků získaných ze zásypu, z úpravy povrchu dna – hliněné podlahy a z konstrukční výplně mezi vlastní stěnou výkopu a předpokládaným vnitřním užitkovým prostorem, lze poměrně přesně rozlišit vlastní dobu vzniku ve 14. století, období, po které byl objekt v průběhu 14. a 15. století užíván, a zánikový požárový horizont z 15. století. I když nemůžeme přímo prokázat jeho sídelní funkci, v návaznosti na určité nálezové okolnosti (umístění v přední části parcely, předpokládaná velikost užitného prostoru a konstrukční detaily) a s přihlédnutím k doposud známým analogiím lze v tomto objektu spatřit předchůdce pozdější, již zděné obytné zástavby. Zásadním poznatkem, dokládajícím poměrně pozdní stabilizaci uliční čáry, je poloha této stavby v trase dnešní komunikace. Druhým nálezem z tohoto období je blíže nedefinovatelný zahloubený objekt (s. j. 510), registrovaný ve výkopu ve dvorních partiích zástavby na náměstí Míru (sonda S2, profil P8). Ve spodní části výplně jámy jednoduchého, pravděpodobně oválného půdorysu byly identifikovány keramické fragmenty, datovatelné do 14. století. Středověké stáří má i dvojice objektů (s. j. 515, 516) zjištěných ve stejném výkopu, ve vzdálenosti asi 15 m J směrem od předchozí nálezové situace (sonda S3, profil P9). Vrstva prachové hlíny, která objekty vyplňuje, obsahovala kromě pozdně středověké keramiky i fragmenty kostí hospodářských zvířat. Ty mohou pocházet z běžného provozu domácnosti, s ohledem na větší množství se nabízí i možná souvislost s existencí masných krámů (původní pojmenování nedaleké ulice Požárníků je Řeznická ulice, viz Prix 2004). Nepříliš průkazné jsou nálezové okolnosti předpokládaného frag-

mentu parkánové zdi, registrované v podobě základového zdiva o šířce přibližně 1,1 m v základovém vkopu ve východní části Nerudovy ulice (profil P1). Vzhledem k nedochování jakékoli původní nálezové situace mimo dokumentovaný profil je obtížné formulovat konkrétní představu o městském opevnění v těchto místech, podstatným je prozatím samotné zjištění výrazné změny konfigurace terénu, zejména nadložních vrstev, dané následným stavebním vývojem po odstranění hradeb. I když nebyl získán datovatelný materiál, můžeme nepřímou uvažovat o výstavbě parkánu již ve středověku (srovnej nálezovou situaci zjištěnou např. při výzkumu v trase teplovodu na ulici Ruské v roce 2009, viz Krasnokutská, Zezula 2010, také Prix 2004). Novověké nálezové situace lze rozdělit podle místa nálezu na terénní úpravy komunikačních prostor a na pozůstatky původní zástavby. V prvním případě se jedná o báze a střední části souvrství v ulicích Požárníků a Karla Čapka, obsahující keramiku 16.–19. století. Důležitým prvkem celkové nálezové situace je přitom absence dochovaných povrchových úprav, ať již středověkých nebo novověkých. Jedinou průkaznější situací je vrstva s obsahem oblázků, naléhající na podloží při vyústění ulice Požárníků do ulice Partyzánské. Nepřímým dokladem původního dláždění, které muselo zaniknout při následné stavební činnosti, jsou nálezy říčních valounů ve vrstvách na ulici Požárníků. Původní obytnou novověkou zástavbu reprezentují zbytky základových zdí v ulici Požárníků a ve dvorních partiích domu č. 7 na náměstí Míru, i když datování je v tomto případě obtížnější, případné nálezy z pozdního novověku (až 19. století) pocházejí z vrstev a zásypů souvisejících s demolicí a s následnou úpravou terénu. Nejčtenější nálezové situace jsou recentního stáří, převážně liniové výkopy inženýrských sítí budovaných ve 20. století ovšem znamenaly výrazné narušení nebo dokonce úplné zničení situací původních.

Ulice Požárníků, p. č. 190. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V termínu červen–srpen 2010 realizovaný projekt „Bruntál, ulice Požárníků – rekonstrukce kanalizace“ poskytl ideální možnost doplnění nálezových okolností,

Obr. 39. Bruntál, ulice Požárníků. Celkový pohled na zahloubenou část nadzemní dřevohliněné stavby s kamennou obezdívkou.

Abb. 39. Bruntál. Straße Požárníků, Gesamtansicht auf den Erdkeller des Holzbaues (Foto M. Kiecoň).

zjištěných při průběhu záchranného archeologického výzkumu vázaného na souběžnou stavbu teplovodu. Strojně prováděný výkop a ručně dokopávané přípojky respektovaly trasu původní kanalizace, záchranné práce se proto omezily na dokumentaci a vzorkování profilů.

Nálezová situace byla identická k situaci sledované při stavbě teplovodu. Ve V části ulice přinesla zjištění středověkých a novověkých aktivit ve vlastním prostoru ulice, stratigrafie od vyústění ulice Karla Čapka po křižovatku s ulicí Dr. Edvarda Beneše pak byla nesrovnatelně jednodušší – nad geologickým podložím byly dokumentovány pouze stopy recentní a novověké stavební činnosti.

Nejzajímavějším poznatkem je potvrzení existence suterénní části středověké nadzemní stavby dřevohliněné konstrukce, tentokrát zachycené v kompletním řezu v podobě zahloubení s přílehlými stěnami, kamennou obezdívkou a dusanou hliněnou podlahou (obr. 39). Nálezy ze zánikového požárového horizontu jsou datovány do 15. století. Novověké nálezové situace reprezentuje souvrství komunikačního charakteru, dokumentované ovšem bez dochovaných povrchových úprav. Existenci původního dláždění ulice tak opět nepřímou nasvědčuje výskyt valounů v některých vrstvách. Výjimečným svou polohou v trase dnešní ulice je také nález zahloubeného objektu jednoduchého mísovitěho tvaru v jedné z přípojek, jehož výplň tvořila převážně keramika dochovaná ve větších i menších fragmentech a datovaná do 16. století. Podobná situace, dokládající přítomnost hrnčířské výroby, byla zachycena při stavbě teplovodu v ulici Fügnerově – dříve Hrnčířská (Krasnokutská, Zezula 2010).

Zámecké náměstí, p. č. 130/1. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V návaznosti na projekt „Kanalizace dešťová Zámek Bruntál“ byl na přelomu dubna a května 2010 realizován záchranný archeologický výzkum v trase nově budované kanalizace na Zámeckém náměstí. Ve výkopu, situovaném S–J směrem při komunikaci směřující k ulici Dr. Edvarda Beneše, byla registrována pouze recentní úprava povrchu, nasedající na geologické podloží. Před budovou bruntálského zámku se ale podařilo zachytit novověké souvrství, tvořené převážně stavební sutí, na povrchu překryté valounovou dlažbou a od prostoru náměstí oddělené reliktem kamenné základové zdi. Další dva kamenné základy pak byly registrovány v prostoru mezi výše zmíněnou zdí a zámekem. Soutisk zaměření výzkumu, vyneseného do současné digitální mapy katastru nemovitostí a indikační skici stabilního katastru z roku 1836 (Zemský archiv Opava, fond Stabilní katastr slezský, sign. Sl 302, kart. č. 47), situuje místo nálezu do prostoru parku před zámeckou budovou. Poměrně mocné souvrství cihlových navázek lze klást do souvislosti s posledními stavebními úpravami v 19. a na počátku 20. století.

Marek Kiecoň, Michal Zezula

Literatura

Kiecoň, M. 2005: Bruntál (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 46, 279–281.

Krasnokutská, T., Zezula, M. 2010: *Bruntál – teplovod.* Rkp. nálezové zprávy č. 69/09 uložený v archivu NPÚ, ú. o. p. v Ostravě.

Prix, D. 2004: *Středověké Bruntálsko (do roku 1506).* Ne-publikovaný rukopis.

Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Fügnerova Str., Parz. Nr. 180/1, 156, 4038/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Míru Platz, Parz. Nr. 91. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Okružní, Nerudova, Partyzánská, Požárníků, Karla Čapka und Platz Míru Str., Parz. Nr. 209, 205/4, 22219/1, 190, 89, 93/1, 95/3, 4792, 4793. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

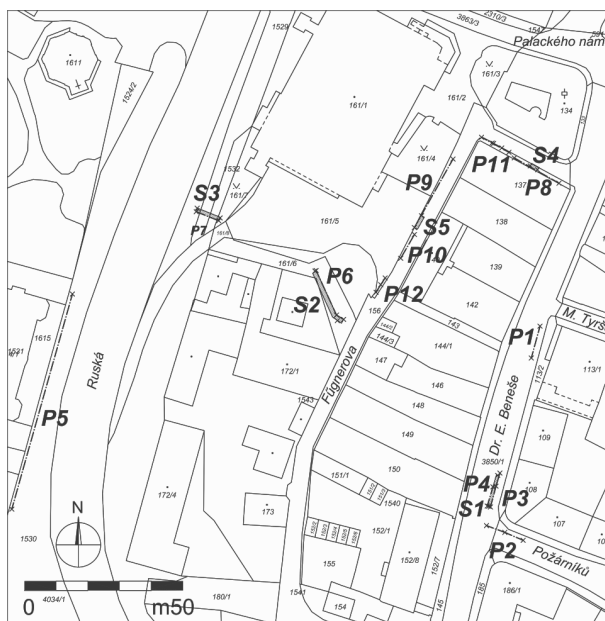
Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Požárníků Str., Parz. Nr. 190. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Zámecké Platz, Parz. Nr. 130/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-MĚSTO, OKR. BRUNTÁL)

Ulice Dr. E. Beneše, Fügnerova, Požárníků, Ruská. Středověk, novověk. Město, předměstí. Záchranný výzkum.

Záchranná akce, realizovaná na přelomu července a srpna 2009 (zpracování proběhlo v roce 2010), byla vyvolána výstavbou teplovodu v historickém jádru města Bruntálu. Archeologický výzkum se dotkl JZ kvadrantu městského jádra, který byl značně poznamenán pováleč-

Obr. 40. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalizace zkoumaných ploch a dokumentovaných profilů v digitální katastrální mapě.

Abb. 40. Bruntál. Strassen Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalisierung der Grabungsflächen im Katasterplan.

Obr. 41. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalizace zkoumaného prostoru v indikační skice stabilního katastru z r. 1836 (ZA Opava, fond Stabilní katastr slezský sign. SI 302, kart. č. 47).

Abb. 41. Bruntál. Straßen Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Kartierung der Grabungsflächen in der Indikationsskizze des Urkatasters.

nými asanacemi. Zkoumané situace lze ztotožnit s historickými ulicemi Dlouhou (Langen Gasse, dnes Dr. Eduarda Beneše), Hrnčářskou (Töpfer Gasse, dnes Fügnerova), Řeznickou (Fleischer Gasse, dnes Požárníků) a Horním náměstím (Obere Ring, dnes Palackého nám.; viz obr. 41, 40).¹ V případě profilu P5, situovaného na ulici Ruské, pak byl zkoumán i prostor bývalého Nisského předměstí (Neusser Vorstadt).

Výkopy pro teplovod byly prováděny v okrajových částech dnešních komunikací, nacházely se tak v těsném kontaktu s historickými domovními frontami. Tomu odpovídaly i nálezy pozůstatků dřevohliněné i zděné zástavby. Jednalo se především o zděný, valeně klenutý dvoutrakový suterén (sonda S1, ul. Dr. E. Beneše/Dlouhá), který lze ztotožnit patrně s domem č. p. 163, dle indikační skici stabilního katastru (obr. 42). Na výkopem odhalené vnitřní lici tohoto sklepa bylo možné sledovat i některé stavební detaily, jako např. odkládací niku a šikmý parapet okénka, směřujícího do ulice. Datace suterénu zůstává nejistá, neboť po asanaci domu (19. stol.?) a ústupu uliční čáry ve prospěch rozšíření komunikace byl terén v místě dnešní vozovky snížen, takže byly registrovány pouze vrstvy mladší než sutí tvořené zasypaním sklepa. Jeho celkový charakter (obvodové zdivo i klenby z lomového kamene kladeného na jíl) umožňují rámcovou dataci do 15.–16/17. stol.

Raně novověký zděný objekt s podlahou zapuštěnou přibližně 0,5 m pod povrch podloží byl dále zjištěn v ulici

Fügnerově/Hrnčářské (profil P9), jižně od něj (sonda S5) pak byl evidován pravoúhlý suterén dřevohliněné stavby, jejíž stratigrafická pozice spolu s nálezy ze zasypaní ukazují na středověkou dataci (14.–15. stol.). V obou případech se jedná o objekty orientované kolmo na dnes již zaniklou V uliční čáru bývalé Hrnčářské ulice.

Zatímco výše uvedené příklady dokumentovaných staveb nejsou v kolizi s urbanistickou strukturou města tak, jak ji zachytilo mapování stabilního katastru, jiné situace naznačují, že urbanistický vývoj směřující k tomuto stavu byl patrně komplikovaný. Bylo totiž zaznamenáno i několik zahlučených objektů z období 14.–16./17. století v trase komunikací (profil P1, ul. Dr. E. Beneše/Dlouhá; profil P2, ul. Požárníků/Řeznická; sonda S4, Palackého nám./Horní nám.), které dokládají, že ke stabilizaci uliční čáry zde došlo poměrně pozdě (obr. 4). Tomu odpovídá i absence středověkých dláždění. Nejstarší komunikační úpravy zjištěné výzkumem v prostoru bývalého Horního nám. a Řeznické ulice lze datovat teprve do novověku. V této souvislosti je možné připomenout, že podobná situace byla evidována i v průběhu archeologického výzkumu, vyvolaného rekonstrukcí náměstí Míru (Kiecoň 2005).

V sondě S3, situované při V okraji Ruské ulice, tedy již mimo obvod středověkého jádra města, byl zachycen relikt masivního základového zdiva z lomového kamene spojovaného jílem, bohužel narušeného výkopem pro kanalizaci (dochovaná min. šířka činila 1,2 m). Orientace zdiva shodná s průběhem hradby snad umožňuje interpretaci této situace jako pozůstatku parkánové hradby. Tomu by odpovídala i poměrně mocná vrstva přemístěného podloží, identifikovaná v prostoru předpokládaného parkánu. Ačkoliv se nepodařilo celou situaci blíže datovat, jedná se o důležitý nálezy, neboť parkánová hradba se v Bruntále dochovala jen v drobných reliktech (srov. Prix 2004, 41–42). Vlastní hradební zeď se zachytit nepodařilo, výkop zachytil v místě jejího předpokládaného výskytu pouze planýrky tvořené stavební sutí.

Na protilehlé Z straně ulice Ruské se pak v rámci výkopu podařilo sledovat okrajovou část bývalého Nisského předměstí v prostoru J od hřbitova při kapli sv. Michala. Na profilu (P5) o délce asi 70 m bylo dokumentováno nevýrazné souvrství a málo četné sídlištní jámy s novověkými nálezy. Tento prostor nebyl ještě v polovině 19. století zastavěn a nacházela se zde zahrada.

Překvapivě málo informací bylo získáno k problematice počátků středověkého města v dnešní poloze. Mezi nálezy se keramika 13. století vyskytuje pouze sporadicky, spolehlivě datovat do tohoto období není možné žádnou ze zkoumaných situací. Jedná se o poměrně neočekávané zjištění, vezmeme-li v úvahu, že právozárečné domy v ulici Dlouhé náleží patrně k nejstarší vrstvě zástavby translokovaného města (Prix 2004, 43). Středověké vrstvy zde ale byly nepochybně odtěženy v souvislosti s novodobými úpravami komunikací. Tomu by mohla odpovídat i situace v prostoru demolovaného domu č. p. 163, kde recentní dorovnávkové vrstvy nasedají přímo na podloží a snesenou klenbu suterénních prostor domu. Záchranný archeologický výzkum naproti tomu přinesl cenné doklady středověké a novověké hmotné kultury města, zejména pak keramické produkce. Jako zajímavost

¹ Jedná se o historické názvy ulic a náměstí, tak jak je zaznamenala indikační skica stabilního katastru z roku 1836 (ZA Opava, fond Stabilní katastr slezský sign. SI 302, kart. č. 47)

Obr. 42. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše. Prostor sondy S1 s relikty suterénu domu č. p. 163.

Abb. 42. Bruntál. Dr. E. Beneše Straße. Sondage S1 mit Resten des Souterrains des Hauses No. 163.

Obr. 43. Bruntál, ulice Požárníků. Profil P2 s raně novověkými zahluobenými objekty.

Abb. 43. Bruntál. Požárníků Straße. Profil P2 mit frühneuzeitlichen Gruben.

Lze uvést, že se archeologicky podařilo ověřit i souvislost historického názvu Fügnerovy ulice (tj. Hrnčářská) s hrnčářskou výrobou, kterou zde dokládá jedna z vrstev, dokumentovaných na profilu P10, tvořená výhradně keramickými střepy (tzn. výrobním odpadem).

Tereza Krasnokutská, Michal Zezula

Literatura

Kiecoň, M. 2005: Bruntál (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 46, 279–281.

Prix, D. 2004: *Středověké Bruntálsko (do roku 1506)*. Ne-publikovaný rukopis.

Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál – Stadt, Bez. Bruntál), Dr. E. Beneše, Fügnerova, Požárníků, Ruská Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Vorstadt. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-NISSKÉ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL)

Jesenická ulice, p. č. 2295/1. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí plynovodu v ulici Jesenické, vzdálené asi 0,5 km od historického centra města

Bruntálu, byl v srpnu 2010 proveden archeologický odborný dohled. Z liniového výkopu o šířce asi 0,4 m odbočovaly přípojky plynu k jednotlivým bytovým domům kolmo na hlavní silnici. Většina výkopů prořezala trasy stávajícího vedení, pouze v krátkém úseku přibližně 4 m v přípojkce plynu k bytovému domu č. p. 790 byl zdokumentován sled uloženin v profilu.

Lokalita se nachází Z od centra města na Nisském předměstí, které vzniká po polovině 16. století (Prix 2004, 87). Tvoří jej úzké parcely, rozbíhající se k okrajům katastru kolmo na hlavní cestu (dnes silnice č. 11 na Hradec Králové). Z výřezu mapy stabilního katastru z roku 1836 je patrné, že výkop je situován v prostoru tehdejšího zadního traktu parcely, na němž by se měly nacházet zahrady a polnosti.

Geologické podloží se nachází v hloubce 150 cm od současného povrchu terénu, přímo na něj pak navazují novověké dorovnávkové či zahradní vrstvy s nahodilými zlomky keramiky a kachlů barokní tradice se zelenou glazurou. Ve stratigrafickém sledu navazuje mocný horizont červenočerné popožírové planýrky, která může souviset například s rozsáhlým požárem v roce 1764, při němž vyhořel zámek, pouhých 200m vzdálená piaristická kolej a 30 přilehlých domů (Kuča 1996, 349). Povrch této planýrky pokrylo písčitohlinité lože dlažby z říčních valounů o velikosti až 40 cm a další spáleništní vrstva vysoce spe-

čeného charakteru s uhlíky a přepálenými kameny, z níž však vzorkováním nebyl získán žádný datovatelný materiál. Komunikační úpravy zadního traktu parcely signalizuje také následná nivelizace prostoru vrstvou přemístěného geologického podloží, která mohla sloužit jako podklad odstraněného dláždění či pochůzný horizont. Pod dnešním povrchem, v podobě travního drnu, je před bytovým domem zachycen novodobý zahradní horizont, vypovídající o tradici zvelebování kultury bydlení ve městě v posledních desetiletích.

Pavla Skalická

Literatura

Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. díl A–G.* Praha, 347–354.

Prix, D. 2004: *Středověké Bruntálsko.* Nepublikovaný rukopis.

Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál - Nisské předměstí, Bez. Bruntál), Jesenická Strasse, Parz. Nr. 2295/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BŘEZÍ U MIKULOVA (OKR. BŘECLAV)

„U rybníka“. Středověk. Zaniklá středověká obec (13.–15. stol.). Záchranný výzkum.

Na JV okraji vesnice (Loc: 48°48'49.421"N, 16°33'39.268"E) byla při budování vodovodu pro chystanou výstavbu rodinných domů zachycena zaniklá středověká část obce (ZSO Bratelsbrunn). Obec je uváděna jako pustá v letech 1538–1574 pod názvem Pratelsbrunn (Nekuda 1961, 125). Záchranný výzkum, prováděný sledováním profilů v systému rýh, lokalizoval takřka na celé ploše budoucí výstavby sídelní areál, který tvořily žlabové a kúlové struktury, štětované plochy, studny, jímky a suterény nadzemních dřevozemních domů. Z nálezově bohatších vrstev pocházejí nálezy stříbrných mincí – vídeňský fenik rakouského vévody Rudolfa III. a groš Jana Lucemburského z konce 13. až počátku 14. století. Nalezená keramika naznačuje vývoj obce ještě v 15. stol.

Petr Kos

Literatura

Nekuda, V. 1961: *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu.* Brno.

Resumé

Březí u Mikulova (Bez. Břeclav), „U rybníka“. Mittelalter. Mittelalterliche Ortswüstung. Rettungsgrabung.

BŘEZOLUPY (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

„Lapač“. Doba hradištní, středověk, novověk. Sídliště, středověká ves, hostinec „Zavadilka“. Záchranný výzkum.

Výzkum probíhal v trase přeložky silnice mezi Šarovy a Březolupy v trati Lapač. Mimo starší archeologické si-

Obr. 44. Březolupy. Kamenné základy zaniklého hostince.

Abb. 44. Březolupy. Steinfundament des ehemaligen Gasthauses.

tuace zde bylo prozkoumáno několik objektů datovaných podle nepočetného materiálu do doby hradištní.

Zajímavým objevem dále byla nepříliš mocná kulturní vrstva obsahující střepy ze 14. a 15. století. Uloženinu již dříve poničenou orbou a nyní projíždějící těžkou technikou nebylo možné relevantně zkoumat, byl tedy pouze upřesněn její rozsah a odebrány keramické vzorky. Ve vrstvě bylo rozpoznáno několik zahlučených objektů se středověkými nálezy, mezi kterými vynikla destrukce kamenného otopného zařízení ukrývající torza min. 10 keramických nádob. Nejspíše se jedná o stopy po zaniklé středověké vsi zvané Šarov, která byla vypálena ve druhé polovině 15. století během česko - uherských válek. Tato vesnice byla položena jižně od nynější obce (od hospodářské usedlosti zvané Lapač) a rozkládala se také patrně podél vodoteče přitékající od šarovského hradu do říčky Březnice (podle písemných pramenů tvrz – hrad přiléhala ke vsi).

Během úprav svahu nacházejícího se naproti statku Lapač byly zachyceny kromě zemnice vybavené otopným zařízením a kúlových jam z 15. století také reliktů proslulého zájezdního hostince Zavadilka (kamenné základy, skleněné ucho púllitru), jehož název se v písemných pramenech objevuje již od 17. století (obr. 44). K roku 1447 jsou pak podle pramenů v okolí známy celkem čtyři hostince, což může nepřímo dokazovat existenci Zavadilky i v tomto období.

Ivan Čížmář

Resumé

Březolupy (Bez. Uherské Hradiště), „Lapač“. Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Dorfwüstung, Kneipe „Zavadilka“. Rettungsgrabung.

ČEJKOVICE (OKR. HODONÍN)

Masarykova, Templářská ulice. Raný středověk až novověk. Hrob, sídliště, vesnice, usedlost, hřbitov. Záchranný výzkum.

Od září 2008 do dubna 2009 probíhal záchranný archeologický výzkum, převážně formou odborného dohledu,

Obr. 45. Čejkovice, Masarykova, Templářská ulice. Kostí muže v druhotné poloze v jamce a kostra dítěte ze hřbitova u kostela.

Abb. 45. Čejkovice, Masarykova Str., Templářská Str. Sekundäre Grablegung des Männerskeletts in einer Grube und das Kinderskelett aus dem Friedhof bei der Kirche.

Obr. 46. Čejkovice, Masarykova, Templářská ulice. Železné přídavky z raně středověkého hrobu.

Abb. 46. Čejkovice, Masarykova und Templářská Str. Eiserne Grabbeigaben aus einer frühmittelalterlichen Körperbestattung.

při rekonstrukci kanalizačního řádu a při pokládce elektrických kabelů v centru obce Čejkovice. Stavbou byly dotčeny ulice Masarykova a Templářská. Výkopové práce probíhaly převážně v prostoru obou ulic, výrazněji zasáhl liniový výkop pouze pozemek p. č. 5237.

Ve výkopech v Masarykově ulici byla většinou patrná pouze nevýrazná souvrství vzniklá četnými náplavami a erozí půdy s nahodilým výskytem pozdně středověké a raně novověké keramiky. Až nedaleko kostela sv. Kunhuty, na konci Masarykovy ulice, přesněji od kóty 204, se postupně začalo objevovat žluté sprašové podloží, do kterého se zahluhovaly objekty dokumentované jak na profilech, tak i v ploše.

U domu č. p. 82 byl zjištěn zahloubený objekt, jehož dno leželo v hloubce víc jak 2,2 m pod současným terénem. Ve výplni se podařilo objevit nepočtený soubor zlomků keramických nádob s kolkovanou a rytou výzdobou, zvířecí kosti a železnou podkovu. Jámu lze rámcově datovat do vrcholného až pozdního středověku (13.–14. století). Podobnou jámu stejného stáří se podařilo objevit šest metrů severněji. Posledním středověkým objektem byla jáma, tentokrát přímo před schody do kostela. Její zásyp obsahoval vedle zlomků keramických nádob s obsahem slídy, především větší množství strusky, drobných kousků slitků barevného kovu a drobné uhlíky. Na základě dokladů pyrotechnologických aktivit lze jámu interpretovat jako součást metalurgického výrobního objektu.

Další pozitivní situaci narušenou kanalizačním výkopem se podařilo zachytit v místech bývalého hřbitova u kostela sv. Kunhuty. Zjištěny zde byly pozůstatky celkem pěti zemřelých (obr. 45). Antropologické určení bylo dosud realizováno u tří koster objevených v roce 2008. V druhotné poloze v jamce byly uloženy kosti muže ve věku 40–55 let spolu s dochovanými fragmenty zelené tkaniny. Dále zde byla pohřbena pravděpodobně dívka ve věku 18–19 a dítě 9–12 let, které má netypický vzorec prořezání zubů. Kostra dítěte byla jako jediná preparována

v ploše. Antropologické určení provedla Mgr. Erika Průchová (PřF UK Praha).

Bývalý hřbitov na jaře 2009 zasáhl při S straně kostela i výkop pro elektrické kabely. Úzkou rýhou do hloubky 0,8 m narušil bagr většinou jen lidské kosti v neanatomické poloze. V nižších úrovních byly nacházeny již nenarušené pohřby lidských jedinců. Vzhledem k tomu, že se jedná o etážový způsob pohřbívání, byly zachyceny 2–3 úrovně zemřelých v hloubce 0,6–1,1 m pod současným terénem. Byla odkryta byla horní část kostry dítěte, kostra dospělého jedince se svátostkou, tvořenou obdélným sklíčkem zasazeným v bronzě či mosazi, nalezenou v oblasti pánve, dále část kostry dospělého jedince s dochovaným zeleným textilem a opět horní část dětského skeletu, celkem tedy čtyři jedinci. Rýha pro kabel ještě narušila deponii koster, která mohla souviset se stavbou současného kostela v letech 1783–1784. Na starém hřbitově v Čejkovicích se pohřbívalo patrně již od 13. století až do druhé poloviny 18. století, kdy byl založen hřbitov nový. Výzkum pravděpodobně zachytil nejmladší horizont hřbitova ze 17. a 18. století. Středověká fáze pohřebiště nebyla zjištěna, nepřímo ji dokládá sporadický výskyt středověké keramiky v zásypech mladších hrobů.

Před bočním vstupem do kostela byl v listopadu 2008 dokumentován řez vozovkou. Zdá se, že po celý středověk a raný novověk vedl souběžně s hlavní komunikací v prostoru u kostela jakýsi příkop, zaniklý během 17.–18. století.

Výkopy pro elektrický kabel narušily ještě v dubnu 2009, v prostoru pod zaniklou usedlostí na st. p. č. 92, dvojici středověkých jam, které měly průměr až dva metry, přičemž dno se nacházelo v hloubce přesahující třímetrovou úroveň pod současným terénem.

Vedle středověkých jam výkopy pro kanalizaci a pro elektrický kabel narušily rovněž několik zahloubených sídlištních objektů z doby bronzové (srov. kapitola Doba bronzová).

Obr. 47. Čejkovice, Templářská ulice. Pohled od SZ na suterén středověkého dřevohliněného domu.

Abb. 47. Čejkovice, Templářská Str. Untergeschoss eines Holzhauses. Blick von NW.

V roce 2009 stavba kanalizace i pokládka elektrických kabelů pokračovala v ulici Templářská. Před domem č. p. 78 výkop pro kanalizaci odhalil superpozici dvou zahluobených objektů. Středověká jáma narušovala starší zahluobený objekt z doby bronzové (srov. kapitola Doba bronzová). Ve středověké jámě se podařilo objevit mj. i drobnou minci ze 14. století. Jáma mohla mít ve středověku primárně zásobní funkci. V této ulici byly nalezeny ještě další tři podobné jámy, situované před usedlostmi.

Dále byla dokumentována kamenná zeď, která náležela zaniklému sklepu zbořeného domu vedle usedlosti č. p. 78. Pokračování kamenného sklepa odhalil i výkop pro elektrický kabel. Zde byl zachycen průběh protější zdi s narušenou kamennou klenbou. V superpozici s kamenným sklepem se podařilo zachytit vstupní rampovitou šíjí zahluobené stavby, která předcházela kamennému sklepu. V zásypu vstupní šíje se vyskytovaly četné fragmenty mazanice s otisky konstrukčních prvků. Zahluobená stavba zaniká požárem ve 14. nebo 15. století. Snad ještě v pozdním středověku nebo někdy na počátku novověku byla nahrazena kamenným sklepem. Kamenný sklep byl funkční ještě v první polovině 20. století. Obě stavby se nacházely před uliční čarou domovní zástavby a nepochybně souvisely se stavební p. č. 93, kde stávala stará čejkovická radnice. Byly dokumentovány rovněž pozůstatky kamenných základů samotné radniční budovy, ve kterých se mj. nacházel opracovaný pískovcový článek se čtvercovitým otvorem, do kterého byl pravděpodobně osazen železný hřbitovní kříž. Po zániku nedalekého hřbitova kolem kostela byl druhotně použit do základů radnice.

S radnicí souvisel ještě poměrně výrazný požárový horizont s mazanicí a se zuhelnatělým dřevem, nad kterým ležela mocná vrstva s velkým množstvím glazovaných i neglazovaných renesančních kamnových kachlů. V náleзовém souboru převažuje typ komorových kachlů s miskovitým zahluobením.

Ve stejném výkopu pro elektrický kabel probíhajícím v místech staré radnice byl zjištěn ještě hrob s kostrovým pohřbem dospělého muže Z–V orientace, který se nacházel v hloubce 1,6 m pod současným terénem. Kostra

byla značně porušena nepříznivými půdními podmínkami a charakterem exkavace. Po pravé straně kostry ležely drobné železné přídavky tvořené ocílkou, dýkou, přezkou a dvěma hroty (obr. 46). Hrob je možné rámcově datovat do období raného středověku.

Posledním zásadním objevem v centru Čekovic při výstavbě nového elektrického vedení byl nález zahluobené stavby v místech proluky po zbořené usedlosti na pozemku p. č. 5237. Jedná se o kopaný „sklep“ situovaný ve dvorní části parcely, který zanikl násilným způsobem, zřejmě při požáru způsobeném živelnou katastrofou nebo při vojenském útoku někdy během 14. nebo 15. století. Měl oválný půdorys o rozměrech asi 4×2 m, dno leželo v hloubce přes tři metry od současného povrchu. Vstup se nacházel na SV a tvořila ho vstupní šíje se schody vyhloubenými do sprašového podloží. Zásyp sklepa obsahoval souvrství s četnými zlomky a torzy keramických nádob, spolu s mazanicí, zvířecími kostmi a s několika vrstvami spáleného dřeva, plev a zuhelnatělého archeobotanického materiálu. Tmavá prachovitá kulturní vrstva erozního původu obsahovala nahodile zlomky keramiky pravěkého a raně středověkého stáří.

Templářská ulice, p. č. 5237. Raný středověk až novověk. Sídliště, vesnice, usedlost. Záchranný výzkum.

Na pozemku p. č. 5237 proběhl od listopadu do prosince 2009 plošný záchranný archeologický výzkum, který vyvolala stavba parkoviště v místech zaniklé usedlosti situované v centru Čekovic. Investor bez stavebního povolení a bez ohlášení provedl na dotčeném pozemku 0,6–1,2 m mocnou skrývku a před příchodem archeologa stihl ještě položit i kanalizaci. I přes výrazné narušení stratigrafie se podařilo prozkoumat přední část původně středověké usedlosti. Její obytná část byla dokumentována pouze na řezu a částečně i v ploše. Zachytit se zde podařilo zřejmě udusanou podlahu. Dále se podařilo objevit asi 10 metrů dlouhý úsek podzemní chodby, do které se vstupovalo ze dvorní části usedlosti. Objevený vstup tvořila rampa, která měla v horní části jen několik schodů. Loch pokračuje i dále do nezkoumaných prostor pod bývalou usedlostí. Vstup byl zřejmě chráněn dveřmi, ze kterých se dochovala jamka po sloupku. K zasypání vstupu do lochu došlo již někdy v 15. století. Ze zásypů pochází např. železný klíč, srp, torza keramických nádob a skořápky. Zbylé prostory lochu byly zasypány v mladším období, a to jen částečně, což vyvolalo pozdější propady a opětovná dosypávání. V přední části parcely, vedle někdejšího průjezdu, byl objeven suterén středověkého dřevohliněného domu (obr. 47). Po obvodu suterénu se dochovaly jamky po sloupech, které nesly nadzemní část domu. Do suterénu se vstupovalo ze dvora, a to vstupní šíjí s dobře dochovanými schody vyhloubenými do sprašového podloží. Suterén měl rozměry přibližně 5×3 m, dno se nacházelo v hloubce téměř 3 metry pod současným terénem. Suterén byl zasypán již koncem středověku. Jeho zásyp narušil šikmý vkop, který zřejmě sloužil jako mladší vstup do výše zmíněného lochu. Ke zrušení i tohoto vstupu došlo až v 18. století, což dokládají novověká torza nádob, renesanční i barokní kamnové kachle, a především 3 krejcary Leopolda I. Mezi suterénem a lochem se podařilo objevit dobře dochovanou obilní jámu hruškovitého tvaru, preparovanou v ploše až do hloubky dvou metrů. Otvor a pů-

vodní vstup do obilnice měřil asi 0,6 m, maximální průměr jámy dosahoval 2 m a hloubka zjištěná sondáží činila až 3 m. Na stěně obilnice se dochovaly výrazné stopy po pracovních nástrojích užitých při jejím hloubení. Existenci i zánik obilnice můžeme klást někde do 14.–15. století, kdy byla zřejmě druhotně využita jako odpadní jáma.

Většina objektů na parcele náleží pozdnímu středověku, některé jámy a nálezy v kulturních vrstvách lze datovat již do pravěku a do raného středověku (srov. kapitola Eneolit, Doba bronzová).

František Kostrouch

Resumé

Čejkovice (Bez. Hodonín), Masarykova Str., Templářská Str. Frühmittelalter – Neuzeit. Grab, Siedlung, Dorf, Bauernhof, Friedhof. Rettungsgrabung.

Čejkovice (Bez. Hodonín), Templářská Str., Parz. Nr. 5237. Frühmittelalter – Neuzeit. Siedlung, Dorf, Bauernhof. Rettungsgrabung.

ČERNÁ HORA (OKR. BLANSKO)

„Selkov“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během záchranného výzkumu byla na polykulturní lokalitě „Selkov“, na katastru městyse Černá Hora (viz kap. Neolit), zjištěna také středověká sídlištní aktivita. Několik keramických střepů, které byly nalezeny jako intruze v neolitickém objektu, lze dát do souvislosti se zaniklou středověkou usedlostí Sedlkov (Selkov), která se ve zkoumaném prostoru nacházela.

Marek Lečbych

Resumé

Černá Hora (Boskovice dist.), "Selkov". Several medieval pottery sherds were found during a continuing rescue excavation in Černá Hora.

DĚTKOVICE (OKR. PROSTĚJOV)

„Za zahradama“. Mladší doba hradištní. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

V měsíci září 2009 bylo v poloze „Za zahradama“, k. ú. Dětkovice, okr. Prostějov (ZM ČR, 1:10 000, list 24-24-17, širší okolí bodu o souřadnicích 163 mm od Z a 185 mm od J sekční čáry), budováno prodloužení kanalizace a vodovodního řádu pro plánovanou výstavbu rodinných domků – v otevřeném liniovém výkopu nebyly patrné žádné archeologické objekty či situace. Při podrobnější obhlídce místa byly však zjištěny též provedené terénní úpravy zářezu silnice III. třídy č. 37762, které narušily dnešní západní okraj známého řadového kostrového pohřebiště z mladší doby hradištní (poprvé patrně Červinka 1900, 81; souborně k lokalitě Fojtík 2008, 63–64, obr. 27 vpravo nebo Fojtík, Šmíd 2008, 65–68, Tab. 52, 83:1). Při takto vzniklé hraně byla následně skryta plocha o rozměrech asi 34×7 m, kde bylo zachyceno celkem 27 kostrových hrobů či jejich zbytků (Fojtík 2010a). Poskytly vedle velmi dobře zachovaného antropologického materiálu též řadu předmětů hmotné kultury, a to od běžné

Čechy, Spytihněv II. (1055–1061)
stříbrný denár (typ Cach 330, Šmerda 155a)

0 3 cm

Obr. 48. Dětkovice. Stříbrná mince Spytihněva z hrobu č. 15/2009.

Abb. 48. Dětkovice. Silberne Münze des böhmischen Fürsten Spytihněv II. aus dem Grab Nr. 15/2009.

se vyskytující (stříbrem plátované esovité záušnice, železné nože, zbytky skleněných náhrdelníků) až po méně obvyklé (dutý měděný korál s aplikací z tenkého zlatého drátku či korály z řezaného křišťálu). Cennou oporou pro datování odkryté části venkovské mladohradištní nekropole jsou však především mince. Ve dvou případech jde o stříbrné denárové ražby uherského krále Štěpána I. (997–1038), v dalším pak o českou ražbu Spytihněva II. (1055–1061) náležející polovině 11. století. Zcela zvláštní zmínky si pak zaslouží jeden z bronzových prstenů, na jehož vnitřní straně se dochovaly stopy lidské kůže v podobě negativů epidermálních lišt prstu uchovaných v korozivní vrstvě artefaktu (k problematice cf. Peška, Králík, Selucká 2006).

Další práce, realizované na lokalitě v měsících dubnu až červenci 2010, souvisely s plánovanou přeložkou dálkového optického kabelu, který probíhá západním a jižním okrajem této polohy. Skrytá plocha, přímo navazující na odkryv z podzimu roku 2009, poskytla 60 kostrových hrobů (H 28/2010 až H 97/2010), 6 sídlištních objektů (K 500/2010 až K 505/2010) a též dvě kůlové jamky (Kj. 1/2010 a Kj. 2/2010), které naznačují možné ohrazení pohřebiště (Fojtík 2010b). Nad rámec běžných nálezů z kontextu nekropolí tohoto období je třeba vyzdvihnout především soubor řezaných a vrtaných polodrahokamů – křišťálu, jantaru, ametystu či karneolu – kamenů, jež se dodnes objevují v tradičním lidovém léčitelství jako tzv. „měsíční kameny“. Tři hroby byly vybaveny vědrem, doloženým zbytky jeho železného okutí, umístěným v nohách zemřelých. Ve všech případech jsou totiž spolehlivě datovány mincemi, a to ve dvou denáry moravského údělného knížete Oty I. Sličného (1061–1087) a ve třetím pak uherskou mincí Štěpána I. (997–1038). Cenným způsobem tak dokládají přežívání této „pohanské praxe“ až ke konci 11. století. Významná je i ucelená kolekce stříbrných ražeb Arpádovců 11. století, jež výrazně doplňuje pramennou základnu numismatiky uherského denárového období. Důležitý objev představuje denár uherského krále Samuela Aby (1041–1044), který se

Obr. 49. Dětkovice. Ukázka hrobů zkoumaných v roce 2010 v souvislosti s kladením optického kabelu.

Abb. 49. *Dětkovice. Beispiele der Gräber, die im Jahre 2010 im Zusammenhang mit dem Bau des optischen Kabels untersucht wurden.*

ve funkci obolu mrtvých vyskytl na Moravě dosud jen ojediněle. Bezpečně jej registrujeme pouze na pohřebišti v Divákách, okr. Břeclav, a ve Vícemilicích, okr. Vyškov, a to vždy po jednom exempláři (Videman, Paukert 2009, 437, 473).

V měsíci říjnu a počátkem listopadu 2010 zde pak proběhl předstihový výzkum zaměřený na jednu z parcel určených k brzké výstavbě rodinného domu (Fojtík 2010c). Na skryté ploše byl zachycen severozápadní okraj rozsáhlejšího dětkovického pohřebiště Slovanů mladší doby hradištní, který poskytl celkem 26 kostrových hrobů (hroby č. 89/2010, 98/2010 až 122/2010) a dvě blíže nedatované sídlisťní jámy (objekty č. 506/2010 a 507/2010). Prozkoumané hroby zřejmě zčásti náležejí k nejmladší fázi užívání raně středověkého hřbitova a jsou tedy vypraveny jen velmi prostě. Některé hrobové jámy vykazují výraznější odchylky od jinde velmi striktně dodržené orientace a jiné jsou jen nevýrazně zahloubené do sprašového podloží. Setkáváme se zde dokonce se skeletem dospělého jedince ležícím pouze na rozhraní podorničí a spraše. V poněkud skromnější výbavě zemřelých registrujeme bronzové i stříbrné/stříbrem plátované esovité záušnice, železný nožík, železné kování věderka a dvě stříbrné mince uherské provenience. Dosud bylo na lokalitě odkryto a zdokumentováno již 124 kostrových hrobů – jedná se tedy o dosud největší prozkoumanou venkovskou nekropoli konce 10. a průběhu 11. století v geografickém regionu střední Moravy.

Pavel Fojtík

Literatura

- Červinka, I. L. 1900:** Archaeologický výzkum na Prostějovsku. *Věstník musejní a průmyslové jednoty v Prostějově za rok 1899*, roč. 1, 10–82 + 8 tab., Prostějov.
- Fojtík, P. 2008:** Slované osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť. *Archeologické památky střední Moravy* 16. Olomouc.

Fojtík, P. 2010a: *NZ Dětkovice 2009, Za zahradama*, „terénní úpravy zářezu silnice III. třídy č. 37762, k. ú. Dětkovice, okr. Prostějov“. Ústav archeologické památkové péče Brno, č. akce 148/09.

Fojtík, P. 2010b: *NZ Dětkovice 2010, Za zahradama*, „přeložka optického kabelu na parc. č. 1106, k. ú. Dětkovice, okr. Prostějov“. Ústav archeologické památkové péče Brno, č. akce 59/10.

Fojtík, P. 2010c: *NZ Dětkovice 2010, Za zahradama*, „předstihový výzkum na ploše určené k výstavbě RD, parc. č. 1106, k. ú. Dětkovice, okr. Prostějov“. Ústav archeologické památkové péče Brno, č. akce 212/10.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: Slované hroby a pohřebiště na Prostějovsku. *Pravěk – Supplementum* 18. Brno.

Peška, J., Králík, M., Selucká, A. 2006: Rezidua a otisky organických látek v korozních produktech mědi a jejích slitin. Pilotní studie. *Industrie starší doby bronzové. Památky archeologické* 97, 5–46, Praha.

Videman, J., Paukert, J. 2009: *Moravské denáry 11.–12. století*. Kroměříž.

Resumé

Dětkovice (Bez. Prostějov). Flur „Za zahradama“. Jüngere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

DIVÁKY (OKR. BŘECLAV)

„Padělky za humny“. Střední, mladší doba hradištní. Pohřebiště. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum na středohradištním a mladohradištním pohřebišti pokračoval v červenci 2010 jedenáctou sezonou. Bylo postupováno systémem sond s cílem vymezit pohřebiště na Z straně. Sondy o šířce 0,5 m byly hloubeny v odstupu 1,5 m ve směru S–J. V sondách byly rozpoznávány hrobové jámy. Bylo prozkoumáno 13 hrobů ze střední doby hradištní a jeden hrob ze starší doby bronzové (věteřovská kultura). Ve středohradištních hrobech

byly nalezeny šperky (náušnice, korálky, gombíky, prsteny), nože, přesleny a keramické nádoby. Čtyři hroby byly výklenkové podmolového typu. V několika hrobech byly nalezeny zbytky dřevěných konstrukcí. Byl prozkoumán jeden hrob věteřovské kultury s 2 bronzovými jehlicemi a vlasovou ozdobou. Pohřebiště dále pokračuje Z směrem, ale pravděpodobně již pouze jeho středohradištní fáze, protože při výzkumu již nebyly nalezeny žádné mladohradištní hroby.

Tomáš Mořkovský

Resumé

Diváky (Břeclav dist.), "Padělky za humny". The Middle Ages (9th and 11th century). Burial ground. Rescue research. During rescue archaeological research in July 2010 thirteen Slavonic graves from 9th century were found. One grave of věteřovská culture with two bronze needles was found to.

DOLNÍ BOJANOVICE (OKR. HODONÍN)

Josefovská ulice. Pozdní středověk, novověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Na přelomu října a listopadu 2009 se při záchranném archeologickém výzkumu, vyvolaném stavbou kanalizace, podařilo na řezu v komunikaci před domem č. p. 31, zachytit 2 zahluobené objekty s pozdně středověkou keramikou. Místo nálezů leží na souřadnici 48°51'18.688"N a 17°1'46.447"E (WGS-84). V téže situaci se nacházel v superpozici třetí zahluobený objekt s nálezy datovatelnými do období raného novověku. Zde vedle zlomků keramiky z 16.–17. století obsahovala výplň mj. i malou kruhovou přezku z barevného kovu s poškozeným trnem.

Ve výkopu přípojky ležící na souřadnici 48°51'20.873"N a 17°1'49.235"E (WGS-84), před domem č. p. 4, se v hloubce 1,7 m pod současným terénem podařilo objevit vedle raně novověké keramiky i menší množství zlomků glazovaných i neglazovaných renesančních komorových kachlů.

Poslední pozitivní situace pochází z března 2010, kdy u potoka Prušánka, na souřadnici 48°51'21.884"N a 17°1'49.223"E (WGS-84), před domem č. p. 3, bylo dokumentováno v úrovni 1,7–2,4 m souvrství s pozdně středověkými a raně novověkými nálezy, mezi nimiž se nacházel také dobře dochovaný železný srp (obr. 50).

Dokumentované úrovně stratigrafie a zahluobené objekty dokládají pozůstatky osídlení v prostoru před domovní zástavbou v historickém jádru obce. Současná ko-

Obr. 50. Dolní Bojanovice. Železný srp.
Abb. 50. Dolní Bojanovice. Eiserner Sichel.

munikace směrem na Josefov byla zřejmě v raném novověku poměrně výrazně navýšena. Terén se původně svažoval směrem k potoku Prušánka.

František Kostrouch

Resumé

Dolní Bojanovice (Bez. Hodonín), Josefovská Str. Spätmittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

DOBROTICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Hradisko“. Vrcholný středověk. Tvrz. Povrchový sběr.

Při rekonstrukci terénu v okolí dobrotické tvrze byla přímo v jejím středu odhalena nelegálně provedená sondáž. Skutečnost byla nahlášena na NPÚ ÚOP v Kroměříži. Sondáž byla zaměřena a na hromadách bylo sebráno několik zlomků středověké keramiky. Zároveň byl proveden povrchový sběr na poli v prostoru rozoraného příkopu, odkud bylo získáno větší množství keramiky z 14.–15. století a několik střeptů datovaných rámcově do pravěkého období.

Ivan Čižmář

Resumé

Dobrotice (Bez. Kroměříž), „Hradisko“. Hoch Mittelalter. Hausberg. Oberflächensammlung.

FULNEK (OKR. NOVÝ JIČÍN)

Komenského náměstí, p. č. 89. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

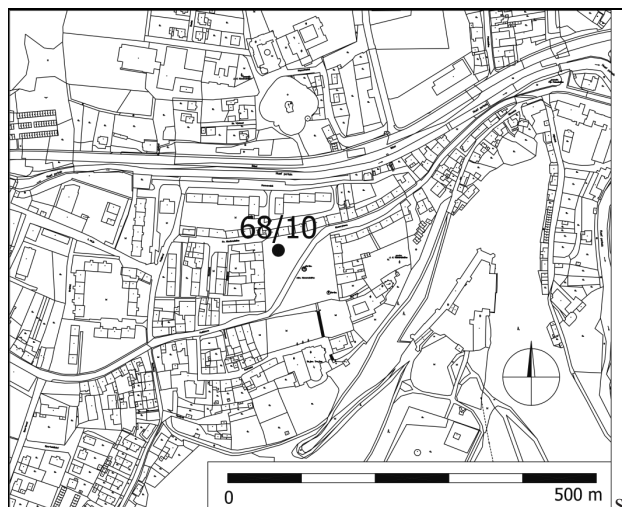
V souvislosti s rekonstrukcí barokní kašny na Komenského náměstí ve Fulneku proběhl rozsahem omezený záchranný archeologický výzkum.

Fulnek byl lokován někdy v průběhu poslední čtvrtiny 13. století, k roku 1293 je spolehlivě doložen již jako stabilizované institucionální město (srov. Bakala 1977, 97–122; Samek 1994, 453; Kuča 1996, 859). Město bylo vysazeno na pravidelném ortogonálním půdorysu s velkým čtvercovým náměstím, jímž diagonálně procházela dálková komunikace, vstupující do města na jihozápadě Horní branou a vycházející z něj na severovýchodě Dolní branou (obr. 51).

Barokní kašna se sousoším sv. Jana Sarkandra (obr. 53) byla v SZ rohu náměstí vybudována ve 40. letech 18. století. Autorství je v literatuře obvykle připisováno olo-mouckému sochaři J. A. Heinzovi (Gavendová, Koubová, Levá 1996, 48–49; Samek 1994, 459).

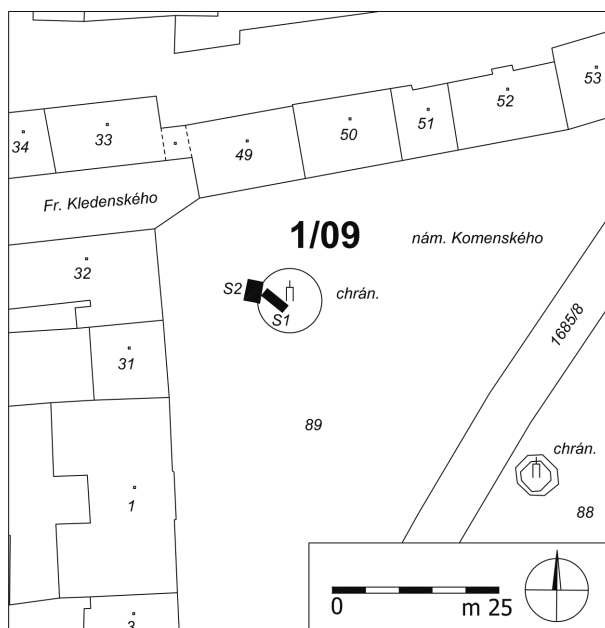
Sondou S1 v interiéru kašny (obr. 52) byla ověřena mocnost a charakter základů této stavby. Stavební jáma pro kašnu kruhového půdorysu zasahovala svou bází do podloží šterkopísky terasy Husího potoka, statickou oporu základových konstrukčních vrstev tvořila dřevěná roštová konstrukce. Odebrané vzorky pocházející z jedlového dřeva však nebylo možné na základě dostupných standardních chronologií spolehlivě dendrochronologicky datovat (Rybníček 2001). Vlastní základová konstrukce kašny sestávala z vrstev lomových kamenů různých ve-

Obr. 51. Fulnek. Katastrální mapa s lokalizací výzkumu.

Abb. 51. Fulnek. Kartierung der Rettungsgrabung im Katasterplan.

Obr. 52. Fulnek. Katastrální mapa s lokalizací jednotlivých sond.

Abb. 52. Fulnek. Kartierung der Sondagen im Katasterplan.

Obr. 53. Fulnek. Celkový pohled na plochu výzkumu, v popředí sonda S2 (foto F. Kolář).

Abb. 53. Fulnek. Gesamtansicht auf die untersuchte Fläche (Foto F. Kolář).

Obr. 54. Fulnek. Sonda S2, nejstarší kamenné dláždění – 14./15.–15. století (foto F. Kolář).

Abb. 54. Fulnek. Die Sondage S2, die älteste Steinpflasterung – 14./15.–15. Jahrhundert (Foto F. Kolář).

likostních kategorií a šterku, prolitých maltou. Součástí základového tělesa byl rovněž kamenný kanál o vnitřní světlosti přibližně 0,6×0,6 m, s bočnicemi pečlivě vyskládanými z lomového kamene. Z hlediska interpretace nelze za současného stavu výzkumu rozhodnout, jednalo-li se o zařízení přivádějící vodu do kašny, či spíše soudobá kanalizační stoka. V blíže nepostihnutelem časovém intervalu od svého vzniku byl kamenný kanál zasypán lomovými kameny, prolitými maltou.

Prostřednictvím sondy S2, vedené zevně k tělesu kašny (obr. 53), byl získán první dílčí přehled o stratigrafii fulneckého náměstí. Svrchní část geologického podloží je v těchto místech tvořena šterkopísky potoční terasy, na něž nasedají fluvialní písčitohlinité sedimenty. Povrch podloží byl snad někdy v průběhu 14./15.–15. století zpevněn kamenným posypem, tvořeným úlomky lomového kamene různých velikostních kategorií a říčními valouny (obr. 54). Povrch tohoto nejstaršího doloženého dláždění byl nejspíše průběžně čištěn, konečnou rezignací na pravidelnou údržbu dokládá vrstva provozních nečistot, obsahující nepočetný keramický materiál, rámcově datovatelný do 15.–16. století. Následuje souvrství raně novověkých terénních dorovnávek, do jejichž povrchu byl veden výkop pro bazén kašny, patrně z poloviny 18. století. V souvislosti s instalací kašny byl okolní terén nivelizován vrstvou hlinitojílovitého písku, jež tvořila podklad kamenného dláždění, dochovaného pouze fragmentárně v části sondy. V průběhu 19.–19./20. století došlo k dalšímu navýšení terénu v okolí kašny, patrně v souvislosti se zmenšením půdorysu bazénu, a položení nového kamenného dláždění, jež fungovalo až do razantní poválečné obnovy města.

Rozsahem nevelký záchranný archeologický výzkum přinesl první vhled do stratigrafie fulneckého náměstí a přispěl k poznání konstrukčních souvislostí významného vodohospodářského prvku, jaký představuje hlavní městská kašna.

František Kolář, Jakub Langr

Literatura

AM Brno, *Hofferiana*.

Bakala, J. 1977: Zrod městského zřízení na středověkém Opavsku. *Časopis Slezského zemského muzea, série B*, 26, 97–122.

Gavendová, M., Koubová, M., Levá, P. 1996: *Kulturní památky okresu Nový Jičín*. Ostrava.

Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. díl A–G*. Praha.

Rybníček, M. 2011: *Fulnek – náměstí Komenského, akce 68/10*. Rkp. závěrečné zprávy Dendrochronologické laboratoře Ústavu nauky o dřevě Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity. Uloženo: Archiv NPÚ, ú. o. p. v Ostravě.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska I*. Praha.

Resumé

Fulnek (Bez. Nový Jičín), Komenského Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. překlad

HODONÍN (OKR. HODONÍN)

Komenského ulice. Pozdní středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

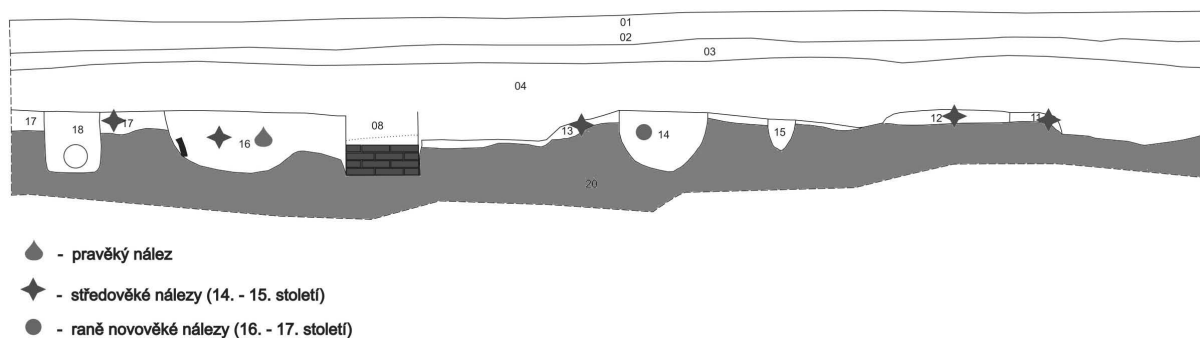
Záchranný archeologický výzkum formou odborného dohledu, realizovaný během února a března 2009, byl vyvolán stavbou kanalizace v ul. Komenského v centru Hodonína. V místech křížení ulice Komenského s ulicí Dobrovolského bylo možné dokumentovat profil, který dokládal vývoj ulice od počátků města až do současnosti. V hloubce 1,6 m pod současnou vozovkou se nacházelo písčité podloží, ve kterém se dochovala prohlubeň 50 cm. Zatím jen hypoteticky můžeme uvažovat o jakési středověké strouze. Pak následovala vrstva s větším množstvím nálezu, časově spadající do pozdního středověku. V hloubce 1,4 m následoval komunikační horizont, v podobě zpevnění povrchu hrudkami metalurgické či kovářské strusky a kusů mazanice. Nejde o klasickou dlažbu, doloženou zde až počátkem 20. století, ale patrně o lokální úpravu cesty. Z této 10 cm vrstvy pochází i poměrně mohutná silně zkorodovaná koňská podkova. Datovat tento horizont i následující písčitou vrstvu lze někam na skloněk 15. století. Další vrstva z první poloviny 16. století měla opět komunikační charakter.

Další pozitivní situace ležely v Z polovině Komenského ulice. Pod asfaltovou silnicí a novodobou kamennou dlažbou se nacházela mohutná vrstva původní ornice. Pod ornici leželo žluté písčité podloží, do kterého byly zahloubeny jednotlivé objekty (obr. 55). Jednalo se o menší jámy, jamky a úzké příkopy. Jámy byly většinou raně novověkého stáří, nejasné funkce. Pozornost si však zaslouží vrstva zelenožlutošedého jílu (s. j. 12). Přes 1 m dlouhá a 15 cm mocná vrstvička obsahovala velké množství keramických nálezu, následně slepených do větších torz hrnců, mís a masivních zásobnic. Datovat nálezy můžeme někam do pozdního středověku. Na základě sídlištních objektů a kulturních vrstev lze předpokládat v Z části Komenského ulice usedlost zaniklou někdy koncem středověku nebo na počátku novověku. Dnešní Komenského ulice vznikla až počátkem 90. let 19. století (Franz Josef Gasse). Předtím se v těchto místech rozkládalo panské pole, popsané a znázorněné na mapě stabilního katastru z počátku 19. století.

Masarykovo náměstí. Středověk, novověk. Město, hřbitov. Záchranný výzkum.

V souvislosti s celkovou rekonstrukcí Masarykova náměstí, včetně zřízení nových inženýrských sítí a zejména se stavbou kašny a strojovny, probíhal od konce září 2007 do ledna 2008 rozsáhlý záchranný archeologický výzkum, jímž byla dotčena J část náměstí, tj. prostor mezi kostelem sv. Vavřince a radnicí (obr. 57). Střed dokumentovaného prostoru leží na souřadnici 48°50'55.239"N a 17°7'42.395"E (WGS-84).

Nejstarší zjištěné stopy osídlení ve zkoumaném prostoru lze na základě keramických nálezu zařadit do doby bronzové (srov. kap. Doba bronzová). Následující aktivity již souvisely s raně středověkým osídlením, s počátky lokovaného města a s jeho středověkým a novověkým vývojem. Nejstarším středověkým horizontem zjištěným výzkumem plochy pro strojovnu kašny bylo mladohradištní pohřebiště z 11.–poč. 13. století, na kterém byly nalezeny kostrové pohřby více jak dvaceti jedinců s orientací při-

Obr. 55. Hodonín, Komenského ulice. Dokumentace jižního řezu.

Abb. 55. Hodonín – Komenského Str. Dokumentation des südlichen Schnitts.

bližně Z–V (obr. 58). U několika pohřbů se nacházela výbava. Ve dvou případech to byly typické bronzové malé záušnice a jedny náušnice (?), vyrobené z dvojice spletných drátků. Dále se podařilo v lebce jednoho jedince objevit minci – denár z poloviny 11. století (falzum uherské ražby). Jedná se o tzv. obol mrtvých. Snad již v první polovině 13. století v souvislosti s lokací města byl hřbitov plošně omezen pouze do užšího prostoru kolem kostela sv. Vavřínce. Prostor po zaniklém hřbitovu je nadále využíván jako náměstí. Pod budoucí kašnou se nacházely v písčitém podloží zářezy od kol vozů. Během vrcholného a zejména v pozdním středověku se terén náměstí zvýšil asi 0,5 m mocným souvrstvím. Do tohoto souvrství bylo zahlobeno několik drobných objektů, které sloužily patrně trhovcům. Ve třech případech se jednalo o větší odpadní jámy, vyplněné nálezy ze 14.–15. století. Před starou radnicí obsahovala jáma dokonce 2 drobné kostěné hrací kostky a 2 celé nádoby, vedle většího množství skořápek z vajíček. Do středověku lze datovat i jámu s dvojicí koster selat a části kostry šteněte. V raném novověku pokračoval nárůst terénu. Zachyceny byly rovněž pece, převážně z období třicetileté války, dále četné spáleništní horizonty. Při výzkumu byl získán soubor několika desítek drobných mincí ze středověku a zejména z raného novověku. Průzkumem byl dotčen i prostor při kostele sv. Vavřínce, kde se podařilo odhalit kostry ze závěrečné fáze pohřbívání, tj. ze 17.–18. století. Z přídatků lze jmenovat dřevěné závěsné kříže, stříbrné a bronzové svátostky, čepce se skleněnými ozdobami. Jižní okraj hřbitova byl vymezen zdí postavenou na cihelných vynášečích pasech. Před vstupem do kostela se u hřbitovní zdi nacházela prázdná hrobka vyzděná z cihel.

Povrch náměstí byl opatřen souvislým zpevněním v podobě dláždění až v roce 1856/9. Nejmladší dlažba vznikla v letech 1910/11, tvořily ji žluté keramické dlaždice, tzv. šatovky.

V rámci oprav chodníků a přechodů na Masarykově náměstí došlo dále v říjnu 2009 při kontrole výkopů pro kabely v S části náměstí před vstupem do OD IRO k objevení částečně zasypané kamenné studny. Místo nálezu leží na souřadnici 48°50'58.35"N a 17°7'43.92"E (WGS-84). Dno studny, resp. její zásyp ležel v hloubce 4, 15 m pod současným chodníkem, průměr studny v horní části dosa-

huje 1,2 m. Plášť studny byl vyzděn z kamenů pojených jílem, šířka kamenného pláště byla 0,4 – 0,5 m. Nad kamenným pláštěm ležela cihelná nadezdívka. Stáří studny nelze přesně stanovit, snad mohla být vybudována v 17. nebo 18. století.

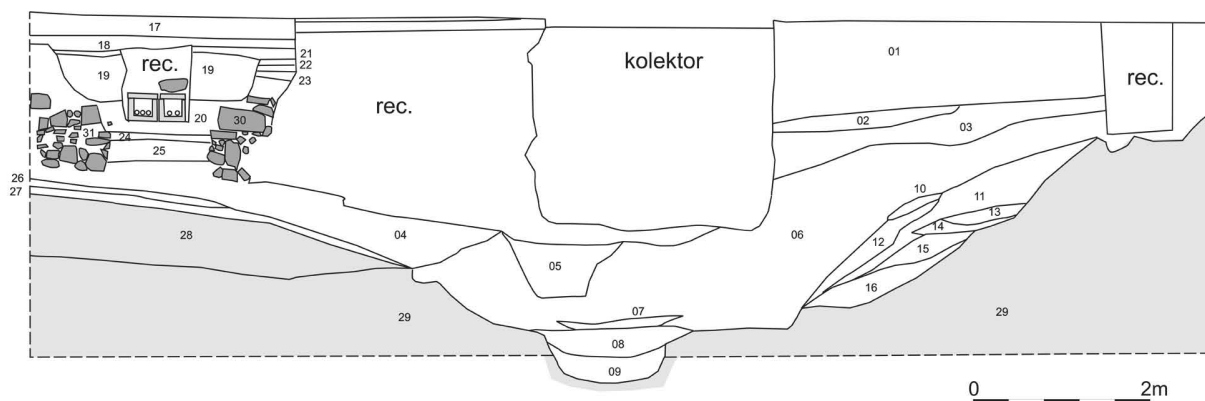
Masarykovo náměstí, Národní třída. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letech 2008–2010 proběhl záchranný archeologický výzkum v Z části Masarykova náměstí a v dolní části Národní třídy (srov. kap. Doba bronzová). Výzkum byl vyvolán rekonstrukcí kmenové stoky probíhající středem stávající komunikace, včetně domovních přípojek a výstavbou dvou přípojek NN ke kostelu sv. Vavřínce a k morovému sloupu.

Průběh liniového výkopu byl pracovně rozdělen do 65 sond o délce 4 m, při šířce 3 m. V prostoru Masarykova náměstí byl po skrývce novodobých navážek realizován plošný odkryv. V prostoru Národní třídy navazovala podrobná dokumentace profilů v celkové délce 140 m. V S úseku zkoumané části Národní třídy byl opět prováděn plošný odkryv archeologickými metodami.

Pouze několik zlomků keramiky z lokačního horizontu je možné datovat snad již do 1. poloviny 13. století, kdy vzniká město založené kolem již existujícího hřbitova s předpokládaným románským kostelem. Velkou část archeologických situací zkoumaných při plošném odkryvu lze řadit rámcově do 13.–15. století. Jedná se o drobné sloupové a kúlové jamky, jež jsou pozůstatkem neznámých nadzemních staveb. U morového sloupu byla nalezena dokonce linie kúlových jamek zahlobených do žlábků dokládající palisádové oplocení (obr. 59). Druhou skupinu objektů představují rozlehlé a hluboké objekty mající charakter zásobních, příp. odpadních jam. V několika z nich byly objeveny četné nálezy artefaktů odpadního charakteru, jako např. rozbité keramické nádoby, zvířecí kosti, velké množství skořápek z vajíček atd. Tyto jámy se vyskytovaly především v koncentraci před domy č. p. 266/14 a 1471/19. Ojedinele se tyto objekty vyskytovaly i před tržnicí, restaurací Švihák a u hodonínské radnice. Do vrcholného a pozdního středověku patří i výstavba a zejména postupné zanášení městského obranného příkopu, zachyceného na řezu před domem č. p. 380/23 (obr. 56). Zajímavým zjištěním byly také rýhy a žlábký

Obr. 56. Hodonín, Masarykovo náměstí, Národní třída. Severovýchodní řez městským příkopem.

Abb. 56. Hodonín, Masaryk Platz, Národní Str. Schnitt durch den mittelalterlichen Graben.

Obr. 57. Hodonín, Masarykovo náměstí. Celkový pohled na mladohradištní pohřebiště v sondě pro strojovnu.

Abb. 57. Hodonín – Masaryk Platz. Gesamtansicht auf das jungburgwallzeitliche Gräberfeld.

Obr. 58. Hodonín, Masarykovo náměstí. Detail kostry muže č. 204.

Abb. 58. Hodonín, Masaryk Platz. Detail des Männerskeletts Nr. 204.

v písčitém podloží, které zde zanechaly vozy někdy ve 13.–14. století. Nejčastěji zachyceným středověkým kontextem byly kulturní vrstvy a vrstvičky odpadního charakteru, které se nacházely prakticky po celé zkoumané ploše. Minimálně od středověku až do současnosti se ve zkoumaném prostoru nacházela cesta. Jednalo se o ne-
zpevněnou komunikaci s lokálními výsypkami a vyrovnávacími horizonty. Zachyceny zde byly mocné spáleništní horizonty s raně novověkou keramikou, mincemi a koňskými podkovami. Ze zajímavých nálezů lze jmenovat především hlavně pušky a pistole, snad z období třicetileté války. Do mladšího novověku řadíme objev kamenných základů neznámé stavby u morového sloupu na Masarykově náměstí (obr. 59). Stavbu tvořil obdélný opracovaný kamenný blok s dvěma železnými čepy, přilehlá kamenná zdiva, kamenné dláždění a ze Z strany navazující mělký kamenný žlab směřující k zaniklému hřbitovu při kostele sv. Vavřince. Další novověká kamenná zdiva byla odkryta nad příkopem u hlavní světelné křižovatky. Ve výplni byla nalezena např. téměř nepoškozená zdeformovaná trojnožka. Objevená zdiva vymezovala jakousi

strouhu vybudovanou zřejmě po zániku a zasypání městského příkopu v polovině 18. století.

Od července do srpna 2010 došlo k dokumentaci narušené stratigrafie u kanalizačních přípojek na Masarykově náměstí před domy č. p. 392/9, 394/7, 395/6, 396/5 a ve dvorní části domu č. p. 1471/19 na Národní třídě. Jednalo se o zahloubené objekty a o kulturní souvrství dokumentující vývoj veřejného prostranství a zázemí parcely od vrcholného středověku až do současnosti. Vrstvy měly charakter několikanásobných navážek odpadu, či stavebních sutin, často požárového původu. Pouze před domem č. p. 395/6 při současné silnici byla narušena zásobní jáma keramikou pocházející ze 14.–15. století.

Počátkem října 2010 byl dokumentován výkop přípojky NN pro kostel sv. Vavřince. Stratigrafie byla dokumentována před č. p. 395/6, kde u silnice v první protlačkové jámě byla zachycena kromě středověkého souvrství i zahloubená zásobní jáma (tamtáž jáma již předtím dokumentovaná v kanalizační přípojce – viz výše) částečně dokopávaná v ploše. Dno se nacházelo v hloubce přibližně 3 m. V prostoru u kostela, v místech zrušeného hřbitova,

Obr. 59. Hodonín, Masarykovo náměstí, Národní třída. Pohled na palisádu a kamenné základy stavby.

Abb. 59. Hodonín, Masaryk Platz, Národní Str. Blick auf die Palisade und steinerne Fundamentmauer.

Obr. 60. Hodonín, Rybářská ulice, ulice Nábřeží. Železná šipka.

Abb. 60. Hodonín, Rybářská und Nábřeží Str. Eiserne Pfeilspitze.

Obr. 61. Hodonín, Masarykovo náměstí, Národní třída, Dobrovolského, Měšťanská, Sadová ulice. Pohled na středověkou pec.

Abb. 61. Hodonín, Dobrovolského Str., Měšťanská Str., Sadová Str. Mittelalterlicher Töpferofen.

Obr. 62. Hodonín, „Starý cukrovar“. Raně středověký objekt s maznicovými výmazy.

Abb. 62. Hodonín, "Starý cukrovar" ("Alte Zuckerfabrik"). Frühmittelalterliche Grube mit ausgebranntem Lehmewurf.

druhá protlaková jáma, stejně jako pokračující výkop, nezasáhlí úroveň nejmladších pohřbů, a to ani v hloubce 1,6 m pod povrchem. Další samostatný výkop pro kabely NN se nacházel u morového sloupu. V hloubce 1 m pod povrchem ležela pravěká kulturní vrstva s keramikou a písčité podloží. Na ni nasedalo středověké a raně novověké souvrství a recentní navážky. Hroby zde zachyceny nebyly. Úzkým výkopem tak nepřímou můžeme vymezit S okraj hřbitova, který se nachází ještě blíž k presbytáři kostela.

Masarykovo náměstí, Národní třída, Dobrovolského, Měšťanská, Sadová ulice. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Od března do září 2009 proběhl v prostoru historického jádra Hodonína záchraný archeologický výzkum prováděný formou odborného dohledu, který byl vyvolán stavbou plynovodu. Pozitivní situace se podařilo zjistit na Masarykově náměstí, na Národní třídě, v ulicích Dob-

rovolského, Měšťanská a Sadová. Zde se podařilo dokumentovat, převážně na stěnách výkopů, sídlištní vrstvy a menší zahloubené objekty datované od vrcholného středověku až po současnost. Pravěké osídlení dokládají nečetné zlomky keramiky obsažené v písčité vrstvě nad podloží (srov. kap. Doba bronzová). V JV a JZ části Masarykova náměstí výkopy narušily mohutné destrukční vrstvy spálených dřevohliněných domů s množstvím fragmentů mazanice a keramických nádob přešlých výrazným žárem.

V ulici Dobrovolského, přímo před vstupem do budovy Střední průmyslové školy (č. p. 126), prot'al výkop středověkou hrnčířskou pecí (obr. 61). Na obou stěnách se v hloubce asi 0,7–1 m pod současným terénem dochovalo vymazané dno pece nad silně do červena propáleným písčitém podloží. V zásypu pece a v jejím bezprostředním okolí se nacházelo velké množství zlomků keramických nádob a jejich torz, z nichž za pozornost stojí téměř celá

Obr. 63. Hodonín, Radniční ulice. Celkový pohled na zkoumanou plochu od jihu.

Abb. 63. Hodonín, Radniční Str. Gesamtansicht auf die Grabungsfläche von Süden.

Obr. 64. Hodonín, Štefánikova ulice. Novověká zdobená dýmka.

Abb. 64. Hodonín, Štefánikova Str. Neuzeitliche verzierte Tonpfeife.

miniaturní nádobka. Nálezy datují zánik pece rámcově do 14.–15. století.

Před domem č. p. 387 na Národní třídě se podařilo zachytit relativně početný soubor zlomků z nádobkových a komorových renesančních neglazovaných kachlů. Z rýh na Masarykově náměstí a na Národní třídě pochází rovněž několik mincí menších nominálů, převážně novověkého stáří.

Radniční ulice. Raný středověk až novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

Počátkem října 2009 bylo v souvislosti s rekonstrukcí budovy bývalé radnice č. p. 115 na Masarykově náměstí dokumentováno historické souvrství ve výkopu pro kanalizační přípojku. Přípojka se nachází v Radniční ulici na souřadnici 48°50'54.079"N a 17°7'45.119"E (WGS-84). Na profilech i částečně v ploše se podařilo zachytit několik zahluubených objektů, které spolu se souvrstvím postihují vývoj zkoumaného prostoru od 13. století do současnosti (obr. 63). Některé kontexty lze datovat snad i do 12. století. Raně novověké období je zde zastoupeno výrazným spáleništním horizontem s četnou mazanicí a rozsáhlým zahluubeným objektem se souborem zlomků renesančních glazovaných i neglazovaných kachlů. Zřejmě z druhé poloviny 19. století pochází zaniklý klenutý sklep vyzděný z pálených cihel.

Rybářská ulice, ulice Nábřeží. Raný středověk až novověk. Sídliště, město. Záchranný výzkum.

Od září do prosince 2009 a od května do června 2010 proběhl v ul. Rybářská a ul. Nábřeží záchranný archeo-

logický výzkum v souvislosti se stavbou kanalizace, vodovodu a plynovodu. V pásu přibližně 100 m byly dokumentovány větší i menší jámy převážně sídlištního charakteru. Ve dvou případech se jedná dokonce o objekty s pyrotechnickými aktivitami. Na základě nálezů, především keramiky, lze většinu objektů rámcově datovat do 11.–12. století. Nalezen zde byl i poškozený zelený skleněný kroužek (prstýnek?) a železný hrot šípů s tulejkou (obr. 60). Z následných časových period se zde podařilo zachytit sídlištní souvrství a historické komunikační horizonty. Starou komunikaci spojující Moravu a Horní Uhry, která vedla právě zkoumanou Rybářskou ulicí, lokálně dokládají vyjeté koleje vozů, ztracené koňské podkopy a četné raně novověké navážky, ze kterých se podařilo výzkumem získat např. zlomky renesančních kamnových kachlů a skleněné okenní terčíky. Rybáře ležely v minulosti na jednom z hodonínských ostrovů, na kterém se zřejmě rozkládalo osídlené předhradí hodonínského přemyslovského hradu. V písčité vrstvě nad podloží se vyskytovaly zlomky pravěké keramiky, rámcově datované do doby bronzové (srov. kapitola Doba bronzová).

„Starý cukrovar“. Raný středověk, novověk ?. Sídliště. Záchranný výzkum.

V průběhu srpna roku 2008 se podařilo při stavbě kanalizace v bývalém areálu firmy Zemědělské zásobování a nákup Pomoraví, a.s. Hodonín, dokumentovat na profilech i v ploše zahluubené objekty a kulturní vrstvy z povelkomoravského období (srov. kap. Doba římská a stěhování národů). Polohu výzkumu udává linie mezi

bodů o souřadnicích 48°50'58.832"N a 17°6'58.109"E; 48°50'56.326"N a 17°7'0.052"E; 48°50'56.535"N a 17°7'1.484"E (WGS-84). V jednom případě se podařilo prozkoumat i objekt s doklady pyrotechnologických aktivit, jež obsahoval mohutné několikanásobné mazanícové výmazy, ve výplni pak množství keramiky a rybích šupin (obr. 62). Raně středověká lokalita se nachází v trati Kapřiska, kde se rozkládala zaniklá ves Kapřiště, zmiňovaná písemnými prameny již v první polovině 12. století.

Při výzkumu byly nalezeny 2 deponie s lidskými kostmi z několika jedinců, které lze hypoteticky datovat nejspíš do období mladšího novověku.

Štefánikova ulice, p. č. 8122. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou polyfunkčního domu na p. č. 8122 proběhl v dubnu a červnu 2010 záchranný archeologický výzkum spočívající v dokumentaci výkopů pro základové pasy. Celkem zde byly zachyceny 4 pozitivní archeologické situace v okolí bodu na souřadnici 48°51'7.793"N a 17°7'39.995"E (WGS-84). Jednalo se o zahloubené objekty, kulturní vrstvy a cihelný sklep. Pozdně středověká keramika se spolu s raně novověkou keramikou nacházela ve 3 zahloubených objektech, ostatní objekty lze datovat do 19.–20. století. V zázpy jednoho z posledně jmenovaných objektů byla nalezena novověká keramická neglazovaná reliéfně zdobená dýmka s nápisy „KOLIN“ a „M M“ (obr. 64).

Při výkopu pro základy SV štítové zdi novostavby se podařilo narušit nezasypaný zrušený sklep na sousední parcele p. č. 203/3. Sklep se nacházel v přední části parcely a souvisel s dnes již zbořeným domem. Sklep obdélného půdorysu s rozměry 6,3×2,8 m je klenutý, vyzděný z cihel novodobých formátů, delší osou vede souběžně s uliční čarou. Středověké a raně novověké nálezy mohou souviset se S hodonínským předměstím, jehož počátky zřejmě sahají až do středověku.

Ulice Horní Valy, p. č. 2879/150. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při stavbě parkoviště před Domem kultury v Hodoníně na ulici Horní Valy byl v září 2010 proveden záchranný archeologický výzkum. Ve výkopu pro odvodňovací systém v okolí bodu na souřadnici 48°51'5.178"N a 17°7'58.362"E (WGS-84) došlo k narušení pozůstatků dvou lidských jedinců. Z prvního z nich se podařilo získat pouze lebku, kterou předali stavební dělníci s udáním přibližného místa nálezu. Pozůstatky druhé ho nebožtíka sice protnul výkop příčně ve střední partii, ovšem nenarušená část kosterních pozůstatků již byla dokumentována v původní poloze i s hrobovou jámou. Orientace hrobu byla Z–V s hlavou směřující k západu. Poloha kostry a zejména drobné zlomky keramických nádob nalezených v zázpy hrobu nepřímou datují uložení zemřelého do období pozdního středověku. Na základě antropologického určení Mgr. Lucie Konečné (PřF UK Brno) se u prvního zemřelého jedná o ženu ve věku nad 50 let, u druhého jedince „spíše o ženu“ ve věku 34–70 let.

Jelikož skrývka plochy pro parkoviště nedosahovala úrovně případných dalších hrobů a celý prostor byl výrazně narušen novodobou zástavbou domů, není jasné, zda se jedná o ojedinělé pohřby nebo o rozsáhlejší pohřebiště. Podobné pohřby, snad středověkého stáří, byly na-

lezeny počátkem 90. let 20. století, necelých 300 m severovýchodně, v místech bytového domu Pastelky (Škojec 1997, 348). Z novověkých staveb na kontrolované ploše staveniště lze jmenovat základy, cihelné sklepy, suterény a studny náležící domovní zástavbě z 20. století.

František Kostrouch

Literatura

Škojec, J. 1997: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice I (Katastralgebiete Hodonín, Lužice, Mikulčice, Moravská Nová Ves). In: L. Poláček (ed.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice II*, Brno, 343–397.

Resumé

Hodonín (Bez. Hodonín), Komenského Str. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Masaryk Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Friedhof. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín). Masaryk Platz, Národní Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Masaryk Platz, Národní, Dobrovolského, Měšťanská, Sadová Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Radniční Str. Frühmittelalter – Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Rybářská, Nábřeží Str. Frühmittelalter – Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), „Starý cukrovar“. Frühmittelalter, Neuzeit ?. Siedlung. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Štefánikova Str., Parz. Nr. 8122. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Hodonín (Bez. Hodonín), Horní Valy Str., Parz. Nr. 2879/150. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

HOLŠTEJN (OKR. BLANSKO)

Hrad Holštejn – jeskyně Hladomorna, p. č. 34. Středověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Akce proběhla na základě sondáže, která měla vést ke zpřístupnění domnělé podzemní chodby spojující hrad s bývalým hradním vězením – jeskyní Hladomornou. Ve spolupráci s OS Phoenix Holštejn byl v r. 2010 sondován z plošiny hradního návrší podzemní prostor, který byl lokalizován speleolpinisty na základě výstupu do komínové části jeskyně Hladomorny. Místo propojení bylo vybráno na základě fotografické dokumentace, která poukázala na existenci volného komínu v podobě domnělé, uměle upravené podzemní chodby, směřující šikmo k povrchu hradního návrší. Místo sondáže bylo identifikováno pomocí kladiva, kterým se podařilo z podzemí prorazit stropní přepážku chodby až na povrch.

Otvírkou místa propojení bylo dosaženo větší dutiny, která byla zdánlivě ukončena závalem. Jeho následným vymáháním se ale podařilo dosáhnout ústí trativodné chodby, která přeházela z hlíny do pevného skalního masivu. Nejednalo se však o uměle raženou chodbu, ale o přírodní propastovitou jeskyni, která se asi po 25–30 m napojovala vysutě na hlavní dóm jeskyně Hladomorny.

Obr. 65. Holštejn. Zlomek okenní kružby nalezený při výzkumu propojení hradu s podzemní chodbou (foto P. Kos).
Abb. 65. Die Burg Holštejn. Mittelalterliches Maßwerk gefunden in der Höhle unter dem Burghof.

Obr. 66. Hostišová. Keramický kahan zdobený radélkem.
Abb. 66. Hostišová. Keramische Öllampe mit Rädchenverzierung.

Lze s naprostou jistotou konstatovat, že jeskyně nebyla nikdy začleněna do systému hradu a jeho vězení. Její funkce mohla souviset snad pouze s odvodem přívalových vod, kdy sloužila jako kolektor dešťové stoky z prostoru dolního hradního nádvoří. Fragment zdíva, nalezený ve stěně kaverny, naznačuje možnost záměrného přezdění ústí trativodu již ve středověku. Nelze vyloučit, že k tomu došlo už ve století čtrnáctém, neboť poslední planýrka, kryjící korunu zdi, byla zakryta vrstvami, datovanými zlomky keramiky do 15. století.

Vznik odkryté sufozní kaverny, která byla objevena v ústí sondy, lze s velkou pravděpodobností spojit s obdobím po zasypání starého propadu a zplanýrování terénu někdy na počátku 15. stol. Její tvorba a rozšiřování pak probíhala prakticky až dodnes. Svědčí o tom objemná kumulace sedimentů, které byly ústím trativodu splaveny vertikální puklinou a redeponovány do nižšího patra jeskyně hned pod vchodem na dně sondy.

Petr Kos

Resumé

Holštejn (Bez. Blansko), Burg Holštejn – Hladomorna Höhle. Mittelalter, Burg. Rettungsgrabung.

HOSTIŠOVÁ (OKR. ZLÍN)

Intravilán obce. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Během stavební činnosti, kterou představoval odkop zeminy pro oplocení domu č. p. 43, bylo strženo větší množství nadložních vrstev a rozrušeno propálené souvrství s větším množstvím keramiky. V horních vrstvách byla nejprve zachycena kamenná zídka mladšího datování (18.–19. století). Po začištění terénní situace byl pod zídkou zdokumentován profil, který obsahoval propálené, přibližně 1 m vysoké souvrství. Z výzkumu vyšlo najevo, že se jedná patrně o hospodářskou usedlost, která lehla popelem někdy v průběhu 16.–17. století. Kromě keramiky byl v propálených vrstvách nalezen také větší soubor železných předmětů, které patrně patřily k výbavě stavení (petlice, háky, kruhy). V hloubce kolem jednoho me-

tru byla zachycena 1–2 cm tenká hliněná krusta (udusaná podlaha), po jejímž rozebrání byly odkryty dva zahloubené objekty, obsahující keramiku z 16. století. Za pozornost rozhodně stojí nález několika torz keramických nádob a celého, radýlkem zdobeného kahanu s dvěma otvory pro zavěšení (obr. 66).

Ivan Čižmář

Resumé

Hostišová (Bez. Zlín), Intravillan. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

HULÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„U Isidorka“. Novověk. Silnice, úvoz. Záchranný výzkum.

V jižním úseku zkoumané plochy v sezóně 2010 porušoval novověký úvoz starší situace z doby bronzové (podrobněji viz kapitola Doba bronzová). Úvoz, zahlubující se k J konci jižního úseku, byl změřen v délce 105 m. Při J okraji výzkumu se zahluboval až 0,9 m pod úroveň podlaží. Cesta, vedená od Břestu do Hulína po okraji terénní terasy, klesala v tomto prostoru k nivě drobné vodoteče. Na mapách I. vojenského mapování (list č. 68) je tato cesta uvedena. Na mapě II. vojenského mapování (list O-9-VI) je již zachyceno přemostění potoka a S od něj, v místech referovaného výzkumu, zakreslen úvoz. Je zřejmé, že komunikace byla v této trase používána minimálně od 18. století.

Miroslav Daňhel

Resumé

Hulín (Bez. Kroměříž), „U Isidorka“. Landstraße, Hohlweg. Rettungsgrabung.

HULÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Višňovce“. Středohradištní období. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

Od února do června 2010 proběhla 3. etapa výzkumu na nově budované komunikaci RK55 v místě pod zruše-

nou částí silnice Hulín–Holešov (Kalábek 2008; Kalábek, Kalábková, Peška 2009). Na sídlišti bylo prozkoumáno 191 objektů (z celkem 3829; viz kapitoly Neolit, Eneolit, Doba bronzová, Doba železná, Doba římská). Lokalita leží na J svahu mírného návrší východně od Hulína, ohraničeného na severu říčkou Rusavou a na jihu potokem Žabínek. Lokalitu s nadmořskou výškou 193–198 m lze identifikovat v mapě MZ 1:10 000, list 25-31-08, v souřadnicích Z s. č.: J s. č.: 125 mm : 244 mm, 150 mm : 238 mm, 196 mm : 220 mm.

Na lokalitě bylo dozkoumáno i slovanské pohřebiště z 9. století. Dosavadních 46 hrobů bylo doplněno o dalších 32 (H95–H127) na konečných 78 hrobů. V klasických hrobových jamách obdélného půdorysu orientovaných Z–V ležely špatně dochované skelety. Mezi hrobovou výbavou dominují nálezy keramických nádob (17 ks) a přesleny (2 ks), bronzové náušnice (11 ks), skleněné (7 ks) a bronzové korálky (2 ks), zlomky neidentifikovaných železných předmětů (9 ks), nože (7 ks), kopí (2 ks), sekery (3 ks), ostruhy (3 ks), srp (1 ks), kování (2 ks), železné obruče ze dvou věder, BI (2 ks) a ŠI (1 ks). K nejzajímavějším hrobům náleží H98, kde v rozměrné jámě 3,42×1,96×1,65 m orientované JZ–SV ležely zbytky „bojovníka“ s výbavou, v níž byly zastoupeny kopí, sekery, pár ostruh, kování štítu (?), obruče z vědra plátovaného bronzovým plechem, 3 ks brousků a 1 ks ŠI. Ve třech hrobech byly nalezeny i džbány anticových tvarů.

Nová zjištění souvisí i se slovanským sídlištěm z 9. století. Na SZ okraji prozkoumaného slovanského pohřebiště byly zaznamenány 2 zásobní jámy s charakteristickým vakovitým řezem. Zásobnice byly zavaleny velkými kameny, mezi nimiž byla identifikována i část žernovu.

Marek Kalábek

Literatura

Kalábek, M. 2008: Hulín (okr. Kroměříž), „Višňovce“. *Přehled výzkumů* 49, 400–401.

Kalábek, M., Kalábková, P., Peška, J. 2009: Hulín (okr. Kroměříž), „Višňovce“. *Přehled výzkumů* 50, 389–390.

Resumé

Hulín (Bez. Kroměříž), „Višňovce“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

HVOZD U KONICE, MÍSTNÍ ČÁST OTROČKOV (OKR. PROSTĚJOV)

Extravilán. Vrcholný středověk, novověk. Ojedinelé nálezy. Povrchový sběr.

Poloha lokality 1: okolí bodu v okruhu 100 m: X=1 111 735; Y=572 375 (S-JTSK). Poloha lokality 2: okolí bodu v okruhu 50 m: X=1 111 794; Y=572 124 (S-JTSK). Poloha lokality 3: okolí bodu v okruhu 50 m: X=1 111 770; Y=572 695 (S-JTK).

Během archeologické prospekce, prováděné metodou povrchového sběru, bylo na poli severně od místní části Otročkov (lokalita 1) nalezeno 6 kusů keramických výdutí nádob vyrobených z hlíny se značnou příměsí tuhy. Tato keramika je rámcově datovatelná do průběhu 2. po-

loviny 13. století. Dalších přibližně 40 zlomků keramiky je datovatelných do období novověku.

Na lokalitě 2, která se nachází v SV části katastru místní části Otročkov, byly nalezeny 3 fragmenty keramických výdutí nádob vyrobených z hlíny se značnou příměsí tuhy, rovněž datovatelných do průběhu 2. poloviny 13. století. Šest kusů keramických výdutí nádob patří do období novověku.

Na lokalitě 3, která se nachází v SZ části katastru místní části Otročkov, byla nalezena výduť tuhové nádoby. Zbylá keramika (10 kusů) náleží do období novověku.

Karel Faltýnek

Resumé

Hvozď, der Ortsteil Otročkov (Kataster Hvozď u Konice, Bez. Prostějov), Außenbereich der Gemeinde. Hochmittelalter, Neuzeit. Einzelfund. Oberflächensammlung.

CHVALČOV (OKR. KROMĚŘÍŽ)

„Hostýn“. Středověk, novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Archeologický dohled probíhal při rekonstrukci dlažby v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Svatém Hostýně. Pod stávající podlahou bylo zachyceno několik druhů dlažby, všechny datované patrně k polovině 19. století, kdy byl chrám po mnoha desetiletích opět obnoven. Celkem byla úroveň terénu snížena téměř o 50 cm (odebrána byla především dlažba a navážkové kontexty). Na takto vyrovnané ploše bylo v jedné části baziliky zjištěno rostlé podloží sestávající se ze žlutých jílovců a kamenů. V Z části baziliky byla mikrosondami zachycena tmavá vrstva obsahující keramiku patřící kultuře lužických popelnických polí. Za účelem získání dalších informací byla otevřena sonda o rozměrech kolem 2×2 m. Při vykopávkách byly nalezeny další části keramických nádob a bronzový slítek. Pozoruhodný je nálezy dvou stříbrných mincí (pražský groš Václava II. ražený od roku 1300), které byly získány z povrchu kulturní vrstvy. V sondě bylo po 10–30 cm dosaženo skalnatého podloží, ve kterém nebyly zahloubeny žádné archeologické objekty. Vzhledem k tomu, že během hloubení sondy byly nalezeny také předměty datované do středověku a novověku (keramika zdobená radýlkem, železné hřeby aj.), lze vrstvu interpretovat jako zeminu pocházející z areálu hostýnského hradiště, která byla použita před výstavbou vlastního chrámu pro dorovnání terénu. V takto vzniklé planýrce byly smíchány na Hostýně všudypřítomné keramické zlomky z KLPP a doby laténské s předměty středověkého a novověkého stáří. Stavebně rekonstrukční práce již nezasahovaly pod úroveň stávajícího sníženého terénu, kulturní vrstva byla tedy překryta geotextilií a po zásypu šterkem a po položení nové dlažby přenechána k výzkumu příštím generacím.

Ivan Čížmář

Resumé

Chvalčov (Bez. Kroměříž), „Hostýn“. Mittelalter, Neuzeit. Kulturschicht. Rettungsgrabung.

JABLUNKOV-NÁVSÍ (K. Ú. NÁVSÍ, OKR. FRÝDEK-MÍSTEK)

Intravilán obce. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s realizací stavby „Revitalizace povodí Olše – část III, vybudování splaškové kanalizace v obci Návsí“ proběhl v červenci 2010 záchranný archeologický výzkum formou dohledu nad jednotlivými výkopy, které probíhaly podél hlavní komunikace v Návsí – silnice III třídy č. 01151, tj. v ulici Nádražní, dále pak na ni navazujících vedlejších ulicích. Zdokumentováno bylo devět profilů v osmi sondách, ve kterých byly zpravidla zachyceny novověké archeologické situace.

Peter Kováčik, Petra Veselá

Resumé

Jablunkov-Návsí (Kataster Návsí, Bez. Frýdek-Místek), Innenbereich der Gemeinde. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

JESENÍK (OKR. JESENÍK)

Masarykovo náměstí. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letech 2009–2010 proběhl v rámci „Rekonstrukce Masarykova náměstí v Jeseníku“ záchranný archeologický výzkum, při kterém se podařilo zachytit pozitivní nálezové situace, a to prakticky všude, kde došlo v rámci stavby k zásahům do terénu. Archeologické podloží je na lokalitě tvořeno mocnými štěrkopískovými sedimenty říčky Bělé. Nejstarší zachycené antropogenní vrstvy a objekty lze datovat do raného, resp. staršího novověku (16.–17. století), nejstarší zahloubený objekt byl zřejmě ještě pozdně středověký. Vrcholně středověkou zástavbu se nepodařilo zachytit a lze tudíž předpokládat, že se tehdy koncentrovala mimo plochu náměstí. Vrstvy staršího novověku jsou reprezentovány především jílovitými a písčito - štěrkovými komunikačními úrovněmi a planýrkami. Objevily se ale i základové barokní zdivo a řada dalších soudobých výkopů, z nichž některé jsou dosti s větší či menší pravděpodobností pozůstatky dřevohliněných suterénů. Nejúplněji zachovaný byl zbytek suterénu v SV části náměstí, v místě projektovaného vodotoku pro kašnu. Stavba nad ním zanikla při požáru, snad z roku 1625, při kterém zanikla i původní budova radnice. Ta byla nahrazena barokní novostavbou s pozdějšími klasicistními úpravami. Relikty původní stavby jsou patrně reprezentovány základovým zdivem, zachyceným jižně od radnice.

Peter Kováčik, Martin Moník

Resumé

Jeseník (Bez. Jeseník), Masaryks Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

JIHLAVA (OKR. JIHLAVA)

Joštova ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

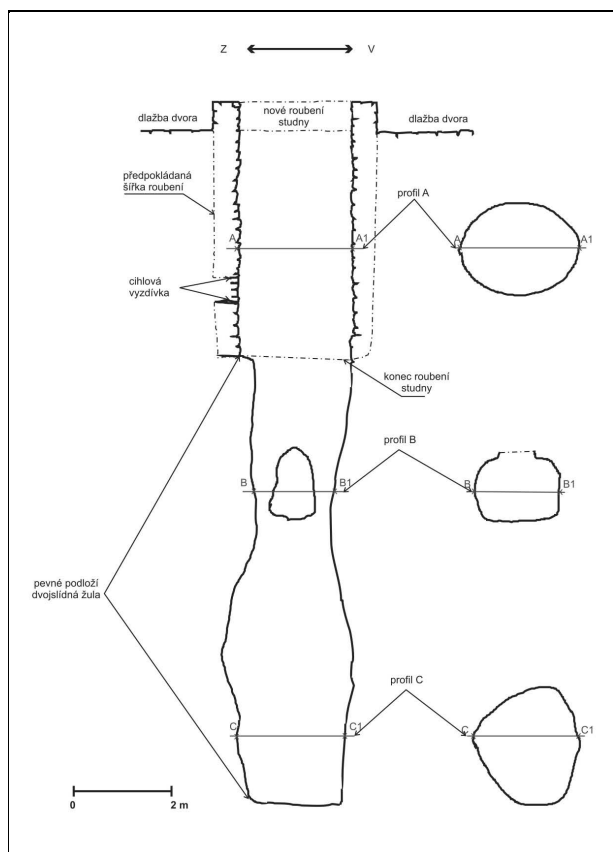
V létě roku 2010 prováděla Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích pod vedením O. Chvojky a P. Briháčka ve spolupráci s Muzeem Vysočiny Jihlava záchranný archeologický výzkum na stavbě „Odvedení dešťových vod z objektu fary v Lazebnické ulici č. 1“. Výzkum navazuje na starší odvodňovací výkopy prováděné mezi kostelem sv. Jakuba Většího a dnešní farou v Z části Joštovy ulice v Jihlavě.

Nejvýznamnější objev představuje suterén domu, který lze na základě artefaktů nalezených v zásypu rámcově datovat do 2. poloviny 13. až 1. poloviny 14. století. Svými rozměry, kdy jedna pravděpodobně delší strana objektu dosahovala 10 m, patří k největším odhaleným suterénům tohoto období v Jihlavě. Spodní část domu s plochým dnem byla zahloubena asi 1,2 m do rulového podloží. Nadzemní část tvořila s největší pravděpodobností dřevohliněná konstrukce, vyloučena není ani kamenná podezdívka. V zásypu stavení byly nalezeny úlomky mazařnic a kameny. Na dně se nacházel mělký žlab – pravděpodobně odvodňovací kanál procházející středem podlahy severojižním směrem. Odhalená část půdorysu domu nerespektuje současnou parcelní síť a pravděpodobně pokračuje S směrem pod bývalý hřbitov u kostela sv. Jakuba Většího a J směrem pod současnou budovu fary. Vzhledem k poměrně velkému množství nálezů drobných strusek po tvorbě barevných kovů mohl objekt sloužit jako kovolitecká dílna na výrobu drobných kovových předmětů. Východně od suterénu domu bylo dokumentováno 6 kúlových jamek zahloubených do podloží ve dvou řadách po třech. Snad se jedná o pozůstatek dřevěného plotu patřícího k domu nebo o vymezení domovní parcely v době před založením hřbitova.

Suterén domu i kúlové konstrukce byly překryty mladší kamennou dlažbou, která je vyskládána s hrubě opracovaných kamenů do jílovitohlinité vyrovnávky. Na základě movitých keramických nálezů získaných z dlažby i ze zásypu nad ní můžeme toto zpevnění povrchu zařadit nejdříve do období pozdního středověku (15.–16. století) nebo do raného novověku (16.–17. století).

Dlažba byla porušena mladším výkopem pro dřevěný vodovod, dnes zcela vyhnitý. V dutině po rourách se nacházely typické kruhové železné spojky v místech spoju jednotlivých dřevěných komponent, zásyp výkopu pro vodovod obsahoval zlomky keramických nádob, které lze vřít do širokého časového období od 13.–18. století.

Západní část zkoumané plochy skrývala stopy po suterénu domu, který byl překryt vyrovnávkami terénu a stejnou kamennou dlažbou jako ve východní části. V zásypu sklepa se nacházelo menší množství fragmentů kuchyňské a stolní keramiky z období druhé poloviny 13. a první poloviny 14. století. Na plochem dně domu bylo nalezeno několik kamenných destrukcí, které původně tvořily buď stěny domu, nebo jeho podezdívku, popřípadě zpevňovaly nejstarší pochozí úroveň. Po vybrání výplně suterénu byly začištěny 2 úzké žlábků zahloubené do podloží se třemi kúlými jamkami. Situace představuje pozůstatek po jedné ze stěn domu s orientací JZ–SV. Nelze vyloučit,

Obr. 67. Jihlava, Komenského ulice. Profil studny (kresba M. Krutiš).

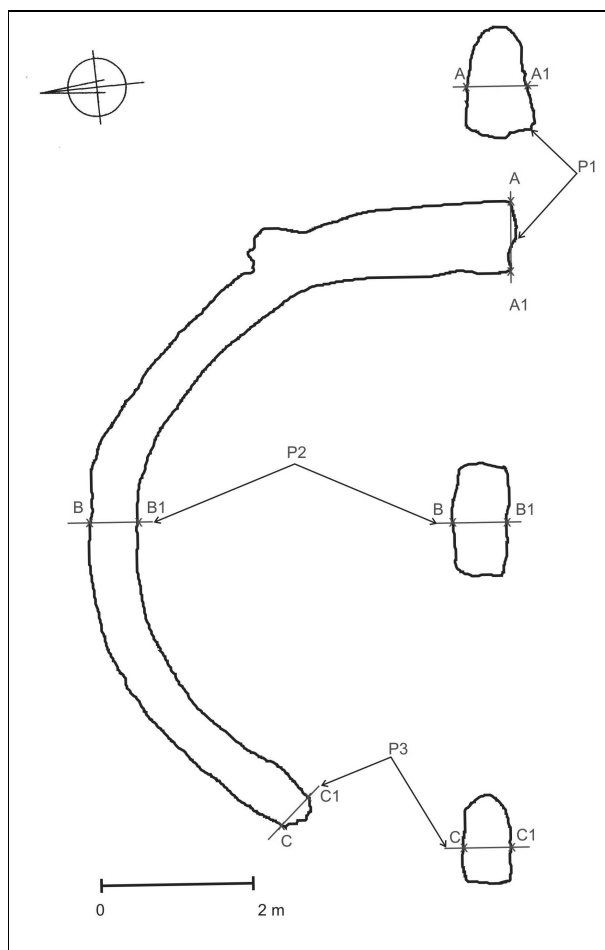
Abb. 67. Jihlava, Komenského Straße. Schnittdurch den Brunnen (gezeichnet von M. Krutiš).

že se jedná o část stejného zahloubeného suterénu domu, který byl odkryt pod „pohřebními“ vrstvami při výzkumu hřbitova v roce 2006. Podle nálezů propálených vrstev, keramických zlomků, vypálené mazanice a shořelých obílek nalezených ve výplni Z části suterénu můžeme konstatovat, že dům zanikl požárem nejpozději kolem poloviny 14. století.

Komenského ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2010 zadal investor – Náboženská obec Církve čs. husitské v Jihlavě – vyčištění studny na dvoře domu č. 20 v Komenského ulici v Jihlavě. Lokalita se nachází ve dvorním traktu domu, na p. č. 2800/4. Výzkum provádělo Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o. ve spolupráci se Základní organizací České společnosti speleologické 6 - 18 Cunicunulus Jihlava.

Před zahájením těžebních prací dosahovala hloubka studny 12,3 m, z toho výška vodního sloupce 10,2 m, dna bylo dosaženo v hloubce 14,3 m. Roubení studny bylo vyzděno z neopracovaných žulových středně velkých bloků kamene. Kamenné vyzdění končilo na rozhraní svrchní navětralé horniny a pevného žulového podloží, do kterého byla zahloubena spodní část. Ta má v horní části pravidelný obdélný průřez o velikosti 1,8×1,5 m, který v dolní dosahuje rozměrů 2×2,5 m (obr. 67). Ke zvětšení mohlo

Obr. 68. Jihlava, Komenského ulice, půdorys boční chodby (kresba M. Krutiš).

Abb. 68. Jihlava, Komenského Straße. Grundriß des Nebengangs (Zeichnung M. Krutiš).

dojít přirozeným zvětráváním horniny vlivem vody nebo je dolní část úmyslně rozšířena do stran pro navýšení kapacity studny.

Ve vodním sloupci studny se nacházely v původní poloze části dřevěné konstrukce pumpy s železným kováním, které spojovalo jednotlivé dřevěné díly. Délka pumpy dosahovala 8,6 m a původně byla složena ze 3 částí. Konce jednotlivých dílů byly kónicky soustruženy, zasazeny do sebe a navíc zpevněny železnými objímkami. Střed roury byl vyvrtán a opatřen kovovým pístem, jehož zpracování umožňuje datování celé konstrukce do 2. poloviny 19.–1. poloviny 20. století. Podle stupně znečištění bahnem je zřejmé, že byla pravidelně udržovaná a svému účelu sloužila ještě ve 20. století. Zajímavý je styl vertikální ražby, který má nikoliv kruhový, ale obdélný průřez. S tímto profilem se setkáváme více než v případě studen, které mají ze statických důvodů kruhový průřez, spíše u důlních šachet.

Spodní část studny v hloubce 12,3–14,3 m byla zanesena bahnitým sedimentem s nálezy dřev, keramiky, skla, kostí a dalšího odpadu. Všechny nálezy z jednotlivých období byly v bahně promíchány a i těsně nade dnem studny se nacházely novodobé artefakty jako např. zlomky porcelánových talířů. Největší podíl v nálezovém souboru mají keramické artefakty, jejichž větší část lze na základě

analogií zařadit do období novověku, menší pak do vrcholného středověku (13.–15. století). Na dně studny byly objeveny dva kamenné fragmenty jednoho ostění dveří, vyrobené podle profilace v pozdním středověku (15.–16. století).

Přibližně v polovině profilu na S straně studny se nachází ústí horizontální chodby, která byla ražena v podložní hornině S směrem a stáčí se k Z ke Komenského ulici (obr. 68). Chodba o šířce 0,8–1,1 m a maximální výšce 1,53 m je ukončena čelbou. Byla ražena v tvrdé žulové hornině úsporným způsobem tak, aby se jí dalo propazít k čelbě. Účel ražby boční chodby ani její datace nejsou jasné. Je možné, že se jedná o nedokončenou spojovací chodbu s podzemními prostory vedlejších domů. Pravděpodobněji však šlo o průzkumnou chodbu s cílem najít vydatnější zdroj vody.

David Zimola

Resumé

Jihlava (Bez. Jihlava), Joštova Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Jihlava (Bez. Jihlava), Komenského Str. 20. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

JINAČOVICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

Intravilán obce, p. č. 5 a 89/1. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V dubnu roku 2010 uskutečnili pracovníci ÚAPP Brno, v. v. i. záchranný archeologický výzkum v zastavěném území obce v souvislosti s budováním splaškové kanalizace. Pozitivní situace byly zjištěny pouze v historickém jádru, a to jednak mezi kaplí a domy č. p. 46 a 47 a jednak asi 60 m SSV mezi domy č. p. 12, 13, 229 a 231. Poloha uvedených míst je na ZM ČR 1:10 000 list 24-32-13 určena body o souřadnicích 474:42 a 475:42, respektive 475:47, 481:48 a 482:49 mm od Z s. č.: J s. č.

V obou případech byla na profilech liniových výkopů zaznamenána sídlištní vrstva (planýrka?) o maximální mocnosti 0,3 až 0,32 m, kterou překrývaly hlinité, či písčité navážky a konstrukční vrstvy nejprve kamenné cesty a potom stávající asfaltové uliční komunikace. Na základě získaných zlomků keramických nádob byla datována do 16.–17. století. Přestože první písemná zmínka o Jinačovicích pochází již z roku 1358 (Kocman 2008, 27), nepodařilo se nikde v intravilánu objevit pozůstatky staršího osídlení.

Michal Přichystal

Literatura

Kocman, P. 2008: Jinačovice od nejstarších dob do roku 1848. In: Autorský kolektiv: *Jinačovice. 650 let od první zmínky*, Jinačovice, 27–43.

Resumé

Jinačovice (Bez. Brno-venkov), Intavillan. Bei der Rettungsgrabung im Innenbereich der Gemeinde wurden die Schichten aus dem 16.–17. Jahrhunderts entdeckt.

KAMENICE U JIHLAVY (OKR. JIHLAVA)

Náměstí. Vrcholný středověk až novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letech 2008–2010 probíhala rekonstrukce interiéru i exteriéru domu č. p. 72 situovaného na Z okraji náměstí trhového městečka Kamenice. Při V okraji základů dnešní budovy byl prozkoumán zahloubený objekt č. 508 se střepy, pocházejícími pouze ze dvou až tří nádob a s velkým množstvím spálených obilek a dalších organických hmot (obr. 69). Tento objekt přesvědčivě dokládá původní („provizorní“) dřevohliněnou zástavbu z 2. poloviny 13.–1. poloviny 14. století předcházející definitivnímu půdorysnému rozvržení parcel městečka a výstavbě domu čp. 72. Objekt zanikl požárem snad právě v souvislosti se stavbou kamenného domu čp. 72 v 1. polovině 14. století. V obytné místnosti samotného domu se pod recentní podlahou doložil zánikový horizont původní hlinité a trámové podlahy s nálezy keramiky, kachlů a mazanice ze 14.–1. poloviny 15. století, další nálezy pak dokládají bohatý život domu v průběhu renesance a baroka, konkrétně v 16.–19. století. Jde o zlomky skleněných, porcelánových a keramických nádob, zvířecí kosti a mince z let 1521, 1706 a 1800. Současnou podobu dostal dům po přestavbách v barokním slohu i mladšími úpravami v 18.–19. století.

Milan Vokáč, David Zimola

Resumé

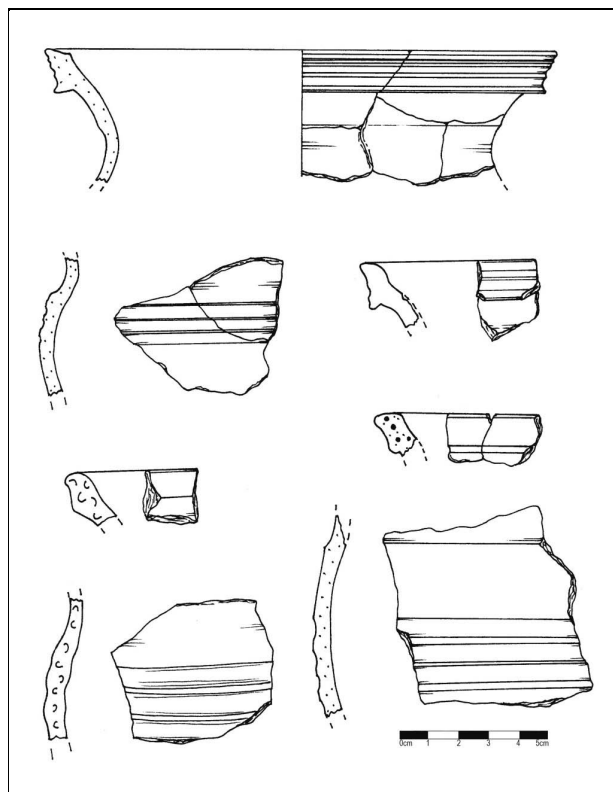
Kamenice u Jihlavy (Bez. Jihlava), Platz. Mittelalter – Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

KDOUSOV (OKR. TŘEBÍČ)

Kostel sv. Leonarda. Raný středověk až novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

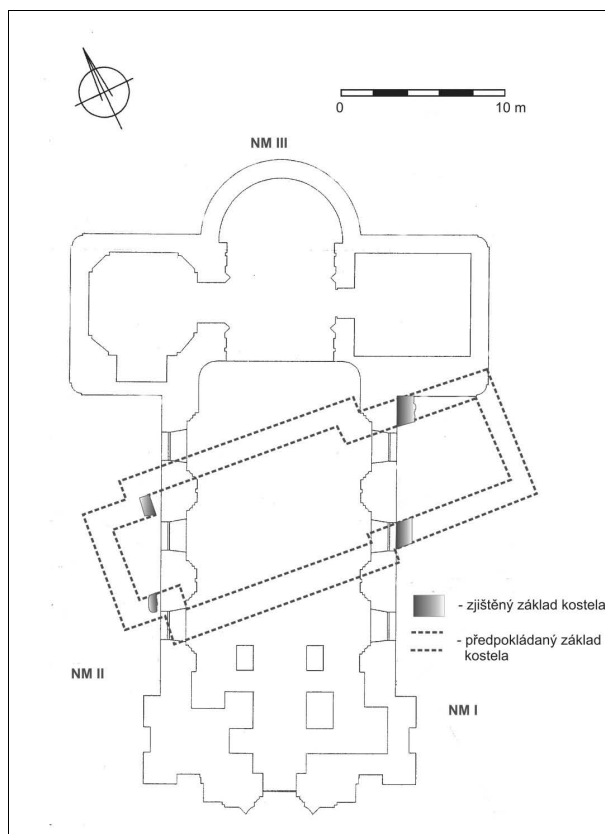
Archeologický výzkum po obvodu kostela na podzim roku 2009 probíhal kvůli výkopům pro odvlhčení zdiva objektu. Bylo zjištěno, že se pod mohutným barokním chrámem z poloviny 18. století s orientací S–J nacházel pozdněrománský kostel. Tento původní kostel, který se skládal z obdélné lodi a presbytáře (polygonálního?) a věže (?) v Z průčelí, byl postaven nejpozději v 1. polovině 13. století. Středověký kostel měl delší osu orientovanou ve směru V–Z a byla z něj odkryta masivní základová zeď s nárožím lodi a presbytáře (nebo opěrný pilíř?). Obvodové zdivo původní stavby bylo vystavěno z desek a bloků místních hornin, zejména z rekrystalizovaného granulitu, méně bylo amfibolitu. Do vápenné malty základu byl zazděn grafitový okraj nádoby ze 12.–13. století. Základ respektovaly celkem 3 odkryté pohřby, kde byli mrtví uloženi na zádech s orientací V–Z. Na místě se patrně pohřbívalo již před výstavbou kamenného kostela, neboť ze starších hrobů pochází kolekce bronzových záušnic (Poláček 1991). Ve výkopech byl dále objeven soubor střepů nádob datovaných do doby mladohradištní (12. století) až do pokročilého novověku (obr. 70). Nálezy pocházejí z uloženin, které vznikaly při navrhování okolního hřbitova a pozdějších stavebních úpravách kostela. Z no-

Obr. 69. Kamenice u Jihlavy. Objekt 508/103, zlomky dvou až tří nádob z 2. poloviny 13. až 1. poloviny 14. století.

Abb. 69. Kamenice u Jihlavy. Grube 508/103, Bruchstücke von zwei bis drei Gefäßen aus der 2. Hälfte des 13. bis der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts.

Obr. 70. Kdousov. Půdorys původního středověkého kostela pod barokním chrámem.

Abb. 70. Kdousov. Grundriss der gotischen Kirche unter dem Barockbau.

vějších nálezů vyniká kolekce zlomků střešní krytiny – prejzů a bronzová trubička pocházející nejspíše z varhan.

Milan Vokáč

Literatura

Poláček, L. 1991: K raně středověkému osídlení povodí Bíhanky na Jemnicku. *Archaeologia historica* 16, 55–72.

Resumé

Kdousov (Bez. Třebíč), Die Kirche des St. Leonhard. Frühmittelalter – Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

KELČ (OKR. VSETÍN)

Náměstí č. p. 5. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výkopovými pracemi v rámci investiční akce Přípojka kanalizace ve dvoře Náměstí č. p. 5 byl v říjnu 2010 proveden archeologický dohled předmětné stavby, který uskutečnili pracovníci společnosti Archaia Olomouc. Vlastní terénní část archeologického výzkumu spočívala v dohledu výkopových prací nové přípojky kanalizační sítě vedené do hloubky asi 1,8 až 2 m od úrovně stávajícího povrchu. Trasa výkopu byla vedena nezastavěnou plochou V směrem po svahu od budovy Městského

úřadu směrem ke komunikaci p. č. 2023/44, kde došlo k napojení na stávající kanalizační síť.

Archeologický výzkum prokázal výskyt pozitivních archeologických situací souvisejících se středověkým a novověkým osídlením města Kelče. Za zcela nejzávažnější zjištění v rámci výzkumu lze označit zachycení dvou příkopů, které byly součástí městského opevnění. Oba byly zapuštěny do intaktního podloží, které v těchto místech tvořil vápnitý jíl terciérního stáří. V případě profilu P6 se podařilo zjistit celkovou šířku jednoho z příkopů, která činila 10 metrů. Ze svrchní části zásypu tohoto příkopu pochází keramika z pozdního středověku, která již nespíše souvisí s jeho postupným zanášením. Profilem P7 byl zachycen druhý příkop, z jehož výplně pochází, vedle množství zlomků strusek, také datační materiál v podobě zlomků keramiky. V souboru jsou zastoupeny římsovité okraje, které příkop datují do 2. pol. 13. století.

Příkopy kolem města byly budovány spolu s městským opevněním po roce 1389, kdy byla Kelč osvobozena olomouckým biskupem Mikulášem z Rýzmburka od odúmrti s podmínkou, že bude opevněna.

Nejstarší písemná zmínka v rámci raně středověké kelečské aglomerace se váže ke vsi Sazany a datu 1141. Tato ves je naposledy zmiňována k roku 1391. Postupně byla pohlcena městskou aglomerací. Samotná Kelč je připomínána ve falzu ze 14. století na hranicích biskupského hranického obvodu. Předpokládá se, že zde stával bis-

Obr. 71. Konice. Výkop v místě dřevěné stavby.

Abb. 71. Konice. Grube in der Stelle des Holzbaus.

Obr. 72. Konice. Zbytky dřevěné stavby.

Abb. 72. Konice. Reste des Holzbaus.

kupský dvorec, který plnil úlohu správního centra biskupského majetku. Kolem roku 1270 se Kelč stává biskupským městem, které vyrůstá na základech původní vsi. Povýšení Kelče na město souvisí s postavou biskupa Bruna ze Schauenburka, který si nechal poblíž města na okraji Hostýnských vrchů vybudovat svou rezidenci – hrad Schauenburk.

Původní jádro Kelče, tzv. Stará Kelč, se kryje s dnešní V polovinou obce. K roku 1377 je připomínáno město Nová Kelč, které bylo založeno Z od Staré Kelče. Šlo o městskou lokaci s protáhlým náměstím a z něj pravouhle vybíhajícími uličkami. V roce 1389 bylo město opevněno hradbami, branami a příkopy. K roku 1451 byl zbořen hrad Nového Šaumburku a posléze vybudování tvrze v Nové Kelči, která byla umístěna jižně od východní strany náměstí. V závěru 16. století došlo k radikální přestavbě tvrze na renesanční biskupský zámek (Kuča 2000, 858).

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Literatura

Kuča, K. 2000: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 2. díl, H-kor.* Praha.

Resumé

Kelč (Bez. Vsetín), Náměstí Nr. 5. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

KONICE (OKR. PROSTĚJOV)

Intravilán obce. Středověk, novověk. Záchranný výzkum

V podzimních měsících roku 2009 a v průběhu roku následujícího prováděli pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno v. v. i., pracoviště Prostějov, archeologický dohled při odkanalizování města Konice a výstavbě čistírny odpadních vod. Záchranné výzkumy byly poznamenány charakterem a technologií prováděných zemních prací. Zabezpečení stěn výkopů bylo v některých místech natolik složité, že provedení archeologického výzkumu bylo takřka nemožné a omezilo se

pouze na fotografické zachycení odkrytých situací. Shodou okolností šlo právě o místa, která měla k nejstarší historii Konice co říci. Konkrétně se jednalo o SV roh náměstí, kde byly v hloubce 3 m nalezeny zbytky dřevěné stavby a mohutná požárová vrstva (obr. 71, 72). Charakter stavby však nebylo možné specifikovat. Vzhledem k mocné vrstvě mazanice, stoupající od zbytků dřevěné konstrukce téměř až k povrchu Vrchlického ulice, se dá usuzovat, že šlo spíše o pozůstatky hospodářského objektu. Odkrytá situace byla z pohledu archeologické památkové péče natolik zajímavá, že bylo vyvoláno jednání se zástupci investora za účelem provedení tohoto úseku kanalizace ve zvláštním režimu. Přes projevenou vstřícnost byly sice výkopy provedeny ve „zvláštním režimu“, který však spočíval ve velmi rychlém provedení této větve kanalizace bez přítomnosti archeologa. K porušení zbytků dřevěné stavby došlo i v prostoru před radnicí, soudě podle dřevěného trámu, vyhozeného a ponechaného podél výkopu. Druhou klíčovou situací se podařilo zachytit a částečně i zdokumentovat před budovou zámku na Kostelní ulici. Šlo o část příkopu souvisejícího s někdejší tvrzí. Příkop byl dodatečně využit k založení suterénu mladšího, pravděpodobně barokního objektu. Poměrně mocná vrstva sedimentů v podobě šedých jílu se zbytky zetlelé vegetace byla zachycena výkopem ve spodní části Smetanovy ulice. Podle slov místních obyvatel se však jednalo o nánosy vyplňující někdejší „farský rybník“, zasypaný v prvních deceniích 20. století.

Miroslav Šmíd

Resumé

Konice (Bez. Prostějov), Innenbereich der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

KOSTICE (OKR. BŘECLAV)

„Zadní hrád“. Raný středověk. Sídliště, pohřebiště. Systematický výzkum.

Lokalizace: (S-JTSK): 1: (Y: 581 280 X: 1 213 640); 2: (Y: 581 240 X: 1 213 640); 3: (Y: 581 240 X: 1 213 700); (Y: 581 280 X: 1 213 700).

V září 2009 a 2010 byl realizován terénní odkryv polyculturního sídliště v zázemí velkomoravského hradiska Pohansko u Břeclavi v poloze Zadní hrůd, k. ú. Kostice. Akce byla provedena v rámci grantového projektu GAČR 404/09/J014 „Systém využití krajiny a sídlištní struktura jako rámec rozvoje a úpadku raně středověkých komplexních společností středovýchodní Evropy“. Lokalita se nachází na nevýrazné písčité duně, intenzivně obdělávané zemědělskou činností a poškozené hlubokou orbou (Dresler, Macháček, Milo 2010). Nálezy v těchto místech byly známy již z dřívější doby, především díky povrchové prospekci J. Janála (2006).

Před samotným terénním výzkumem byla P. Milem v létě 2007 celá plocha sídliště podrobena intenzivní geofyzikální magnetometrické prospekci, na jaře 2008 povrchové prospekci a na počátku června 2009 byla za vhodných vegetačních podmínek lokalita dokumentována letecky M. Gojdou ze ZČU v Plzni. Na základě informací z prospekčních akcí v kombinaci s fotogrammetrickou dokumentací ČUZK z roku 1999 byla definována plocha vlastního terénního výzkumu. Na počátku srpna 2009 provedl J. Macháček spolu se studenty sondáž pedologickým vrtákem v pravidelné čtvercové síti a na základě modelace písčitého podloží byla plocha posunuta SV směrem tak, aby nebyly zbytečně odkrývány nivní sedimenty a splashy z vrcholových partií duny.

V roce 2009 jsme na ploše 770 m² prozkoumali 42 sídlištních objektů, 13 kůlových (sloupových) jam, 2 žlaby a 1 kostrový hrob. Podle prvních pozorování lze podle keramiky většinu objektů zařadit do období počínaje 10. a konče 12. stoletím s těžištěm výskytu v 11. století. Tři objekty však podle keramiky náleží do časně slovanského období. Jde o typické vakovité až hruškovité zásobnicové jámy o maximální hloubce 1,4 m od úrovně podloží. Zajímavý je objev 2 do podloží zahlučených pecí, v jednom případě i s předpecním pracovním prostorem. Není doposud jasné, k čemu byly používány. Více informací přinese podrobné vyhodnocení keramického souboru.

Jediný prozkoumaný hrob je datován do období od 2. poloviny 9. až do konce 1. poloviny 10. století. V hrobové jámě o délce 3 m, šířce 1,3 m a hloubce až 1 m od úrovně podloží byl pohřben muž se železnou sekýrou s ostny, dvojicí železných ostruh, železným nožem a keramickou nádobou za hlavou. Ve dně hrobové jámy jsme u hlavy a nohou našli po páru kůlových (sloupových) jam.

V roce 2010 jsme na ploše 818 m² prozkoumali 48 sídlištních objektů, 14 kůlových (sloupových) jam a 1 žárový hrob. Podle keramiky řadíme většinu objektů do období od 9. do 12. století. Ze tří objektů se podařilo vyzvednout i mince, ovšem jednu bude možné využít k datování keramického souboru z příslušné jámy. Převažovaly vakovité až hruškovité zásobnicové jámy o hloubce do 1,5 m od úrovně podloží. Sedm objektů oválného až obdélníkovitého tvaru, mírně zahlučené do podloží bylo mladohradištního stáří. Podařilo se prozkoumat další do podloží zahlučenou pec s předpecním prostorem. Z výplně bylo zřejmé, že pecní prostor byl jednou přestavěn. Bohužel se nám nepodařilo zjistit, k čemu byla pec používána.

Jedním z prozkoumaných objektů byla i obdélníkovitá zemnice o rozměrech 4×3,6 m. Ve středech kratších stran byla jedna sloupová jáma. Zemnice byla orientována delší

osou SSZ–JJV. V JV rohu byly zbytky otopného zařízení z kamene, v S polovině byla na podlaze kostra psa. Zemnice byla zahlučena pod úroveň podloží maximálně 15 cm. Vzhledem k výraznému poškození duny orbou je jasné, že byla původně hlubší.

Petr Dresler, Jiří Macháček, Peter Milo

Literatura

Dresler, P., Macháček, J., Milo, P. 2010: Výzkum raně středověkého sídliště a pohřebiště v Kosticích – Zadním hrůdu. *Jižní Morava* 46, 188–191.

Janál, J. 2006: Archäologische Fundstätten und Funde im "Hinterland" des Burgwalls von Mikulčice VII (Ergänzungen zu Katastralgebieten Břeclav, Kostice, Lanžhot). In: L. Poláček (ed.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice* VI, Brno, 269–288.

Resumé

Kostice (Bez. Břeclav), „Zadní hrůd“. In the years 2009 and 2010 was excavated a polycultural site in Kostice – Zadní hrůd. The ceramic finds are known since 2006 by field survey made by J. Janál. In the 2007 was realized geomagnetic prospection and in 2008 intensive field survey. The site is located on a small sand dune at the edge of Dyje river floodplain. We have excavated 90 pits dated mostly to the early medieval period (from 6th to 12th century). There was also excavated one skeleton grave from the 9th/10th century. The oldest finds are from the Eneolithic period, especially one cremation grave from the Bell baker culture.

KRÁLOVÁ (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán obce. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V první polovině roku 2010 probíhal při výstavbě splaškové kanalizace v obci Králová a jejím propojení s ČOV v obci Medlov archeologický výzkum formou dohledu při výkopových pracích. V těsné blízkosti Medlovského potoka v centru obce se ve výrazně podmáčeném terénu podařilo zachytit pozůstatky novověké dřevěné mostní konstrukce a aktivity související s vysušením a celkovým zdvižením nivelety povrchu terénu v období novověku (16.–17./19. stol.). V prostoru hlavní cesty vedoucí z Králové do Medlova (SSV směr) a Hlivic (ZSZ směr) byla odkryta původní dřevěná konstrukce cestní komunikace z 19. stol.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Králová (Bez. Šumperk), Innenbereich der Gemeinde. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

KUROVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán obce. Novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při stavbě vodovodu v Kurovicích byl před domem č. p. 23 zdokumentován profil stávající se z několika přepá-

lených vrstev, které obsahovaly větší množství novověké keramiky ze 17.–18. století. Jedná se nejspíš o pozůstatky starší zástavby na dnes již volném prostranství před domem č. p. 23.

Ivan Čížmář

Resumé

Kurovice (Bez. Kroměříž), Intravillan. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

LIPOVEC (OKR. BLANSKO)

„U Bejčkovy hráze“. Novověk. Zaniklá středověká osada. Záchranný výzkum.

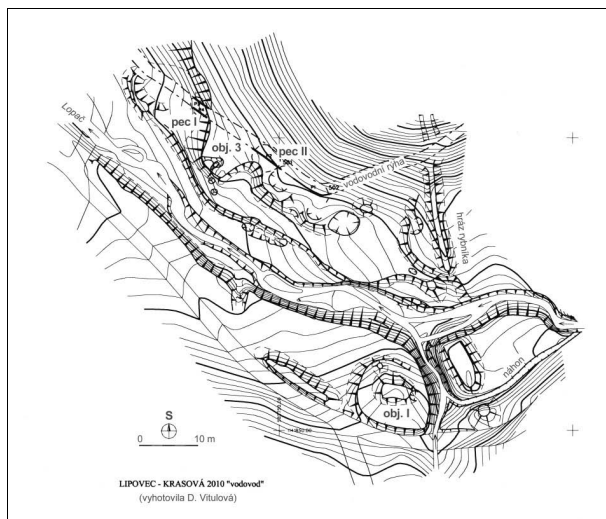
Záchranný archeologický výzkum, provedený na akci „Nápojení vodovodu městyse Ostrov u Macochy na skupinový vodovod Jedovnice“, k. ú. Kotvrdovice, Senetářov, Krasová, Lipovec, potvrdil v prostoru zaniklé neznámé osady v údolí Lopače „U Bejčkovy hráze“ (rozmezí kat. úz. Lipovec, Krasová, okr. Blansko) přítomnost objektů antropogenního původu (Lokalizace: 49°22'45.034"N, 16°47'27.959"E). Výkopová rýha prořezala v pravobřežní terásce pod reliktu hráze celkem 4 archeologické objekty, které dokládají minimálně dvojnásobné využití této polohy pro účely spojené s výrobou kolomazí v zemních pecích s kamenohliněnou konstrukcí (obr. 73).

Za relikt dvojdielné „kolomazné“ jámové pece lze snad označit objekt, který tvořila předpecní jáma a vyvýšená část, ve které probíhal vlastní výrobní proces (pec I). Bližší technologické detaily nebylo možné zjistit, neboť vyvýšená část objektu byla poškozena staršími terénními úpravami (planýrkou).

V případě dalšího objektu se lze naopak s velkou jistotou domnívat, že se jednalo o mohutnou kopulovitou pec, která sloužila k výrobě velkého objemu kolomazí (pec II). Dokladem vícerého využití tohoto zařízení byly mohutné nálepy ztvrdlé kolomazí na dně pece, které se během výkopových prací odlupovaly v celých vrstevních deskách.

Stratigrafická pozorování naznačila, že ve zmíněném místě s pecemi proběhly terénní úpravy, které poškodily situace, jež je možno spojit s obdobím raného novověku. Z objektu, který označil E. Černý č. 3 (na mapě asi 6 m JJV od profilu P 4 a 5 m JZ od profilu P2), který však již nebyl dotčen výkopovými pracemi, pochází nálezy zlomku dna z nádoby, která odpovídá přibližně období raného novověku (16.–17. stol.). Lze tedy soudit, že mohutná kolomazná pec II náležela novověkému období (17.–18. stol.), kdy nahradila zdejší pece s menší výrobní kapacitou.

Zbývající reliktu objektů, které byly v okolí místa výzkumu lokalizovány a geodeticky zaměřeny, lze interpretovat jako zbytky rybníční hráze, mlýnského náhonu a starých zaniklých cest. Objekty, označené v minulosti E. Černým číslicemi II, III, 5–7, se nepodařilo dohledat – patrně byly již sneseny a zarovnané erozí (Černý 1992, 43–44). Bližší pozornost byla věnována pouze reliktu obj. č. I, který by mohl v souvislosti s existencí nedalekého vodního náhonu, procházejícího skrze J okraj hráze, být interpretován také jako pozůstatek bývalého mlýna. Jeho

Obr. 73. Lipovec. Výsledek geodetického zaměření lokality U Bejčkovy hráze s vyznačením trasy vodovodní rýhy a dokumentovaných objektů (kolomazné pece I a II) a objektů lokalizovaných E. Černým (obj. I a obj. 3).

Abb. 73. Lipovec. Plan des Fundorts U Bejčkovy hráze, mit der Linie des Wassergrabens und der dokumentierten Gruben (Teerofen I und II), und Gruben, die von E. Černý erfasst wurden (Gruben I und 3).

přítomnost však nebyla drobnou sondáží potvrzena ani vyvrácena.

Petr Kos

Literatura

Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. *Vlastivědná knihovna moravská* 74. Brno.

Resumé

Lipovec (Bez. Blansko), „U Bejčkovy hráze“. Neuzeit. Mittelalterliche Ortswüstung. Rettungsgrabung.

LITOVEL (K. Ú. LITOVEL, OKR. OLOMOUČ)

Třebízského ulice, p. č. 198/1, 198/2. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: okolí bodu X=1 108 223; Y=558 469 (S-JTSK).

V měsíci říjnu roku 2010 začalo hloubení základových pasů pro stavbu rodinného domu. Výkopy byly široké 0,8 m a hluboké 1,0 m. V rámci archeologického dohledu bylo zjištěno, že většina těchto výkopů prořezala recentní vrstvy stavební suti tvořené různě velkými fragmenty cihel promísené s rozdrčenou maltou, světlou hnědou písčitou hlínou a různě velkým kamením. Ve V části staveniště byl v hloubce 1,0 m zachycen povrch požárové vrstvy. Šlo o přepálenou mazanici neznámé mocnosti. Při vzorkování byla tato uloženina rámcově datována do průběhu 2. poloviny 14. století. Přibližně uprostřed staveniště, ve vzdálenosti 2,5 m od uliční čáry Šafaříkovy ulice, byla zachycena na úseku 3,0 m neporušená archeologická situace, jejíž SV profil byl zdokumentován a ověřován. Pod 0,2 až 0,4 m mocnou vrstvou travního drnu se nacházela

mazanícová destrukce porušená 0,8 m širokou kamennou zdí pojenou velmi nekvalitní vápennou maltou, jejíž báze se spolu s výše zmíněnou přepálenou mazanicí nacházela v hloubce 0,6 m pod stávajícím terénem. Z požárové vrstvy, která při bázi měla 0,02 m silnou černou uhlíkatou vrstvičku, byl získán zlomek komory kachle rámcově datovatelný do vrcholného středověku případně raného novověku. Následovala jílovitá izolační vrstva, která poskytla neglazovanou výdut' nádoby z průběhu 2. poloviny 15. až 1. poloviny 16. století. Další izolační jílovitá vrstva, jejíž báze zasahovala do hloubky 0,7 až 0,8 m, byla datována nalezenou keramikou do průběhu 2. poloviny 15. století. Následovala další požárová destrukce s výdutí nádoby datovatelné do vrcholného středověku. Báze této uloženiny se nacházela v hloubce 0,9 m pod stávajícím povrchem. Poslední uloženina, běžová prachová hlína o neznámé mocnosti, neposkytla žádný datovací materiál, avšak s největší pravděpodobností časově náležela rovněž do období vrcholného středověku. Geologického podloží nebylo nikde na staveništi dosaženo.

Ulice Karla Sedláka, p. č. 425/3, 424/3. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Lokalizace sondy S1/10: okolí bodu X=1107558; Y=558504 (S-JTSK).

Lokalizace sondy S2/10: okolí bodu X=1107528; Y=558486 (S-JTSK).

Během rekonstrukce teplovodu byla počátkem dubna roku 2010 zjištěna pozitivní archeologická situace v ulici Karla Sedláka před č. p. 1192, která byla označena jako sonda S1/10 a dále pak před č. p. 1191 (sonda S2/10).

Výkopy o šířce 0,8 m a hloubce 1,1 m vedly většinou v trasách původního teplovodu a žádné archeologické situace nenarušovaly. V místě sondy S1/10 došlo však k rozšíření výkopu na 1,4 m a k jeho snížení na hloubku 1,55 m pod stávající povrch. Vznikly tak dva profily, a to jižní, označený jako P1, a severní, označený jako P2. Popis profilu P1 je následující. V hloubce 1,0 m pod recentními uloženinami (obsahovaly kousky plastu a různých předmětů datovatelných do poslední čtvrtiny 20. století) se nacházela 0,3 m silná vrstva tmavě šedé ornice s nahodilými malými fragmenty cihel a drobků nahodilých uhlíků. Vzorkováním byly získány tři zlomky novověké keramiky. Pod touto uloženinou se nacházela 0,2 m mocná vrstva tmavě šedé jílovité písčité hlíny silně promísené s velkými skvrnami žluté jílovité hlíny. Tato vrstva nahodile obsahovala drobků uhlíků a její báze spočívala v hloubce 1,5 m na jílovitém geologickém podloží. Obsahovala několik malých fragmentů do oranžova vypálené mazanice, dva zlomky výdutí tuhových zásobnic, dvě výduti středně velkých hrubých nádob s příměsí tuhy zdobené vlnicí, zlomek dna a výduti z téhož materiálu a fragment výduti nádoby vyrobené z jemně plavené hlíny, vypálené do středně šedé barvy bez příměsí tuhy. V Litovli je tato keramika označována jako lokační. Z této uloženiny rovněž pochází částečně natavený střední fragment kvalitní železné rudy. Všechny tyto nálezy lze rámcově datovat do průběhu 2. poloviny 13. století.

Protilehlý profil P2 se vyznačoval přítomností vrstev novověké ornice s obsahem mladé novověké keramiky, které se nacházely v hloubce 0,8 m pod úrovní stávajícího

terénu a jejich báze v hloubce 1,55 m spočívala přímo na geologickém podloží. Starší nálezy zde již nebyly.

Sonda S2/10 byla tvořena výkopem širokým 0,8 m a hlubokým 1,1 m o délce téměř 15 m. Sledován byl úsek dlouhý 6,0 m. Profil označený jako profil P3 vypadal následovně. V hloubce 0,5 m pod stávajícím terénem se pod recentními vrstvami nacházela ornice o mocnosti 0,3 m. Byly z ní získány dva fragmenty novověkých nádob. Báze této uloženiny spočívala na 0,15 m silné vrstvě do světle hněda probarveného půdního typu. Geologické podloží se nacházelo v hloubce 0,95 m pod stávajícím povrchem.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Resumé

Litovel (Kataster Litovel, Bez. Olomouc), Třebízského Str., Parz. Nr. 198/1, 198/2. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Litovel (Kataster Litovel, Bez. Olomouc), Karla Sedláka Str., Parz. Nr. 425/3, 424/3. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

LITOVEL (K. Ú. CHOŘELICE, OKR. OLOMOUC)

Intravilán obce. Mladší doba hradištní až novověk. Sídliště. Záchranný výzkum. Povrchový sběr.

Záchranný výzkum realizovaný v měsících červnu až prosinci roku 2010 byl vyvolán stavbou nové kanalizace v Chořelících, místní části Litovle. Tato výstavba navazovala na kanalizační větev z roku 2002 (Faltýnek 2003, 227, 256), tehdy však směřující do Nasobůrek. Všechny výkopy vedly převážně ve stávajících vozovkách, jejich průměrná hloubka byla 2,0–3,0 m a šířka kolem 1,7 m. Zemní práce prováděla stavební firma Strabag.

Prvním sledovaným úsekem byly výkopy v JZ části intravilánu obce, jejichž poloha je vymezena linií mezi body X=1 109 425,3; Y=558 665,47; X=1 109 533,78; Y=558 596,68 (obr. 74: 1). V těchto místech dosahovala hloubka výkopů asi 3,0 m pod úroveň hladiny spodní vody, zemní práce komplikovaly také tekuté písky. Antropogenní uloženiny zde byly mocné v průměru 1,2 m a tvořily je výhradně komunikační dorovnávký terénu. Tento úsek cesty je patrný již na I. vojenském mapování a jde pravděpodobně o pozůstatek původní silnice spojující Litovel s Olomoucí. Pochází ještě z doby před postavením tzv. císařské silnice ve 20. letech 19. století. Na JZ profilu výkopu, pod vrstvami štěrku a cihlového prachu, se v hloubce 0,8–1,2 m nacházela světlá šedá písčitá jílovitá hlína. Spočívala již na jílovitém geologickém podloží a byla nápadná tím, že obsahovala různé velké dřevěné štípy čtvrtkuláčů a půlkuláčů, kladené kolmo na okraj silnice. Toto dřevo tak tvořilo zpevnění komunikace (haťování). Popsaná situace byla pozorována v úseku přibližně 30 m SZ od konce výkopu. Dendrochronologická data těchto dřev dosud sice nejsou k dispozici, ale i tak lze jejich stáří klást do období novověku. Keramické zlomky sice nebyly nalezeny, avšak celkem 4 železné koňské podkovy odpovídají spíše mladším typům. V dalších úsecích byly pochůzně plochy cesty tvořeny různými vrstvami štěrku a

cihlového prachu střídané či promísené s jílem. Jakékoliv jiné nálezy či archeologické situace v této části stavby nebyly zjištěny.

Zcela jiná pozorování byla učiněna v S části obce před č. p. 1083, v okolí bodu vymezeném souřadnicemi $X=1\ 109\ 245,39$; $Y=558\ 340,03$ (obr. 74: 2). V hloubce 0,45–0,85 m se zde nacházela kulturní vrstva tvořená tmavou hnědou písčitou jílovitou hlínou s nahodilými drobkami uhlíků a mazanic. Při bázi obsahovala keramiku datovatelnou do průběhu 12. století, z její vrchní části pocházely zlomky výdutí novověkých nádob. Z této skutečnosti je patrné, že výše zmíněná kulturní vrstva vznikala delší dobu a že v průběhu vrcholného středověku se v těchto místech zřejmě žádné osídlení nenacházelo. Zahloubené objekty zde zjištěny nebyly. Přítomnost mladohradištní keramiky z průběhu 11. a 12. století (jednoznačně s těžištěm ve 12. století) byla ověřena i metodou povrchového sběru na nedalekém poli za bývalým podnikem Tesla. Plocha této lokality je vymezena souřadnicemi $X=1\ 109\ 110,45$; $Y=558\ 347,97$; $X=1\ 109\ 298,3$; $Y=558\ 474,97$; $X=1\ 109\ 319,47$; $Y=558\ 448,51$; $X=1\ 109\ 176,59$; $Y=558\ 316,22$ (obr. 74: 3).

Další výkopy byly sledovány od nároží domu č. p. 1059 a vedly dále na jih do prostoru návsi. Do poloviny měsíce prosince se v tomto prostoru podařilo vybudovat i několik kanálových přípojek. Linie výkopů jsou vymezeny

těmito souřadnicemi: $X=1\ 109\ 404,14$; $Y=558\ 353,26$; $X=1\ 109\ 486,16$; $Y=558\ 363,84$; $X=1\ 109\ 512,61$; $Y=558\ 411,47$; $X=1\ 109\ 459,7$; $Y=558\ 363,84$; $X=1\ 109\ 467,64$; $Y=558\ 429,99$; $X=1\ 109\ 504,68$; $Y=558\ 432,64$ (obr. 74: 4). Od č. p. 1059 až po nároží č. p. 1056 (délka výkopů přibližně 75 m ve směru S–J) byla pozorována dnes již zaniklá výrazná terénní deprese. Dosahovala hloubky 1,1–1,6 m pod stávající povrch. Vyznačovala se tím, že nejhluběji uložená kulturní vrstva nasedala na geologické podloží tvořené většinou hrubým říčním štěrkem. Tato uloženina nad podloží byla tvořena až 0,15 m mocným jemným říčním pískem a obsahovala keramiku z průběhu 12. a průběhu 14. století. Přítomnost keramiky ze 13. století zde nebyla zjištěna, přestože byl úsek velmi intenzivně sledován. Na této kulturní vrstvě spočívala mohutná vrstva silná 0,3–0,5 m ze světlého hnědého prachového jílu s ojedinělými nálezy keramiky ze 14. století. Šlo o povodňové bahno (jedno z ramen řeky Moravy je v současnosti od těchto míst vzdáleno 280 až 300 m), na němž se nacházely opět kulturní vrstvy keramikou datované od závěru 14. století až po novověk. Nejzajímavějším nálezem z nejstarší vrstvy v místech před č. 1056 je kostěný astragál, vyrobený ze zvířecího prstního článku s provrty a vyplněný olovem. Od nároží č. p. 1054 až po č. p. 1052 (délka výkopů asi 55 m ve směru SV–JZ) vedly výkopy zatravněnou plochou, jejíž stávající povrch je o něco vyšší než terén dnešní uliční sítě. Geologické podloží je zde tvořeno světlým hnědým prachovým jílem, na němž nasedalo, nejčastěji v hloubce 1,1 m pod stávajícím povrchem, kulturní souvrství tvořené převážně střední šedou písčitou jílovitou hlínou s nahodilými drobkami uhlíků a mazanic. Tyto vrstvy obsahovaly keramiku z období od průběhu 14. století kontinuálně až po novověk. Byly zde rovněž zjištěny celkem 4 objekty zahloubené do podloží, vyplněné převážně středně šedou jílovitou hlínou. Bylo z nich získáno několik keramických zlomků s příměsí tuhy, datovatelných do průběhu 2. poloviny 13. století. Další větev kanalizace navazovala na kanálovou šachtu umístěnou před rozhraním usedlostí č. p. 1057 a č. p. 1056 (délka výkopů v délce přibližně 68 m až před č. p. 1069 ve směru V–Z). Prvních 15 m byla opět pozorována výše zmíněná terénní deprese. Přesto se v tomto prostoru podařilo zachytit a částečně prozkoumat menší zahloubený objekt (jeho báze byla v hloubce 1,9 m pod stávajícím terénem, sledovaná délka 0,9 m), v jehož výplni byla přítomna keramika 1. poloviny 13. století. Zbýlá část výkopů (včetně 25 m dlouhé rýhy od č. p. 1069 po č. p. 1071 ve směru S–J) protínala bývalou nevýraznou terénní vyvýšeninu. Mocnost kulturních vrstev v těchto místech dosahovala maximálně 0,9 m. Nejstarší kulturní vrstva měla tloušťku průměrně 0,3 m. Obsahovala keramiku z průběhu 14. až 15. století, ojedinělé byly zlomky keramiky datovatelné do průběhu 2. poloviny 13. století. Z této uloženiny pochází další astragál, rovněž zvířecí prstní článek s několika provrty, avšak bez olova. Zahloubené objekty ve zdejších sledovaných výkopech nebyly zachyceny.

Ze sledovaných kanálových přípojek byla nejzajímavější ta, která vedla před č. p. 1110 do čísla č. p. 1055 ve V nároží návsi (okolí bodu: $X=1\ 109\ 493,16$; $Y=558\ 356,43$;

Obr. 74. Litovel, Chořelice. Archeologické situace. 1 – jihozápadní část intravilánu; 2 – před č. p. 1083; 3 – povrchové sběry; 4 – střed obce (autor J. Grégr).

Abb. 74. Litovel, Chořelice. Archäologische Fundplätze. 1 – Südwestlicher Teil des Innenbereichs der Gemeinde; 2 – Grabungsfläche vor Konstr. Nr. 1083; 3 – Funde aus der Geländebegehung; 4 – Ortsmitte (Autor J. Grégr).

celková délka přibližně 12 m, směr V–Z). Šířky výkopů pro kanálové přípojky dosahovaly průměrně 0,7 m a jejich hloubka kolísala dle navržené projektové dokumentace. Před č. p. 1110 byl zachycen v délce 0,95 m zahluubený objekt. Jeho povrch byl v hloubce 0,6 m a dno v úrovni 1,45 m. V minulosti však již byl porušen vodovodem. Tento objekt byl vyplněn reznými kachlemi. V převážné většině se jednalo o čtvercové základní řádkové kachle o délce strany 19,5 cm s miskovitou konkávní prohlubní uprostřed, v rozích se stylizovanými rostlinnými motivy. Fragmenty dalších kachlů jsou zdobeny pouze stylizovanými rostlinnými motivy. Časově je tento typ kachle zařaditelný do období kolem poloviny 16. století (Pavlík, Vitanovský 2004). Nalezená keramika pocházející z tohoto objektu však časově náleží až do průběhu 1. poloviny 17. století. Přímo před vchodem do usedlosti 1055 byla v hloubce 0,8 až 1,0 m zachycena kulturní vrstva tvořená tmavou šedou písčitou jílovitou hlínou s obsahem keramiky z průběhu 2. poloviny 13. století.

Karel Faltýnek

Literatura

Faltýnek, K. 2003: Litovel (k. ú. Chořelice, okr. Olomouc), intravilán obce. *Přehled výzkumů* 44, 227, 256.

Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004: *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha.

Resumé

Litovel (Kataster Chořelice, Bez. Olomouc), Intravillan. Jungburgwallzeit - Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung. Oberflächensammlung.

LITOVEL (K. Ú. MYSLECHOVICE, OKR. OLMOUC)

„U hraniček“. Mladohradištní období až novověk. Pohřebiště, sídliště (?). Povrchový sběr.

Lokalizace: okolí bodu v okruhu asi 100 m: X=1 111 625; Y=561 122 (S-JTSK).

Obr. 75. Litovel, „U hraniček“. Kovové nálezy (foto P. Večeřa).
Abb. 75. Litovel, „U hraniček“. Metallfunde (fotographiert von P. Večeřa).

V průběhu roku 2010 byly v poloze „U hraniček“ pomocí detektoru kovu a povrchovou prospekci, zjištěny archeologické artefakty. Jde o zlomek bronzové slovanské záušnice menšího průměru, datovatelné do průběhu 10.–11. století a novověké, částečně deformované, knižní kování z barevného kovu (obr. 75). Dále byly nalezeny keramické zlomky výdutí nádob s příměsí tuhy (6 kusů), datovatelné do průběhu 2. poloviny 13. století až průběhu 1. poloviny 14. století. Další zlomky výdutí pocházely ze světlé „krupičkové“ (9 kusů) oxidačně pálené keramiky, typické pro olomoucký výrobní okruh, datovatelné do průběhu 14. století. Další keramické zlomky (7 kusů) lze časově zařadit od průběhu 15. století až po novověk. Za předání kovových artefaktů děkuji panu Pavlu Faltýnkovi z Loštic.

Karel Faltýnek

Resumé

Litovel (Kataster Myslechovice, Bez. Olomouc), „U hraniček“. Jüngere Burgwallzeit - Neuzeit. Graberfeld, Siedlung (?). Geländebegehung.

LOŠTICE (OKR. ŠUMPERK)

„Na hraničkách“, „Lepinka“, „Široké díly“. Středověk. Ojedinelý nálezy.

Lokalizace: okolí bodu v okruhu asi 300 m: X=1 101 005; Y=568 990 (S-JTSK).

V létě roku 2008 předal neznámý nálezce z Loštic Mgr. Jakubu Vránovi minci. K tomuto artefaktu uvedl, že jde o ojedinelý nálezy učiněný detektorem kovu, a že byl získán „z okolí silnice z Loštic do Mohelnice“, avšak bohužel bez bližšího určení. Mohlo by se tedy jednat o tratě „Na hraničkách“, „Lepinka“, případně „Široké díly“. Bližším výzkumem tohoto artefaktu, který byl proveden v průběhu roku 2010, se zjistilo, že se jedná o byzantskou miskovitou nomismu císaře Issakiose II. Angelose (1185–1195). Na líci je vyobrazena Panna Marie čelně sedící na trůnu se svatozářím nad hlavou, oblečená v palliu a maphoriu, v náručí drží malého Ježíška. Na rubu je vyobrazen čelně stojící císař Issakios II. Za laskavé určení mince děkuji panu Jaroslavu Dopitovi z Olomouce.

Karel Faltýnek

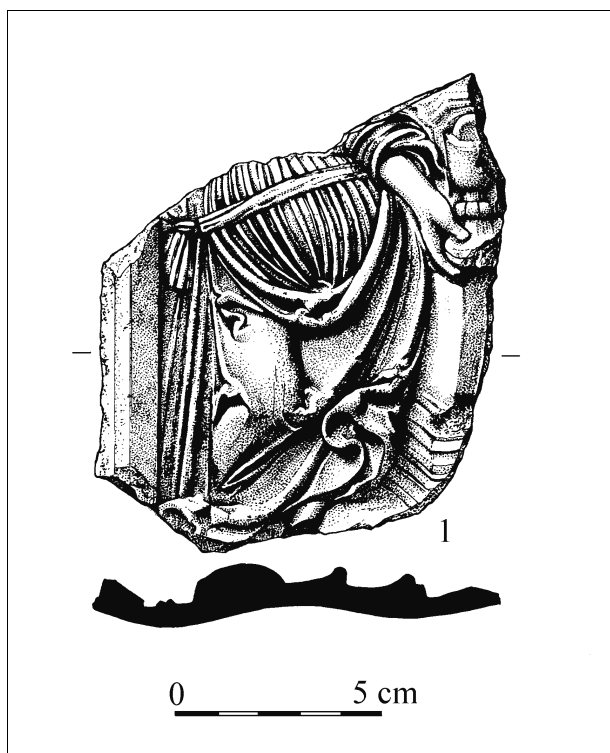
Resumé

Loštice (Bez. Šumperk), „Na hraničkách“, „Lepinka“, „Široké díly“. Mittelalter. Einzelfund.

LUDEŘOV (OKR. OLMOUC)

Intravilán obce, č. p. 14. Novověk. Tvrz. Povrchový sběr.

Nejstarší písmenná zpráva o obci uvádí zemana Ludeře, který učinil spolek s Markvartem z Vrahovic roku 1349. Tvrz je poprvé vysloveně zmíněna roku 1447, kdy jí i s dvorem získává Smil z Kremže. Šlechtické sídlo i s dvorem poměrně často měnilo majitele (přehled majitelů např. Dostál, Říkovský 1935, 465–469) a jako o „býva-

Obr. 76. Luděrov. Fragment komorového kachle (kresba I. Hradilová).

Abb. 76. Luděrov. Fragment of stove-tile (drawing by I. Hradilová).

lém zámku“ nacházíme zmínku v topografii F. J. Schwoye v samotném závěru 18. století (Koudela, Navrátil 1999, 12).

V souborné práci o moravských sídlech nižší šlechty autoři konstatovali, že se po tvrzi nezachovaly žádné stopy (Nekuda, Unger 1981, 184). O to překvapivější byly výsledky archeologického záchranného výzkumu v roce 1992 v areálu dvora č. p. 14. Zjištěná nálezová situace je interpretována tak, že se zde v superpozici nacházela dvojice zdí z lomového kamene spojovaného maltou, z nichž mladší souvisela spíše s hospodářským budovami statku (ovčín) a starší mohla náležet k opevnění tvrze. Získaná keramika z 14.–17. století dobře koresponduje s písmennými zprávami (Tymonová 1996, 37, 38, obr. 14).

Nové nálezy získalo v tomto roce olomoucké Vlastivědné muzeum. Jedná se o drobnou kolekci keramiky, kterou v areálu téhož dvora nalezla p. Kopová. V souboru je zastoupena část okraje džbánu s šedozelenou glazurou a odlomeným uchem, zlomek dna a 3 fragmenty komorových kachlů. Všechny kachle mají světle okrovou barvu, jsou vyrobeny z jemné hmoty, ostřené pouze pískem a slídou. První z nich má kompletně zachovalou hloubku vyhřívací komory, která činí 51 mm, a jen nepatrný zlomek čelní vyhřívací stěny s naznačenými šikmými rýhami. Okraj čelní vyhřívací stěny druhého exempláře rámuje pravoúhlé pilastry s patkou. Z druhé strany se částečně zachoval otisk textile. Nejvýznamnější je poslední fragment kachle. Na čelní vyhřívací stěně se z části dochovala spodní polovina ženské postavy v řasených šatech přepásaných stuhou a částí levé paže, v níž třímá kalich s hostií. Tento ústřední motiv rámuje z každé strany

pravoúhlé pilastry, z levého je vidět naznačená členitá patka (obr. 75). Z druhé strany čelní vyhřívací stěny je také dobře pozorovatelný otisk textile. Motiv na čelní vyhřívací stěně představuje nejspíše jednu z alegorických ctností nebo neřestí. Kalich s hostií se na kachlích objevuje již ve středověku (srov. Pavlík, Vitanovský 2004, 57), ale celkový habitus kamnářského výrobku a pravoúhlé pilastry jasně naznačují jeho renesanční stáří. Tyto nové nálezy z prostoru tvrze můžeme vročit do raného novověku, nejspíše do 16. století.

Lukáš Hlubek

Literatura

- Dostál, J., Říkovský, F. 1935:** *Olomoucký okres*, Vlastivěda Moravská. Brno.
- Koudela, M., Navrátil, P. 1999:** *Paměti obce Luděrova*. Drahanovice – Olomouc.
- Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004:** *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha.
- Nekuda, V., Unger, J. 1981:** *Hrádky a tvrze na Moravě*. Brno.
- Tymonová, M. 1996:** Nástin vývoje šlechtických sídel na Olomoucku. *Střední Morava* 3, 22–44.

Resumé

Luděrov (Olomouc dist.). Some fragments of pottery and stove-tiles were found by Mrs. Kopová in the area of the homestead nr. 14, village Luděrov. On one of the stove-tile we can easily recognize female figure holding a goblet in her left hand. Very probably it is a motive of one of the allegoric virtue or depravity. All of the pottery fragments were dated in the 16th century.

LUDMÍROV (K. Ú. MILKOV NA MORAVĚ, OKR. PROSTĚJOV)

Extravilán. Vrcholný středověk, novověk. Výrobní zařízení, sídlíště (?). Povrchový sběr.

Poloha lokality 1: okolí bodu v okruhu 100 m: X=1 111 880; Y=572 907 (S-JTSK).

Poloha lokality 2: okolí bodu v okruhu 100 m: X=1 111 563; Y=572 900 (S-JTSK).

Poloha lokality 3: okolí bodu v okruhu 100 m: X=1 111 497; Y=572 518 (S-JTSK).

Během archeologické prospekce, prováděné metodou povrchového sběru, byla na poli v JV části katastru obce Milkov (lokalita 1) nalezena výduť světlé „krupičkové“ oxidačně pálené keramiky typické pro olomoucký výrobní okruh, datovatelné do průběhu 14. století (Šlězár 2008, 167–183). Další 2 zlomky keramiky jsou datovatelné do průběhu 15.–16. století a zbylých 9 kusů lze rámcově datovat do období novověku. V blízkém okolí výše udaného bodu bylo nalezeno 16 kusů strusky (přibližně 1 kg), která je typická pro pozůstatky při výrobě vápna (Faltýnek, Šlězár, Moš 2006, 231–232; Faltýnek, Šlězár 2009, 341–342). Možnost místní vápenické výroby podporují i nálezy vápence koncentrované na témže místě jako struska. Zajímavý je též nález železného náledníku (obr. 77), který odpovídá typu Ia (Šlězár 2006, 170–175).

Na lokalitě 2, která se nachází na JZ svahu nad obcí, bylo nalezeno 7 zlomků keramických výdutí nádob zhotovených z hlíny s příměsí tuhy. Tuto keramiku lze datovat do průběhu 2. poloviny 13. století až průběhu 1. poloviny 14. století. Osm keramických zlomků je z „krupičkových“ nádob. Zbylé zlomky keramiky časově náleží do novověku.

Na lokalitě 3, která se nachází SV od obce při okraji lesa a částečně zasahuje i do katastru obce Otročkova, bylo nalezeno asi 20 kusů novověké keramiky. Za laskavou konzultaci děkuji panu Mgr. Pavlu Šlézarovi.

Karel Faltýnek

Literatura

Faltýnek, K., Šlézar, P., Moš, P. 2006: Hvozď (okr. Prostějov), „Na dolech“. Výrobní zařízení. *Přehled výzkumů* 47, 231–232.

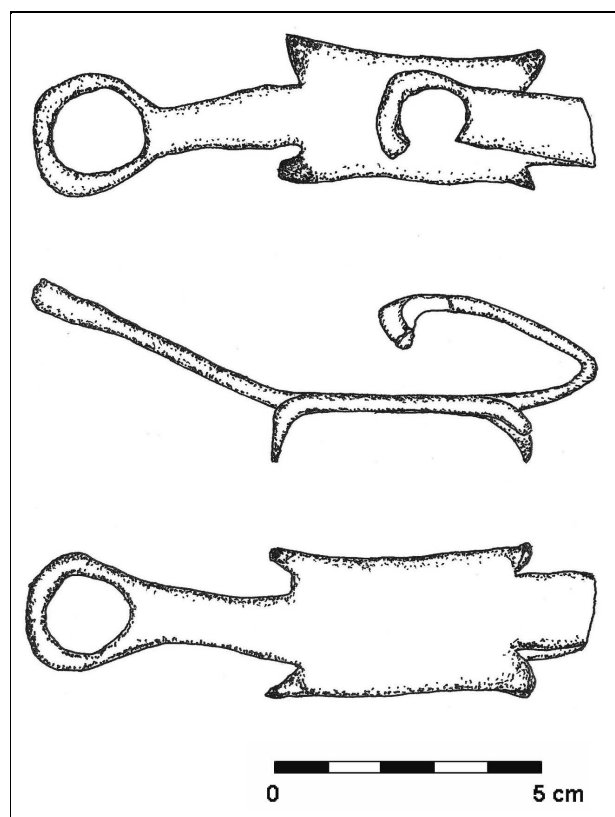
Faltýnek, K., Šlézar, P. 2009: Blažov (okr. Olomouc), „Niva“. Vápenické pece. *Přehled výzkumů* 50, 341–342.

Šlézar, P. 2006: Archeologické doklady tzv. náledníků ze střední Moravy. *Vlastivědný věstník moravský* 58, 170–175.

Šlézar, P. 2008: Archeologický výzkum v suterénu budovy Městského klubu v Litovli. *Vlastivědný věstník moravský* 60, 167–183.

Resumé

Ludmírov (Kataster Milkov na Moravě, Bez. Prostějov). Hochmittelalter, Neuzeit. Produktionsareal, Siedlung (?). Geländebegehung.

Obr. 77. Ludmírov. Náledník (kresba K. Faltýnek).

Abb. 77. Ludmírov. Das Gleitschutzeisen (Zeichnung von K. Faltýnek).

LUDVÍKOV POD PRADĚDEM (OKR. BRUNTÁL)

Kostel Navštívení Panny Marie, p. č. 104. Novověk. Sakrální areál. Záchraný výzkum.

V souvislosti s realizací sanace zdiva a výměny podlahové krytiny v interiéru kostela Navštívení Panny Marie v Ludvíkově proběhl v lednu 2010 archeologický dohled a byla provedena fotografická dokumentace.

Horská obec Ludvíkov (původně Ludwigsthal), reprezentující typ řadové záhumenické vsi, byla založena na bruntálském panství mezi lety 1720–1730, v místě starších železáren, fungujících od roku 1672 (Mezerová a kol. 2000, 125). Barokní kostel Navštívení Panny Marie, vystavěný v letech 1792–1793, je situován v mírném svahu při hlavní komunikaci v S části obce. Jedná se o podélnou jednodílnou neorientovanou stavbu (osa SZ–JV) s předstupující hranolovou věží, odsazeným kněžištěm s polygonálním závěrem a nízkou čtyřbokou sakristií, jež je připojena k ose závěru (Alterová 2009; Kronika obce Ludvíkov 1994; Wolny 1862, 287). Objekt je zapsán v Ústředním seznamu kulturních památek ČR pod r. č. 103252.

Podélný řez lodí, vzniklý v důsledku plošného snížení terénu v části interiéru stavby, umožnil sledovat stratigrafii lokality (obr. 78). Svrchní část geologického podloží je tvořena svahovými sedimenty s pozvolným sklonem k JV, na povrchu podloží byl vyvinut půdní horizont, částečně dochovaný v JV části lodě. Při presbytáři dosedají konstrukční vrstvy barokní podlahy přímo na povrch podloží, zatímco terén svažující se směrem k průčelí kostela musel být při výstavbě objektu dorovnan prostřednictvím podpodlažních násypů. Ty byly v převažující míře tvořeny lomovými kameny různých velikostních kategorií, promísenými zeminou (pravděpodobně se jednalo o kamenický odpad související s výstavbou kostela). Na povrchu podpodlažních násypů se dochovala vrstvička stavebního odpadu (malta, vápno), pocházejícího pravděpodobně z interiérových úprav spojených s výstavbou kostela. Na tento stavební horizont teprve nasedala podkladová vrstva (zahliněný písek) původní barokní dlažby z cihelných dlaždic, usazených v maltovém loži. Roku 1886 byla tato původní dlažba pravděpodobně nahrazena dlažbou z břidlice, jež byla následně počátkem 20. století překryta keramickými dlaždicemi (Alterová 2009).

Archeologický dohled spojený s fotografickou dokumentací nezachytil doklady starších sídlištních aktivit na lokalitě, předcházejících výstavbě pozdně barokního kostela. Ve shodě s výsledky operativní dokumentace obnoveného obvodového zdiva kostela, probíhající souběžně s archeologickým dohledem, lze konstatovat jedinou, a to pozdně barokní stavební fázi objektu.

František Kolář

Literatura

Alterová, D. 2009: Evidenční list nemovité kulturní památky – kostel Navštívení Panny Marie. Uloženo: Archiv dokumentace NPÚ ú. o. p. v Ostravě.

Kronika obce Ludvíkov 1994. Kopie ve strojopisu. Ludvíkov.

Mezerová, L. a kol. 2000: *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál*. Bruntál – Ostrava.

Obr. 78. Ludvíkov pod Pradědem. Kostel Navštívení Panny Marie, stratigrafická sekvence v JV partii kostelní lodě (foto F. Kolář).

Abb. 78. Ludvíkov pod Pradědem. Die Mariä Heimsuchung Kirche, Schichtenfolge im südöstlichen Teil des Kirchenschiffs (Foto F. Kolář).

Wolny, G. 1862: *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften I/4*, Brünn.

Resumé

Ludvíkov pod Pradědem (Bez. Bruntál), Kirche Maria Heimsuchung. Neuzeit. Kirchenareal. Rettungsgrabung.

LUKOV (OKR. ZLÍN)

Hrad Lukov. Středověk, novověk. Hrad. Záchranný výzkum.

Stavebně-rekonstrukční práce se zaměřily především na průzkum bývalé hospodářské budovy přiléhající k V obvodové zdi vnitřního hradu. Přestože byl objekt někdy v průběhu 17.–18. století zbourán a jeho podzemní prostory zasypané, byla dobře rozpoznatelná jeho poloha i půdorys díky kamenným reliktním obvodovým zdím. Během výzkumu byly postupně odkrývány navázkové vrstvy zasypaných sklepních prostor a zjistilo se, že v suterénu byl objekt členěn na 3 oddělené místnosti. Dále vyšlo najevo, že každá sklepní místnost byla zbudována v jiném časovém období. Dvě okrajové místnosti byly zastřešeny trámovým stropem, prostřední pak cihlovou klenbou. Pod podlahou jednoho sklepa byly nalezeny vrstvy z 15. století. Založení celého objektu lze pak datovat do 1. poloviny 16. stol. Z výzkumu pochází větší kolekce zlomků „lukovských“ kamenných kachlí a novověké keramiky (16.–17. stol).

V prostoru dolního hradu před Domem Rudolfa Matouše byl sledován výkop pro jímku, kde se podařilo zdokumentovat novověké souvrství. Zajímavým nálezem získaným při dohledu nad výkopovými pracemi byl velký fragment kamenné okenní kružby (rozměry asi 80x90 cm), který může pocházet ze sakrální stavby uváděné v písemných pramenech v prostoru horního hradu v průběhu 14.–15. století (obr. 79).

Ivan Čížmář

Obr. 79. Hrad Lukov. Okenní kružba ve tvaru čtyřlístu.

Abb. 79. Burg Lukov. Maßwerk in Form eines Vierpasses.

Resumé

Lukov (Bez. Zlín), Burg Lukov. Mittelalter, Neuzeit. Burg. Rettungsgrabung.

MAJETÍN (OKR. OLOMOUČ)

Intravilán obce. Mladohradištní období. Pohřebiště. Povrchový sběr.

V letních měsících roku 1981 bylo nalezeno v areálu JZD torzo lidského skeletu s kovovou „náušnicí“ ve výkopu pro kanalizaci. Následně se podařilo zjistit ve vzdálenosti přibližně 15 m, další 2 lidské kostry. Veškerý materiál a dokumentace byla předána J. Krempem na pracoviště olomouckého Památkového ústavu.

Soubor antropologického i osteologického materiálu a dva zlomky záušnice byly v roce 2010 předány do Vlastivědného muzea v Olomouci. Z místa označeného č. 1 pochází 60 ks fragmentů lidských kostí, 6 zubů a 26 ks z lidské lebky, z míst 2 a 3 je celkem 53 ks zlomků antropologického materiálu a 2 ks zvířecích kostí. Antropologický materiál náleží dospělým jedincům.

Jediný kovový nález, který napomáhá celkové dataci, představují 2 zlomky záušnice se zpětnou kličkou. Ozdoba má celkový průměr 28 mm, síla drátku 4,5–4,6 mm a celková váha 9,51 g. Materiálová analýza šperku na expozituru olomouckého Puncovního úřadu konstatovala, že předmět tvoří ze 72 % olovo, 13 % cín a 15 % zaujímají jiné kovy. Olovené záušnice se na Moravě objevují spíše sporadicky, známé jsou například z pohřebiště v Nové Dědině (okr. Kroměříž) z hrobů č. 47 a 70 (Šikulová 1958, 116. tab.19/10, 11) nebo další 2 kusy jsou uváděny z pohřebiště v Mladci (Šikulová 1958, 155; Dohnal 1981, 258). Takto tvarovanou záušnici můžeme klást do mladohradištního období, nejspíše do 11. století.

Lukáš Hlubek

Literatura

Dohnal, V. 1981: Mladohradištní pohřebiště na Olomoucku. *Archeologické rozhledy* 33, 258–268.

Šikulová, V. 1958: Moravská pohřebiště z mladší doby hradištní. *Pravěk východní Moravy* I, 88–162.

Resumé

Majetín (Bez. Olomouc). Frühes Mittelalter. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

METYLovice (OKR. FRÝDEK-MÍSTEK)

Kostel Věch svatých, p. č. 149/1. Novověk. Kostel, hřbitov. Záchranný výzkum.

V roce 2009 proběhl v souvislosti se stavbou „Revitalizace centra obce“ záchranný archeologický výzkum kolem kostela Věch svatých v obci Metylovice. Kostel se nachází přibližně ve středu obce, v bezprostřední blízkosti hlavní silnice pokračující na J do Frýdlantu a na SZ do Palkovic. Plocha výzkumu se omezila na prostor mezi již odebranou původní a plánovanou hřbitovní zdí. Přes relativně malý stavební zásah do prostoru kolem kostela bylo narušeno 32 kostrových hrobů spadajících do staršího novověku, konkrétně 16.–17. století. Je tedy pravděpodobné, že se zde pohřbívalo ještě před vysvěcením (1653) či dokonce před dokončením (někdy po roce 1577) kostela sv. Vavřince (dnes Věch svatých). V severní části plochy se nekropole zužovala zpět ke kostelu a archeologické situace zde nebyly zjištěny, což lze říci i o okolí márnice a trojúhelníkové ploše JV od kostela, kde stavební výkopové práce rovněž probíhaly. Byly zde nalezeny i fragmenty pozdně středověké keramiky (15. století), svědčící o starším osídlení této části obce, ale pouze jako intruze v novověkých vrstvách.

Peter Kováčik, Martin Moník

Resumé

Metylovice (Bez. Frýdek-Místek), Věch svatých Kirche, Parz. N. 149/1. Neuzeit. Kirche, Kirchhof. Rettungsgrabung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Hradiště Mikulčice-Valy, akropole, plocha „Palác 2010“ (č. 86). Starohradištní a středohradištní období. Hradiště, sídliště, hroby. Ověřovací výzkum.

V roce 2010 byla v Mikulčicích zahájena realizace přeshraničního česko-slovenského projektu ESF „Archeologický park Mikulčice-Kopčany“, část označená pracovním „kostely“. Záměrem projektu je vyzdvižení půdorysů zděných staveb v Mikulčicích do podoby nízkých zídek a tím zatraktivnění těchto objektů pro návštěvníky památky. Na slovenské straně má projekt přispět k památkové obnově a nové prezentaci kostela sv. Margity Antiochijské. Hlavním partnerem projektu je Masarykovo muzeum v Hodoníně, vedlejším partnerem na české straně Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.; hlavním partnerem na slovenské straně je Obec Kopčany, vedlejším partnerem Rímskokatolická církev, farnost Kopčany.

Mikulčické pracoviště ARÚB zajišťuje u každého z objektů archeologickou přípravu pro stavební práce. Cílem ověřovacího archeologického výzkumu je revize a dopl-

nění výsledků původního výzkumu z 50.–60. let minulého století. Dílčími úkoly jsou ověření a detailní dokumentace reliktů staveb, řešení stratigrafických, chronologických, stavebně-historických a stavebně-technologických otázek. Archeologická část prací končí překrytím reliktů staveb geotextilií a opětovným zahrnutím. Poté jsou na povrchu terénu, přesně nad původními půdorysy (ale na dostatečné mezivrstvě) založeny nové stavby v podobě nízkých kamenných podezdívek.

V první fázi výzkumu jsou odstraněny recentní navažky. Poté je začištěn a nově dokumentován terén dosažený v 50.–60. letech. Následně jsou kladeny detailní řezy ke sledování stratigrafických a stavebně-historických otázek. Současně jsou odebrány vzorky pro exaktní analýzy. Principem všech uvedených prací je maximální šetrnost k intaktním archeologickým terénům v zájmu jejich uchování pro budoucí bádání.

Jako první akce v rámci projektu „kostely“ byl v letních a podzimních měsících 2010 zkoumán prostor „paláce“, podrobený výzkumu již v roce 1958–59 pod vedením J. Poulíka (1975). Ukázalo se, že dnes dochovaný půdorys není zcela autentickým reliktem stavby. Negativ „paláce“ zjištěný v 50. letech byl v následujících letech vícekrát upravován a doplňován ve snaze prezentovat objekt návštěvníkům památky v podobě odkryté výzkumem. Nakonec byl tento záměr opuštěn, objekt byl zasypán a půdorys stavby vyskládán plochými kameny v úrovni povrchu terénu.

Řezy vedené při novém výzkumu 2010 přes „zdivo“ prokázaly, že v jádru jde o autentický negativ s intaktními zbytky původního základového zdiva, resp. maltového lůžka. Byla potvrzena šířka celé stavby přibližně 10 m. V případě délky stavby došlo ke korekci: průkazně doložená minimální délka stavby nečiní 26 m, jak se uvádí v literatuře (Poulík 1975), ale pouhých přibližně 20 m. Skutečnou délku „paláce“ neznáme, protože celé západní ukončení stavby chybí – bylo snad zničeno mladohradištním osídlením.

Mocnost kulturní vrstvy v místě „paláce“ je relativně velmi malá. Toto původně patrně nejvýše položené místo akropole bylo v minulosti silně přirozeně erodováno a současně porušováno antropogenními zásahy včetně moderní orby (Poláček 2010; max. nadm. v. 161,90 m). Proto se u „paláce“ na rozdíl od kostelů nedochovala souvislá destrukční křivka – byla patrně odříznuta orbou a zachovala se jen v těch místech, kde proklesla do výplní jam. To jsou také jediná místa, kde bylo možné sledovat výraznější sídlištní stratigrafii. Nikde se však nedochovala kompletní stratigrafie od povrchu k podloží – vše bylo výzkumem v 50. letech odstraněno. Původní úroveň podlahy „paláce“ neznáme – nacházela se ještě nad nejvyšší (v roce 2010) dochovanou úrovní intaktních archeologických sedimentů (blok zeminy nad objektem 353 s nadm. v. 161,36 m). To je také nejspíš hlavní důvod, proč se nedochovalo prakticky nic z hmotné výbavy „paláce“.

Zahloubené sídlištní objekty v prostoru „paláce“ reprezentovaly v naprosté většině struktury starší než je stavba. Je zřejmé, že funkčně s „palácem“ nesouvisely. Největší pozornost byla věnována objektům v superpozici se stavbou. Z nich nejdůležitější poznatky přinesla jáma 346, překrytá zdivem stavby v blízkosti jejího jihovýchodního

nároží. Jáma, která plnila patrně určitou technologickou funkci při stavbě „paláce“, byla asi těsně před zahájením stavby zasypana, její výplň byla v horní části zpevněna maltovým pasem a poté překryta zdí „paláce“. Vzhledem k datování nejmladší keramiky ze zásypu jámy 346 lze stavbu „paláce“ klást nejspíše až do pokročilé 2. poloviny 9. století.

Cennou stratigrafickou situaci se podařilo dokumentovat v těsném východním sousedství „paláce“, kde paralelně s východní stěnou stavby probíhal (palisádový?) žlab z doby současné s palácem nebo ji těsně následující. Jeho linii respektovala skupina hrobů, které patří patrně k nejmladším středohradištním hrobům v Mikulčicích (srov. Kouřil 2006). Naopak hroby uvnitř „paláce“ se zdají být starší než vlastní stavba.

Poloha „paláce“ jako původně asi nejvyšší přirozené místo akropole a celé mikulčické aglomerace hrálo s velkou pravděpodobností významnou roli v urbanismu předvelkomoravského i velkomoravského osídlení lokality. V této souvislosti nelze vyloučit ani možnou sakrální funkci místa, kterou s menší či větší mírou fantazie předpokládali L. Konečný (1978) a Z. Klanica (1988). Bližší určení funkce stavby je otázkou celkového vyhodnocení výzkumu a zpracování problematiky residenčních staveb raného středověku.

Lumír Poláček, Jaroslav Škojec

Literatura

Klanica, Z. 1988: Slovanský templ, palác a kostel. In: *Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc.* Brno, 156–167.

Konečný, L. 1978: Emporové rotundy s válcovou věží. *Umění* 26, 385–408.

Kouřil, P. 2006: Zu einigen Äußerungen der materiellen Nomadenkultur auf dem Mikulčicer Burgwall. *Přehled výzkumů* 47, 69–76.

Poláček, L. 2010: Die Kirchen von Mikulčice aus siedlungsarchäologischer Sicht. In: L. Poláček, J. Maříková-Kubková (eds.): *Frühmittelalterliche Kirchen als archäologische und historische Quelle. Internationale Tagungen in Mikulčice VIII*, Brno, 31–55.

Poulik, J. 1975: *Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských*. Praha.

Resumé

Burgwall Mikulčice-Valy, Hauptburg, Grabung „Palast 2010“ (Nr. 86). Alt- und mittelburgwallzeitliche Periode. Burgwall, Siedlung, Gruber. Überprüfungsgrabung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Intravilán obce, p. č. 19. Raný středověk až novověk. Sídliště, vesnice, usedlost. Záchranný výzkum.

Od června do září 2009 proběhl záchranný archeologický výzkum na pozemku p. č. 19 v centru obce Mikulčice, který byl vyvolán stavbou rodinného domu manželů Svobodových. Plošný odkryv se uskutečnil v dvorní části někdejší zemědělské usedlosti, kolem souřadnice 48°49'5.721"N a 17°3'9.564"E (WGS-84). V květnu a

červnu 2010 pokračoval výzkum dokumentací při výkopu přípojek inženýrských sítí.

Při výzkumu se podařilo zachytit pravěké i raně středověké osídlení, zastoupené převážně keramikou obsaženou v mocné kulturní vrstvě, spočívající na písčitém podloží (srov. kapitola Doba bronzová, Doba železná). Lokálně byl zaznamenán i výskyt většího množství drobných fragmentů surového jantaru. Zahloubené sídlištní objekty se zde ve větší míře vyskytují již od přelomu 12. a 13. století. Ve zkoumaném prostoru se dále podařilo objevit z pozdního středověku až raného novověku dvě zahloubené stavby, zásobní jámy a řadu dalších drobnějších zahloubených objektů. Jedna pozdně středověká zásobní jáma, z poloviny zasahující pod sousední dům, obsahovala drobnou plastiku koníka z jemně plavené hlíny (obr. 80). Z výzkumu pocházejí také 2 pražské groše Václava II. a neporušený džbán ze 14.–15. století.

Ve výkopu pro kanalizační přípojku se podařilo objevit soubor gotických a renesančních kachlů. Kachle pocházejí minimálně ze dvou kamen. Většinu tvoří renesanční komorové kachle, jejichž čelní vyhlávací stěny zdobil reliéf s heraldickým motivem. Jedná se patrně o upravený erb vladckého rodu Prusinovských z Víckova. Římsové kachle jsou doplněny cimbuřím. Komorové reliéfní kachle doprovázely zlomky kachlů nádobkových. celý soubor lze datovat již do 16. století. Několika zlomky a jedním rohovým kachlem jsou zastoupena kamna gotická. Kachle s motivem sv. Jiří, který sedí v sedle koně a kopím probodává draka, je možné datovat do 15. století.

Dále výkopy přípojek narušily mělké základy obytné části raně novověkého domu, vyzděné z nepálených cihel, a novověký zaklenutý sklep z pálených cihel.

František Kostrouch

Resumé

Mikulčice (Bez. Hodonín), Innenbereich der Gemeinde, Parz. Nr. 19. Frühmittelalter – Neuzeit. Siedlung, Dorf – Bauernhof. Rettungsgrabung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

„Trapíkov“. Středohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

V priebehu mesiacov máj, jún, november a december roku 2010 realizovala mikulčická expozitúra Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i. predstihový archeologický výzkum na polohe „Trapíkov“ v katastri obce Mikulčice (plocha M17). Potrebu výskumu na uvedenej polohe vyvolal stavebný zámer Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i. V dotknutom priestore je plánovaná výstavba novej budovy mikulčickej expozitúry Archeologického ústavu Brno. Z hľadiska geológie a geomorfológie skúmaného priestoru je rozhodujúca skutočnosť, že sa nachádza na pieskovej dune uprostred údolnej nivy rieky Moravy. Duna „Trapíkov“ leží 1 km západne od archeologického náleziska Mikulčice – Valy (Poláček, Škojec, Havlíček 2005). Z hľadiska historických interpretácií ide teda o priestor, ktorý predstavoval najbližšie hospodárske zázemie včasnostredovekej sídliskovej aglomerácie Mikulčice-Valy (Hladík v tlači; Poláček 2008).

Obr. 80. Mikulčice, intravilán obce. Středověká keramická plastika koníka.

Abb. 80. Mikulčice, das Innenbereich der Gemeinde. Mittelalterliches Pferdefigürchen.

V nejbližšom okolí skúmaného areálu realizoval Archeologický ústav Brno menšie záchranné výskumy už v minulosti. V priebehu rokov 1957–1958 preskúmala M. Kostelníková 300 m JZ od plochy M17 na dune Virgásky pohrebisko z 9. resp. začiatku 10. storočia (Kostelníková 1958). Ďalšie záchranné akcie v súvislosti s budovaním telekomunikačných sietí realizovala na dune „Trapíkov“ mikulčická expozitúra Archeologického ústavu Brno pod vedením L. Poláčka v rokoch 1998 a 2003 (Poláček, Rutar 2004). Týmito výskumami sa podarilo preskúmať niekoľko objektov z otvoreného sídliska z 9. resp. začiatku 10. storočia. Okrem sídliskových objektov (6 chát, 10 zahĺbených objektov) sa v priestore medzi obydliami nachádzali aj 4 hroby.

Výskum v roku 2010 nadviazal na uvedené terénne aktivity. Záchranné práce boli primárne vyvolané plánovanou výstavbou. Z hľadiska systematického výskumu v Mikulčiciach však výskum plochy M17 koreluje s aktivitami zameranými na výskum sídelných štruktúr v zázemí centrálnej včasnostredovekej aglomerácie Mikulčice-Valy (Hladík 2010). Na základe projektu plánovanej budovy sme v dotknutom priestore vymerali plochu výskumu s rozlohou 2290 m² (89 štvorcov s rozmerom 5×5 m). Metodika terénneho výskumu vychádzala v zásade z kontextuálneho prístupu. Tento bol čiastočne modifikovaný pre špecifický charakter náleziska, ležiaceho na pieskovej dune uprostred riečnej nivy. Kontextuálne odoberanie jednotlivých štruktúr nebolo možné v nadložnej homogénnej vrstve. Pri znižovaní nadložnej vrstvy sme preto postupovali po mechanických horizontoch. Polohu huteľných nálezov sme evidovali v rámci skúmanej plochy prostredníctvom pomocných sektorov a uvedených umelých horizontov, resp. v prípade, že to bolo možné, konkrétnych interpretovaných kontextov. Základnú identifikačnú priestorovú jednotku predstavoval

štvorec s rozmerom 5×5 m. V roku 2010 sme preskúmali 29 štvorcov. Vybrané kategórie nálezov (napr. predmety z drahých kovov, železné predmety, kostené predmety a pod., tzv. „drobné nálezy“) sme presne zamerali v súradnicovej sieti JTSK. Nehnuteľné nálezy sme dokumentovali kresbne, fotograficky – šikmé aj kolmé snímky a priestorovo zamerali v súradnicovom systéme JTSK. Kolmé snímky sme následne digitalizovali (georeferencovanie a vektorizácia). Rozličné pozorovania a informácie o okolnostiach výskumu sme zaznamenávali do technického denníka. Jednotlivé nálezové situácie (kontexty a ich vzťahy) sme evidovali v príslušných formulároch.

Na ploche M17 sme v roku 2010 odkryli a zdokumentovali nasledujúcu nálezovú situáciu. Nadložná vrstva (hlinitopiesčitý sediment) dosahovala mocnosti od 20 cm vo vrcholovej časti dune do 100 cm na „úpätí“ dune. Plocha skúmaná v roku 2010 sa rozprestierala na S okraji dune. V S a SZ časti plochy prechádzali viete piesky pozvoľna do povodňových sedimentov. V povodňových sedimentoch, ktoré sa nachádzali v Z časti plochy, sme neobjavili žiadne archeologické nálezy v pôvodnom uložení, len výnimočne sme evidovali sekundárne premiestnené zlomky keramiky. Odkryté archeologické kontexty sa koncentrovali v SV časti skúmanej plochy. Hnuteľné nálezy, predovšetkým fragmenty keramiky a zlomky železných predmetov (napr. nože, strelky, kovanie vedra), sa objavovali v nadložnej vrstve v podstate od povrchu. Ich koncentrácia sa zvyšovala na rozhraní nadložnej vrstvy a podložného piesku. V tomto horizonte sme boli schopní identifikovať aj jednotlivé sídliskové objekty. Celkovo sme v roku 2010 odkryli 5 objektov zahĺbených do pieskového podlažia. Dva z týchto objektov sme na základe deštruovaných kamenných pecí schopní interpretovať ako obydlia. Medzi nálezmi z týchto objektov dominuje keramika mikulčického výrobného okruhu (Mazuch 2009). V súbore železných predmetov sa nachádzajú napr. kliešte, strelky alebo ostroha.

Doklady osídlenia zistené výskumom sa koncentrujú na pieskovej dune. Ide o časť otvoreného sídliska, ktorého pozostatky sa podarilo odkryť približne 50 m východne a 50 m južne od plochy M17 už v predchádzajúcich výskumoch. Nálezy z roku 2010 potvrdili časové zaradenie sídliska do druhej polovice 9. resp. do prvej polovice 10. storočia. Podrobnejšie priestorové funkčné a chronologické vzťahy budú predmetom ďalšieho výskumu. Terénne aktivity na „Trapíkove“ budú pokračovať v roku 2011. Po ukončení výskumu predstavíme celkovú nálezovú situáciu konkrétnejšie.

Marek Hladík, Marian Mazuch, Lumír Poláček

Literatura

- Hladík, M. 2010:** Využitie GIS pri výskume sídelných štruktúr a spôsobu využívania krajiny v zázemí včasnostredovekej aglomerácie Mikulčice-Valy. In: E. Blažová, L. Gálová (eds.): *GIS v archeológii 2010*, Nitra, 8–25.
- Hladík, M. v tlači:** Výskum sídelných štruktúr v zázemí včasnostredovekého hradu v Mikulčiciach. In: *Zborník P. Kouřilovi k 60.*, Brno, v tlači.

- Kostelníková, M. 1958:** Slovanské pohřebiště na „Trapíkově“ u Mikulčic. *Přehled výzkumů* 1957, 60–65.
- Mazuch, M. 2009:** *Tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích a otázka jeho poznání prostřednictvím studia keramických okruhů*. Rkp. Dizertační práce. Uloženo: Knihovna Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha.
- Poláček, L. 2008:** Das Hinterland des frühmittelalterlichen Zentrums in Mikulčice. Stand und Perspektiven der Forschung. In: L. Poláček (ed.): *Das wirtschaftliche Hinterland der frühmittelalterlichen Zentren. Internationale Tagungen in Mikulčice* 6, Brno, 257–297.
- Poláček, L., Rutar, R. 2004:** Mikulčice (okr. Hodonín), „Trapíkov“. *Přehled výzkumů* 45, 212.
- Poláček, L., Škojec, J., Havlíček, P. 2005:** Archäologische und geologische Untersuchungen der Sanddünen am Zusammenfluß von March und Thaya, Mähren. In: L. Poláček (ed.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice* VI, Brno, 109–175.

Resumé

Mikulčice (Bez. Hodonín), „Trapíkov“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

MODŘICE (OKR. BRNO-VEŇKOV)

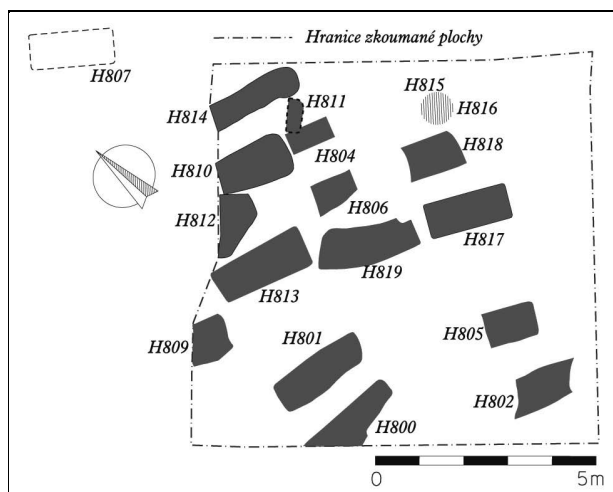
Havlíčková ulice, č. p. 236, p. č. 78. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk. Pohřebiště, sídliště, městečko. Záchranný výzkum.

V březnu 2009 pokračoval záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou rodinného domu na p. č. 78 v Havlíčkově ulici (Dejmal 2009, 405–406). Plocha leží v intravilánu obce Modřice, přibližně 80 m vzdušnou čarou od kostela sv. Gotharda a 50 m od Náměstí Svobody.

V tomto roce se výzkum soustředil na odkryv části plochy již dříve známého a narušeného pohřebiště, které bylo objeveno v roce 1977 v JZ cípu Náměstí Svobody (Měřinský 1980, 87; Měřinský 1984, 355–359; Stloukal 1983, 67–68). Toto pohřebiště pokračovalo pravděpodobně směrem na JZ a dále až mimo naši zkoumanou plochu. Na námi sledovaném prostoru došlo k odkrytí 18 (převážně mladšími zásahy porušených) hrobů (obr. 81). Podloží na lokalitě bylo tvořeno spraší, na kterou nasedal místy až 40 cm dochovaný půdní typ. Všechny hroby byly zahloubeny do spraše, průměrné zahloubení od dochované úrovně půdního typu se pohybovalo okolo jednoho metru. Pouze dva dětské hroby 815 a 816 se pravděpodobně nacházely na hranici půdního typu a spraše (pro porušení vrcholně středověkými situacemi se nepodařilo identifikovat rozměry hrobových jam). Na SZ straně zkoumané plochy byly hroby odbagrovány již před naším příchodem na lokalitu. Hroby pokračovaly nejspíše dále všemi směry, pouze na V straně se snad podařilo zachytit okraj pohřebiště.

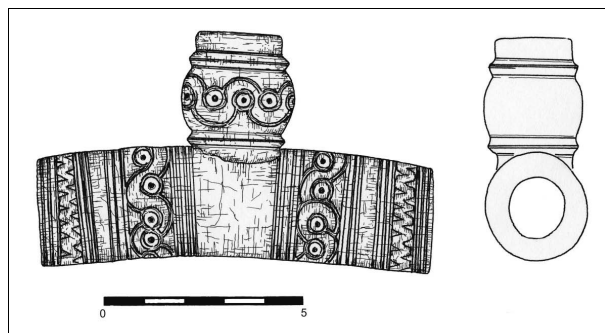
Hrobové jámy byly obdélného půdorysu (často poškozené mladšími výkopy) s orientací Z–V, mírně vychýlenou k severu. Mrtví leželi na zádech s hlavou na Z straně, pouze v hrobě 812 se pohřbený jedinec nacházel v mírně skrčené poloze na boku. Popis jednotlivých hrobů vypadá následovně: hrob 800 patřil ženě ve věku 20–30 let, která

ležela na zádech s rukama podél těla. Hrobová jáma byla porušena mladšími zásahy. Jediný původní rozměr je zachytitelná šířka okolo 0,9 m. Podařilo se nalézt stopy po rakvi, jež byla široká přibližně 42 cm. Hrob neobsahoval žádné milodary. V hrobě 801 ležel muž ve věku 30–35 let, spíše gracilní postavy. Hrobová jáma měla rozměry 2,1×0,8 m. Mrtvý ležel na zádech s rukama složenýma v klíně. Pod kůstkami dlaně pravé ruky se nacházely vaječné skořápky. Opět se podařilo zachytit stopy po rakvi o rozměrech 1,8×0,4 m. Mrtvý v hrobě 802 ležel taktéž na zádech s rukama podél těla. Kvůli mladším zásahům chyběla lebka a dolní končetiny od kolen dolů. Hrobová jáma byla široká 0,8 m. Jednalo se o muže robustní postavy ve věku 40–50 let, o výšce kolem 173 cm. Jedinec měl podle svalových úponů silně vyvinutou muskulaturu. V pravém podpaží byl nalezen dvojdielný, bohatě zdobený parohový předmět. V hrobě 804 o rozměrech 1×0,5 m ležely pozůstatky jedince starého asi 18 měsíců. Pro fragmentarost ostatků nebylo možné spolehlivě určit pohlaví. V oblasti krku se našlo 6 drobných korálků (2 hliněné, 2 ze skelné pasty a 2 skleněné). Z hrobu 805 se podařilo zachytit pouze část hrobové jámy o šířce 0,8 m s dochovanými dolními končetinami jedince neurčitelného pohlaví. Hrob 806, opět porušený, o šířce 0,7 m, představoval mužského jedince, ležícího na zádech s rukama podél těla, jehož stáří se dalo určit na 16–20 let. Registrovali jsme jediný milodar, a to denár uherského krále Štěpána I. (997–1038). Denár ležel v páni zesnulého. Zajímavostí bylo, že jedinec měl levou stehenní a pánevní kost zakrnělou a nebyl tudíž za života schopen běžné chůze. Může se jednat o vrozenou vývojovou vadu či důsledek traumatu z dětství. Hrob 807 se nacházel ve stěně stavební jámy a byl zčásti porušen stavební činností již před naším příchodem na lokalitu. Délka hrobové jámy byla 1,9 m. Jednalo se o na zádech ležící ženu ve věku 23–25 let, vysokou asi 159 cm. Nepodařilo se nám zachytit žádný milodar. V hrobě 809, širokém 0,9 m, byly nalezeny dolní končetiny jedince mužského pohlaví, bez milodarů. Hrob 810 náležel ženě ve věku 35–45 let se středně robustní kostrou. Ta ležela na zádech s rukama podél těla. Na páni byly znatelné stopy po porodu. U pravé lopatky se nacházely vaječné skořápky. Hrob 811 představoval jedinou superpozici na pohřebišti. Měl orientaci SV–J Z a porušoval hrob 804. Hrobová jáma měla rozměry 0,75×0,4 m. V hrobě se nacházely pozůstatky novorozence, nejspíše chlapce, který ležel na zádech. V hrobě 812 byl pochován muž ve věku 25–30 let v mírně skrčené poloze na pravém boku. Dle antropologického posudku trpěl nejspíše leprou. Hrob 813 byl silně poškozen, přesto se podařilo rekonstruovat rozměry hrobové jámy, které činily 2,2×0,9 m. V hrobě ležely pozůstatky ženy ve věku 24–30 let středně robustní postavy. Mrtvá ležela na zádech a našly se u ní 2 esovitě záušnice (jedna u prvního obratle, druhá byla objevena uvnitř v lebce). Hrob 814, o šířce 0,6 m, obsahoval pozůstatky starší ženy bez milodarů. H 815 a H 816 představují dva dětské pohřby, které ležely na rozhraní spraše a půdního typu. Vlivem poškození mladšími jámami se nepodařilo zachytit rozměry hrobových jam a jedinci tak neleželi ani v anatomické poloze. V hrobě 815 se nalézal novorozenec, v hrobě 816 pak dítě ve věku 6–12 měsíců. Hrob 817 o rozměrech 1,9×0,8 m představoval mužského jedince

Obr. 81. Modřice, Havlíčkova ulice. Plán zkoumané plochy s vyznačením hrobových jam.

Abb. 81. Modřice, Havlíčkova Straße. Der Plan des untersuchten Grabungsfläche mit bezeichneten Grabgruben.

Obr. 82. Modřice, Havlíčkova ulice. Parohový předmět z hrobu 802.

Abb. 82. Modřice, Havlíčkova Straße. Der Weih-Gegenstand aus dem Grab 802.

ve věku 12–18 let, ležícího na zádech s rukama podél těla v rakvi o rozměrech 1,8×0,4 m. V pánvi zemřelého byl nalezen denár uherského krále Štěpána I. Hrob 818 o šířce 0,8 m obsahoval pozůstatky středně robustní ženy ve věku 35–45 let. U pravé stehenní kosti se našla půlka denáru uherského krále Štěpána I. Hrob 819, značně poškozený, obsahoval kostru ženy ve věku 35–40 let.

Z celkového počtu 18 hrobů se v osmi případech jednalo o hroby žen, 7 hrobů bylo mužských. Tři hroby se nepodařilo určit. U 16 jedinců se podařilo určit věk. Do kategorie do 6 let spadají 4 jedinci (1 muž, 3 neurčitelní). Do intervalu 15 do 19 let patřili 2 muži. 4 hroby pak náležely věkové skupině 20–30 let (1 mužský, 3 ženské). Jeden mužský hrob se pohyboval v kategorii 30–40 let. 5 jedinců spadá do širší kategorie 35–45 let (1 muž, 4 ženy). Jeden ženský pohřeb pak vykazoval větší stáří (maturus/senilis). Rakev byla zachycena u 3 jedinců a její šířka se pohybovala mezi 30–40 cm, délka až 180 cm. Milodár byl přítomen u 8 hrobů (5 mužských, 3 ženské). Celkově z výzkumu vyplývá, že zemřelé ženy měly gracilní či středně robustní postavu, muži pak středně robustní až robustní postavu. Na kostech jsou patrné stopy po nadměrném zatížení (jedná se nejčastěji o klíční či hlezenní kosti). Časté jsou pozůstatky různých zánětů a artrózy. Mladý muž z hrobu 806 měl zakrnělou levou nohu, která mu neumožňovala normální chůzi.

Na základě nálezů datujeme pohřebiště do 11. století, snad již do jeho první poloviny. Zajímavý je nález dvojdielného parohového předmětu v hrobě 802 (obr. 82). Předmět ležel v pravém podpaží zesnulého, delší osou asi původně ve svislé poloze. Účel tohoto předmětu není znám, přičemž jedinou nám známou analogií je obdobný předmět z mladohradištního pohřebiště v Holubicích. Zde se v hrobě 90 našel obdobný, ale pouze jednoduchý předmět. Oproti modřickému zde procházel středový otvor skrz artefakt. Je zajímavé, že předmět byl také nalezen stojící na své kruhové základně u pravé paže jedince. Oproti námi

nalezenému předmětu se ale nacházel na vnější straně paže (Geisler 1986). Zajímavou shodou je také fakt, že v Holubicích se jednalo o muže vysoké postavy ve věku 40–50 let, stejně jako v našem případě. Bez dohledání dalších analogií nejsme schopni předmět blíže interpretovat.

Problematická zůstává otázka již dříve zachycených hrobů, i když se domníváme, že námi objevené hroby náležejí stejnému pohřebišti, které bylo porušeno v roce 1977. Je zde však zásadní rozdíl v datování. Zatímco datování námi zkoumaných hrobů opíráme o nálezy mincí a záušnic, datování hrobů z roku 1977 se opírá o keramiku nalezenou v zásypu hrobu (hroby nebyly zkoumány celé, ale jen v trase porušení kanalizace), která je datována do poloviny 13. století (Procházka 2003, 286). V zásypech námi zkoumaných hrobů se nacházela jen přemístěná spráš a půdní typ. Zcela chyběly jakékoliv artefakty, ale také jakékoliv doklady lidské činnosti v okolí hrobů (drobné uhlíky nebo kousky mazanice). Pokud připustíme správnost datování z roku 1977, jednalo by se o pohřebiště s mimořádně dlouhou kontinuitou, jaké známe například z Mikulčic (zde ale jde o pohřebiště z 12.–13. století; Klíma 1987). Avšak je zde možnost, že keramika nalezená v roce 1977 nepatří k hrobům a jde pouze o nerozpoznanou superpozici (i v námi sledovaném úseku pohřebiště bylo na nejvyšší obtížné rozeznat veškeré superpozice mladších objektů a hrobových jam, a to měl výzkum předstihový, na rozdíl od rychlé záchranné akce v roce 1977). Otázka definitivního celkového časového zařazení pohřebiště zůstává tedy prozatím otevřená. Pokud v budoucnu dojde k dalším stavebním aktivitám v tomto prostoru, tak se dá očekávat nález další části pohřebiště.

Miroslav Dejmal, Anežka Slavíková

Literatura

Dejmal, M., 2009: Modřice, Havlíčkova č. p. 78. Terénní dokumentace z akce A082/08. Uloženo: Archív terénní dokumentace, Archaia Brno o. p. s.

- Geisler, M., 1986:** Holubice, Pohřebiště z mladohradištního období. *Fontes archaeologici Moraviae* 20. Brno.
- Klíma, B., 1987:** Řadové pohřebiště z 12.–13. století v Mikulčicích (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 1985, 47.
- Měřinský, Z., 1980:** Středověké pohřebiště v Modřicích. *Přehled výzkumů* 1977, 87.
- Měřinský, Z., 1984:** Středověké Modřice ve světle archeologických nálezů. *Vlastivědný věštník moravský* 36, 355–359.
- Procházka, R., 2003:** Počátky jihomoravských měst a etnické změny. *Archaeologia historica* 28, 267–295.
- Stloukal, M., 1983:** Středověké kostry z Modřic. *Přehled výzkumů* 1981, 67–68.

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), Havlíčkova Str., Konstr. Nr. 236, Parz. Nr. 78. Jungburgwallzeit, Spätmittelalter. Gräberfeld, Siedlung, Markt. Rettungsgrabung.

MODŘICE (OKR. BRNO-VEKOV)

Náměstí Svobody, Havlíčkova ulice. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V měsíci březnu roku 2010 byl v Modřicích proveden na Náměstí Svobody a v ulici Havlíčkova, při příležitosti stavebních úprav veřejného osvětlení, záchraný archeologický výzkum. Dokumentovány byly dvě šachty, z nichž první, umístěná na náměstí Svobody v blízkosti kaple, poskytla informaci o zaniklém zahloubeném objektu z přelomu 18. a 19. stol. a doložila starší komunikaci, která vedla původně středem dnešního náměstí (rámcově 15.–17. stol.). Druhá šachta, umístěná před domem č. p. 192, zachytila dva objekty, které mohly představovat kostrové hroby zaniklého středověkého hřbitova, jenž byl již zčásti prozkoumán společností Archäia Brno roku 2008 na pozemku nedalekého domu č. p. 236 (Dejmal 2009). Tyto objekty ale vzhledem k mělkému dosahu šachet nebyly již podrobněji zkoumány.

Petr Kos

Literatura

Dejmal, M. 2009: Modřice (okr. Brno-venkov), Havlíčkova ulice 236. *Přehled výzkumů* 50, 405–406.

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), Svobody Platz, Havlíčkova Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MODŘICE (OKR. BRNO-VEKOV)

Masarykova ulice. Novověk. Město. Záchraný výzkum.

V červenci r. 2010 byl sledován úsek kanalizace vedené ulicí Masarykovou. Jde o starou komunikaci směrem k Komárovu (dnes Brno-Jih) s benediktinským proboštvím a k vlastnímu Brnu. V úseku před domy č.p. 137 až 145 bylo ve stěně výkopu dokumentováno sedm výsekových profilů. Rýha protála souvrství novověkých

navážek, před č.p. 143 spočívající na dochovaném starším povrchu ještě nezpevněné komunikace. Šlo o tuhou, slupkovitě se odlučující vrstvičku svrchní části holocénní černozemě spočívající na spraši; krytou rozptýlenými kaménky. V řezu P6 před č.p. 143 cesta spočívala na starší jámě (s.j. 500) obsahující vypálenou hlínu a keramiku se zlomkem fajánse datovatelné do sklonku 17., případně i první poloviny 18. století. Jde zřejmě o stopu některého z požárů, který tehdejší městečko postihl (např. 1724). Před odbočkou zvanou Ulička, která směřuje k východu k mlýnskému náhonu, byl ve vozovce Masarykovy ulice dokumentován řez příkopem o šířce v úrovni spráše 5,8 m a hloubce z téže nivelety nejméně 85 cm (s.j. 501; dno nebylo zachyceno). Lze předpokládat jeho zhruba západovýchodní orientaci; byl vyplněn hlinitým souvrstvím ležícím vně příkopu na spraši, výše se nacházely další navážky. Ojedinelé zlomky keramiky ze zásypové vrstvy 130 lze datovat rámcově do novověku.

Rudolf Procházka

Resumé

Modřice (Bez. Brno-venkov), Masarykova Str. Neuzeit. Stadt. Neuzeitlicher Weg, spätmittelalterlicher oder neuzeitlicher Graben, Grube mit neuzeitlicher Branddestruktion. Rettungsgrabung.

MOHELNICE (OKR. ŠUMPERK)

Smetanova, Okružní ulice, p. č. 183, 185, 83/5. Novověk. Město. Záchraný výzkum.

Na podzim roku 2010 se v souvislosti s výstavbou multifunkčního centra na V okraji historického jádra města uskutečnil archeologický výzkum formou odborného dohledu při výkopových pracích. Zkoumaný prostor lze rozdělit na dvě části – východní (profily P1–P6) a západní (profily P7–P12). Ve V části se intaktní geologické podloží nacházelo až pod niveletou dna výkopů základových patek. Naopak v Z polovině bylo intaktní podloží zachyceno, a dokonce z části odstraněno spolu s nadložními vrstvami.

Situace zdokumentované ve V části stavební plochy prokazovaly v daném prostoru přítomnost výrazné deprese přírodního charakteru, která byla snad již ve středověku a následně na počátku raného novověku využívána i jako obranný příkop. Posléze v ní byly umístěny odpadní jámy a zahloubené objekty (profil P7, P9, P10), obsahující četný raně novověký keramický materiál. Povrch měkkého podmačeného terénu byl v průběhu staršího novověku upravován a zpevňován různorodými navážkami a odpadními vrstvami. Pravděpodobně od konce 18. stol., po zrušení městského opevnění, byla deprese postupně vyplněna a daný prostor využíván jako zahrady a dvorní trakty.

V Z části stavební plochy se intaktní geologické podloží nacházelo výrazně výše. Původní geologické souvrství bylo zdokumentováno pouze na profilu P4 (272,8 m n. m.). Na ostatní ploše byly nadložní vrstvy odstraněny až na světlonědé prachové podloží na úroveň 271,5–271,8 m n. m. a následně upraveny vrstvou hlíny.

Mohlo by jít o pokračování deprese/příkopu. V mladším novověku vyrostla na parcelách městská zástavba, kterou dokládají relikt kamenných obvodových základových zdí a sklepů.

Ulice U Brány, Hřebíkářská, p. č. 46/1. Pozdní středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2009 proběhl z důvodu stavby squashové haly na SV okraji historického jádra Mohelnice archeologický výzkum. Odkryté sídelní aktivity lze rámcově zařadit do období pozdního středověku a především do novověku.

Pozůstatek původního zkulturněného půdního horizontu s fragmenty pozdně středověké keramiky se podařilo zachytit pouze na Z okraji stavebního výkopu. Nejvýznamnějším nálezem však byla požárová destrukce částečně zahloubeného suterénu obytného prostoru zřejmě z období raného novověku. V průběhu vývoje došlo k výraznému navýšení terénu a následně jeho úpravě kamenným štětem. Na zkoumané ploše se nacházely také relikt novověké kamenné zástavby.

Ulice U Brány, Školní, Kostelní náměstí. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2010 se v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu v ulici U Brány, Školní a na Kostelním náměstí uskutečnil archeologický výzkum formou odborného dohledu při výkopových pracích. Stavební liniový výkop, probíhající v S části historického jádra Mohelnice, zachytil velké množství objektů, kulturních vrstev, terénních úprav a komunikačních horizontů, dokládajících osídlení od středověku až po současnost.

Z vrcholně středověkého osídlení byl zdokumentován pouze pozůstatek kulturní vrstvy (4113) a příkop (4501) v ul. U Brány. Sídlištní aktivity na konci pozdního středověku a na počátku raného novověku dokládají relikt suterénů domů (P7, P8 a P10), které byly strženy v 1. pol. 16. stol. při výstavbě hradeb; tehdy došlo zřejmě také k novému rozparcelování města. Destrukci pozdně středověkých domů totiž převrstvoval raně novověký kamenný štět přístupové komunikace. Do období staršího novověku náleží také kulturní odpadní vrstvy a terénní úpravy zachycené téměř na všech zdokumentovaných profilech. Požárové události z tohoto období dokládají planýrky a výplně zaniklých objektů, tvořené propálenou hlínou a popelovitými vrstvami.

Mladší novověk reprezentuje především kanalizační systém z 2. pol. 19. stol., zdokumentovaný na Kostelním nám., v ul. Školní a na rozhraní p. č. 39 a 45. Hlavní kanalizační stoku tvořil kamenný kanál v ul. U Brány (profil P9).

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Mohelnice (Bez. Šumperk), Smetanova, Okružní Str., Parz. N. 183, 185, 83/5. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Mohelnice (Bez. Šumperk), U Brány, Hřebíkářská Str., Parz. N. 46/1. Spät Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Mohelnice (Bez. Šumperk), U Brány, Školní Str. Kostelní Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. HORÁKOV, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Dům č. p. 91, p. č. 9. Novověk. Pec. Záchranný výzkum.

Během výstavby kanalizační přípojky byl porušen základ zaniklého výrobního objektu – pece se dvěma tahovými kanály. V jeho zásypu byly kromě zbytků zuhelnatělých a zetlelých dřev zjištěny zlomky keramiky s příškvarky povidel. Objekt náleží rámcově do 19.–20. století.

Petr Kos

Resumé

Mokrý-Horákov (Kataster Horákov, Bez. Brno-venkov), Haus Nr. 91. Neuzeit. Ofen. Rettungsgrabung.

MOKRÁ-HORÁKOV (K. Ú. MOKRÁ, OKR. BRNO-VEŇKOV)

Mokrý – lom XVI, „Studénčný žleb“, p. č. 1052/1. Středověk, novověk. Vápenické pece. Záchranný výzkum.

Místo výzkumu se nacházelo mezi Západním a Prostředním lomem místní cementárny v prostoru budoucí velkoplošné těžby (Loc: 49°13'45.456"N, 16°45'22.355"E). Výzkum navázal na aktivity z minulého roku, kdy byly při zjišťovací sondáži zjištěny rozsáhlé odvaly z provozu vápenek (Kos 2009). V roce 2010 byly sondy rozšířeny a odkryty dvě jámové polní vápenické pece, z nichž jedna porušovala druhou (obr. 83). Z nálezových okolností je zřejmé, že starší pec měla vztah k blízké nadzemní kúlové stavbě, která byla keramikou datována do závěru 15. stol. Mladší jámu nebylo možné datovat.

Petr Kos

Literatura

Kos, P. 2009: Mokrý 2009, Mokrý – lom XVI. Rkp. nálezo-
vé zprávy 142/09. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno.

Obr. 83. Mokrý-Horákov, Mokrý – lom XVI. Superpozice mladší vápenické pece nad mladší, ze středověkého až novověkého období (foto P. Kos).

Abb. 83. Mokrý-Horákov, Mokrý – lom XVI. Überlagerung
enes Kalkofens über dem anderen aus dem mittelalterlichen bis
neuzeitlichen Zeitalter.

Resumé

Mokrá-Horákov (Kataster Mokrý, Bez. Brno-venkov), „Studénčný žleb“. Spätmittelalter, Neuzeit. Kalkofen, Siedlung. Rettungsgrabung.

MOSTKOVICE (OKR. PROSTĚJOV)

Údolní nádrž Plumlov, Zlechovský mlýn. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

V měsících červenci a srpnu 2010 provedli pracovníci prostějovského pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., archeologický výzkum zbytků Zlechovského mlýna, téměř 70 let ukrytých pod hladinou Plumlovské přehrady. Po vypuštění údolní nádrže, v souvislosti s jejím čištěním, byly chabé pozůstatky někdejší stavby identifikovány na vnější straně hráze stejnojmenného rybníka, rovněž ukryté pod hladinou přehrady (obr. 85, 86).

Mlýn byl stržen před napouštěním přehrady v roce 1932. Nejstarší písemné zprávy z jeho historie sahají k roku 1538, kdy Jan z Pernštejna předal do vlastnictví města Prostějova dva rybníky, Valchovský (pozdější Stichovický) a Zlechovský, včetně mlýna Zlechova, ležícího mezi nimi. V roce 1912 byl mlýn vykoupěn pro stavbu zmíněné přehrady, ale sloužil dál jako výletní místo a hostinec. Výzkum se soustředil na viditelné zbytky někdejšího areálu mlýna, přičemž se podařilo odhalit obvodové zdivo stavby s několika místnostmi, z nichž pouze v případě prostoru přiléhajícího k výpusti lze usuzovat, že se jednalo o mlýnici. Nejasného určení je rovněž kamenný základ stavby, zapuštěný do hráze rybníka. Zachyceno bylo několik stratigrafických situací, ale žádná z nich neposunula stavební vývoj mlýna pod hranici druhé poloviny 19. století. Starobylost místa je doložena zlomky reliéfních renesančních kachlů (obr. 84), pocházejících přibližně z doby první písemné zprávy, několika gotickými cihlami a fragmentem okruží větší nádoby z konce 14., eventuálně počátku 15. století. Tyto předměty posouvají dobu založení mlýna hluboko před první písemnou zmínku. V Z části zkoumané plochy se podařilo zachytit sled vrstev s pravěkou (kultura lužických popelnicových polí, doba římská) a raně středověkou keramikou. Jednalo se pouze o menší zlomky nádob, přemístěné z výše položených partií levobřežní terasy říčky Hloučely.

Miroslav Šmíd

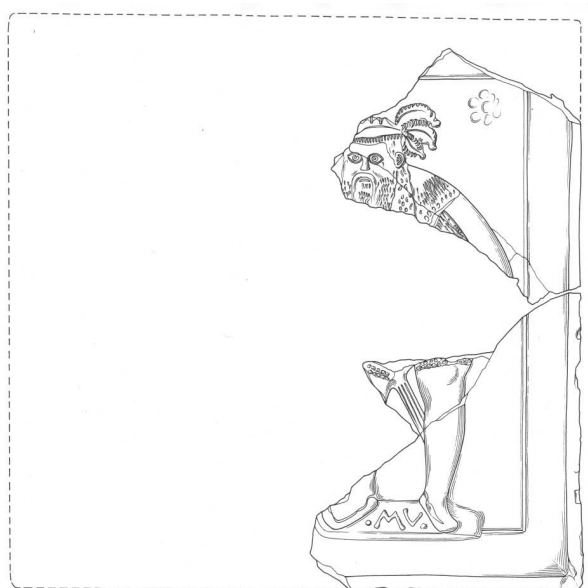
Resumé

Mostkovice (Bez. Prostějov), Staubecken Plumlov, Zlechov. Wassermühle. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

NEMILE U ZÁBŘEHU (K. Ú. FILIPOV U ZÁBŘEHU, OKR. ŠUMPERK).

Tvrz, budova č. p. 54. Vrcholný středověk. Tvrz. Záchranný výzkum.

Archeologický dohled při pozemkových úpravách a budování drenáží kolem objektu bývalé renesanční tvrze Kryštofa Hubercka z Belnsdorfu v obci Nemile (asi 2 km

Obr. 84. Mostkovice. Torzo kamnového kachle.

Abb. 84. Mostkovice. Fragment eines Ofenkachels.

Obr. 85. Mostkovice. Pohled na zkoumanou plochu od severu.

Abb. 85. Mostkovice. Blick auf die Grabungsfläche von Norden.

Obr. 86. Mostkovice. Pohled na zkoumanou plochu od jihu.

Abb. 86. Mostkovice. Blick auf die Grabungsfläche von Süden.

JZ od Zábřehu), na pozemku p. č. 65 (ovšem k. ú. Filipov u Zábřehu), průběžně probíhá již od r. 2007 (Halama 2008).

V roce 2009 probíhala dokumentace výkopu pro drenáž podél S strany budovy, kromě recentních a novověkých vrstev bylo přímo v profilech zaznamenáno také několik fragmentů vrcholně středověké keramiky.

V dubnu 2010 v rámci snižování terénu taktéž před S stranou budovy našel J. Schoffer železnou hlavici palcátu diamantového typu (14. století). Místo nálezu bylo posléze ověřováno drobnou archeologickou sondáží, byl zachycen menší zahloubený objekt s kousky mazanice a fragmenty keramiky datovatelné do 2. pol. 13.–1. pol. 14. stol.

Další archeologický odborný dohled byl proveden z důvodu výkopů základových pasů pro stavbu rodinného domu J od zmiňovaného památkového objektu. V profilech a půdorysech byly zaznamenány různé vrstvy svědčící o přemístění zeminy a úpravách terénu, v jednom místě snad nějaký žlabovitý či příkopovitý útvar. Archeologicky datovatelného materiálu však bylo získáno velmi málo.

Zjištěné vrcholně středověké sídlištní aktivity tak nahrazují chybějící písemné prameny. Závažný je především nález hlavičky palcátu, který by mohl svědčit o významu místa ještě před založením renesanční tvrze.

Jakub Halama

Literatura

Halama, J. 2008: Nemile (k. ú. Filipov u Zábřehu, okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 49, 419–420.

Resumé

Nemile u Zábřehu (Kataster Filipov u Zábřehu, Bez. Šumperk), g (Parz. Nr. 54). Hochmittelalter, Neuzeit. Feste. Rettungsgrabung.

NĚMČICE NAD HANOU (OKR. PROSTĚJOV)

Komenského náměstí, kostel sv. Máří Magdalény, p. č. 82. Středověk, novověk. Kostel, městečko. Záchranný výzkum.

V souvislosti s prováděním plánovaného projektu obnovy podlah v lodi kostela sv. Máří Magdalény v Němčicích nad Hanou se v srpnu a září 2010 uskutečnil záchranný archeologický výzkum. Sledovaný prostor se nachází na Komenského náměstí (p. č. 82) v J části historického jádra města v nadmořské výšce 202 m.

Němčice jsou poprvé připomínány v roce 1406 jako součást kojetínského panství pražského arcibiskupa. Roku 1563 obdržely statut městečka. Předpokládané středověké stáří němčického kostela není doloženo písemnými prameny. První zmínka o fáře je až z roku 1544. Ve 2. polovině 16. a na počátku 17. století byla střídavě obsazována katolíky a nekatolíky faráři a roku 1635 byla již trvale katolická. Za třicetileté války fara zanikla a obnovena byla roku 1652. Starší kostel měl být zničen Tataři v roce 1663. Po tomto roce byl obnoven jako jednolodní stavba s odsazeným, trojboce uzavřeným presbytářem, k jehož J straně přiléhá sakristie s oratoří v patře. Po polovině 18.

století byly přistaveny boční kaple a vestavěna hudební kruchta. Severně v těsné blízkosti kostela stojí mohutná hranolová zvonice s představeným schodištěm do prvního patra. Kostel byl společně se zvonicí roku 1889 opraven. Hřbitov kolem kostela byl zrušen již před rokem 1833 a roku 1900 byl na jeho místě založen park (Kuča 2000, 293–296; Samek 1999, 659–660).

Archeologicky byly sledovány zemní práce související s pokládkou nové dlažby. Vzhledem k požadavku zachování běžného chodu kostela byla dlažba vyměněna nejprve v S části, poté byl stejný postup uplatněn i v J části lodi kostela. V místech vstupů do bočních kaplí, kde došlo v 18. století k druhotným průrazům obvodového zdiva lodi kostela, byly položeny sondy, které měly ověřit předpokládaný průběh zdiva kostela před barokními úpravami.

Práce započaly odstraněním svrchní betonové dlažby pravděpodobně z 1. poloviny 20. století (s. j. 900). Pod následnou vyrovnávací vrstvou byla odkryta dlažba z pískovcových kvádrů 60×60×8 cm (s. j. 901), která původně pokrývala celý prostor lodi vyjma podkruchtí, později byla ale v některých místech nahrazena cihlovou dlažbou. V Z části kostela pod kruchtou byla ve stejné úrovni odkryta dlažba z cihlových dlaždic 30×30×2,5 cm (s. j. 904). Přibližně uprostřed kostela, v úrovni bočních oltářů, byl v kamenné dlažbě odkryt obdélný kvádr (160×74 cm) s hladkým lemem po obvodu (tl. 6 cm), který zakrýval později odkrytou hrobovou jámu (s. j. 503). V severní i jižní boční kapli se v úrovni kamenné dlažby nacházela dlažba cihlová.

Pod kamennou dlažbou se nacházela další vyrovnávací vrstva. Při začistění povrchu sníženého terénu v lodi na niveletě –0,27 m od původní podlahy se ve V části kostela objevily obrysy 5 obdélných jam, pravděpodobně hrobů (s. j. 501–504 orientovány západovýchodně, s. j. 505 severojižně). Ve střední části lodi byly odkryty tři čtvercové cihlové základy (55×55 cm, s. j. 910–912), jejichž funkce je nejasná. Před presbytářem a při J boční kapli byla ve fragmentech zachována starší cihlová dlažba (s. j. 908).

Při obou vstupech do bočních kaplí byly položeny drobné sondy pro zjištění případných středověkých konstrukcí kostela (S1, S3). Sondy byly položeny ve směru V–Z, podélně s obvodovým zdívem lodi. V barokních průřezích obvodového zdiva kostela bylo odkryto středověké zdivo S a J stěny kostela s jeho původním SZ a JZ nárožím (s. j. 903, síla zdi 1,3 m). Navazující zdivo Z průčelí středověkého kostela však bylo při barokní přestavbě strženo a vybrán byl i jeho základ. Proto jsme jej pozorovali již jen jako negativ s. j. 500 vyplněný stavební sutí (s. j. 108) směřující severojižně. Severní stěna středověkého kostela se dochovala v průchodu do boční kaple částečně i v nadzemním zdívu. Pozorována na ní byla interiérová úprava (středověká omítka) a stopy požáru (ohořelý líc zdiva).

Sondou S2 položenou 3,10 m od vnitřního líce S stěny kostela a 8,90 m od vnitřního líce Z stěny kostela (40×60 cm) měla být zjištěna stratifikace v interiéru středověkého kostela a případné starší dlažby. Pod kamennou dlažbou s. j. 901 bylo zjištěno několik dílčích uhlých (snad pochůzných) úrovní (s. j. 104, 106), střídaných vrstvami dorovnávek (s. j. 102, 103). V hloubce 0,54 cm od původního povrchu (betonová dlažba s. j. 900) byla od-

kryta dlažba, tvořená čtvercovými cihlovými dlaždicemi (17×17×3; s. j. 902). Její povrch, na kterém ležela uhlíkatá vrstva s. j. 107, nesl známky požáru (rozpraskané dlaždice). Pod dlažbu s. j. 902 již sonda nebyla prohlubována. V rámci sondy S3 byly lokálním prohloubením (60×70 cm) ověřeny stratigrafické poměry v JZ rohu původního středověkého kostela. Výsledné pozorování přineslo obdobné zjištění, učiněné již v sondě S2. Střídaly se zde dusané, snad pochůzní vrstvy s planýrkami a dorovnávkami. Pod nimi, přibližně ve stejné úrovni jako v sondě S2, se nacházela cihlová podlaha ze čtvercových dlaždic, opět značně zasažena požárem. Pod dlažbou ležela jen přibližně 10 cm silná sterilní žlutá písčitá hlína, související snad se zakládáním kostela (s. j. 112). Dále v hloubce 0,65 cm pokračovala již jen černošedá tuhá plastická hlína (s. j. 109), která ve svrchní části obsahovala keramiku datovanou do 13. století, ve spodní pak materiál pravěkého stáří, pravděpodobně z období kultury lužických popelnicových polí. Celková hloubka sondy od původní dlažby dosáhla 0,9 m.

I když sledované zemní práce nebyly velkého rozsahu, přinesl archeologický výzkum důležitá zjištění. Při snižování podlah se podařilo odkryt kamennou barokní dlažbu, která pokrývala podlahu lodi kostela téměř po celé ploše. V místech mladších zemních zásahů dlažba chyběla. Ve stejné úrovni jako kamenná dlažba se nacházel i obdélný kamenný blok, pravděpodobně náhrobek blíže nezkoumané neznámé hrobky. Pod kůrem a v bočních kaplích kamenná dlažba prokazatelně chyběla, tyto části byly vydlážděny dlažbou z pálené hlíny, buď čtvercových dlaždic, nebo prostých cihel. Toto zjištění ukazuje na skutečnost, že hudební kruchta a boční kaple byly zřízeny až v pokročilém 18. století a kamenná dlažba byla tedy pravděpodobně staršího data. Hypoteticky můžeme její vznik položit již do 60. let 17. století, kdy mělo dojít k celkové obnově kostela po požáru.

Barokní kamenná dlažba byla se svolením NPÚ, ú. o. p. Olomouc odstraněna (dána k rozebrání místním občanům). Jen v Z polovině lodi kostela byly v původním uložení ponechány dvě její menší části o ploše asi 2 m². Dále byl na svém místě, ovšem proti původnímu uložení ve snížené poloze, ponechán „náhrobní“ kámen. Po odstranění dlažby z pískovcových kvádrů se ve V části lodi kostela objevilo 5 obdélných výkopů, které považujeme za hrobové jámy. V J polovině lodi kostela byla před pilastry a bočním oltářem kamenná čtvercová dlažba doplněna dlažbou z pálené hlíny a cihlami. Toto doplnění lze spojit z pozdější dostavbou bočních oltářů a dostavbou bočních pilastrů.

Při průrazech do obou bočních kaplí byla zjištěna nároží Z průčelí původního kostela s návazností na zdivo lodí. V interiéru bylo průčelí zbouráno a vybráno včetně základového zdiva tak, že se jevílo již jen jako negativ, který směřoval v SJ směr. K středověkému obvodovému zdivu kostela můžeme přiřadit cihlovou dlažbu s. j. 902 nesoucí stopy požáru (stejně jako obvodové zdivo starší fáze kostela), která je zatím nejstarším známým pochůzným povrchem v interiéru kostela. U J kaple se při prohloubení sondy S3 podařilo odkryt pravěkou a následnou středověkou kulturní vrstvu, která dokládá starší osídlení ještě před založením kostela.

Na základě drobné sondáže a odborného dohledu nad snižováním terénu v interiéru kostela v Němčicích nad Hanou můžeme předběžně říci následující. V místech dnešního kostela se nacházelo osídlení již v mladší době bronzové a prostor byl osídlen i ve 13. století, ještě před výstavbou kostela. V dosud blíže neznámém období středověku (nálezné situace nebyly takového rozsahu, aby se podařilo stavbu přesněji časově zařadit) byl vystavěn kostel, jehož obdélná loď dosahovala délky 12,8 m. Šířka byla stejná jako u dnešního kostela (8 m). Jeho podlahová úroveň, tvořená čtvercovými cihlovými dlaždicemi, se nacházela v hloubce přibližně 0,5 m od podlahy současné. Podobu presbytáře neznáme (jeho podlaha byla opravena již před započatím výzkumu, viz obr. 87). Po prozatím neznámém časovém období fungování tohoto kostela došlo k jeho požáru. Zda se jednalo o požár zmiňovaný k roku 1663, nelze doložit. V barokním období (po roce 1663) bylo Z průčelí kostela sneseno a posunuto dále k západu. Severní a jižní stěna středověkého kostela jsou ale v hmotě dnešního zdiva zachovány. V tomto období byl snad kostel opatřen i pískovcovou dlažbou. Minimálně od tohoto období se v interiéru kostela pohřbívalo. Následně došlo v 18. století k výstavbě hudební kruchty a obou bočních kaplí.

Václav Kolařík, David Merta, Blanka Veselá

Literatura

Kuča, K. 2000: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl IV.* Praha.

Samek, B. 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2. svazek J/N.* Praha.

Resumé

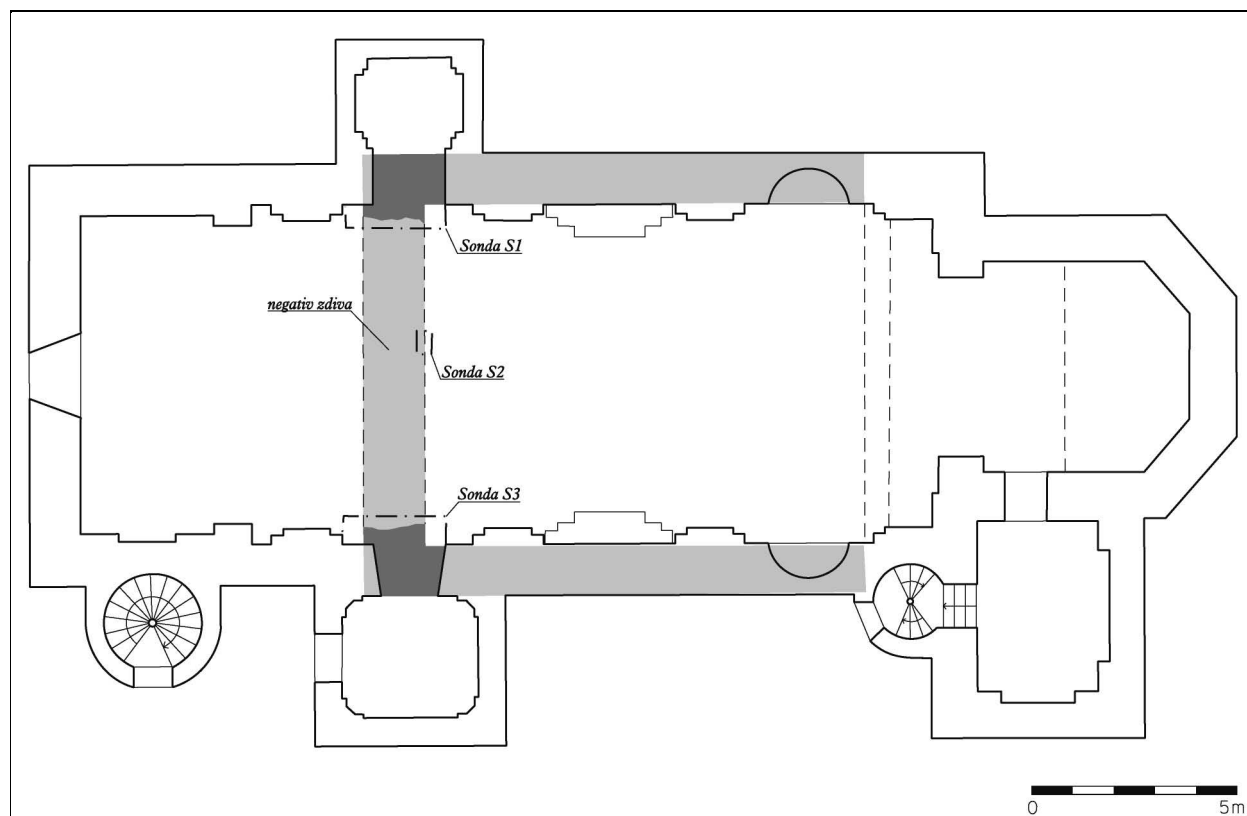
Němčice nad Hanou (Bez. Prostějov), Komenský Platz, Maria-Magdalena Kirche. Mittelalter, Neuzeit. Kirche, Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Mlčochova, Dobrovského ulice – Locatelliho bastion, p. č. 146, 87/23, 87/26. Středověk, novověk. Městská brána, bastion. Záchranný výzkum.

V rámci přípravných prací pro projekt „Olomoucký hrad“ byl NPÚ, ú. o. p. v Olomouci osloven zpracovatelem, Stúdiem PRAK s.r.o., aby provedl archeologickou sondáž, dokumentaci a archivní rešerši brány Všech svatých, průzkumu hradebního vnitřního prostoru za branou mezi Locatelliho bastionem a kurtinou a rešerši literatury k Cikánské brance (Zatloukal 2010). Terénnímu výzkumu předcházely archivní rešerše v barokních plánech pevnosti, uložených v Rakouském státním archívu – Válečném archívu ve Vídni (Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Wien), skupina 11, Ženíjní a plánový archív (Karten- und Plansammlung, Genie- und Planarchiv Inland, C IV, Olmütz alpha), přičemž bylo především využito dosud nepublikovaných výsledků řešení výzkumného projektu P. Michny (1997; 1998; 1999; 2000).

V popisovaném prostoru probíhaly v letech 1972–1975 rozsáhlé sondážní práce, kdy bylo v rámci programu „Sa-

Obr. 87. Němčice nad Hanou. Vyznačení odkrytých zděných konstrukcí v plánu kostela.

Abb. 87. Němčice nad Hanou. Plan der Kirche mit dokumentierten Mauern.

nace dómských hradeb“ vykopáno 53 statických sond (Dohnal 1974, 106–111, tab. 111–113; 1975, 8691). V bezprostřední blízkosti brány Všem svatých byly v roce vyhloubeny tři statické sondy 41/73, 42/73 a 43/73 (Dohnal 1987, 83–87). Sonda 41/73 (obr. 1) byla vykopána u Z stěny brány Všem svatých do hloubky 1,60 m, kde se objevilo podloží (Dohnal 1987, 83). Základy brány však nebyly tímto výkopem ověřeny, stejně tak není popsáno, zda bylo zjištěno skalní nebo písčité podloží. Sonda 42/73 (obr. 1) byla vykopána do hloubky 1,20 m, kde se objevilo písčité podloží (Dohnal 1987, 85). Sonda 43/73 (obr. 1) nebyla z důvodu přesunu pracovníků na výzkum obchodního domu Prior dokončena (Dohnal 1987, 86).

Sonda S 1/10 o rozměrech 2,00 x 2,00 m a hloubce až 2,30 m byla situována přímo před zazděný portál brány Všem svatých tak (střed sondy S 1/10: X=1 121 094,01, Y=546 442,38), aby byla odkryta JV polovina brány (obr. 1). Sonda S 1/10 měla zjistit stav a hloubku základů (k. 901) na SV straně brány Všem svatých. Původně nadzemní zdivo brány sahá dnes až do hloubky 1,50 m (221,27 m n. m.) pod úroveň současného terénu, který byl o tuto mocnost navýšen (obr. 2). Nadzemní zdivo je budováno z kvádrů o rozměrech 0,25×0,40×0,20 m, spojovaných poměrně kvalitní bílou vápennou maltou. Spáry mezi kvádry jsou podřezané. Nadzemní zdivo je ukončeno nárožním kamenem – odrazníkem o rozměrech 0,45×0,32×? (hloubka) m. Pod kamenicky opracovaným odrazníkem leží vlastní základové zdivo vybudované ze zhruba osekáných nepravidelných kamenů ca 0,24×0,10×? (hloubka) m, rovněž pojených poměrně kvalitní bílou vápennou maltou, která vyhřezává ze spár.

Základové zdivo je vysoké jen 0,80 m a postupně se směrem dolů zužuje. Základová spára je přímo na skalním podloží k. 105, úrovni 220,46 m n. m. (obr. 2).

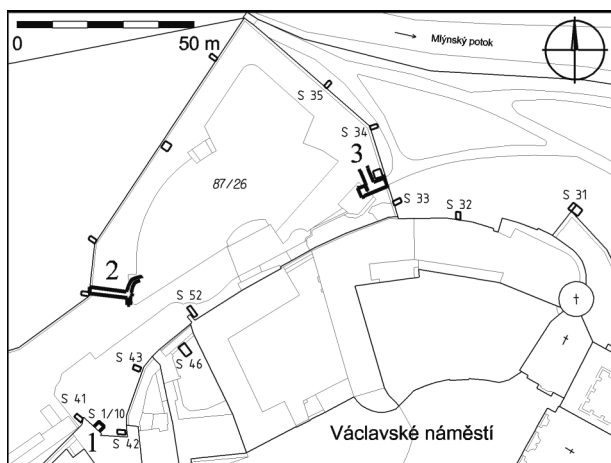
Celou situaci lze interpretovat následujícím způsobem – věž byla založena na skalním podloží na dvou rovnoběžných podlouhlých patkách orientovaných ve směru SV–JZ. Podařilo se rovněž zjistit původní rozměry brány ve věži, která měla šířku 2,90 m a výšku 4,15 m (obr. 3). Zcela jednoznačně se tak podařilo potvrdit hypotézu J. Kšíra (1967, 50), že brána Všem svatých navzdory skepsi V. Richtera (1959, 64) stále stojí a je velice dobře dochovaná.

Průzkum prostoru za poternou Locatelliho bastionu – Cikánským výpadem – se omezil na zaměření a fotodokumentaci. Poloha středu branky: X=1 121 055,62, Y=546 445,12.

Průzkum prostoru za zazděnou brankou v SZ boku Locatelliho bastionu (střed branky: X=1 121 025,05, Y=546 361,21), přístupnou ze sadu Pionýrů, měl pomoci odpovědět na nejasnosti ohledně její funkce a doby vzniku. Podzemní chodby byly zaměřeny speleologickými metodami, přičemž byl vytýčen volný polygon se sedmi body o celkové délce záměrů 44,96 m. Protože polygon zůstal otevřený, mohlo dojít k jeho natočení. V místech polygonových bodů byly vyhotoveny řezy chodbou. Archivní řešerši se jednoznačně nepodařilo najít odpověď na nastolenou otázku účelu podzemní chodby. Jako nejpravděpodobnější interpretace se ale jeví její funkce jako kanalizační stoky z 19. století.

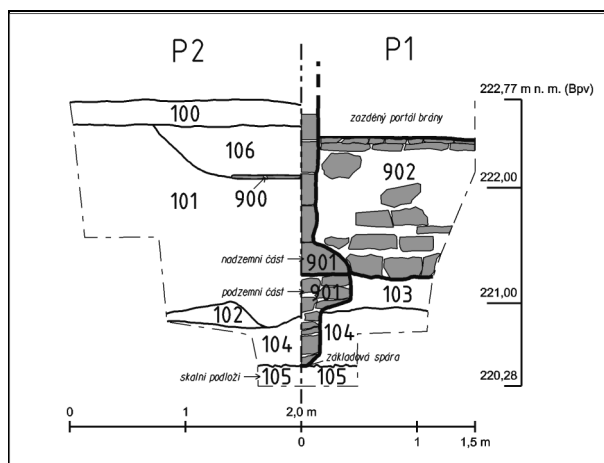
Richard Zatloukal

Obr. 88. Olomouc, Mlčochova, Dobrovského ulice. Poloha archeologických sond na DKM Olomouce.

Abb. 88. Olmütz, Mlčochova, Dobrovského Str. Die Lage der archäologischen Sondagen im DKM Olomouc.

Obr. 89. Olomouc, Mlčochova, Dobrovského ulice. Sonda S 1/10 u městské brány Věch svatých, profily P 1–2.

Abb. 89. Olmütz, Mlčochova, Dobrovského Str. Sondage S 1/10 beim Stadttor der Allerheiligen, Profile P 1–2.

Literatura

Dohnal, V. 1974: Sondáž na dómském návrší v Olomouci (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů 1973*, 106–111, tab. 111–113.

Dohnal, V. 1975: Pokračování sondáže na dómském návrší v Olomouci (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů 1974*, 86–91.

Dohnal, V. 1987: *Systematický archeologický výzkum, Zpráva o 1. etapě (1972–1974)*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Archiv Vlastivědného muzea v Olomouci.

Kšir, J. 1967: Dvě neznámé a dosud existující středověké brány v Olomouci, *Památková péče* 27, 50–56.

Michna, P. 1997: *Bastionová pevnost Olomouc. Od opevněného města k tereziánské pevnosti. Průvodce dějinami a expozicí*. Olomouc.

Michna, P. 1998: Bastionová pevnost Olomouc – památková dokumentace. Výsledky Projektu výzkumu a vývoje č. 99. In: *Památkový ústav v Olomouci, Výroční zpráva 1997*, Olomouc, 94–95.

Michna, P. 1999: *Bastionová pevnost Olomouc II – využití památkové dokumentace*. Etapová výzkumná zpráva č. 1. Rkp. výzkumné zprávy, ev. č. D - 434. Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP v Olomouci.

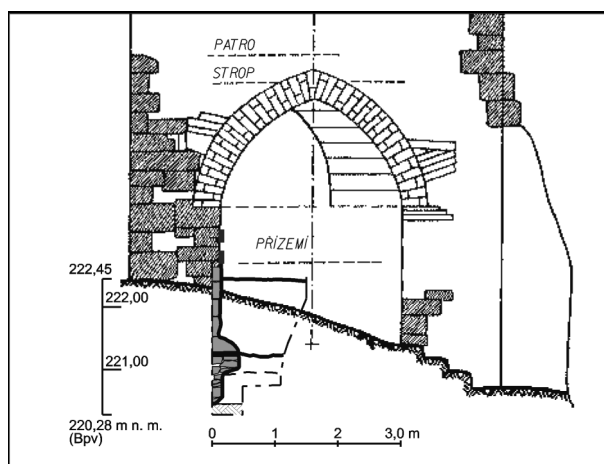
Michna, P. 2000: *Bastionová pevnost Olomouc II – využití památkové dokumentace*. Rkp. závěrečné výzkumné zprávy, ev. č. D - 432. Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP v Olomouci.

Richter, V. 1959: *Raněstředověká Olomouc*. Praha – Brno.

Zatloukal, R., 2010: *Olomouc, Mlčochova 5, Dobrovského ulice – Locatelliho bastion, akce NPU011/10; 26. duben 2010 – 30. duben 2010*. Rkp. nálezové zprávy, ev. č. D - 820. Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP v Olomouci.

Resumé

Olomouc (Kataster Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Mlčochova, Dobrovského Str. – Locatelli Bastion, Parz. Nr. 146, 87/23, 87/26. Mittelalter, Neuzeit. Stadttor, Bastion. Rettungsgrabung.

Obr. 90. Olomouc, Mlčochova, Dobrovského ulice. Detail soutisku profilu P 1 s nárysem sz stěny brány Věch svatých (podle Kšir 1967, 54).

Abb. 90. Olmütz, Mlčochova, Dobrovského Str. Detail des Profils P 1 mit der nordwestlich orientierten Mauer beim Allerheiligen-Stadttor (nach Kšir 1967, 54).

OLOMOUC (K. Ú. OLOMOUC-MĚSTO, OKR. OLOMOUC)

Ulice Na Hradě, p. č. 654. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2009 proběhl v areálu budovy 245/5 UP Olomouc záchranný archeologický výzkum v souvislosti s výstavbou venkovního výtahu. V sondě (2,7×2,9 m) byly zachyceny především souvrství s antropogenními nálezy odpadního charakteru a komunikační horizonty od období středověku do novověku. Kulturní vrstvy z mladší až pozdní doby hradištní (11–první pol. 13. stol.) indikují existenci předměstské tzv. Michalské osady v prostoru Michalského vrchu, ze které se v průběhu vrcholného středověku vyvinulo městské fojtství, jež je rovněž doloženo kulturními vrstvami s keramickými nálezy a úpravami povrchu terénu. Vývoj v daném prostoru ply-

nule pokračoval také v pozdním středověku a starším a mladším novověku.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Olomouc (Kataster Olomouc-Stadt, Bez. Olomouc), Na Hradě Str., Prz. N. 654. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

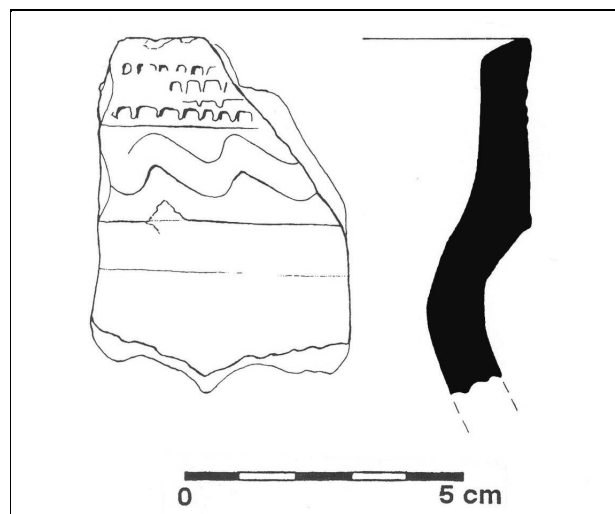
OLOMOUC (K. Ú. KLÁŠTERNÍ HRADISKO, OKR. OLOMOUC)

Sušilovo nám. č. o. 5, č. p. 1, p. č. 1/1, 1/4, st. 1/6. Vrcholný středověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

Lokalizace: plocha mezi body: 1) X=1 120 107,38, Y=546 023,61; 2) X=1 120 116,64, Y=545 941,06; 3) X=1 120 041,5, Y=545 929,15; 4) X=1 120 028,54, Y=546 014,61 (S-JTSK).

V červnu a červenci 2010 pokračovaly práce na rekonstrukci konventní zahrady bývalého kláštera Hradisko. V tomto roce byl sledován výkop pro přípojku vodovodu. Pozitivní archeologické situace byly zjištěny na dvou místech.

V severovýchodní části plochy výkop obnažil torzo kamenného zdiva (k. 905), pojeného písčitou nekvalitní maltou. Zdivo probíhalo SJ směrem, zachycen byl narušený západní líc. Východní líc se nacházel v nezkoumaném prostoru, měřitelná šířka zdi byla 0,60 m. Stáří zdiva nebylo zatím stanoveno, bližší údaje snad přinese srovnání polohy zdiva s dochovanými plány areálu bývalého kláštera. Základ zdi 905 byl zapuštěn do světle hnědé písčito-jílovité hlíny (k. 119), ze které byly získány zlomky keramiky, datovatelné do průběhu 13. stol. Pouze vzhůru vytažený okraj hrnce zdobený radélkem a vlnicí je možno blíže zařadit již do 1. poloviny 13. století (obr. 91).

Obr. 91. Olomouc, Sušilovo náměstí. Okraj hrnce z k. 119 (kresba M. Schindlerová).

Abb. 91. Olomouc, Sušilovo Platz. Der Topfrand aus der Schicht 119 (Zeichnung von M. Schindlerová).

Přibližně 6 m S od sídlištního objektu zachyceného v roce 2009, podél J hranice plochy vymezené souřadnicemi, probíhal výkop v letošní sezóně. Také zde byly přítomny zahloubené objekty. Z celkem pěti výkopů byla ve výplni tří keramiky průběhu 13. století s nahodilou příměsí atypických pravěkých střepů, výplň jednoho obsahovala navíc i zlomek okruží většího hrnce (o průměr okraje 23 cm), datovaného do 14. století. Jeden výkop neobsahoval žádný datovací materiál. Výkop 506, porušený novodobým zásahem, vykazoval podobné znaky jako výkop 500 z r. 2009. Výplň tvořily uloženy s příměsí uhlíků až téměř uhlíkaté a obsahující kromě zlomku keramiky (13. století) také zlomek železa a strusku. Výzkum tak přinesl doklady činnosti v hospodářském zázemí kláštera v průběhu 13. až 14. století.

Hana Dehnerová, Petr Večeřa

Resumé

Olomouc (Kataster Klášterní Hradisko, Bez. Olomouc), Sušilovo Platz Nr. 5, Parzellenr. 1/1, 1/4, st. 1/6. Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLOMOUC (K. Ú. NEMILANY, OKR. OLOMOUC)

Kožušanská ulice. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Od července do října 2010 proběhla 1. etapa výzkumu při rekonstrukci ulice Kožušanská v délce 160 m. Na sídlišti bylo prozkoumáno v 65 sondách a čtvercích 186 objektů, zahloubených v různých úrovních do kulturní vrstvy (mocné 0,4–2 m) s různě datovanými nálezy; viz také kapitola Neolit, Eneolit, Doba bronzová, Doba železná, Doba římská. Lokalita leží na V svahu terasy nad údolní nivou řeky Moravy. Lokalitu s nadmořskou výškou 211–212 m lze identifikovat v mapě MZ 1:10 000, list 24-22-24, v souřadnicích Z s.č.: J s.č.: 360 mm : 208 mm, 362 mm : 192 mm.

Do kulturní vrstvy byla zahloubena zásobní jáma vakovitého řezu a základ zdi (datováno do 14. století). V profilu Z kraje silnice byly identifikovány podle charakteristického jílovitého zásypu další dva objekty vanovitého řezu, tvořící společně se základem zdi jednu řadu. Nejspíš se jedná o doklad rozmístění jednotlivých staveb vesnice ze 14. století.

Pod místem pokácené lípy na Z straně silnice byl zkoumán do hloubky 2 m zhutnělý zásyp objektu novověkého stáří, který nebyl prozkoumán až na dno. Může se jednat o zasypanou studnu.

Marek Kalábek

Resumé

Olomouc (Kataster Nemilany, Bez. Olomouc), Kožušanská Str. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

OLMOUC (K. Ú. POVEL, OKR. OLMOUC)

Jeremiášova ulice, p. č. 441/6, 441/3, st. 944. Raný středověk, novověk. Ojedinelý nález. Záchranný výzkum.

Lokalizace: X=1 123 324,61, Y=547 966,63 (S-JTSK).

Během záchranného archeologického výzkumu při stavbě bytového domu a přeložky pro plynovod byl v blízkosti objektu k. 501 (blíže viz kapitola Neolit, situace 2) sběrem získán zlomek výduti hrnce zdobený vlnicemi. Nádobu byla vyrobena z keramického těsta s příměsí tuhy a písku a chronologicky ji lze zařadit do průběhu 11.–12. století.

Mezi kumulacemi pravěkých střepů (viz kapitola Neolit, situace 1) byly zjištěny také zlomky novověké glazované keramiky.

Hana Dehnerová, Petr Večeřa

Resumé

Olomouc (Kataster Povel, Bez. Olomouc), Jeremiášova Str., Parzellen Nr. 441/6, 441/3, st. 944. Jungburgwallzeit, Neuzeit. Einzelfund. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Areál pivovaru (tzv. dolní dvůr), p. č. 117/1, 602. Středověk, novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

Zjišťovací archeologický výzkum na dolním pivovarském dvoře byl, stejně jako souběžně realizovaný výzkum na dvoře horním, vyvolán přípravou stavebního projektu Obchodní a společenské centrum Breda & Weinstein. Výzkum provedl Národní památkový ústav v Ostravě (akce č. 85/08) ve spolupráci s Archaiou Olomouc, o. p. s. v říjnu 2008 až únoru 2009, zpracování bylo ukončeno v roce 2010. Poloha zkoumané plochy o rozměrech přibližně 52×12 m byla vybrána s cílem ověřit plošným odkryvem poznatky získané při zjišťovacím sondážním výzkumu, který zde proběhl v souvislosti s předchozím stavebním záměrem obchodního centra Opava – Plaza v roce 2007 (Kováčik, Malík, Zezula 2008).

Dolní pivovarský dvůr se nachází v prostoru, který od středověku až do 19. století tvořil předpolí městské fortifikace. Jedná se o okrajovou část inundačního území řeky Opavy, kterou protékal mlýnský náhon, zásobující vodou v zázemí města několik mlýnů. Mezi nimi i mlýn zvaný Fortenský, který se nacházel ve V sousedství zkoumaného prostoru (obr. 92, 93).

Mladší část souvrství nad nálezy z pozdní doby bronzové a mladší doby římské obsahovala nálezy datované do intervalu 13.–15. století, středověkého stáří bylo i několik zahluubených objektů, většinou oválných či kruhových jam střední velikosti (obr. 94, 95). Patrně až do závěru středověku bylo funkční i zmíněné říční rameno, které mohlo být využito již v tomto období jako zdroj vody pro zmíněné opavské mlýny. Početné doklady využití této části údolní nivy pocházejí z raného novověku, kdy došlo k regulaci původní přirozené vodoteče za použití různých dřevěných prvků, zpevňujících břehy a dno této starší fáze mlýnského náhonu, která byla funkční až do 19. století. V jeho sousedství pak bylo odkryto na pi-

lotech založené základové zdivo písemnými prameny nezachycené hospodářské budovy, zaniklé ještě před mapováním Stablního katastru. S touto stavbou patrně souvisel i mírně zahluubený objekt opatřený výdřevou, na jehož dně se zčásti dochovala i vnitřní dřevěná konstrukce (trámový rošt opatřený dlabý pro svislé spojovací konstrukční prvky, doplněný fošnami tvořícími stěny výdřevy objektu). Nejmladším zkoumaným horizontem pak byly situace spojené s poslední úpravou mlýnského náhonu v roce 1878. V této době došlo k razantní úpravě zdejších terénů a zaniklo koryto starší fáze náhonu. S tím souvisí řada dorovnávkových vrstev, obsahujících velké množství keramického materiálu z 19. století. Zároveň bylo přibližně ve stejné trase vystavěno zděné koryto mlýnského náhonu, které bylo v provozu až do doby poválečných asanací. Závěru 19. století rovněž náleží zdivo domu č. o. 4, č. p. 410, odkryté v S části plochy při Nákladní ulici.

Jindřich Hlas, Martin Moník, Michal Zezula

Literatura

Zezula M., Kováčik P., Malík P. 2008: Opava (k. ú. Opava-město, okr. Opava). *Přehled výzkumů* 49, 426.

Resumé

Opava (Kataster Opava - město, Bez. Opava), Areal der Bürgerbräu (Unterhof). Parzelle Nr. 117/1, 602. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Feststellungsgrabung.

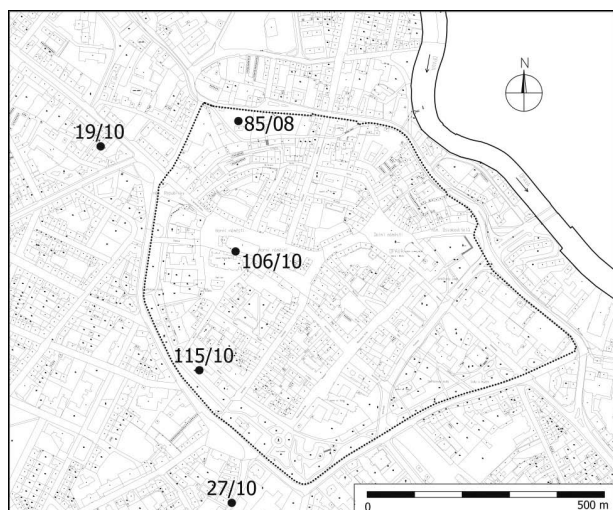
OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Beethovenova ulice 2, č. p. 179, p. č. 209/1, 209/2. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s úpravou nádvoří příslušného k domu č. p. 179 proběhl v listopadu 2010 archeologický dohled, realizovaný archeologickým pracovištěm NPÚ Ostrava. Předmětná plocha se nachází v JZ části jádra města Opavy, v místě někdejšího příkopu městského opevnění (obr. 96).

Dům č. p. 179 je situován v prostoru zrušeného parkánu a jeho výstavba úzce souvisí s urbanistickou proměnou této okrajové části městského jádra v průběhu 30.–40. let 19. století, zohledněnou indikační skicou stabilního katastru z roku 1836 (ZA v Opavě, Stablní katastr slezský, indikační skica, inv. č. 237, sl. 233, karton 51) a dílčími plány JZ části jádra města z let 1837–1847 (ZA v Opavě, KrÚ Opava, inv. č. 199, karton 29). V místě původního městského stavebního dvora (Stadtischer Zimmerhof), jehož poloha byla vymezena průběhem hlavní hradební zdi a ze strany města křivolakou Špitální uličkou (Spittal Gasse), bylo roku 1838 rozhodnuto vytyčit nynější ulice Matiční (Schull Gasse) a Beethovenovu (Neue Spitalgasse, později Klostergasse). V důsledku tohoto rozhodnutí byl městský stavební dvůr přeložen na Hradecké předměstí a nároží nově vytyčených ulic vymezila ze strany města novostavba kláštera sester řádu německých rytířů v Opavě (výstavba v letech 1841–1842; srov. Šopák 2003, 119–120; Kreuzinger 2002, 92). Současně byl prostor někdejšího parkánu, již dříve zbavený hradebních zdí a částečně zastavěný, uvolněn pro další

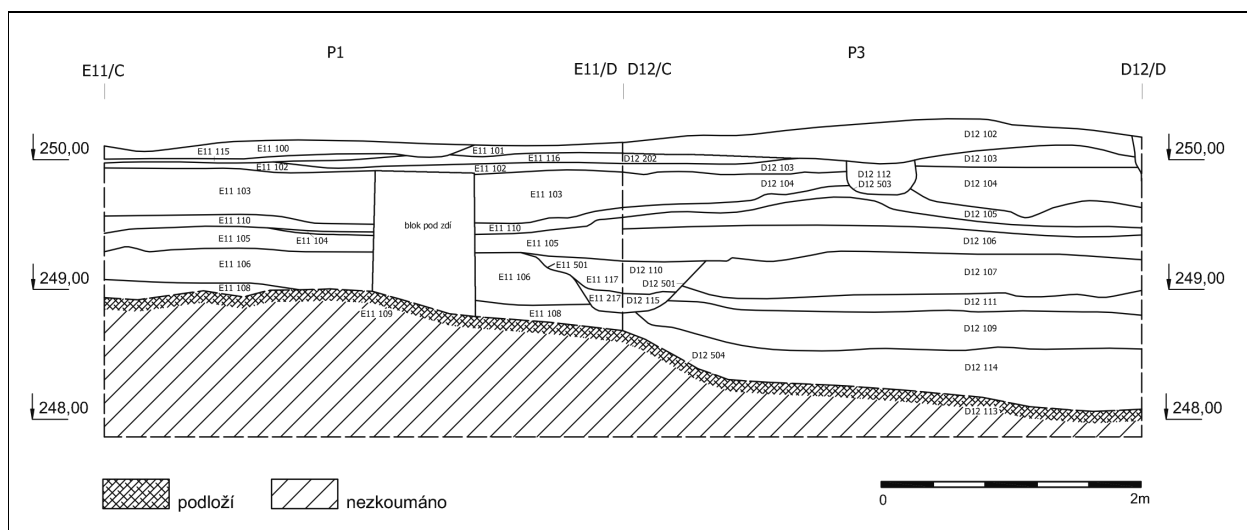
Obr. 92. Opava, areál pivovaru, dolní dvůr. Lokalizace výzkumu v katastrální mapě s vyznačením dalších archeologických akcí realizovaných v Opavě archeologickým pracovištěm NPÚ – ÚOP v Ostravě, které jsou publikovány v tomto svazku.

Abb. 92. *Opava, der untere Bräuhof. Die Katasterkarte mit der Lokalisierung der Grabung als auch der anderen Grabungen, die durch NPÚ – ÚOP Ostrava realisiert wurden und in diesem Band erwähnt sind.*

Obr. 93. Opava, areál pivovaru, dolní dvůr. Pohled na zkoumanou plochu od jihovýchodu.

Abb. 93. *Opava, der untere Bräuhof. Südostansicht auf die Grabungsfläche.*

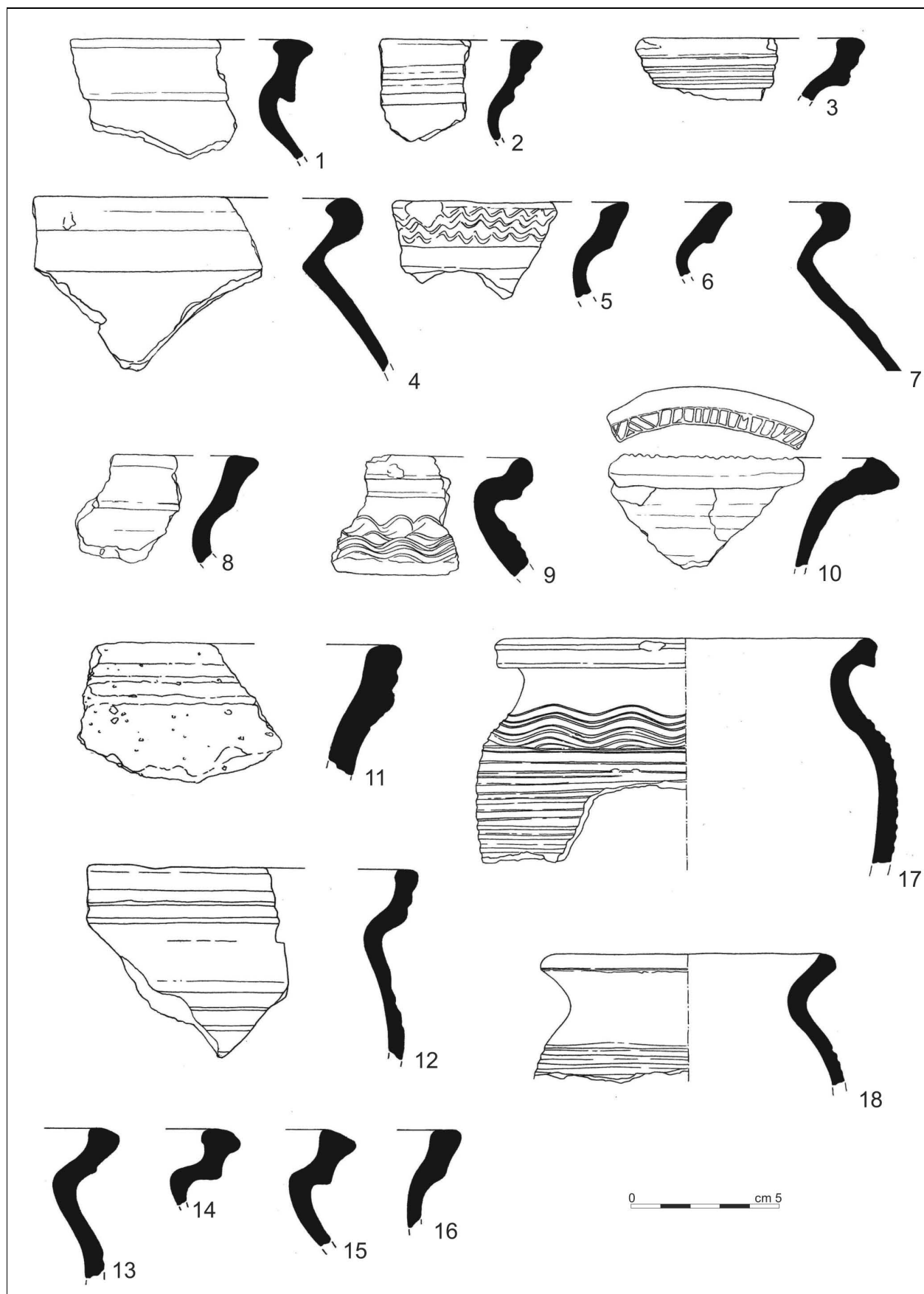
Obr. 94. Opava, areál pivovaru, dolní dvůr. Dokumentované profily čtverců E11 a D12.

Abb. 94. *Opava, der untere Bräuhof. Die Schnitte in Quadranten E11 und E12.*

výstavbu. Výsledkem byl dnešní objekt č. p. 179 (Kani-ová 2005; Strakoš, Halátek, Kaniová, Rosová v tisku; Šo-pák 2003, 120; Kreuzinger 2002, 127), původně klášterní škola (tzv. triviální, později dívčí škola), vybudovaná po roce 1838, a přiložená ke staršímu objektu městských stájí (Städtische Stallung).

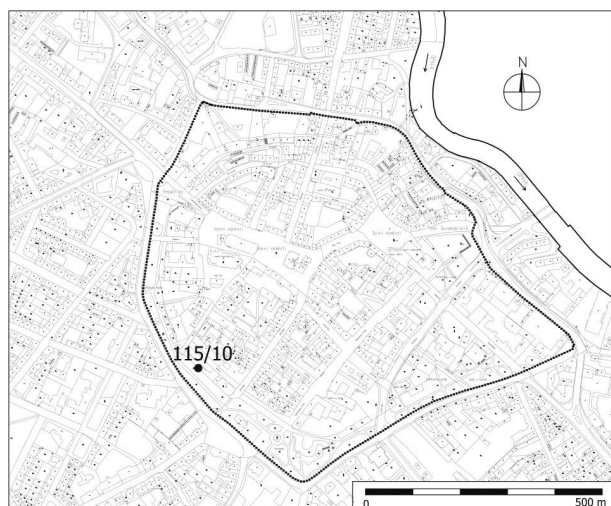
Vzhledem k pozici objektu p. č. 179, bývalé klášterní školy, v někdejší parkánu bylo při zahájení odborného archeologického dohledu v prostoru dvora očekáváno možné zachycení pozůstatků parkánové hradby, popř. hrany městského příkopu. Tento předpoklad se v části sledovaného výkopu pro dešťovou kanalizaci potvrdil, následně došlo k zahájení plošně limitovaného záchranného archeologického výzkumu (obr. 97). Archeologický vý-

kzum se omezil na částečné rozšíření výkopu pro kanalizaci v místě, kde byl zachycen pozůstatek parkánové hradby, vzorkování profilů a jejich dokumentaci. Charakter záchranného archeologického výzkumu (liniový výkop s předem danou úrovní dna) neumožnil výraznější prohloubení dokumentované části výkopu, vedoucí k postižení úrovně terénu v době založení hradební zdi, popř. dosažení její základové spáry. Výsledkem tak bylo půdorysné zachycení snížené koruny zdiva parkánové hradby (s. j. 900) v délce 5,4 m (obr. 98). Jednalo se o nadzemní, oboustranně pečlivě lícované zdivo z lomového kamene na písčitou maltu, obsahující nehašená vápenná jádra. Šířka zdiva činila 1,3 m. Spodní část dokumentovaného souvrství při vnitřní hraně parkánové hradby (s.

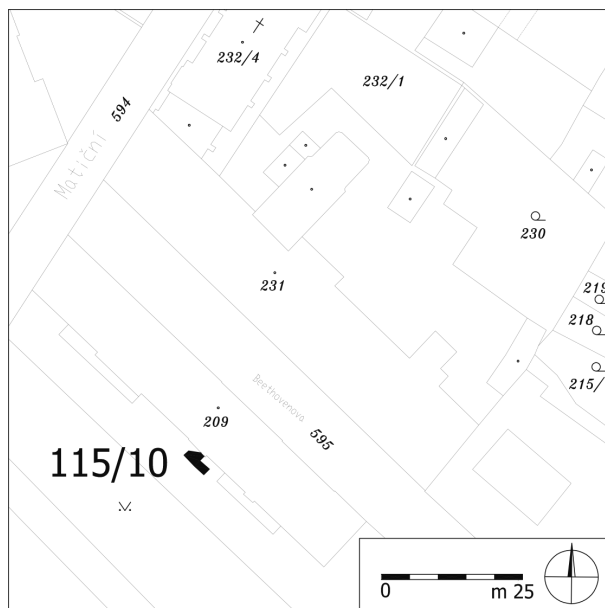
Obr. 95. Opava, areál pivovaru, dolní dvůr. Výběr keramických nálezů ze středověké části sedimentovaného souvrství ze čtverců J10 (1–10) a J11 (11–18).

Abb. 95. Opava, der untere Bräuhof. Die Auswahl keramischer Funde aus mittelalterlichen Sedimente aus Quadraten J10 (1–10) und J11 (11–18).

Obr. 96. Opava, Beethovenova ulice. Digitální katastrální mapa s lokalizací výzkumu.

Abb. 96. Opava, Beethovenova Straße. Lokalisierung der Rettungsgrabung im Katasterplan.

Obr. 97. Opava, Beethovenova ulice. Výřez z digitální katastrální mapy s lokalizací sondy.

Abb. 97. Opava, Beethovenova Straße. Kartierung der Sondage im Katasterplan.

j. 113) lze spojit s násypovými vrstvami parkánu z doby jeho funkční existence. Naproti tomu uložení s výrazným sklonem k jihu, překrývající sníženou korunu parkánové hradby, jsou pozůstatkem postupného planýrování městského příkopu v průběhu 2. čtvrtiny 19. století. Na základě dochovaných půdorysných plánů a řezů z let 1845 a 1847 lze usuzovat, že k zasypaní předmětného úseku příkopu došlo bezprostředně před polovinou 19. století (SokA v Opavě, AM Opava, inv. č. 1440, karton 182), následně (v letech 1850–1861) byla v daném prostoru zřízena parkově upravená promenáda (srovnej Kreuzinger 2002, 116). Samotná parkánová hradba byla v tomto úseku snesena již dříve, v časovém intervalu 1779–1836, vyjadřujícím na jedné straně komisionální rozhodnutí o zrušení opavské fortifikace, na straně druhé pak vyhotovení indikační skici, kde již parkánová hradba v tomto úseku svého průběhu nefiguruje (srovnej Kolář, Kaniová, Rosová, Zezula 2008, 199, 210).

Stavebním provedením, užitým pojivem a šířkou odpovídá výzkumem zachycené zdivo dříve archeologicky zkoumaným pozůstatkům opavské parkánové hradby (srovnej Kolář, Kaniová, Rosová, Zezula 2008, 204–210, obr. 12, 18, 47, 49). Na základě rozboru písemných a ikonografických pramenů, spolu s výsledky archeologických výzkumů, je možné dobu výstavby parkánové hradby v Opavě klást do období 14./15.–1. pol. 15. století (srovnej Kolář, Kaniová, Rosová, Zezula 2008, 205–206).

František Kolář, Pavla Skalická

Literatura

ZA v Opavě, Stablní katastr slezský, indikační skica, inv. č. 237, sl. 233, karton 51.

ZA v Opavě, KrÚ Opava, inv. č. 199, karton 29.

SokA v Opavě, AM Opava, inv. č. 1440, karton 182.

Kaniová, P. 2005: *Reidentifikace Beethovenova 2 – pasport objektu*. Nepublikovaný rukopis. Uloženo: Archiv dokumentace NPÚ v Ostravě.

Kolář, F., Kaniová, P., Rosová, R., Zezula, M. 2008: Opevnění města Opavy (současný stav výzkumu). In: V. Kolařík, M. Peška, J. Šibíčková (eds.): *Forum urbes medii aevi V.*, Opava, 174–249.

Kreuzinger, E. 2002: *Kronika města Opavy*. Opava.

Strakoš, M., Halátek, D., Kaniová, R., Rosová, R. v tisku: *Průvodce architekturou Opavy*.

Šopák, P. 2003: *Klasicistní architektura Opavy let 1780–1850*. Opava.

Resumé

Opava (Kataster Opava-město, Bez. Opava), Beethovenova Str., Parz. Nr. 209/1, 209/2, Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr. 98. Opava, Beethovenova ulice. Celkový pohled na dokumentovanou nálezovou situaci (foto F. Kolář).

Abb. 98. Opava, Beethovenova Straße. Gesamtansicht auf die untersuchte Fläche (Foto F. Kolář).

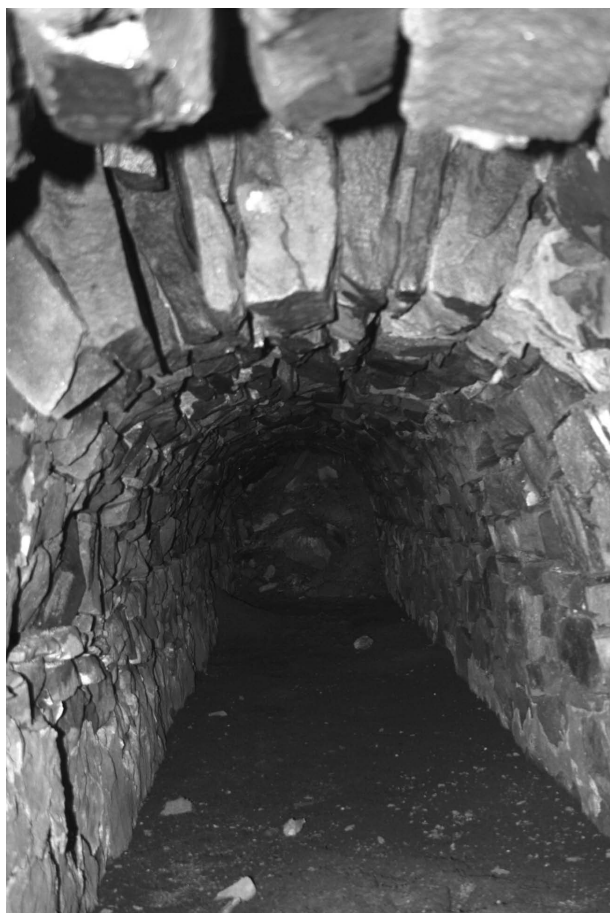

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Horní náměstí, Rybí trh p. č. 582/1. Novověk. Město, sakrální areál. Záchranný výzkum.

V rámci celkové rekonstrukce Slezského divadla na Horním náměstí v Opavě byla realizována i stavba nové trafostanice s přípojkou vysokého napětí. Trasa kabelu vedla ulicí Rybí trh mezi budovou divadla a kostelem Panny Marie a dále kolem divadelní kavárny. Lokalita se nachází v historickém jádru města Opavy v městské památkové zóně. Za těchto okolností vyvolalo zahájení prací také archeologický výzkum zprvu formou dohledu nad ručně hloubenými výkopy, posléze spojený s dokumentací řezů historickými situacemi.

Nejmenší opavské náměstí tzv. Pechring (Smolný trh), později Rybí trh, vzniká ještě v průběhu 13. století a je ze S odděleno od Horního náměstí hmotou farního kostela Nanebevzetí Panny Marie s hřbitovem a hřbitovní kaplí sv. Michala (srovnej Bakala 1974, nově např. Kiecoň, Zezula 2004, Zezula, Kiecoň, Kolář 2007). Na počátku 18. století tvořila Z frontu Horního náměstí v těsné blízkosti kaple budova původní městské strážnice, na níž Z směrem podél ohradní zdi hřbitova navazovala zástavba několika domů. Hřbitovní kaple zanikla požárem v roce 1758 a také hřbitov byl ještě před koncem 18. století zrušen (Rosová 2009, 113). V roce 1804 je pak podle tzv. Schikanderova

Obr. 99. Opava, Horní náměstí, Rybí trh. Pátevní stoka kanalizační sítě z 19. století (foto P. Skalická).

Abb. 99. Opava, Horní Platz, Platz Rybí trh. Der Hauptkanal des Entsorgungsnetzes, 19. Jahrhundert (Foto P. Skalická).

modelu zahájena přestavba strážnice na městské divadlo vyzdobené vídeňským malířem Sacchetim. Tato skladba domovní fronty zásadním způsobem utrpěla po bombardování Opavy za druhé světové války, kdy bylo mnoho domů v centru města poškozeno, a později proběhly rozsáhlé asanace.

Větší část archeologickým výzkumem dotčeného prostoru je narušena stávajícím zasíťováním, přesto se podařilo zdokumentovat několik řezů intaktním povrchem do hloubky dotčené stavbou. Profil P1 se nachází ze S strany kavárny u autobusové zastávky Divadlo. Dno výkopu tvořil v půdorysu odkrytý kamenný překlad stoky kanalizační sítě z první pol. 19. století (obr. 99). Tato kanalizace je potvrzena také z dalších lokalit v intravilánu města (např. Dolní náměstí). Drobnou sondou bylo zjištěno břidlicí vyložené dno a J cihelná bočnice výšky 30cm. Výkop pro tuto kanalizaci narušuje sled uloženin novověkého stáří dorovnávkového či drenážního charakteru a je veden z povrchu dláždění, které je pečlivě skládáno z říčních valounů do písčitého lože. V místě narušení byla provedena nepříliš kvalitní reparace. Nad dlážděním se nachází splachové vrstvy a 0,4 m mocná stavební planýrka související patrně s poválečnými demolicemi.

Západní část trasy přípojky vysokého napětí byla vedena napříč jedním ze sklepení poválečně demolované zástavby. Za pomoci archivních materiálů se podařilo zjistit, že se jedná o vnitřní příčky a část obvodového zdiva klasicistně přestavěného obytného domu č. o. 21, který dispozičně respektoval starší situaci zděného domu č. p. 199 s dřevěným přístavkem v zadní části do prostoru Rybího trhu (zaznamenáno indikační skicou z roku 1836). Průběh zdí byl geodeticky zaměřen a vyneseno do katastrální mapy.

Jižní rameno přípojky vysokého napětí bylo vedeno v chodníku podél budovy divadla. Větší část se kryla s pátevní stokou kanalizačního systému z první pol. 19. století, kterou tvořila kameny zaklenutá prostora výšky 1,2 m a šíře 1 m s břidlicí vyloženým dnem. Zachycená délka trati byla min. 300 m, průběh je oproti dnešní frontě lehce vyošen J směrem. Z důvodu ochranných pásem pro umístění kabelu vysokého napětí musela být po provedení dokumentace klenba snesena a prostor stoky přisypán. V místě, kde již výkopové práce kanalizaci míjí, byla zachycena svrchní část hřbitovní planýrky tvořené tmavě hnědou jílovitou hlínou promísenou antropologickým materiálem. Hrobové jámy se nerýsovaly, což je ve svrchních částech středověkých a novověkých hřbitovů běžné, nahodilý keramický materiál můžeme datovat do širšího období novověku. Po zrušení hřbitova v roce 1789 byl prostor znivelizován a pravděpodobně vydlážděn, jak naznačuje písčité vrstvička ve funkci lože či drenáže již odstraněné úpravy.

Pavla Skalická

Literatura

Bakala, J. 1974: Počátky města Opavy. *Čas. Slez. muz.* 23, 3–24.

Kiecoň M., Zezula, M. 2004: Počátky a rozvoj města Opavy ve 13. a 14. století ve světle poznatků z archeologických výzkumů v l. 2000–2002 In: *Początki*

i rozwój miast Górnośląska. Studia interdyscyplinarne, Gliwice, s. 57–78.

Zezula, M., Kiecoň, M., Kolář, F. 2007: Archeologické doklady k vývoji půdorysu, uliční sítě a parcelace středověké Opavy. In: Měřinský, Z. (ed.): *Forum urbe medii aevi* IV., Opava, 118–143.

Rosová, R. 2009: Zmizelá Opava – vývoj tzv. vnitrobloku s příklady asanovaných historických domů. *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě*, 112–125.

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Horní Platz, Rybí trh Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirchenareal. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Masařská ulice, Drubeží trh. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2010 byla v Opavě na prázdné proluce na nároží Masařské ulice a Drubežského trhu, p. č. 403, zahájena realizace stavby „Výstavba regionálního centra vzdělávání pracovníků ve stavebnictví a výrobním sektoru“. V říjnu a listopadu 2010 zde byl proveden plošný záchranný archeologický výzkum. V místě předpokládané zděné historické zástavby v čele parcely byl po skrývce recentního nadloží rovněž odstraněn recentní sut'ový zásep a následně začistišeny kamenné i cihlové konstrukce. Ty reprezentovaly sklepení někdejšího novověkého domu, konkrétně schodiště a navazující dvouprostorový sklep a v JV rohu parcely samostatný jednoprostorový sklep. Po jejich dokumentaci a následném odstranění byl na dně výkopu stavební jámy zachycen a exkavován suterén vrcholně středověkého dřevohliněného domu. Plánovanou stavbou dotčená plocha v zázemí předpokládané historické parcely byla rozdělena na 6 dílčích čtverců – sond, oddělených kontrolními bloky. Tato plocha byla z větší části recentními a novověkými zásahy zasažena minimálně a spíše ve svrchních partiích. Při plošné exkavaci zde bylo odkryto a zdokumentováno místy více než 1,5 m mocné novověké a středověké kulturní souvrství, indikující někdejší sídelní aktivitu na této historické opavské parcele. Kromě jiného zde byly zachyceny pozůstatky pozdně středověké cihlové pece. Do podloží však zasahovalo minimum objektů. V severovýchodní části byl zachycen relikt větší odpadní jámy. Zajímavá situace byla v SZ části plochy výzkumu, kde na povrchu půdního horizontu byla odkryta podlaha z masivních dřevěných trámů. Podlaha byla v S části ukončena další, tentokrát mělkou odpadní jámou. Movité předměty reprezentují především fragmenty středověké a novověké keramiky, vyzdvihnout lze keramickou plastiku koníka, dále drobnou minci – parvus Karla IV., a především bronzovou přezku v podobě dvou dvojic podaných rukou, stočených do kruhu na způsob tzv. „přátelských prstenů“. V dolních partiích souvrství byly časté zbytky předmětů z organického materiálu, především útržků kůže.

Peter Kováčik, Martin Moník, Mikuláš Schön

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Masařská Gasse, Drubeží trh. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-MĚSTO, OKR. OPAVA)

Nákladní, Pivovarská ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V letech 2009–2010 probíhal v areálu bývalého pivovaru v Opavě v souvislosti s připravovaným developerským projektem "Obchodní a společenské centrum Breda & Weinstein" záchranný výzkum. Lokalita se nachází na SZ okraji historického jádra města, v těsném sousedství někdejších hradeb.

Situaci na dolním pivovarském dvoře determinovala poloha v inundačním území někdejšího vedlejšího ramene Opavy. Tento prostor tvořil předpolí středověkých městských hradeb, ke kterým bylo zmíněné říční rameno, jako fortifikační příkop a zároveň jako mlýnský náhon, svedeno. Ze středověkých vrstev pochází mimo jiné nález hlavičky antropomorfní figurky s rohy či šaškovskou čepicí – tzv. opavského čerta. Ve starším novověku již bylo území přímo součástí barokního pásu opevnění. Kolem Fortenského mlýna s náhonem vznikl bastion a uvnitř bastionu se nacházel mlýn i s hospodářským zázemím. Z nálezů je nutno zmínit především 4 díly dřevěného vodovodního potrubí o celkové délce asi 14 m.

Horní pivovarský dvůr byl v středověku zasažen fortifikačním příkopem, který na konci 16. století zanikl a na jeho místě byl založen hřbitov. Zásypy přibližně 1000 zachycených hrobů obsahovaly četné devocionálie či osobní věci, kromě jiného kovové křížky, škapulíře a zlaté prstýnky. Celý areál pak výrazně poznamenala industriální zástavba, nastupující zde kolem poloviny 19. století.

Magda Jedličková, Peter Kováčik, Martin Moník

Resumé

Opava (Kataster Opava-Stadt, Bez. Opava), Pivovarská Gasse, Nákladní Gasse. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKR. OPAVA)

Krnovská, Lepařova, Provaznická ulice, p. č.: 194/2, 194/6, 195/3, 178/13, 178/14, 180/9, 182/4, 2953/4, 2965/1, 2966. Středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Výkop pro obnovu vysokého napětí probíhal z Lepařovy ulice skrz dvorní trakty přes ulici Provaznickou až na Krnovskou. Ulice leží na bývalém Jaktaršském předměstí, ovšem pouze Krnovská je středověkého původu. Tehdy tvořila důležitou spojnici Opavy a Krnova. Zbylé dvě ulice vznikly až v průběhu 19. století na místě zahrad a zemědělského zázemí. Především proto byly výkopovými pracemi porušené archeologické terény pouze v zápchových jamách po stranách Krnovské ulice.

Vedle objektů z mladší doby bronzové byl datován také objekt (k. 508) s profilem ve tvaru širokého V, ležící rovnoběžně s ulicí. Jeho výplň pocházela ze 14. století (k. 117), spodní část (k. 119) z 1. poloviny. Podařilo se prozkoumat pouze krátký úsek objektu, takže jeho funkce nelze přesně určit. Podle tvaru profilu se mohlo jednat o odvodňovací strouhu nebo, a to je pravděpodobnější, o relikt ohrazení. Objekt se totiž nacházel na místě, kde lze předpokládat rozhraní parcely a komunikace.

Barbara Marethová

Resumé

Opava (Kataster Opava – Stadt, Bez. Opava). Krnovská, Lepařova, Provaznická Straže. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. OPAVA-PŘEDMĚSTÍ, OKR. OPAVA)

Hradecká ulice, p. č. 3024/1, 3024/2. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

V souvislosti s obnovou vodovodního řádu podél Z okraje Hradecké ulice se naskytla možnost sledovat V stěnu původního výkopu, tedy tu, která zabíhá pod vozovku. Vedle několika drobnějších objektů byly zachyceny i dva rozměrnější; jáma kruhového nebo oválného půdorysu (k. 504) s nálezy z 15. století a objekt s kolmými stěnami (k. 505) řazený do 13.–14. století. Ten podle vrstvy uhlíků a mazanice (k. 135) na dně pravděpodobně zanikl požárem. Zdá se, že ve sledovaném prostoru muselo také docházet k větším přesunům zeminy, na některých místech nasedaly na geologické podloží až vrstvy z 15.–16. století.

Hradecká ulice probíhá S–J směrem skrz původní středověké Hradecké předměstí. Podle posledních poznatků ústila ulice svým S koncem do Hradecké, později Zavřené brány, na kterou ve městě navazoval Dobytčí trh, dnes Masarykova ulice (Kolář, Kaniová, Rosová, Zezula 2008, 210–213). Ovšem pokud do ní ze Z strany zasahovaly objekty zjištěné našim výzkumem a na V byly pod dnešním chodníkem již dříve zachyceny objekty z 15. století (Zezula 2005), nezdá se, že by se původní Hradecká ulice nacházela v místě dnešní. Ostatně ve zkoumaných profilech nebyly s výjimkou valounové dlažby (k. 106) v křižovatce Hradecká – Rooseveltova zjištěny žádné vrstvy související s úpravami důležité středověké komunikace.

Barbara Marethová

Literatura

Kolář, F., Kaniová, P., Rosová, R., Zezula, M. 2008: Opevnění města Opavy (současný stav výzkumu). In: *Forum urbes medii aevi* V, Opava, 174–255.

Zezula, M. 2005: *Opava, Hradecká ulice. Rkp. nálezové zprávy 57/04*. Uloženo: Archiv NPÚ – ú. o. p. Ostrava, archeologické odd. v Opavě.

Resumé

Opava (Kataster Opava-Vorstadt, Bez. Opava). Hradecká Straže. Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

OPAVA (K. Ú. KATEŘINKY U OPAVY, OKR. OPAVA)

Ratibořská ulice. Středověk, novověk. Vesnice. Záchraný výzkum.

V měsících červenci až říjnu 2009 byly v okolí Ratibořské ulice v Kateřinkách u Opavy prováděny výkopové práce související s výstavbou horkovodu. Katastr předměstské vsi Kateřinky navazuje na levobřežní část Ratibořského předměstí města Opavy. Zdejší osídlení, soustředěné ve středověku a později kolem několika dvorů obklopených zahradami, nebylo pevně organizováno, přičemž se nacházelo v rukou řady vlastníků. Převážná část zástavby byla situována podél hlavních komunikací (Prix 1992, 108, 116; Kuča 2000, 718). Největší význam z nich měla Ratibořská ulice, kterou procházela důležitá cesta z Opavy směrem na Ratiboř a Ostravu. Někteří badatelé lokalizují na území Kateřinek osadu, předcházející lokaci

Obr. 100. Opava, Ratibořská ulice. Dokumentace profilu ve výkopu pro horkovod.

Abb. 100. Opava, Ratibořská Straže. Dokumentierter Schnitt im Graben der Warmwasserleitung.

města Opavy. Tento předpoklad se ale na základě moderní kritiky historických pramenů jeví jako neodůvodněný (Bakala 1974).

Liniový výkop pro horkovod byl realizován v J části intravilánu Kateřinek, která se nachází v inundaci řeky Opavy. Velká část zdejší historické zástavby zanikla v 70.–80. letech 20. století v souvislosti s výstavbou panelového sídliště, v té době byla také rozšířena a částečně napřímena Ratibořská ulice. Tomu odpovídala i situace registrovaná na stěnách výkopů, kde se většinou vyskytovaly planýrky soudobého stavebního odpadu, v jejich podloží pak byly evidovány horizonty jílovitých fluvialních sedimentů, značně narušené při výstavbě sídliště.

Výjimku představoval úsek horkovodu v místě odbočky ze staré trasy Ratibořské ulice směrem k ulici Hálkově (JV část parcely 2996), ve které se dochovalo archeologické souvrství jen málo narušené recentními zásahy. Ve spodní části profilu se v úrovni přibližně 2,0 m pod současnou terénní úrovní vyskytovaly tmavě šedé uhlé písčitojílovité fluvialní sedimenty, z nichž se podařilo získat dva středověké keramické zlomky. Jejich povrch byl zpevněn posypem o mocnosti 0,2 m sestávajícím z oblázků a valounů střední velikosti, jehož rozsah přesně korespondoval s šířkou původní trasy Ratibořské ulice. Tuto nejstarší komunikační úpravu lze na základě nálezů z navazujících vrstev sedimentů kontaminovaných sídlištním odpadem rámcově datovat do raného novověku (16. stol.). Valounový posyp byl překryt vrstvou sedimentovaného písku s povrchem zpevněným proutím a větviemi. Následovala další sedimentovaná vrstva, v jejímž nadloží se nacházela mohutná štěrkopísková terénní dorovnávká, která sloužila jako drenážní podklad pod kamennou dlažbou. Ta byla zřejmě v provozu až do 20. stol., přímo na ní se nacházely konstrukční vrstvy současné asfaltové vozovky. Mimo trasu komunikace pak byly v úrovni mladší části komunikačního souvrství dokumentovány redeponované fluvialní sedimenty a spráše s nálezy 17.–19. stol., mezi kterými se poměrně častěji vyskytovaly zvířecí kosti se stopami řeznické činnosti. Nejmladší komponentu pak představoval suterén asanovaného domu z přelomu 19. a 20. stol. na stavební p. č. 135/3.

Tereza Krasnokutská, Michal Zezula

Literatura

- Bakala, J. 1974:** Počátky města Opavy, *Časopis Slezského muzea*, řada B, 23 (Zvláštní číslo k 750. výročí města Opavy), 3–24.
- Kuča, K. 2000:** *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Ml-Pan.* Praha.
- Prix, D. 1992:** Středověký kostel sv. Kateřiny v Opavě Kateřinkách, *Časopis Slezského muzea*, řada B, 41, 108–118.

Resumé

Opava (Kataster Kateřinky u Opavy, Bez. Opava), Ratibořská Str. Mittelalter, Neuzeit. Dorf. Rettungsgrabung.

OSTRAVA (K. Ú. MORAVSKÁ OSTRAVA, OKR. OSTRAVA)

Pivovarská ulice, p. č. 86/1. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

V letních měsících roku 2010 byly prováděny stavební práce na Černé louce s názvem „Přístavba Divadla loutek“. Zkoumaná plocha byla strojně snižována od povrchových recentních vrstev až do říčních štěrkových teras. V jílovito-písčitých říčních sedimentech ležících na těchto terasách, se podařilo zachytit archeologickou situaci, která byla zdokumentována.

Při prvotním postupném strojním snižování jílovitých sedimentů v ploše stavební jámy nebylo patrné žádných pozůstatků antropogenních aktivit. V jisté úrovni šedé jílovité naplaveniny se začala ukazovat linie řídce roztroušených drobných kousků mazanice a po dalším snížení se tento pás postupně rozšířil. Počaly se také objevovat první keramické fragmenty nádob a občasné i pískovcový kámen. Byla zde zjištěna J hrana výkopu o celkové délce 8,5 m. S největší pravděpodobností se jedná o hradební příkop, který se nacházel před hradbou města. Celkový průřez hradebního příkopu nebyl zjištěn.

Jeho zjištěná hloubka na profilu činila 1 m a v jeho výplni bylo rozlišeno šest typů uloženin. Na jeho dně spočívala šedá jílovitá naplavenina s velkým obsahem drobných kousků mazanice, která se táhla po J okraji příkopu a klesala až na jeho dno. V profilech je při své svrchní úrovni promíchána se žlutým jílem a lokálními vrstvami uhlíků. Více při dně na ní spočívaly částečně opracované pískovcové kameny deponované ve vrstvách jílu, které naplaveninu překrývaly.

Spodní část výplně obsahovala větší množství keramických fragmentů nádob. Nacházely se v ní zlomky okrajů, výdutí a den oxidačně i redukčně vypálených hrnců. Dna těchto nádob byla podsypána. Tento poměrně homogenní materiál můžeme rámcově datovat od počátku 14. stol. do počátku 15. stol. Výjimkou je jeden menší keramický fragment výdutě nádoby pocházející z doby hradištní a jeden pravěký keramický fragment s absencí ostřiva, který je svou keramickou hmotou podobný keramice vyráběné v neolitu. Ovšem tuto dataci do neolitu a pravěku vůbec musíme brát s velkou obezřetností, jelikož se jedná o značně drobný nálezy.

Závěrem lze říci, že výzkum zde prokázal antropogenní aktivity v období vrcholného středověku. Na samotné ploše stavby byl z části prozkoumán vodní příkop, fortifikační prvek, který v těchto místech obcházela hradební pás města. Jeho svrchní výplně souvisí pravděpodobně s jeho zánikem roku 1899. Taktéž volně pohybované pískovcové kameny v něm pocházejí z období zániku hradeb. Co se týče spodních a okrajových částí výplně příkopu obsahujících vrcholně středověkou keramiku, můžeme je interpretovat jako městský odpad po některém z požárů města, nebo lokálních požárů městských stavení. V klidnějších dobách byl hradební příkop pravděpodobně využíván měšťany jako skládka odpadu. Dva keramické fragmenty z pravěku a doby hradištní ve výplni vrcholně středověkého objektu interpretovaného jako hradební příkop můžeme je považovat za intruzi, která se do objektu dostala v rámci říční naplaveniny, v níž se příkop nachá-

zel. Nicméně raně středověký fragment nádoby potvrdil dílčí nálezy předchozích archeologických výzkumů v Moravské Ostravě a poukázal na lidské aktivity v tomto prostoru před lokací města Ostravy. Pravěký fragment je vůbec první keramický nálezy svého druhu doby v tomto prostoru. Ovšem jak bylo již výše uvedeno, musíme datování tohoto keramického zlomku brát s jistou obezřetností.

Pavel Malík, Zbyněk Moravec

Resumé

Ostrava (Kataster Moravská Ostrava, Bez. Ostrava), Pivovarská Str. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

PETROVICE (OKR. BLANSKO)

Intravilán obce. Středověk. Drobné opevnění. Záchranný výzkum.

V intravilánu obce na p. č. 56/1, v blízkosti farního kostela sv. Petra a Pavla a přilehlého hřbitova se podařilo záchranným archeologickým výzkumem dokumentovat náleзовou situaci při stavebním zásahu do reliktu drobného středověkého opevnění. Pozůstatek tvrzíště byl delší dobu znám a figuruje v běžné literatuře, písemné zmínky dokládají existenci tvrže v Petrovicích od poslední třetiny 14. stol. Zemní práce, předcházející výstavbě rodinného domu v prostoru tvrzíště, byly zahájeny bez předchozího ohlášení. Místní občan Zdeněk Souček oznámil skutečnost ARÚ AV ČR Brno, v. v. i., místo stavby následně ohledal J. Doležel, provedením vlastního záchranného výzkumu byl pak pověřen ÚAPP Brno, v. v. i.. V západní a severozápadní části staveniště byl v té době vyhlouben terénní zářez, zasahující částečně příkop a jeho předpolí. Severní profil zářezu byl následně dokumentován, přičemž byly na přilehlém poli provedeny povrchové sběry. Později byly ručně vyhloubeny ty části vytyčených základových pasů budoucí stavby, které bezprostředně zasahovaly do prostoru centrálního násypu opevnění a přilehlé části příkopu. Tyto výkopy o standardní šířce 0,5 m byly označeny jako sondy 1–3.

Výzkumem bylo potvrzeno, že pahorek je uměle nasypán, přičemž mocnost násypu, stejně jako hloubku prokazatelně přítomného příkopu, nebylo možno z technických důvodů zjistit (v úzkých výkopech nelze dosáhnout větších hloubek). Do povrchu násypu bylo zahloubeno několik mělkých objektů včetně drobných sloupových jamek, z nichž lze (při nepřítomnosti kamenných struktur) usuzovat na původní dřevěnou zástavbu.

Keramické nálezy z objektů (hlavně obj. 500) a povrchové kulturní vrstvy, relevantní pro datování zkoumané fortifikace, jsou zařaditelné do 2. poloviny či poslední čtvrtiny 13. stol, což nastoluje otázku, zda se skutečně jedná o tvrz známou z písemných pramenů. Z větší části zkoumané výplně příkopu obj. 503 pochází materiál novověkého až subrecentního stáří, což dokládá jeho zahrnutí v relativně nedávném období. Torzo tvrzíště bylo po provedené skrývce zaměřeno, jeho jádro bude fakticky zakonzervováno násypem pod základovou deskou novostavby.

David Parma

Resumé

Petrovice (Bez. Blansko), Intravillan. Mittelalter. Kleine Befestigung. Rettungsgrabung.

POLEŠOVICE (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

„Nivy“. Doba mladohradištní. Zaniklá středověká ves. Záchranný výzkum.

Při pokračování záchranného výzkumu v polešovické písčově (viz kapitola Doba bronzová a Doba železná) byla prozkoumána jedna sídlištní jáma pravidelně obdélného půdorysu se zaoblenými rohy, kterou je možné interpretovat jako objekt blíže neurčité výrobní funkce. Výplň jámy byla tvořena černou písčitou hlínou s množstvím kamenů se stopami žáru. Podle několika vyzvednutých keramických zlomků náleží tato jáma období mladohradištnímu a lze ji tedy dát do souvislosti se zaniklou středověkou vsí Zábřacany, která se v tomto období v bezprostřední blízkosti lokality rozkládala.

Marek Lečbych

Resumé

Polešovice (Uherské Hradiště dist.), "Nivy". An Early Medieval feature was excavated during the following rescue excavation. It probably belonged to the defunct medieval village Zábřacany.

PROSTĚJOV (OKR. PROSTĚJOV)

Pernštýnské náměstí. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

V dubnu až květnu 2010 provedli pracovníci prostějovského pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i. záchranný archeologický výzkum, vyvolaný odkanalizováním objektu pernstýnského zámku v Prostějově. Zámek se nachází na S okraji historického jádra města Prostějova v linii původního městského opevnění. Obdélná čtyřkřídlá dispozice zde uzavírá Pernštýnské náměstí. Stavba je orientována přibližně podle světových stran. Od jihu a od západu je zámek obehnán obezděným příkopem, který překračuje zděný most o jednom oblouku. Nevelké nádvoří obklopují patrová křídla s mansardovými střechami.

Do pernstýnských rukou se Prostějov dostal jako součást plumlovského panství v roce 1495 z majetku panů z Kravař a zůstal v jejich držení do konce 16. století.

Zámek v Prostějově je doložen od 20. let 16. století, kdy jeho existenci nepřímo potvrzuje zmínka o prostějovském hejtmanu Mikuláši Doupovcovi z Doupova v pamětní knize radního písaře Jana Bělkovského z Ronšova, a to k roku 1522. Stavba byla v 16. století důstojným šlechtickým sídlem. Osudový zlom v jeho dějinách nastal za třicetileté války, kdy Prostějov stejnou měrou zdeptalo císařské i švédské vojsko. Generál Torstensson nařídil 30. června 1643 strhnout hradbu a zámek vypálit. Podle dobové kroniky byly 2. srpna vyhozeny do vzduchu věže Plumlovské, Olomoucké a Vodní brány, rozbořeny hradby, rozházeny valy a o den později byl zapálen zámek „zkřídlicemi přikrytej a s mnohými pozlacenými mako-

vicemi okrášlenej“ (Kühndel, Mathon 1932; Kašpárková 1996; Borkovský, Černoušková 2002).

Úkolem odborného archeologického dohledu byla dokumentace všech odkrytých situací (obr. 101) a objasnění vývoje jedné z nejvýznamnějších architektonických památek města Prostějova. Přes značné množství historických pramenů a výsledky stavebně historických průzkumů nám dosud unikají některé důležité detaily jejího stavebního vývoje. Ze studie z roku 1932 vyplynulo, že renesanční arkády, zbudované z iniciativy Vratislava (Sličného) z Pernštejna v letech 1568–1571 obklopovaly nádvoří zámku ze tří stran, a sice východní, severní a západní. Některé detaily, pozorované v omítce a zdivu, však naznačují, že původně byly i na J křídle zámku. Tyto indicie rovněž ukazují, že arkády obklopovaly nádvoří ve třech výškových rovinách. Na základě zbytku bosovaného pilíře uvnitř vstupního prostoru lze vyvodit, že přízemí arkád bylo provedeno rovněž z bosovaných kvádrů a teprve další dvě patra ze subtilních válcovitých dřvků, tedy obdobně jako na zámku v Litomyšli. Nalezené kuželkové balustry jsou další důležitým prvkem, odhalujícím jeden z podstatných detailů podoby někdejších arkád. Zemními pracemi v prostoru nádvoří, před vyústěním vstupního koridoru byly narušeny dvě základové patky sloupů někdejších arkád. Do vápenné malty, tvořící lože v základové jámě, byly usazeny kameny a zmařené články ostění. Z dislokace patek (nacházely se 2,2 m od severní stěny jižního křídla; rozteč jejich středů poskytla stejnou hodnotu, tedy rovněž 2,2 m) vyplývá, že arkády na J straně nádvoří tvořily čtyři oblouky a 2 oblouky bočních křídel. Ve stejném místě byly odkryty zbytky objektu porušeného obvodovým zdivem sklepa, nacházejícího se právě pod vstupem na nádvoří. Objekt poskytl torzo tvarově pokročilejšího ložtického hrnce a nepolévaný kachel s českým lvem (obr. 2). Na zlomcích nalezených ostění byly objeveny dvě dosud nepublikované kamenické značky. Studna – podle dochovaných plánů byla dislokována v SV rohu nádvoří před vstupem do sklepa pod S částí východního křídla, nikoliv tedy, jak bývá obvyklé, ve středu prostranství. Podle poručnického spisu Eduarda Chmelaře z roku 1885 (písemnosti Okresního soudu v Prostějově, uložené v Okresním archivu v Prostějově) byla 8 m hluboká a byla v ní vidět voda (za informaci děkuji Dr. Roháčkové, ředitelce archivu v Prostějově). Při hloubení kanalizační rýhy, která zasáhla sotva 70 cm pod úroveň dnešního terénu, její přítomnosti nic nenasvědčovalo.

Miroslav Šmíd

Literatura

Borkovský, P., Černoušková, D. 2002: *Prostějov zámek, stavebně historický průzkum.*

Kühndel, J., Mathon, J. 1932: *Pernštejnský zámek v Prostějově.* Prostějov.

Kašpárková, S. a kol. 1996: *Prostějov, zámek, stavebně historický průzkum.* Památkový ústav Olomouc.

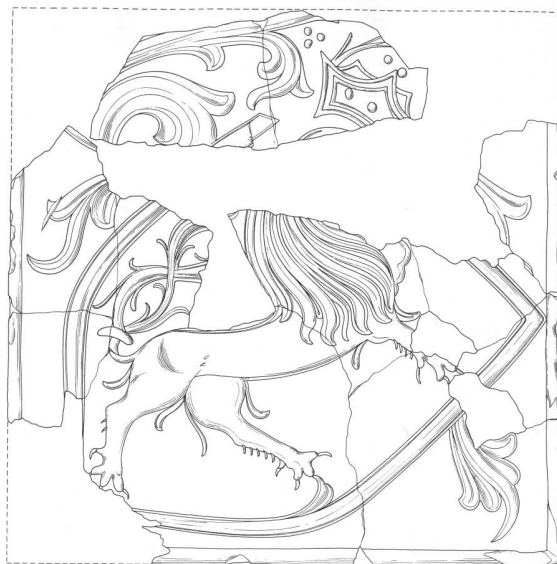
Resumé

Prostějov (Bez. Prostějov), Pernštýnské Platz. Schloss, Neuzeit. Rettungsgrabung.

Obr. 101. Prostějov, zámek. Pohled na výkop s objekty od východu.

Abb. 101. *Prostějov, Schloss. Blick von Osten auf die Grabungsfläche mit Gruben.*

Obr. 102. Prostějov, zámek. Torzo kamnového kachle.

Abb. 102. *Prostějov, Schloss. Fragment eines Ofenkachels.*

Obr. 103. Prostějov, zámek. Kamenické značky na ostění.

Abb. 103. *Prostějov, Schloss. Steinmetzzeichen auf dem Gewände.*

PRUSINOVICE (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Extravilán. Hradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při stavbě „Vodovod Bořenovice“ byl v rýze na katastru Prusinovic zachycen zahloubený objekt a kúlová jáma. Objekty je možno podle nepočetných nálezů datovat do doby hradištní. Polohu lze určit na ZM ČR 1:10 000 25-13-24 v okolí bodu 265/15 od Z/J s. č.)

Ivan Čížmář

Resumé

Prusinovice (Bez. Kroměříž). Innenbereich der Gemeinde. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PRUŠÁNKY (OKR. HODONÍN)

„Vrchní Nechory“. Novověk. Obilní jámy. Záchranný výzkum.

V březnu 2009 proběhl záchranný archeologický výzkum formou odborného dohledu při stavbě kanalizace v lokalitě Vrchní Nechory. Ve výkopu před vinnými sklepy bylo kolem bodu na souřadnici 48°50'43.953"N a 16°58'55.157"E (WGS-84) dokumentováno pět zahloubených objektů, z nichž se ve čtyřech případech jednalo o typické obilní jámy (obr. 104). Tyto jámy, hluboké přes 3 metry a s průměry až 1,8 m, se nacházely v řadě před jednotlivými vinnými sklepy. Zajímavé konstrukční detaily představují vypálené stěny. V zásypech obilních jam se sporadicky nacházely i zlomky keramických nádob. Nejčastějším nálezem byly střepy z neglazovaného hrnce s výraznými stopami vápna na vnitřní straně. V jednom případě se dokonce jednalo o torzo nádoby. Obilní jámy mohly být vybudovány pravděpodobně až počátkem raného novověku a zanikají někdy v průběhu 18. století. V případě pátého zahloubeného objektu se zřejmě jedná o v nedávné době propadlý loch.

František Kostrouh

Resumé

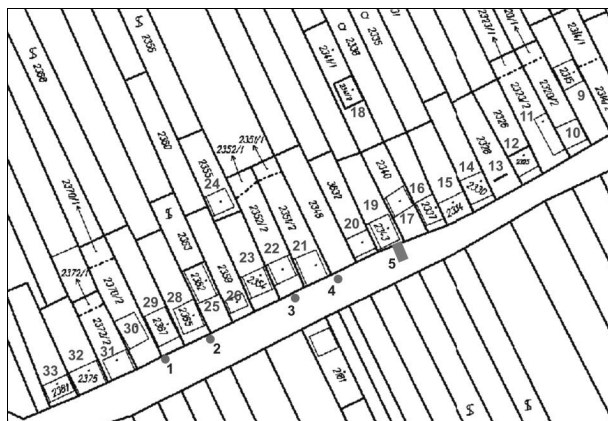
Prušánky (Bez. Hodonín), „Vrchní Nechory“. Neuzeit. Getreidebruben. Rettungsgrabung.

PŘEROV (OKR. PŘEROV)

Havlíčková ulice, p. č. 832 – pivovar. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavebními pracemi v rámci investiční akce výstavby nové haly stáčíren a skladu pivovaru Zubr, a. s. byl v měsících březnu a dubnu 2010 proveden odborný archeologický dohled zemních prací předmětné stavby, který uskutečnili pracovníci Archaia Olomouc. Stavba je situována na levém břehu řeky Bečvy v uliční linii ulice Havlíčkovy.

Západní výkop základového pasu stáčírny a skladu zachytil linii masivního základu z neřádkovaného travertinu, zapuštěného do jílovité podložní vrstvy v zaměřené úrovni 208,95 m n. m. Charakter vrstev, nacházejících se nad jílovitým podložím JZ od travertinového základu, od-

Obr. 104. Prušánky. Situační plán s vyznačením obilnic (1–4) a zahloubeného objektu (5).

Abb. 104. Prušánky. Dorfplan mit kartierten Getreidegruben (1–4) und einer Grube des unbekannten Zwecks (5).

povídá požáru a destrukci nadzemní části objektu. Následně byla provedena terénní nivelace prostoru. Z vyrovnávací vrstvy bylo vyzvednuto menší množství zlomků keramiky 19. a 20. stol. Svrchní úpravu tvoří zpevněná plocha z asfaltobetonu. Situace, zdokumentovaná SV od travertinového základu nad jílovitým podložím, s mělce zahloubenými kúlovými zahloubeními, potvrzuje s největší pravděpodobností existenci průmyslové pece. Destrukce tohoto objektu je kryta stavební vyrovnávkou a asfaltobetonovou deskou.

Z nálezové situace a vyzvednutého materiálu lze s ohledem na písemné zprávy a dobové mapové podklady soudit, že se jedná o výsek základů chladiče piva akciového pivovaru založeného roku 1872 (Bayer 1904). V mapě stabilního katastru je předmětný prostor charakterizován jako zelená plocha (zahrady) a směrová linie travertinových základů odpovídá novějším mapovým zakreslením, zachycujícím větší stavbu situovanou v pivovarském dvoře.

Výkop kanalizační přípojky, vedené středem staveniště kolmo k ulici Havlíčkové, odkryl souvrství šterkopískových náplav, nasedajících na jílovité podloží. Na bázi těchto vrstev byly zachyceny splavené ojedinělé zlomky pozdní středověké keramiky. V minulosti zaplavovaný terén byl v průběhu 19. a 20. stol. upravován za účelem ochrany před hrozícími povodněmi řeky Bečvy.

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Literatura

Bayer, F. 1904: Bayerův ilustrovaný průvodce Přerovem a nejnovější adresář, ročník 1. Hranice.

Resumé

Přerov (Bez. Přerov), Havlíčková Strasse, Parzellennr. 832. – Brauerei. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PŘÍKAZY (OKR. OLMOUC)

„Pižmáky“. Časně slovanské, mladohradištní období až novověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: X=1115033; Y=553955; X=1115062; Y=553980; X=1115282; Y=553749; X=1115189; Y=553611; X=1114866; Y=553534; X=1114895; Y=553709; X=1115099; Y=553812.

Během archeologické prospekce, prováděné metodou povrchového sběru, byl na polykulturním sídlišti (viz též kapitoly Doba bronzová, Doba železná) nalezen časně slovanský střep (obr. 105) a 13 zlomků jiné keramiky, převážně s příměsí tuhy, datovatelné do mladohradištního období. Osm kusů keramiky náleží rámcově do průběhu 14. až 15. století. Přítomny jsou též keramické výduť nádob z období novověku. Vedle keramiky bylo rovněž nalezeno asi 0,6 kg železářské strusky, která ale může pocházet i z doby laténské. Lokalita je známa již od konce 60. let 20. století (Peška 1998, 47–60).

„Pod dědinou“. Středohradištní období, novověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: X=1113607; Y=554009; X=1113713; Y=554112; X=1113893; Y=553885; X=1113787; Y=553757.

Během archeologické prospekce, prováděné pomocí detektoru kovů, byl na polykulturním sídlišti (viz též kapitola Doba železná) nalezen masivní fragment železné středohradištní sekery, takzvané bradatice (obr. 106). Za laskavé předání tohoto nálezu děkuji panu Pavlu Faltýnkovi z Loštic. Několik zlomků nalezené keramiky lze rámcově datovat do období novověku. Lokalita, která se nachází na hranicích katastrů obcí Příkazy a Náklo, patrně dosud ještě nebyla známa.

Za laskavou konzultaci děkuji paní Mgr. Pavlíně Kalábkové, Ph.D. a panu Mgr. Pavlu Šlézarovi.

Karel Faltýnek

Literatura

Peška, J. 1998: Archeologické nálezy a lokality na katastru obce Příkazy. *Střední Morava* 7, 47–60.

Resumé

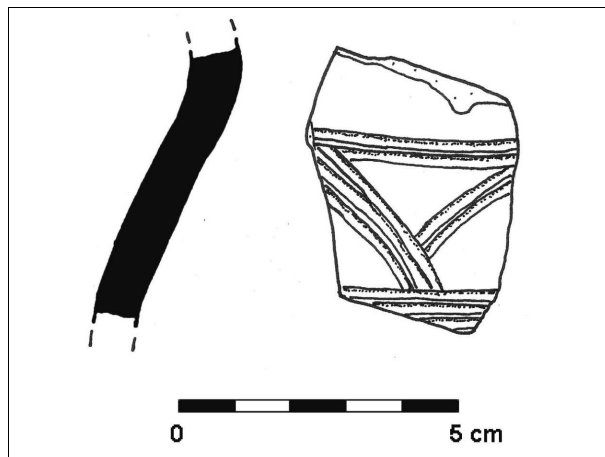
Příkazy (Bez. Olomouc), „Pižmáky“. Frühmittelalter, jüngere Burgwallzeit – Neuzeit. Siedlung. Geländebegehung.

Příkazy (Bez. Olomouc), „Pod dědinou“. Mittlere Burgwallzeit, Neuzeit. Siedlung. Geländebegehung.

RADUŇ (OKR. OPAVA)

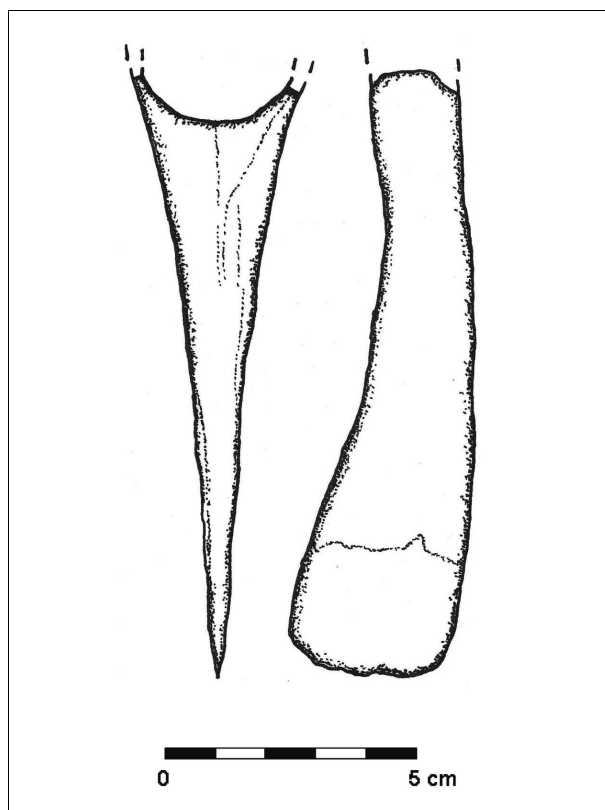
Ulice 9. května, č. p. 50, p. č. 246. Novověk. Prádelna, topeniště. Záchranný výzkum.

Na podzim roku 2010 proběhl záchranný archeologický výzkum v obci Raduň, vyvolaný snižováním stávajících povrchů a instalací nových drenážních podkladů v interiéru kulturní památky – barokní prádelny tradičně nazývané vošárna (z německého Waschhaus). Budova se nachází v centru obce v blízkosti kostela Nejsvětější Trojice. Na první pohled zaujme především její valbová střecha s větracími a prosvětlovacími vikýři ve dvou řadách nad sebou, napodobující vzhled dvoustupňovou mansardovou střechu.

Obr. 105. Příkazy, „Pižmáky“. Časně slovanská keramika (kresba K. Faltýnek).

Abb. 105. Příkazy, „Pižmáky“. Frühslavische Keramik (Zeichnung von K. Faltýnek).

Obr. 106. Příkazy, „Pod dědinou“. Fragment železné středohradištní bradatice (kresba K. Faltýnek).

Abb. 106. Příkazy, „Pod dědinou“. Fragment einer eisernen Bartaxt aus der mittleren Burgwallzeit (Zeichnung von K. Faltýnek).

V písemných pramenech je Raduň poprvé doložena roku 1320 ve spojení s osobou Friderika z Raduně (de Radyn). Od 15. století do roku 1652 byla v držení rodu Tvorkovských z Kravař, kteří také v 16. století přeměnili zdejší kamennou tvrz na renesanční zámek (Vendl 1923, 63; Korbelařová 2001, 218). Další významné aristokratické rody, především Larisch-Mönnichové v letech 1780–1832 a Blücherové z Wahlstatu do r. 1949, pak dotvářely dnešní podobu státního zámku Raduň (Kolářová a kol. 2009).

Samotná vošárna je od roku 1963 zapsána na seznam kulturních památek pod evidenčním číslem 37372/8–1467 a její havarijný stav vyvolal rozsáhlou rekonstrukci, prováděnou od roku 2007 novým vlastníkem, kterou provází i operativní dokumentace NPÚ – ÚOP v Ostravě (Kouřilová 2009 a 2010). Archeologický výzkum potvrdil mimo jiné fakt, že zámecké prádelně z let 1823–1826, kdy byla rodem Larisch-Mönnichů iniciována velkolepá klasicistní přestavba celého areálu zámku i s hospodářským zázemím, předcházela starší stavba shodné funkce, možná obecní prádelna. Prozatím na základě tohoto výzkumu však nic nenasvědčuje tomu, že by na lokalitě probíhaly nějaké archeologicky postihnutelné aktivity v období před výstavbou vošárny.

Odstraňování podlahových vrstev a hloubení drenáže bylo prováděno pod dohledem archeologa, při zjištění zakonzervovaných nálezových situací bylo přistoupeno k plošnému snižování archeologickou metodou, spojenému s podrobnou dokumentací. Starší fáze vývoje zkoumaného objektu se projevuje především kamenným zdívem s jímlem pojenými základy, celkově o menším půdorysu, zahrnujícím zhruba dvě jižní třetiny dnešní dispozice. V jižní části objektu byla také v jedné z místností pod mladšími podlahovými úpravami dochována pravděpodobně barokní dlažba, tvořená velkými plochými kameny pečlivě skládanými do písku s minimální spárou.

O výše zmíněné klasicistní přestavbě z let 1823–1826 jsme dobře informováni v písemných pramenech (archivní průzkum Mgr. R. Rosové 2008). Jednotlivé prvky rekonstrukce jsou identifikovatelné jak v nadzemní části (rozšíření stavby k J, zaklenutí, krov valbové střechy datovaný také pomocí dendrochronologie), tak díky archeologickému výzkumu i pod úrovní dnešních podlah. V severní i v jižní části objektu, ale také ve střední síni s topeništní soustavou (viz níže), bylo nalezeno jednotně provedené cihelné dláždění. V místnosti určené k sušení prádla se v rámci dlažby dochoval také cihelný kanál, který odváděl odpadní či kondenzovanou vodu do dvorové části objektu otvorem ve zdivu. Dále byly prozkoumány pečlivě provedené sokly pod vyvářecí kotle a jímací nádržky na vodu a popel.

Za jeden z největších přínosů operativního průzkumu a archeologického výzkumu lze považovat identifikaci pravděpodobně již barokního topeništního systému, který využíval komfortního nepřímého vytápění, jelikož provoz praní a sušení prádla vyžadoval čisté prostředí. Ústředním prvkem soustavy byla dvě protilehlá niková topeniště (obr. 107) se zazděnými pozorovacími a nakládacími otvory na stěnách (Kouřilová 2009). V navazujících místnostech pak stály přes zeď napojené vyvářovací kotle, či přesněji kamna. Pokročilost systému potvrzuje i fakt, že

Obr. 107. Raduň. Pohled na podestu a stěnu severního nikového topeniště (foto P. Skalická).

Abb. 107. Raduň. Blick auf den Sockel und die Wand des nördlichen Ofens (fotografiert von P. Skalická).

takto byl vytápěn objekt až do druhé poloviny dvacátého století, kdy již sloužil pouze obytným účelům.

Pavla Skalická

Literatura

- Kolářová, E. a kol. 2009:** *Státní zámek Raduň*. Ostrava.
Korbelařová, I. 2001: Urbář raduňského panství ze druhé poloviny 17. století. *Časopis Slezského zemského muzea* 50, série B., 218–233.
Kouřilová, D. 2009: Rkp. nálezové zprávy OPD 857 / OP / 332. Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP v Ostravě.
Kouřilová, D. 2010: Rkp. nálezové zprávy OPD 857 / OP / 362. Uloženo: Archiv NPÚ ÚOP v Ostravě.
Rosová, R. 2008: archivní průzkum – Zemský archiv Opava, fondy: - Vs Raduň, inv. č. 42, kart. 8 – stavební záležitosti statku Raduň (1850–1940).
Vendl, K. 1923: Farní kostel sv. Trojice v Raduni (Dějiny obce a kostela). *Časopis přátel starožitností českých*, č. 31, 60–75.

Resumé

Raduň (Bez. Opava), 9. května Strasse. Neuzeit. Waschhaus, Heizraum. Rettungsgrabung.

RANČÍŘOV (OKR. JIHLAVA)

Kostel sv. Petra a Pavla. Středověk. Vesnice. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum probíhal v souvislosti s vnějším odvodněním kostela sv. Petra a Pavla v letech 2009–2010. Výkopy o šířce 0,5 m a hloubce 0,7 m obnažily vnější obvodovou zeď SV sakristie, postavenou na nevýrazném předzákladu z menších kusů žuly spojených vápennou maltou. Předzákladem byla opatřena také obvodová zeď presbytáře, postavená z větších bloků žuly a spojovaná kvalitní vápennou maltou. Zajímavou situaci se podařilo odhalit na J straně kostela při obvodové zdi kaple sv. Tří králů. V sondě I se nacházel mohutný kamenný základ, na němž byla v 19. století postavena J předsíň (Samek 1999, 107). Základ je postaven z velkých bloků žuly a ruly, které jsou opět spojovány kvalitní vápennou maltou.

Ve výplni sondy byla začištěna část jednoho kostrového pohřbu v anatomické poloze a získány zlomky hrnčiny s velkým obsahem tuhy v keramickém těstě – typické pro 13.–14. století. Vzhledem k tomu, že v písemných pramenech 17. století je připomínána napůl zděná a napůl dřevěná zvonice, která sloužila pravděpodobně až do výstavby Z barokního průčelí s věží v 18. století (Borský 2010, 15) a mohla být součástí kaple sv. Tří králů. Definitivně snad byla zbořena až v první třetině 19. století při stavbě J předsíně. Zajímavý nález představuje do JZ opěráku kaple zazděná výduť keramické nádoby 13.–14. století s maltou na lomu. Kaple, jejíž stavba byla dokončena koncem 14. století (Samek 1999, 106), tak do svých zdí pojmulu starší odpad v podobě fragmentů keramických nádob.

David Zimola

Literatura

Borský, P., 2010: *Kostel sv. Petra a Pavla v Rančářově (okr. Jihlava). Stavebně historický průzkum*, ulož. v MVJ, archiv NZ č. 422.

Samek, B., 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska 3.* Praha.

Resumé

Rančářov (Bez. Jihlava), die Kirche des hl. Peter und Paul. Mittelalter. Dorf. Rettungsgrabung.

RÁJEC (OKR. ŠUMPERK)

Intravilán, extravilán obce. Středověk, novověk. Sídliště, ojedinělý nález. Záchranný výzkum.

Na podzim r. 2010 proběhl při budování nového vodovodu v obci Rájec archeologický výzkum formou odborného dohledu při výkopových pracích. V severní části extravilánu obce se v mocném terénním splachu nacházely střepy z pozdně hradištního a z pozdně středověkého období, dokládající možnost existence archeologických situací z daných období v okolním terénu. Podél Rájecského potoka, protékajícího obcí, byly dokumentovány novověké komunikační horizonty.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Rájec (Bez. Šumperk). Innen- und Außenbereich der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Einzelfund. Rettungsgrabung.

ROUSÍNŮV (OKR. VYŠKOV)

Ulice Louky. Mladohradištní období, vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum

Lokalita se nachází v centru Rousínova v ulici Louky, poblíž Domu chráněného bydlení. Na ZM ČR 1: 10 000, 24-41-24, leží ve stometrovém okruhu kolem bodu 150 mm od Z s. č. a 60 mm od J s. č. Stavební plocha se nalézá na pravém břehu inundace, u soutoku Vítovického

potoka a Rakovce, v nadmořské výšce 234 m. Naplaveniny dosahovaly výšky až 200 cm. Podloží nebylo na ploše dosaženo, v JV části stavební jámy rychle nastupovala spodní voda. Lokalita nebyla dosud archeologicky zkoumána. V blízkosti (na ploše dnešního autobusového nádraží) bylo v roce 2009 Muzeem Vyškovska prozkoumáno polykulturní sídliště.

Záchranný výzkum byl proveden pouze v profilech stavební jámy. Důvodem bylo odtěžení celého prostoru ještě před příchodem archeologa. V severozápadním profilu stavební jámy byla zjištěna kulturní vrstva, obsahující uhlíky, mazanici a keramiku z mladší doby hradištní. Zahloubené objekty nebyly odkryty. V severním rohu stavební jámy byla odhalena kulturní vrstva, kterou lze, podle nalezené keramiky, zařadit do středověku, přesněji do 14.–15. století.

Blanka Mikulková

Resumé

Rousínov (Bez. Vyškov), Louky Str. Frühmittelalter, Spätmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

ROŠTÍN (OKR. KROMĚŘÍŽ)

Intravilán obce. Doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

U jižního okraje obce v mírném svahu klesajícím k jihu, na ZM ČR 1:10 000 24-44-05 v okolí bodu 117/295 od Z/J s. č.), byly během skrývky nadložních vrstev vozovky zachyceny čtyři mělce zahloubené objekty, datované rámcově do doby hradištní.

Ivan Čížmář

Resumé

Roštín (Bez. Kroměříž), Intravillan. Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

SENIČKA (OKR. OLOMOUC)

„Na záhumení“. Středověk, novověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: X=1 115 114; Y=560 930; X=1 115 569; Y=561 005; X=1 115 693; Y=560 428; X=1 115 251; Y=560 362.

Během jarních měsíců roku 2010 byla metodou povrchového sběru prováděna archeologická prospekce v trati „Na záhumení“, na již známé polykulturní lokalitě (viz též kapitola Neolit, Doba železná, Doba římská a doba stěhování národů). Z množství nalezené keramiky je 30 zlomků výdutí i okrajů nádob datovatelných do období kolem poloviny 13. století až průběhu 2. poloviny 13. století. Další keramika, přibližně 10 výdutí, je zařaditelná do průběhu 14. století a pět zlomků do novověku.

Za laskavou konzultaci děkuji paní Mgr. Pavlíně Kalábkové, Ph.D. a panu Mgr. Pavlu Šlázarovi.

„Podhruší. Středohradištní období, středověk, novověk. Sídliště. Povrchový sběr.

Lokalizace: plocha mezi body: X=1 114 953; Y=561 270; X=1 115 254; Y=561 350; X=1 115 291; Y=561 014; X=1 115 085; Y=560 958.

Během archeologické prospekce, prováděné metodou povrchového sběru, byla v trati „Podhruší“ objevena polykulturní lokalita (viz též kapitola Neolit, Doba bronzová), která patrně nebyla dosud známa. Z nalezené keramiky byly čtyři fragmenty nádob datovány do středohradištního období. Z míst těchto nálezů pochází také asi 0,75 kg železářské strusky a několik středních fragmentů železné rudy. Dalších 10 kusů nalezené keramiky s různým obsahem tuhy bylo rámcově datováno do období středověku, přičemž do období vrcholného středověku náleží další dva kusy výdutí nádob. Nechybí ani zastoupení novověké keramiky v počtu pěti kusů. Na existenci této lokality jsem byl upozorněn panem Pavlem Faltýnkem z Loštic.

Za laskavou konzultaci děkuji paní Mgr. Pavlíně Kalábkové, Ph.D. a panu Mgr. Pavlu Šlázarovi.

Karel Faltýnek

Resumé

Senička (Bez. Olomouc), „Na záhumení“. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Geländebegehung.

Senička (Bez. Olomouc), „Podhruší“. Mittlere Burgwallzeit, Spätmittelalter, Neuzeit. Siedlung. Geländebegehung.

SLAVKOV U BRNA (OKR. VYŠKOV)

Ulice Československé armády. Středověk, novověk. Židovský hřbitov. Záchraný výzkum.

Lokalizace: Na ZM ČR 24-43-09 je místo vymezeno body: A: 74 mm od Z s. č., 303 mm od J s. č.; B: 80 mm od Z s. č., 304 mm od J s. č.; C: 80 mm od Z s. č., 302 mm od J s. č.; D: 74 mm od Z s. č., 301 mm od J s. č.

Zkoumaná plocha je levobřežní terasou říčky Litavy. Nachází se vně původního středověkého jádra města. Leží jižně od centra, vpravo od silnice směrem na Kyjov.

Z písemných pramenů je známo, že ve Slavkově existovaly postupně tři židovské hřbitovy. První, nejstarší, někde u silnice směrem na Němčany, druhý (jehož torzo jsme zkoumali) J od centra a třetí, založený po skončení fungování druhého, v serpentínách nad městem směrem na Rousínov. Dobu vzniku a zániku prvního hřbitova neznáme. Stejně tak neznáme i dobu vzniku druhého hřbitova. Můžeme se jen domnívat, že tento hřbitov vznikl až během velkým pozemkových změn, které ve Slavkově nastaly po odchodu Řádu německých rytířů na počátku 15. století. Není však vyloučené ani datum o sto let mladší, kdy Slavkov získali Kounicové. Kancléř Marie Terezie Antonín Kounic dal v roce 1744 příkaz ke zrušení tohoto hřbitova a jeho přesun na vyhrazené místo S od města. Časem se na plochu, kde stával druhý hřbitov, zapomnělo, zůstala jen ústní tradice a několik zmínek ve starých mapách. Na strategicky výhodném místě byl v průběhu 19. století vybudován cukrovar. Dle ústní tradice se při jeho stavbě narazilo na židovský náhrobek z 15. století, dnes neznámý.

Během stavby supermarketu SPAR bylo potřebné zjistit, zda se v areálu stavby, z minulosti již značně zdevastované předcházející výstavbou, nenacházejí nějaké archeologické situace. Rozsahem nevelký výzkum odkryl torzo židovského hřbitova (patrně JV část). Po protestu židovské obce, byly všechny kosterní nálezy vráceny a následně znovu pohřbeny na původní místo.

Na zkoumané ploše jsme našli celkem 68 kostrových hrobů (ve dvou případech byl skelet zcela zničen). Patrně jediná zachovaná část původního židovského hřbitova se nacházela u současné ohradní zdi. Část hrobů byla porušena novodobými výkopy pro kabely, plyn ap. Část byla poškozena v 50. letech minulého století při stavbě sociálního zázemí a jídelny cukrovaru. Až na dva dospělé patřily všechny pozůstatky dětem různého stáří (nejmenší byl předčasně narozený plod, nejstarší byly děti před prahem dospělosti). Až na několik výjimek nebyla u většiny hrobů patrná hrobová jáma. Hroby dvou dospělých se zcela odlišovaly od ostatních. Jeden z nich měl obdélníkovou hrobovou jámu patrnou již od povrchového odstranění stavební suti. Druhý měl vytvořenu jakousi cihlovou hrobku – cihlami zaklenutou úzkou komoru. První z těchto hrobů můžeme řadit zřejmě k nejmladším hrobům – před polovinu 18. století. Byl vykopán v době, kdy byl již okolní terén navršen dlouhodobým užíváním do dnešní výšky. Datování ostatních hrobů je, z důvodů vrácení nálezů židovské obci, velice problematické. Můžeme vycházet pouze z obecné poučky, že nejstarší hroby se nacházely nejhlouběji, nejmladší těsně pod povrchem. S největší pravděpodobností se jednalo o část hřbitova určenou pouze pro pohřbívání dětí. K porušení tohoto pravidla došlo až v závěru existence hřbitova, důkazem je hrob dospělého jedince, o němž jsme se již zmínili výše. Mladší hroby důsledně respektovaly mladší, ač byli zemřelí ukládáni složitě v patrech nad sebou. V době užívání hřbitova musely být hroby zcela určitě nějak označeny – patrně kamenými náhrobky. Podle židovského pohřebního ritu měli všichni zemřelí oči zakryté keramickými zlomky, další zlomek byl vložen do úst (velmi dobře patrné v hrobě 863). Většina hrobů obsahovala i říční oblázky, či větší valouny, nacházející se většinou v oblasti dolních končetin, nejčastěji u kotníků nebo u kolen. Navíc jsme v některých hrobech našli patrně měděné (či snad bronzové) háčky, náležející k pohřebnímu rubáši. V některých hrobech se nacházely zbytky dřevěné rakve, vyrobené z měkkého dřeva. Rakve měly jednoduchý obdélníkový tvar a na jejich výrobu byly použity železné hřebíky. V jednom případě jsme našli u rakve železný visací zámek. V jednom z hrobů jsme odkryli i větší část železného plechu spojovaného nýty – zřejmě šlo o větší kotlovitou nádobu. Antropologická analýza nalezených ostatků již nemohla být provedena.

Blanka Mikulková

Resumé

Slavkov u Brna (Bez. Vyškov), Československé armády StraÙe. Mittelalter, Neuzeit. Jüdischer Friedhof. Rettungsgrabung.

STARÝ BOHUMÍN (K. Ú. BOHUMÍN, OKR. KARVINÁ)

Nám. Svobody, parcely č. 65, 68, 70, 71, 1098, 1306/104, 1306/110, 1306/115. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V červenci 2010 probíhaly výkopové práce při JZ okraji náměstí Svobody vyvolané výstavbou silničního napojení náměstí na hraniční přechod (č. akce NPÚ Ostrava 42/09). V liniových výkopech pro inženýrské sítě byly dokumentovány profily v sedmi sondách (S1 - S7), kde byly narušeny archeologické situace. Historické jádro Starého Bohumína leží v inundaci řeky Odry, zkoumaná plocha se nacházela v prostoru komunikace spojující JZ kout náměstí s mostem přes řeku Odru a v jejím bezprostředním okolí. Z historické zástavby ulice se v důsledku asanací ve 2. polovině 20. století dochovalo jen torzo S domovní fronty.

Nejblíže k řece umístěné výkopy (S1, S2) odkryly až 3,5 m mocné souvrství (P1, P2; obr. 1), na jejichž bázi byly zaznamenány šedé jílovité naplaveniny překryté jílovito-šterkovými uloženinami o celkové síle asi 2 m. Nejstarší zjištěnou vrstvu antropogenního původu v těchto místech (s.j. 111), ležící na naplavenině s.j. 112, lze interpretovat jako nekvalitní dláždění cesty, složené z menších valounů a jiného kamení. Na jeho povrchu se nacházel menší počet kostí, mazanice a fragmentů kera-

miky, které lze datovat do 15. stol. a raného novověku. Tuto situaci překryla 0,4 m silná jílovitá naplavenina, obsahující pouze raně novověkou keramiku, zaznamenanou (intruze?) také na na povrchu výše uvedeného dláždění. Následující až 1,6 m mocné novověké souvrství šterkopisčitých a jílovitých vrstev z větší části antropogenního původu, které mělo pravděpodobně za účel zvýšit terén v místě terasy řeky Odry a zabránit tak jejímu většímu rozlévání, a také snad upravit terén pro novou okolní výstavbu domů. Vše překrývala 1 m mocná poválečná vrstva stavební suti a recentních uloženin.

V profilu P6 sondy S4 byl zachycen novověký požární horizont související pravděpodobně s požárem města roku 1784 (Kuča 1996).

Nejstarší nalezená keramika z 1. poloviny 14. stol. se nacházela v kulturní vrstvě ležící na podloží v sondě S6. V ostatních sondách převažují souvrství redeponovaných uloženin obsahující keramický materiál od vrcholného středověku po 18. stol., byly také zachyceny základové zdi ze závěru 18. až 1. poloviny 19. stol. pocházející z domů stržených po II. světové válce.

Archeologický výzkum poskytl možnost sledovat sídlištní aktivity v části náměstí Svobody, jakož i variabilitu jílovitých uloženin, na nichž se antropogenní činnost začínala projevovala. Otázkou zůstává, jestli se pod povodňovými sedimenty nenacházejí pozůstatky staršího, pravěkého či raně středověkého osídlení.

Zjištěná středověká cesta rámcově datovaná do 15. stol. (s.j. 111), vedla ze správního hradu Barut, který dnes leží v Polsku, do městečka tehdy zvaného Oderberg, které vzniklo při přechodu řeky u staré celnice, výslovně připomínané v 70. letech 15. stol. (Kuča 1996, str. 165). Tato významná komunikace dosud prochází JZ částí náměstí Starého Bohumína, bezprostředně v místech prováděného výzkumu.

Pavel Malík

Literatura

Kuča, K. 1996: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 1. díl A-G. Praha, 163-166.

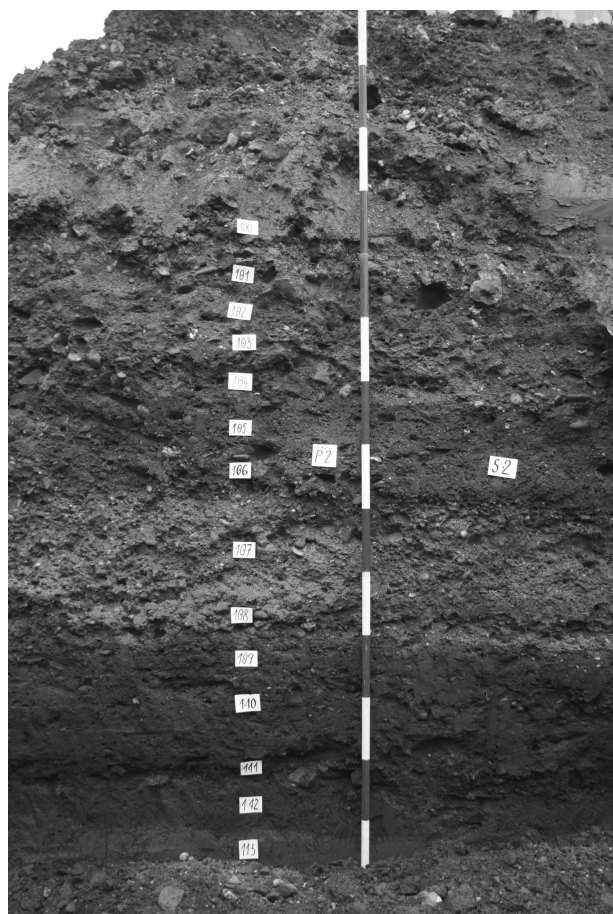
Resumé

Starý Bohumín (bez. Karviná). Svobody Platz. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

STRÁŽNICE (OKR. HODONÍN)

Ulice Zámek, p. č. 1960/3. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou kanalizační přípojky pro budovu s. p. Lesy České republiky (č. p. 673) proběhl na přelomu července a srpna 2010 v areálu strážnického zámku záchranný archeologický výzkum. Na JV konci výkopu pro přípojku, v okolí souřadnice 48°54'29.33"N a 17°18'48.958"E (WGS-84), přímo před budovou č. p. 673, se podařilo na stěnách výkopu a při drobné sondáži zachytit zajímavou stratigrafickou situaci, odlišnou od okolí. V úrovni 1,3 až 1,9 m pod současným terénem byla na šedém jílu, který měl charakter podloží, zachycena výrazná zvodnělá organogenní vrstva s množstvím

Obr. 108. Starý Bohumín. Sonda S2. Profil P2 s vrstvou 111.

Abb. 108. Starý Bohumín. Die Sonde S2, Profil P2 mit der Schicht 111.

nálezů keramiky, zvířecích kostí, skla a dřeva. Soubor obsahuje vedle běžné hrnčiny i fajáns. Ve vrstvě se nacházely také dřevěné konstrukční prvky (obr. 22), z nichž u jednoho vzorku se podařilo získat datum pokácení (po roce 1621). Může se jednat o pouhou zvodnělou kulturní vrstvu, či naopak o rozsáhlý odpadní a fekální objekt ze 17. století. Další dokumentovaná zdiva, cihelný kanál a přes metr mocné navážky, náleží již mladším až recentním stavebním fázím a úpravám prostoru nedaleko hlavního zámeckého paláce. Zkoumaný prostor s pozitivními nálezy se nacházel uvnitř zámeckého opevnění, nedaleko S zaniklého bastionu. Středověký horizont se v těchto místech nepodařilo zachytit, ačkoliv zde stál původní zeměpanský hrad již ve 13. století. V místech zaniklého valu ani v prostoru před opevněním nebyly ve výkopu pro přípojku zjištěny žádné relevantní archeologické nálezy. Archeologické výzkumy strážnického zámku začaly probíhat až během posledních několika let, kdy se dotknuły zejména zámecké fortifikace (Šmerda 2007; 2008).

František Kostrouch

Literatura

Šmerda, J. 2007: Strážnice (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 48, 514–515.

Šmerda, J. 2008: Strážnice (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 49, 442–443.

Resumé

Strážnice (Bez. Hodonín), Zámek Str., Parz. Nr. 1960/3. Neuzeit. Schloss. Rettungsgrabung.

ŠTERNBERK (OKR. OLOMOUČ)

Jaroslavova, Vodní, Světlav, Zahradní ulice. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán pracemi při hloubení výkopu nové kanalizace na katastrálním území města Šternberka. Trasa nově budované kanalizace vedla jak v historickém jádru města, tak především v jeho okrajových částech. Sledovanou trasu nové kanalizace protínalo velké množství destruktivních zásahů. Mezi tato porušení lze zařadit především výkopy z 20. století, jako například starší inženýrské sítě, optické kabely, vedení pro veřejné osvětlení, technické části komunikací apod. Kontrola profilů hloubených výkopů byla značně ztížena použitím kovových boxů stavebníky při zajištění vyhloubených výkopů proti zřícení. Výzkum probíhal za plného běhu stavby během měsíců února až října roku 2010 a soustředil se především na odborný archeologický dohled při hloubení výkopu po celé trase nových sítí. Rozpoznané archeologické situace byly kresebně i fotograficky dokumentovány v profilech na stěnách výkopů a dále proběhlo vzorkování zjištěných kulturních vrstev. Tato situace nastala v ulicích Jaroslavova, Vodní, Světlav a Zahradní. Ulice Světlav a Zahradní se nachází již mimo historické jádro města Šternberka.

V ulici Jaroslavově byl dokumentován v úrovni domů č. p. 151 a 152 dochovaný relikt kulturního souvrství, který lze na základě nalezených keramických zlomků datovat

Obr. 109. Strážnice. Detail dubové konstrukce ve vrstvě organického rázu.

Abb. 109. Strážnice. Eichenholzkonstruktion in der Schicht des organischen Charakters.

do období vrcholného středověku. Také zde byl dokumentován relikt kamenného trativodu, který toto souvrství částečně porušuje.

Nově budovaná kanalizace ve Vodní ulici vedla v trase dosud fungující kanalizace, část J stěny výkopu budované kanalizace tvořila zeď postavená z lomového kamene, zaměřená od úrovně dvorního traktu domu č. p. 121 až po dvorní trakt domu č. p. 125. Její pojivo tvořila jak vápenná malta, tak i hnědá jílovitá hlína. Horní šířka zdiva kolísala v rozmezí 0,36 – 0,54 m. Výšku nebylo možné zjistit, neboť dosahovala níže, než dno výkopu kanalizace v hloubce 2,10 m (měřeno od povrchu vozovky v době výzkumu). Zeď nesla stopy po opravách a vyzdívkách, ale její podrobná dokumentace nebyla z důvodu bezpečnosti možná. Odkrytou část zdi porušovaly výkopy jednotlivých domovních přípojek. Tato zeď byla součástí otevřeného vodního příkopu zvaný „voda“, který vznikl protažením vodního náhonu na Horní mlýn (Morav 2002, 7). Protože šířka výkopu nové kanalizace byla malá, kolem jednoho metru, severní stěna vodního příkopu a tudíž jeho celková šířka nebyla zjištěna. Vodní příkop byl zasypán stavební sutí (mimo zásyp recentní kanalizace), obsahující černohnědou hlínu, zlomky cihel a břidlicové krytiny, kameny, maltu apod.

Další kamenná zeď byla ve výkopu kanalizace částečně prozkoumána v ulici Světlav, v úrovni domu č. 59, kde pokračovala dále podél zahrady vedle domu č. 59 severním směrem patrně k říčce Sitce. Byla postavena z lomového kamene, v menší míře byly použity i říční valouny, na vá-

pennou maltu a založena na vrstvě říčních štěrkopísků. Zjištěná maximální výška činila 1,90 m. Konstrukce byla součástí náhonu, který vedl k Hornímu mlýnu; porušily ji četné recentní zásahy. V Zahradní ulici, v úrovni domu č. p. 1144, byly výkopem kanalizace porušeny dvojice cihlových trativodů, které se spojovaly v jeden, postavený z lomového kamene. V době výzkumu byly tyto trativody funkční a protékala jimi voda. Tyto trativody byly patrně zbudovány jako součást odvodu splaškové vody v období stavebního rozvoje Šternberku v druhé polovině 19. století. Při výkopových pracích na téže stavbě byl také proveden odborný archeologický dohled na katastrech obcí Babice, Hlásnice, Krakořice, Dolní Žleb a Lužice, ovšem s negativním výsledkem.

Jakub Vrána

Literatura

Morav, K. 2002: Staré šternberské obrázky (zajímavosti a drobnosti ze šternberských dějin). Šternberk.

Resumé

Šternberk (Bez. Olomouc), Jaroslavova, Vodní, Světlov, Zahradní Straže. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

TASOV (OKR. ŽDĚR NAD SÁZAVOU)

Intravilán obce. Středověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Výzkum v letech 2009 a 2010, související se stavebními úpravami současné fary a navazující na výzkum roku 2008, prokázal, že budova v sobě skrývá podstatnou část původního raně gotického kostela z doby kolem poloviny 13. stol. Na S straně dnešní farní budovy byla upřesněna poloha SV nároží kostelní lodi a zjištěna sakristie, připojená někdy ve 13. nebo 14. stol. na S straně ke kněžišti kostela (obr. 110). Kromě několika hrobů zde byla nalezena i drobná mince – brakteát krále Přemysla Otakara II. (1253–1278), a zlomek okraje nádoby zhotovené z tuhového materiálu a na vnější straně zdobené ozubeným kolečkem. Vně Z průčelí byly zjištěny zbytky základů lodi starší rotundy o průměru 5 m, z níž se dochovalo základové zdivo Z poloviny kostelní lodi široké 0,8 m, sestávající z horninových bloků získaných z okolí Tasova a kladených na hlínu. Důkazem toho, že rotunda byla kostelem, kolem něhož se pohřbívalo, je objev čtyř kostrových hrobů, porušených mladším zdivem. Superpozice mladšího nad starším hrobem vypovídá o délce pohřbívání. Celá situace je překryta větším množstvím kostrových, většinou porušených hrobů, souvisejících s mladším kostelem.

Josef Unger

Resumé

Tasov (Bez. Žďár nad Sázavou), Intravillan. Mittelalter. Kirche, Rettungsgrabung. In der heutige Pfarre hat man die Reste frühgotische Kirche gefunden. Älter als diese Kirche ist die Rotunde aus der erste Hälfte des 13. Jahrhunderts mit Durchmesser von etwa 5 m. Ihr Schiff liegt teilweise westlich des Gebäudes und teilweise unter

Obr. 110. Tasov. Část rotundy.

Abb. 110. Tasov. Reste der Rotundemauern.

der Pfarre. Zu diesem Zentralbau gehören 4 Gräber. Das Mauerwerk der Rotunde war von jüngeren Gräbern überlagert.

TELČ (OKR. JIHLAVA)

Hradecká ulice, č. p. 6–7, p. č. 458/1, tzv. „Lannerův dům“. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalizace: poloha lokality v ZM ČR 1:10 000, list č. 23-43-02, rok vydání 2005, 393 mm od Z s. č. : 250 mm od J s. č. GPS: N 49° 10,960' E 015° 27,007' – N 49° 10,962' E 015° 27,007'.

V souvislosti s přestavbou bývalého jezuitského dispenzáře v Telči (dnes nazýván Lannerův dům) na nové pracoviště NPÚ, ú. o. p. v Telči byl v průběhu stavebních prací narušen kamenný trativod, jehož záchranný archeologický výzkum proběhl v červenci 2010. V době příchodu archeologa na lokalitu byl objekt již vykopán a silně narušen bagrem, proto byla daná situace pouze zajištěna a dokumentována (obr. 111).

Trativod byl orientován ve směru JJZ–SSV a mírně klesal S směrem (od Lannerova domu). Severněji, v jiném

Obr. 111. Telč, Hradecká ulice. Celkový pohled na plochu zkoumaného trativodu.

Abb. 111. Telč, Hradecká str. An overall view to the excavated stone drain.

výkopu na konci parcely, již zachycen nebyl. Odvodňovací kanál byl zhotoven z plochých desek lomového kamene ve tvaru obráceného U a jeho zachycené rozměry v nejširším místě činily 70 cm (odhadovaná původní šíře asi 100 cm). Výška kanálu se pohybovala okolo 50 cm a jeho vnitřní rozměry byly přibližně 25×25 cm. Dno trati-vodu bylo zahlabeno přibližně 150 cm pod úroveň současného povrchu do jílového podloží. Splachová vrstva uvnitř kanálu byla mocná 4 cm, pod ní ležela vsakovací písčivá vrstva.

Výzkumem byly získány pouze 4 artefakty z navážkových vrstev; železný zahnutý hřeb, dva kusy tenkostěnné redukčně pálené keramiky a jeden fragment porcelánového talíře, na jehož rubu je ve třech řádcích napsáno L&M – SCRLAGGENWALD – 836.

Vzhledem k nálezovým okolnostem a četnosti nálezů lze objekt jen rámcově datovat do 17.–19. století.

Pavel Macků

Resumé

Telč (Jihlava dist), Hradecká str. No. 6–7, „Lanner's House“. Modern age. Town. Salvage excavation.

TELČ (OKR. JIHLAVA)

Palackého ulice. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Cílem výzkumu byla dokumentace klenebního vynášecího pasu, který je dodnes patrný na bázi středověkého opevnění města ve dvoře penzionu „U Kamenného slunce“ v Palackého ulici. Ve čtyřech sondách byly dokumentovány archeologické situace, které lze datovat do dvou hlavních horizontů osídlení: 1. polovina 13.–1. po-

lovina 15. století a 2. polovina 15. stol. až století 17. Na vnější straně městské hradby byly zachyceny mohutné vrstvy navážek parkánu a vyrovnávek terénu, jež vznikaly navršením zeminy, která vyplňovala terénní depresi – příkop původního románského dvorce pod vynášecím pasem (min. do hloubky 2 m, pravděpodobně však až 4–5 m, šířka příkopu je odhadována okolo 10 m). Při stavbě hradby města v polovině 14. století byl příkop dvorce zasypan, překlenut klenebním pasem a do zasypu byl založen základ vyzdívky k. 903. Parkán je tedy v těchto místech navršen minimálně o 1 m, zatímco v sondě I, ležící více k západu, byla hradba založena na zvětřalém rulovém podloží v hloubce pouze 60 cm. Při patě klenebního pasu byl zjištěn předzáklad, zajišťující větší stabilitu zdi. Zásyp terénní deprese – příkopu dvorce obsahoval materiál ze staršího horizontu osídlení (obr. 112). Byly to například početné kusy vápenné malty i přepálené kameny, ukazující na existenci původní zděné středověké stavby v blízkém okolí (vilikatura?), část materiálu z příkopu souvisí až s výstavbou městské hradby. Na vnitřní straně hradby (sonda IV) byl v místech zadní části městské parcely (dvůr domu) objeven objekt, zahlabený do výplně zasypaného příkopu, s pozůstatky po metalurgické či kovotepické výrobě (strusky, tyglíky) a po kost'ářské výrobě (ořezané tibie prasat) ze 2. poloviny 15.–17. století. Nalezené artefakty, především zlomky bohatě zdobených komorových kachlů (motiv pětisté růže, čert aj.), kolkované cihly a skleněné vitráže oken, dokládají bohatou výbavu přilehlých měšťanských usedlostí v období pozdní gotiky a renesance.

Milan Vokáč, David Zimola

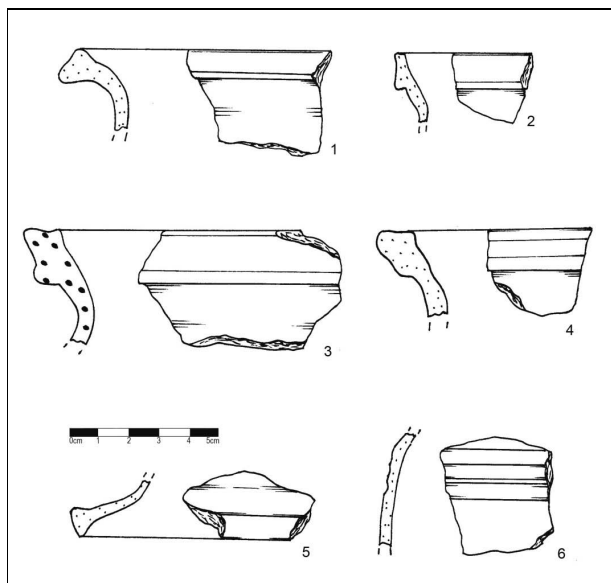
Resumé

Telč (Bez. Jihlava), Palackého Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

TOVAČOV (OKR. PŘEROV)

Jiráskova ulice, č. p. 595. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Akce byla realizována pracovníky Archaia Olomouc v červenci až září roku 2010 v rámci realizace investiční akce Tovačov – vodovod Jiráskova, Smetanova, Podvalí. V napojovací šachtě vodovodní přípojky, situované poblíž křižovatky ulic Jiráskova – Široká, byla před domem č. p. 595 zdokumentována pozitivní archeologická situace. Na podložní vrstvu tuhé, žlutohnědé sprašové hlíny, zaměřené v úrovni 210 m n. m., nasedá nevýrazná zkulturněná vrstva šedohnědé prachové hlíny s menším výskytem fragmentů keramiky a zvířecích kostí, dokládající pozdně středověké až raně novověké blíže nespecifikované doklady lidských aktivit. Zdokumentovaná situace se nachází v blízkém okolí kostela sv. Jiří se hřbitovem, kde lze oprávněně očekávat doklady středověkého osídlení. Tato vrstva je překryta až 0,2 m mocnou vrstvou jílovité hlíny s náhodným výskytem fragmentů keramiky 18.–19. stol. Následuje souvrství terénních vyrovnávek obsahující drobné cihelné zlomky a zlomky keramiky 19./20. stol. Následují podkladní podsypové vrstvy pod dlažbou z ko-

Obr. 112. Telč. Výplň příkopu dvorce, keramické nádoby z 13.–14. století (kresba M. Vokáč).

Abb. 112. Telč. Füllung des Hofgrabens, keramische Gefäße aus dem 13.–14. Jahrhundert (Zeichnung von M. Vokáč).

čičích hlav, které tvoří zpevněný okraj komunikace Jiráskova.

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Resumé

Tovačov (Bez. Přerov), Jiráskova Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

TRŠICE (OKR. OLOMOUC)

Intravilán obce, č. p. 3. Středověk. Vesnice. Povrchový sběr.

V průběhu roku získalo olomoucké Vlastivědné muzeum soubor nálezů, který v obci za neznámých okolností nasbíral J. Vlášil. V kolekci je zastoupena středověká keramika celkem 39 ks a 3 zvířecí kosti. Keramiku můžeme rozdělit do dvou skupin, na běžnou hrnčinu (22 ks) a fragmenty masivních zásobnic (17 ks).

Mezi běžnou užitkovou keramikou dominuje redukční výpal hnědých až šedých tónů, střepy jsou ostřeny pískem, drobnými kamínky a slídou, která velmi často vystupuje na povrch. V souboru evidujeme fragmenty výdutí, tři dna a pět okrajů. Mezi výdutěmi převládají nezdobené kusy, a pokud se objeví výzdoba, je provedena svazkem rýh. V jednom případě se jedná o vnitřní výzdobu svazky žlábků a vlnic mezi nimi. Dna jsou hraněná a všechna nesou stopy podsýpky. Jedno dno je perforováno pěticí otvorů o průměru kolem 5 mm. Čtyři okraje hrnců jsou ve třech případech vně vyhnuté a oboustranně rozšířené a zdobené dvojicí rýh (obr. 113). Další zlomek okraje pochází ze zvoncovité pokličky. Poslední okraj pro špatné dochování zlomku nemůžeme blíže klasifikovat.

Střepy ze zásobnic se vyznačují značně hrubým ostřivem, ve kterém je možno identifikovat písek, kamínky a hlavně tuhu. Barva nástřepí přechází od cihlově červené až po tmavě hnědou a šedou. Tři vysoké kyjovité okraje jsou zdobeny žlábkem (obr. 113). Veškerou keramiku můžeme zařadit do 13. až 15. století.

Osídlení na katastru obcí Tršice a Zákřova bylo již v nedávné minulosti zevrubně zpracováno M. Bémem (1999), který sepsal veškeré pravěké a středověké nálezy včetně tří zaniklých vsí – ZSO Bělá (lokalita 8), ZSO Zatešice (lokalita 11) a ZSO Zákřovice (lokalita 12). Všechny jsou zachyceny v písemných pramenech od 14. století, ale v průběhu 15. a 16. postupně všechny zpušly. Studie však neuvádí žádné naleziště v intravilánu obce. Nejblíže zástavbě je lokalita č. 4, ležící na JZ okraji obce, kde byl zachráněn obsah žárového hrobu kultury zvoncovitých pohárů. Proto jsou nové nálezy velmi cenným pramenem k nejstarší historii obce.

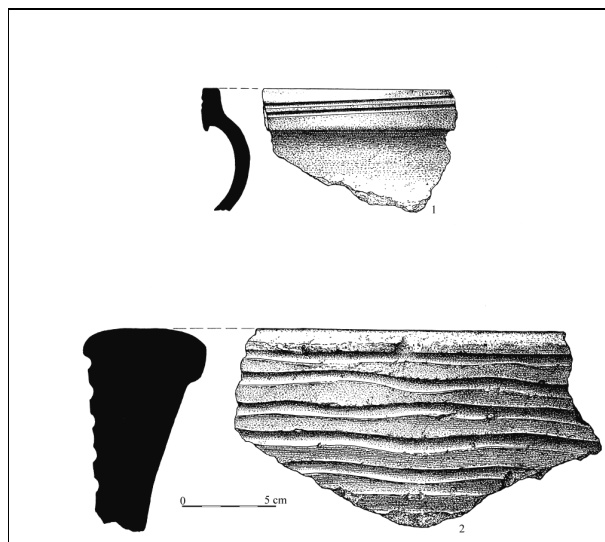
Lukáš Hlubek

Literatura

Bém, M. 1999: Archeologické nálezy a lokality na katastru obcí Tršice a Tršice – Zákřov. *Střední Morava* 8, 54–77.

Resumé

Tršice (Olomouc dist.). Mr. J. Vlášil found a collection of pottery in the acre of the house nr. 3 in the village called

Obr. 113. Tršice. Výběr středověké keramiky (kresba I. Hradilová).

Abb. 113. Tršice. Selected medieval pottery (drawing by I. Hradilová).

Tršice. The circumstances of the find are not very clear, but the pottery can be dated to the 13th–15th Century.

TUČÍN (OKR. PŘEROV)

Extravilán, p. č. 1379, 1273. Raný středověk až novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti s realizací investiční akce „Polní cesty C22, C6 a svodný příkop P1,P2 k. ú. Tučín“ byl v měsících září a říjen 2010 proveden záchranný archeologický výzkum formou odborného dohledu nad výkopovými pracemi, který uskutečnili pracovníci Archiaia Olomouc. Obec Tučín se nachází necelých 6 km V od Přerova v prostoru Kelčské pahorkatiny. Poprvé je Tučín zmiňován v pramenech k roku 1351.

Stavba nové cesty byla realizována v trase stávající polní cesty na parcele p. č. 1379, která vede JV směrem ke katastrální hranici k. ú. Tučín a k. ú. Podolí u Přerova. V souvislosti se zemní skryvkou v trase nové polní cesty byla zachycena odpadní jáma oválného tvaru, zapuštěná mělce do intaktního podloží tvořeného žlutohnědým jílem. Z výplně objektu se podařilo získat početný soubor zlomků kuchyňské keramiky, který lze datovat do období vrcholného středověku až novověku. V zásypu se dále vyskytly zlomky stavebního odpadu. Objekt nejspíše vznikl vyvezením vytěženého materiálu z některé z parcel ve středu obce.

V místě budování svodného příkopu P2 při J okraji intravilánu, na parcele č. 1273, byly vedle sebe zachyceny dva zahlobené sídlištní objekty (2500, 2501), které byly z velké části poškozeny těžkou technikou (obr. 114). Z jejich výplně byl získán vedle osteologického materiálu početný soubor keramiky, která datuje tyto sídlištní aktivity do 12. století (obr. 115).

Zlomky keramiky pocházely převážně z hrncovitých tvarů s okraji vzhůru vytaženými, v jednom případě s okrajem šikmo protaženým a mírně střechovitým, ze-

Obr. 114. Tučín. Pohled od východu na objekty 2500, 2501.

Abb. 114. Tučín. Blick von Osten auf Gruben 2500, 2501.

vnitř prožlabeným. Ve výzdobě hrnců převažovaly horizontální obvodové žlábký umístěné na plecích nádob či šikmé vrypy umístěné pod hrdlem. Výjimečně se objevil i motiv jednoduché vlnice. V jednom případě se vyskytl větší fragment zásobnice s okrajem vytaženým vzhůru, přičemž směrem nahoru se zužujícím. Zásobnice je zdobena plastickou lištou, na které je umístěna jedna řada šikmých vrypů. V některých případech bylo v keramické hmotě patrné vysoké procento přimíseného drceného grafitu. Ze zásypu objektu 2 500 dále pochází zlomky mazanice, jemnozrnného pískovce a sladkovodního vápence (travertinu), jehož zdroje se nacházejí při S okraji obce.

Jan Mikulík, Zdeněk Schenk

Resumé

Tučín (Bez. Přerov), Parz. Nr. 1379, 1273. Frühes Mittelalter – Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Masarykovo náměstí, č. p. 329. Středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí a přístavbou domu na Masarykově náměstí č. p. 329 byly v prostoru dvora porušeny novověké vrstvy a zachyceno několik mohutných neopracovaných kůlů. Za účelem zjištění stratigrafické situace na parcele byla provedena zjišťovací sondáž. Byly zachyceny humusovité vrstvy a vrstvy písčiny naplavenin, dle několika zlomků keramiky, novověkého až středověkého stáří. Pod tímto souvrstvím byla odkryta neporušená prkenná podlaha s příčným nosným trámem z dubového dřeva, která na základě stratigrafické situace pochází pravděpodobně z konce 13. století. Na vzorku trámu byla provedena dendrochronologická analýza, vzorek však nebylo možno přesně dendrochronologicky datovat. Pod podlahou byla dále zachycena vrstva tvořená plochými vyskládanými kameny a šedobílou vápennou maltou.

Tomáš Chrástek

Resumé

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště), Masaryk Platz. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 115. Tučín. Výběr keramiky z 12. století.

Abb. 115. Tučín. Auswahl der Keramik aus dem 12. Jahrhundert.

UHERSKÝ BROD (OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ)

Kostel Mistra Jana Husa. Vrcholný středověk, novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

V souvislosti s výstavbou teplovodu proběhl v srpnu až září 2010 záchranný archeologický výzkum v prostorách zahrady kostela Mistra Jana Husa v Uherském Brodě. Výzkum navázal na odkryv v prostoru lodi kostela ze září roku 2008, vyvolaný výměnou podlahy (Vaškových 2009). Kostel samotný patří mezi významné historické památky města Uherského Brodu. Je nejstarší dochovanou gotickou sakrální architekturou ve městě, pozměněnou renesanční přístavbou věže a raně barokní přestavbou v 17. století. Dnešní podobu reprezentuje dvojloďná stavba s polygonálním závěrem kněžiště a čtyřbokou věží v západním průčelí. V zahradě kostela se nachází hřbitovní kaple Nejsvětější Trojice z roku 1718 a samotná zahrada je nejstarším uherskobrodským hřbitovem. Pohřbívalo se zde od založení kostela v polovině 13. století až do roku 1784, kdy byl kostel odsvěcen.

Výzkum probíhal v místě výkopu teplovodu, sestávajícího z liniových výkopů o šířce 1,2 m a hloubce 1,2 m a jednoho šachtového výkopu o hloubce 3,4 m. V průběhu odkryvu byly v liniových výkopech zachyceny základy barokní zídky, 4 hroby, nalezeno kamenné gotické ostění a několik desítek kostí v sekundárním uložení.

V prostoru výkopu rovnoběžného s ulicí Za Dolním kostelem byly porušeny kamenné základy barokní zídky.

Nacházejí se jeden metr za současným plotem, mimo dnešní zahradu, a jsou tvořeny hrubě nalámanými kameny a zlomky cihel, spojenými maltou. Pod základy byl zachycen hrob H3. Šířka základů činí 55 cm, hloubka 90 cm. Tato zídka původně ohrazovala zahradu a její výstavba souvisí pravděpodobně s Polontiovou přestavbou z roku 1666 (viz Růžička 1948).

Ve východním profilu výkopu před kaplí Nejsvětější Trojice byla u dna v hloubce 1,2 m porušena lidská lebka. Při začistištění se ukázalo, že v profilu na lebku navazují i obratle, jedná se tedy pravděpodobně o kompletní hrob. Orientace hrobu je Z–V a dle pozice lebky a obratlů lze usuzovat, že paty pohřbeného jsou těsně u JZ rohu kaple. Umístění hrobu respektuje stojící kaple, post quem pro tento hrob je tedy datum stavby kaple – rok 1718.

V místech před vchodem do kaple Nejsvětější Trojice bylo vybagrováno v hloubce 20 cm několik gotických stavebních kamenů, mezi nimi i ostění. Gotické stavební prvky zde byly nejspíše druhotně využity k vydláždění cesty vedoucí ke vchodu do kaple.

Jižně od kostela byla při zdi, oddělující zahradu kostela od níže položené vedlejší ulice, vykopána šachta o hloubce 3,4 m a rozměrech 3×2 m. Od hloubky 1,3 m do 1,7 m bylo v prostoru tohoto výkopu zachyceno celkem 20 kompletních i nekompletních hrobů (viz obr. 116). Hroby byly postupně preparovány a dokumentovány ve 4 úrovních.

V první úrovni byl odkryt kompletní hrob staršího robustního muže, jenž měl ruce překříženy v oblasti beder a držel v nich litý bronzový křížek z růžence. Tento hrob částečně porušoval hrob následující, jemuž chybí lebka a levá pánev. U nohou v profilu byly nalezeny hřeby z rakví a pod dolní čelistí zbytky tkaniny a drobné bronzové výšivky. Ve druhé úrovni byl odkryt porušený hrob robustního muže s nápadným rohovitým výrůstkem nad levým okem. Z hrobu zůstala v anatomické poloze pouze pravá polovina těla, zbytek byl porušen při výkopu hrobu mladší ženy. Překopané kosti mužského hrobu byly pravděpodobně položeny na víko rakve mladšího ženského hrobu. V této úrovni byl odkryt ještě dětský hrob, kterému chyběla lebka, dále část hrobu, z něhož zůstala zachována

pouze pravá noha, v Z profilu dvě paty a pravděpodobně nejzajímavější hrob tzv. hydrocefala. Jeho lebka byla rozdrcena, levá ruka natažená podél těla, pravá pokrčená v klíně. Za hlavou a u nohou byly nalezeny hřeby z rakví. Část krčních a hrudních obratlů a žeber bylo zbarveno do černa. V prostoru pánve byl nalezen drobný bronzový medailonek, pod kostmi byly patrné zbytky rakve. V severním profilu v hloubce 140 cm byla zachycena boční deska rakve, tento hrob byl dále nenarušen.

Ve třetí úrovni byl odkryt porušený hrob bez hlavy a nohou. Nad pravým loktem bylo nalezeno železné kování z rakve, v zásypu hrobu se nacházely zlomky malt. Doba pohřbu může pravděpodobně časově souviset s pozdně gotickou přestavbou. Dále byl odkryt částečně porušený hrob, jehož pravá polovina zabíhá pod J profil. V prostoru kolen byl nalezen bronzový litý medailonek. Další tři hroby byly velmi poškozené a odkryté jen částečně. Jeden z nich byl tvořen pouze pánví a kostrou levé nohy, druhá noha chyběla a zbytek hrobu zabíhal pod Z profil. V oblasti pánve byl nalezen skleněný medailonek, v zásypu bylo nalezeno několik zlomků malty. Hrob pravděpodobně souvisí s přestavbou kostela, provedenou Pavlem Sekaným. Druhý ze zmiňovaných pohřbů představovala pouze pravá noha, třetí potom pravá noha a několik obratlů.

Ve čtvrté úrovni bylo začistištěno a vypreparováno celkem šest hrobů, bohužel žádný z nich nebyl kompletní. Z prvního se dochovala pouze lebka, několik obratlů a žeber, z druhého jen dolní končetiny, zbytek hrobu zabíhá pod Z profil. V oblasti kolen ležel jednoduchý litý křížek. U třetího hrobu byla odkryta pouze jeho horní polovina, zbytek hrobu zabíhá pod Z profil. V úrovni pánve bylo nalezeno spínadlo a přezka, na hrudních obratlích medailonek. Z dalších tří hrobů zůstaly zachovány pouze části nohou a beder. V průběhu výzkumu bylo odkryto celkem 25 hrobů, nalezeny byly dva růžencové křížky a čtyři medailonky. Výzkum přinesl zajímavé poznatky nejen z hlediska nalezených předmětů, ale i anatomických anomálií a prostorových vazeb mezi hroby.

Tomáš Chrástek, Miroslav Vaškových

Literatura

Růžička, V. 1948: *Dolní kostel*. Rukopis. Uloženo: Archiv Muzea Jana Amosa Komenského v Uherském Brodě.

Vaškových, M. 2009: Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 50, 443–445.

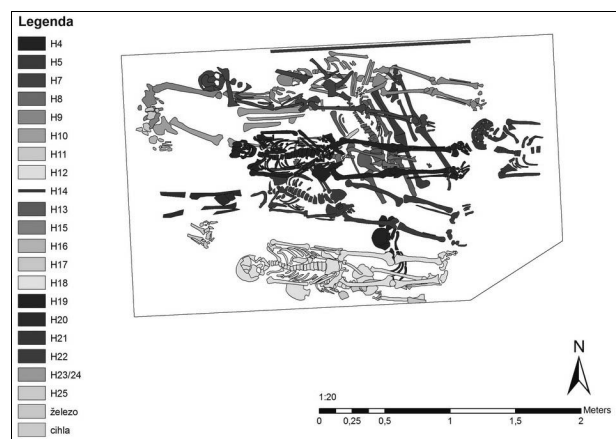
Resumé

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště), Kirche von Meister Jan Hus, Friedhof. Hohe Mittelalter, Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

UNIČOV (OKR. OLOMOUČ)

Nemocniční ulice, p. č. 2001/4. Raný středověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2009 se uskutečnil při stavbě „Bytový dům A, B, ul. Nemocniční v Uničově“ záchranný archeologický výzkum. Dle historických map jde o rozhraní extravilánu

Obr. 116. Uherský Brod. Zahrada kostela Mistra Jana Husa, celková situace kostrových hrobů (kresba T. Chrátka).

Abb. 116. Uherský Brod. Der Garten der Mistr Jan Hus Kirche, Plan der Skelettgräber (Zeichnung von T. Chrástek).

obce a jeho předměstské části, nacházející se J od jádra středověkého města. Výzkum byl prováděn na nezastavěné ploše formou odborného dohledu při skrývce terénu za pomoci mechanizace. Na ploše stavebního objektu B bylo odkryto celkem 9 objektů. Z převážné většiny se jednalo o pozůstatky báze jámových pecí (objekty 1, 8 a 9, eventuálně také 2 a 3). Jejich seskupení na SV – JZ linii lze označit jako baterii jámových pecí. Zaznamenány byly dva typy konstrukce, a to s nálevkovitou (hruškovitou) a kotlovitou prohlubní. Pro oba typy bylo charakteristické vypálení vnějšího jílového pláště do světlešedé barvy a velká příměs drobných fragmentů uhlíků, mazanice a propálené hlíny v jádru jámy. Další zdokumentované objekty (objekt 5, 6 a 7) zřejmě tvořily součást výrobního prostoru kolem baterie pecí. Všechny objekty lze zařadit do období mladší doby hradištní.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Uničov (Bez. Olomouc), Nemocniční Str., Parz. N. 2001/4. Frühmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

UNIČOV (OKR. OLMOUC)

Panská ulice, p. č. 2520. Středověk, novověk. Fortifikace. Zjišťovací výzkum.

Lokalizace: plocha mezi body Y=554 306.18; X=1 101 025.58, Y= 554 303.59; X= 1 101 026.07, Y= 554 303.74; X= 1 101 085.07, Y= 554 306.33; X= 1 101 026.36 (S-JTSK).

V červnu 2010 byl pracovníky Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Olomouci proveden zjišťovací archeologický výzkum u JV části městských hradeb v Panské ulici v Uničově. Výzkum (číslo akce NPU036/10), jehož hlavním cílem bylo zjistit dochovaný rozsah zdiva středověkého městského opevnění v ose kolmé na linii hradby, byl uskutečněn v souběhu s rekonstrukčními pracemi na tomto opevnění.

Na lokalitě byla u vnitřní paty hradby provedena sonda o délce 2,6 m, šířce 0,8 m a maximální hloubce 2 m. Na

profilech výkopu bylo zachyceno a zdokumentováno souvrství, tvořené vrstvami novověkých dorovnávek terénu, a pod ním, v hloubce 1,7 m, zhruba 0,1 m silná vrstva (k. 103 –obr. 117), obsahující keramiku ze 14. století. Pod touto vrstvou bylo dosaženo geologického podloží (236,24 m n. m.), které tvořila písčité jílovitá hlína. Bezprostředně na podloží je položen předzáklad hradby (k. 900; obr. 117).

Výzkumem byla bezpečně prokázána maximální šířka vnitřního předzákladu hradby, která činí (v námi zkoumaném úseku) 1,7 m. Základová spár zdiva byla zjištěna v úrovni 236,24 m n. m. (obr. 117).

Václav Tomka

Resumé

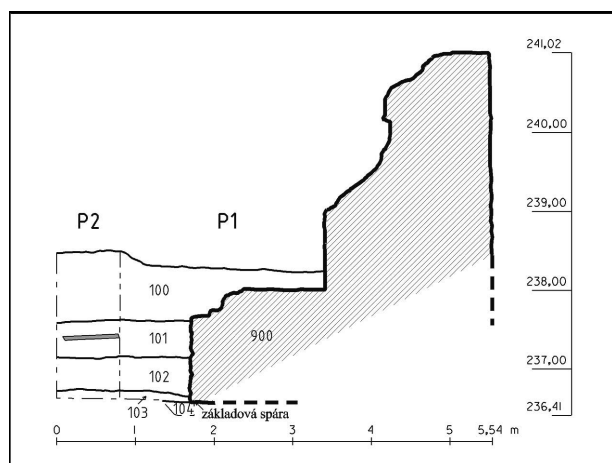
Uničov (Bez. Olomouc), Panská Str., Parz. Nr. 2520. Mittelalter, Neuzeit. Fortifikation. Vorläufige Forschung.

VALAŠSKÉ KLOBOUKY (OKR. ZLÍN)

Smetanova ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Stavba, jež je předmětem předkládané zprávy, nebyla bohužel včas ohlášena orgánu památkové péče a výkopové práce započaly bez přítomnosti archeologického pracovníka na staveništi (ZM ČR 1:10 000, 25-43-06 mezi body 57/153, 59/155, 56/156, 55/155 od Z/J s. č.). Tomu také odpovídal výsledek stavební činnosti – bylo zničeno asi 90 % plochy. Během následného výzkumu zbylé části parcely byly prozkoumány archeologické situace z různých časových horizontů. V místě vjezdu byl terén zachován, proto zde nebyly porušeny žádné archeologické situace. Byly odhaleny základy dnes již zbořeného domu č. 163, který je jasně zachycený na indikačních skicích z let 1828 a 1878 či na II. a III. vojenském mapování. Podle dobových fotografií tento dům rohové dispozice v lokalitě „Zákostelí“ stával ještě v 80. letech 20. století, než byl zdemolován. V nižších vrstvách byly objeveny objekty, spadající chronologicky zhruba do druhé poloviny 15. století.

Stavební jáma pro Finanční úřad a přilehlé parkoviště byla zařezána do svažitého terénu tak, že v prostoru u ulice Smetanovy činilo převýšení téměř 2 m a v S části nebylo téměř nic odebráno. Tomu také odpovídají nalezené archeologické situace, které se podařilo zachytit v nejsevernější části stavby. Zde byly odkryty pozůstatky zástavby, která je patrná na indikační skice z roku 1828. Jedná se tedy o situace mladšího datování, zahrnující základové zdi hospodářských budov a křivých konstrukcí, včetně zbytků hnojště. Mezi těmito relikty se však opět vyskytly zahluobené objekty z 15. století. Nynější stavba úřadu musela dodržovat jistou úroveň nivelety, naproti tomu dřívější zástavba kopírovala sklon parcely. Proto se zahluobené objekty i kamenné základy směrem k ulici Smetanova postupně vytrácejí (byly odebrány stavební mechanizací) a směrem k uliční čáře zůstaly nejbližší zjištěnými jen hluboké objekty (jímka a studna). Podle profilů a dobových plánů je jisté, že v místě stavební jámy došlo k nevratné ztrátě informací o zástavbě z 15.–19. století.

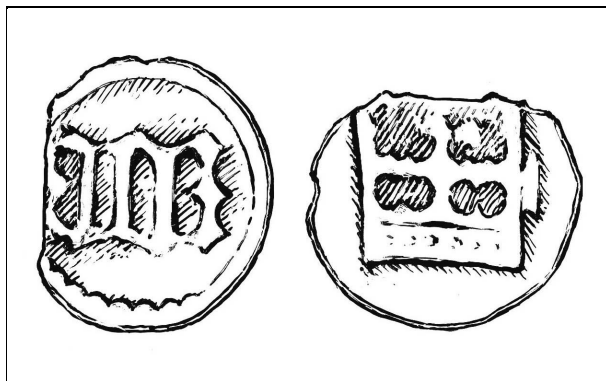
Obr. 117. Uničov, Panská ulice. Profily P1 a P2 v sondě S 1/10.

Abb. 117. Uničov, Panská Str. Schnitt P 1 und P 2 in der Sonde S 1/10.

Obr. 118. Valašské Klobouky, Smetanova ulice. Výběr keramických nádob z 15. století.

Abb. 118. Valašské Klobouky, Smetanova Straße. Auswahl der Keramik aus dem 15. Jahrhundert.

Obr. 119. Valašské Klobouky, Smetanova ulice. Zhořelecký haléř z 1. poloviny 15. století (určila E. Kolníková).

Abb. 119. Valašské Klobouky, Smetanova Straße. Görlitzer Pfennig aus der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts (bestimmt von E. Kolníková).

Z výzkumu pocházejí přes všechny nepříznivé okolnosti velice zajímavé a historicky hodnotné informace, které zachycují stavební vývoj dotčené parcely od 15. do 19. století. Bylo vyzdvíženo mnoho zajímavých artefaktů (několik nádob, vápencová dělostřelecká koule, jakož i drobná mince – zhořelecký haléř, který se v českých zemích začíná objevovat v první polovině 15. století (určila dr. E. Kolníková; obr. 118, 119). S dokumentovanými archeologickými situacemi lze spojit s archivními prameny, které se týkají zaniklých usedlostí v prostoru stavby.

„Zákostelí“. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při stavbě podnikatelského inkubátoru v historickém jádru města (lokalita „Zákostelí“ ZM ČR 1:10 000 25-43-06 v okolí bodu 50/143 od Z/J s. č.) byly na profilech výkopů pro základy zaznamenány pozůstatky vstupu do zasypaného sklepení. Vzorkováním profilů byly získány keramické zlomky z 17.–18. století. Při výkopu pro kanalizaci byla zachycena kamenná zeď (nároží), která pravděpodobně souvisí s dřívější (novověkou) zástavbou v tomto prostoru.

Ivan Čížmář

Resumé

Valašské Klobouky (Bez. Zlín), Smetanova Strasse. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Valašské Klobouky (Bez. Zlín), „Zákostelí“. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ (OKR. VSETÍN)

Polášková ulice, p. č. 139/8. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V průběhu července a srpna roku 2010 se uskutečnil archeologický výzkum v souvislosti s výstavbou komerčního objektu v J části historického jádra města. Na ploše stavby byly odkryty objekty z raného a staršího novověku. Požárové deponie ve výkopu 505 by mohly souviset s ničivým požárem, který město postihl roku 1607, a celý objekt tak indikovat existenci a zánik někdejšího zahlobeného dřevohlíněného suterénu. Základový výkop 501 a re-

likty základových zdí 903, 904 by pak mohli představovat pozdější kamennou stavbu, která snad zanikla v souvislosti s vpádem švédských vojsk za třicetileté války, případně při pozdějších dramatických událostech v dějinách města. K ní patřila i další, patrně navazující kamenná zeď 902. Zachyceny byly i dva horizonty městské profánní zástavby se zbytkem okolních stratigrafických situací.

Peter Kováčik, Martin Moník

Resumé

Valašské Meziříčí (Bez. Vsetín), Polášková Str., Parz. N. 139/8. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ (OKR. VSETÍN)

Vsetínská ulice, p. č. 22. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

V na konci roku 2009 proběhl na p. č. 22 záchranný výzkum při opravě památkově chráněného objektu na středověké parcele. Bohužel zásah do země nebyl majitelem stavby ohlášen, tudíž byly odstraněny archeologické objekty z velké části zdokumentovány pouze z profilů výkopů. Jednalo se o odpadní jámy, datované na základě keramického materiálu do období vrcholného a pozdního středověku.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Valašské Meziříčí (Bez. Vsetín), Vsetínská Str., Parz. N. 22. Mittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

VÁPENNÁ (OKR. JESENÍK)

„Zelená Hora“. Novověk (1944). Místo letecké havárie. Povrchový sběr.

Počátkem roku 2010 obdrželi pracovníci Vlastivědného muzea Jesenicka (VMJ) informaci o nelegálním vyzvednutí částí trupu německého jednomotorového stíhacího letounu Messerschmitt Bf 109G-6, jenž na podzim roku

1944 havaroval při cvičném letu na katastru obce Setzdorf (dnes Vápenná, okr. Jeseník). Zásahem příslušníků Policie ČR byl mezitím zajištěn vyzvednutý letecký motor typu Daimler Benz DB 605, jenž se posléze stal součástí podsíbrky historie VMJ. Dne 26. května 2010 pak došlo k archeologickému ohledání místa činu. Povrchovým průzkumem byly získány drobné fragmenty trupu, pohonné jednotky, chladicí soustavy a zbraňových systémů. Získané artefakty jsou uloženy ve Vlastivědném muzeu Jesenicka.

Josef Jan Kovář

Resumé

Vápenná (Bez. Jeseník), „Zelená Hora“. Neuzeit (1944). Flugzeugabsturzstelle. Begehung.

VELKÉ HOŠTICE (OKR. OPAVA)

„Na papežovém“. Středohradištní období. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při rozsáhlých terénních úpravách, souvisejících s rozšiřováním golfového hřiště v Kravařích, byly v polní trati „Na papežovém“, která patří do katastrálního území Velkých Hoštic, zachyceny doklady pravěkého a ranně středověkého osídlení.

Ve dnech 23. 6. až 30. 7. 2010 zde proběhl záchranný archeologický výzkum, který zachytil S okraj sídlištní polohy. Při výzkumu bylo na ploše o rozměrech přibližně 50×30 m identifikováno a prozkoumáno celkem 25 zahloubených objektů. Z tohoto počtu bylo možné jednu sídlištní jámu datovat na základě získaného archeologického materiálu do počátku střední doby hradištní.

Jindřich Hlas

Resumé

Velké Hoštice (Bez. Opava), „Na papežovém“. Mittlere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

VELKÉ LOSINY (OKR. ŠUMPERK)

Areál zámku, č. p. 268, p. č. 1. Novověk. Zámek. Záchranný výzkum.

Lokalizace:

Situace 1 (Nízký zámek): plocha mezi body: 1) X=1 072 399,51, Y=558 119,64; 2) X=1 072 388,66, Y=558 112,23; 3) X=1 072 384,96, Y=558 116,99; 4) X=1 072 396,07, Y=558 124,66 (S-JTSK).

Situace 2 (tzv. Mateřská škola): plocha mezi body: 1) X=1 072 413,27, Y=558 153,24; 2) X=1 072 401,36, Y=558 125,19; 3) X=1 072 383,13, Y=558 142,13; 4) X=1 072 398,19, Y=558 160,38 (S-JTSK).

V roce 2010 byly v prostorách zámku Velké Losiny (národní kulturní památka) uskutečněny dvě stavební akce, které si vyžádaly asistenci pracovníků odboru archeologie Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci, v jehož správě se zámek nachází.

Obr. 120. Velké Losiny. Rekonstrukce kachle (kresba M. Schindlerová).

Abb. 120. Velké Losiny. Rekonstruktion der neuzeitlichen Ofenkachel (Zeichnung M. Schindlerová).

První z akcí byla úprava tzv. malé kočárovny v přízemí středního křídla Nízkého zámku (situace 1). Z důvodu vlhkosti byla odstraněna stávající podlaha a její pod-syp. V hloubce 30 cm byla dochována v celé ploše místnosti kamenná dlažba, která byla po dokumentaci opět překryta novou podlahou. Velikost jednotlivých kamenů se pohybovala od 30×20 cm do 130×60 cm. Dlažba pochází z doby výstavby této části zámku, která je kladena do 2. poloviny 17. století.

Další aktivitou byla rekonstrukce budovy tzv. Mateřské školy (situace 2). Archeologicky byly sledovány zasypy podlah. Kromě zlomků novověké stolní keramiky byl získán soubor kachlů (ve zlomcích) z druhotného zasypu zrušeného schodiště v Z části budovy. Po laboratorním ošetření a kompletaci vyniklo pět kachlů s totožnou výzdobou čelní vyhřívací stěny. Na zeleně glazovaných kachlích je zobrazen motiv aliančního znaku rodu Žerotínů a Oppersdorfů (obr. 120), který také pomohl materiál blíže datovat do třetí čtvrtiny 17. století, kdy byla od r. 1654 manželkou vlastníka panství i zámku Přemka III. ze Žerotína Alžběta Juliána z Oppersdoru (umírá r. 1669). Nález kachlů tak tématicky doplňuje soubor dosud stojících kamen v prostorách zámku Velké Losiny.

Hana Dehnerová

Resumé

Velké Losiny (Bez. Šumperk), das Schloss, Nr. 268, Parz. Nr. 1. Neuzeit. Rettungsgrabung.

VELKÉ NĚMČICE (OKR. BŘECLAV)

Ulice Městečko, p. č. 63. Novověk. Kostel. Záchranný výzkum.

Na přelomu let 2009 a 2010 byl ve Velkých Němčicích proveden záchranný archeologický výzkum na akci „Savance kostela sv. Václava a Víta ve Velkých Němčicích“, který probíhal formou dohledu nad výkopovými pracemi při hloubení kanalizačních odvodů pro zasakovací a odvětrávací drenáže. Archeologické práce se omezily na fotografickou dokumentaci obnaženého základového a nosného zdiva chrámu s detailním zřetelem na starší architektonické situace (zazdívky stavebních článků, stopy trámových kapes po lešení atd.). V profilech na stěnách výkopů odvodňovacích rýh kolem kostela, byly dokumentovány pozůstatky zaniklého novověkého sklepa a hřbitova.

V SV části základu presbytáře bylo dělníky nalezeno okno vedoucí do krypty. Otvor do podzemních prostor byl zatarasen volně vloženými kameny. Nalezenou zazdívkou lze s velkou pravděpodobností spojit s velkými představami kostela, které se uskutečnily v letech 1642–1652. Podle průběhu šachtice, která pokračovala směrem pod presbytář, lze předpokládat její vyústění do krypty, objevené r. 1987 při generální opravě presbytáře.

Dobu využití krypty lze spojit s léty 1747 až 1779. Tehdy tu byly uloženy ostatky čtyř zdejších farářů – Josefa Amada Kalchera, Matyáše Konráda Pietscheka, Josefa Rauschky a Jakuba Černého.

Zlomkovitý kosterní materiál, získaný z výkopů kolem kostela, byl posouzen antropologem J. Kalou (ÚAPP Brno, v. v. i.) a uložen opět do země. Několik zajímavějších fragmentů bylo předáno na Katedru antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Petr Kos

Resumé

Velké Němčice (Bez. Břeclav), Městečko Str. Neuzeit. Kirche. Rettungsgrabung.

VELKÁ POLOM (OKR. OSTRAVA)

Intravilán obce, p. č. 600, 601/1. Středověk, novověk. Tvrz. Záchraný výzkum.

V souvislosti s realizací vyklízcích a přípravných prací na objektu „Velká Polom – vodní tvrz“ probíhal formou archeologického odborného dohledu od srpna 2009 do června 2010 archeologický výzkum. Tvrz se nachází na břidlicové skále (p. č. 600) jako součást bývalého dvora (p. č. 601/1) v dolní části obce u cesty v blízkosti vodní nádrže. Bylo dokumentováno i obnažené zdivo sýpky, která leží asi 50 m S od této tvrze a je taktéž součástí areálu dvora.

V rámci výzkumu byly vyhloubeny a dokumentovány dvě sondy S1 a S2 u J vnější stěny tvrze. Dále bylo dokumentováno obnažené zdivo sýpky a proveden dohled při čištění studny v JV části nádvoří tvrze. Movité archeologické nálezy datují zdejší antropogenní aktivity do období staršího a mladšího novověku, několik druhotně přemístěných fragmentů keramiky však koresponduje s předpokládanou existencí opevněného sídla již ve vrcholném středověku.

Peter Kováčik, Andrea Tobiaszová

Resumé

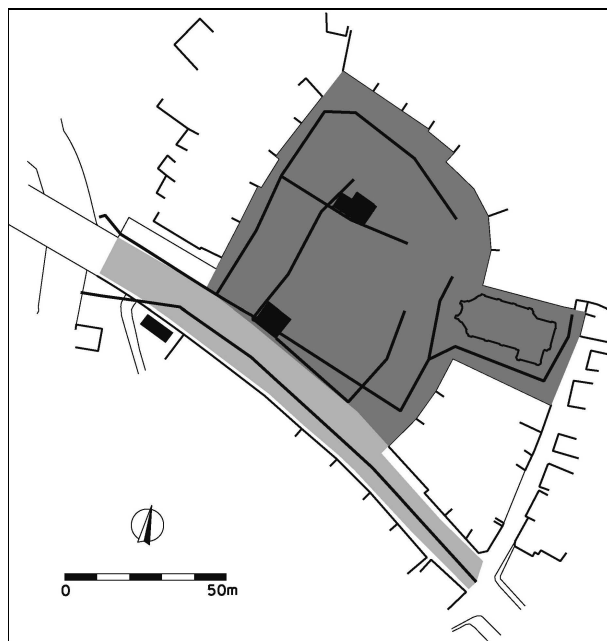
Velká Polom (Bez. Ostrava), Intravillan. Mittelalter, Neuzeit. Feste. Rettungsgrabung.4

VESELÍ NAD MORAVOU (OKR. HODONÍN)

Bartolomějské náměstí, p. č. 1010/1. Střední doba hradištní, vrcholný středověk, novověk. Sídliště, městečko. Záchraný výzkum.

V průběhu měsíců srpen až říjen 2009 prováděla společnost Archaia Brno, o. p. s. záchranný archeologický výzkum v prostoru Bartolomějského náměstí ve Veselí nad Moravou. Výzkum byl vyvolán stavbou nové kanalizace a celkovou revitalizací plochy náměstí.

Bartolomějské náměstí se nachází na ostrově v řece Moravě a tvoří původní náměstí středověkého městečka Veselí. Podloží je na lokalitě tvořeno jílem (stará pleistocenní niva), na který nasedá asi metr mocná vrstva středně hrubého šterku, který je následně ještě převrstven až 1,5 m silnou vrstvou písku. Na něm je dochován zhruba 40 cm silný půdní typ. Stavba nové kanalizace byla dokumentována na vzniklých řezech výkopu, v místě budoucích větších zásahů bylo ve třech případech přikročeno k plošnému odkryvu (sondy 1–4, obr. 121). Při budování podkladu pro budoucí dlažbu byla celá plocha sledována, a pokud došlo k obnažení archeologických terénů, bylo přikročeno k jejich dokumentaci a vzorkování.

Obr. 121. Veselí nad Moravou, Bartolomějské náměstí, Zámecká ulice. Vyznačení plochy výzkumu. Tmavě šedá – plocha výzkumu A035/2009, Světle šedá – plocha výzkumu A024/2010, Černé tučné linie – dokumentované trasy kanalizace, černé plochy – plošně kopané sondy A035/2009.

Abb. 121. Veselí nad Moravou, Bartolomějské Platz, Zámecká Str. Die Grabungsfläche. Dunkelgrau – Grabungsfläche A035/2009, Hellgrau – Grabungsfläche A024/2010, schwarze fette Linien – dokumentierte Linien der Kanalisationgräben, schwarze Fläche – die Sondagen A035/2009.

Nejstarší středověké osídlení lze datovat do střední doby hradištní, tedy 9.–10. století. Z tohoto období se podařilo v rámci budované kanalizace zachytit do podloží dlabanou pec (snad potravinářskou) i s předpecní jámou. V S části náměstí jsme při skrývce zachytili části 2 dalších zahloubených objektů. V obou případech šlo o obdélný či čtvercový objekt. První byl široký 2,8 m, hluboký 0,5 m, přičemž u jeho Z stěny se nacházela kamenná destrukce pece. Celkovou délku neznáme. Druhý objekt měl rozměry 2,6×2,6 m a dosahoval 0,5 m hloubky. Také obsahoval kamennou destrukci, zabírající 80 % odkryté části dna objektu. Snad se mohlo jednat opět o pec. V sondě S1 se podařilo nalézt pozůstatek další zahloubené stavby, zřejmě chaty, o rozměrech 3,4×3×1 m, s kúlovými jámami při stěnách. Ze S stěny vystupoval do vnitřního prostoru (po celé její délce) schodovitý útvar, zřejmě lavice a v SV rohu se nacházela kamenná destrukce pece (obr. 122). Konstrukci vstupu neznáme. V superpozici s touto chatou (pod destrukcí pece), se nacházel relikť zásobnicové jámy, také ze středohradištního období. To by mohlo nasvědčovat vícefázovému osídlení lokality v tomto časovém úseku. V prostoru sondy S3, v J části zkoumané plochy, se podařilo zachytit ojedinělý hrob. Mrtvý ležel na zádech v orientaci V – Z (hlavou k Z). Jednalo se o dospělého muže robustní postavy. Muž dosahoval výšky kolem 173 cm a zemřel ve věku mezi 40–55 lety. Na žebrech bylo nalezeno několik dobře i nedokonale zhojených zlomenin. Byl pochován téměř bez milodarů, do hrobu s ním putoval pouze seříznutý kančí kel, který ležel na hrudní kosti (zřejmě přívěsek). Za milodary snad můžeme považovat i zvířecí kosti, které se podařilo objevit v zásypu. Jednalo se o 5 zlomků diafýz (2 prasečí, 3 patřící většímu savci) a jednu stoličku skotu. Na diafýzách byly nalezeny stopy po porcování (Slavíková 2010). Hrob byl patrně solitérní a vzhledem k ostatním nálezům se zřejmě jednalo o pohřeb na sídlišti či v jeho nejbližším sousedství.

Vrcholně středověké osídlení lokality začíná již ve druhé polovině 13. století, městečko se však utváří až v druhé polovině 14. století. Z druhé poloviny 13. století máme, kromě kúlových jamek a drobných zahloubených objektů, doloženou plošnou sídlištní vrstvu překrývající celé náměstí. Na povrchu této vrstvy se podařilo zachytit četné pozůstatky pyrotechnologických zařízení blíže neznámého účelu a v jednom případě i lehčí kúlovou stavbu s pecí uprostřed, která zanikla požárem. Tyto situace byly překryty další sídlištní vrstvou datovatelnou do pokročilého 14. století související již s provozem tehdy vzniklého městečka. Ze 14.–17. století registrujeme po celé ploše drobné i větší zahloubené sídlištní objekty (u některých se snad jedná o písečníky).

Prekvapujícím objevem se stal náleť příkopu probíhajícího JV částí plochy, který byl na dvou místech dokumentován na řezu. Jednalo se o konvexní výkop až 7 m široký a 2 m hluboký. Můžeme zhruba rekonstruovat, že uzavíral V roh dnešního náměstí. Příkop zanikl pravděpodobně na přelomu 13./14. století, tedy před založením samotného města. Pravděpodobně sloužil jako ohrazení brodu směrem k tehdejšímu hradu. Nelze vyloučit i jeho souvislost s válečnými událostmi ze začátku 14. století.

V prostoru za kostelem sv. Bartoloměje se podařilo zdokumentovat krátký úsek městské hradby. Hradba samotná dnes tvoří V zeď domu č. p. 48. Námi zdokumentovaný úsek na tento relikť bezprostředně navazoval. Šířka nalezené hradby dosahovala 1,2 m. Hloubku základové spáry se nepodařilo zjistit, což platí také o jejím předpokládaném dalším průběhu jižním směrem. Hradba byla tedy zřejmě založena v půdním typu a část bezprostředně za kostelem není dochována vlivem pozdější stavební činnosti.

Dnešní kostel sv. Bartoloměje byl postaven v roce 1733 na místě dvou starších domů. Podařilo se zachytit části jejich čelního zdiva S od kostela a při plošné skrývce i zdiva v J části. Výkop pro kanalizaci procházel nejspíše průjezdem bývalého domu. Zachycená zdiva respektují dnešní uliční čáru. Statigrafie na území bývalých parcel vykazovala zcela odlišnou situaci od plochy náměstí. Jsou zde zastoupeny doklady výrobní činnosti (pece, střeptiště) a celkově je patrný rychlý nárůst terénu v období pozdního středověku až raného novověku.

Nejmłodším dokumentovaným objektem se stal sklep a zdivo jižně od domu č. p. 33. Obojí náleželo domu zbouranému po druhé světové válce, avšak podle konstrukce klenby sklepa můžeme uvažovat o jeho vzniku již někdy v průběhu raného novověku.

Obr. 122. Veselí nad Moravou, Bartolomějské náměstí. Středohradištní zahloubená chata s destrukcí pece.

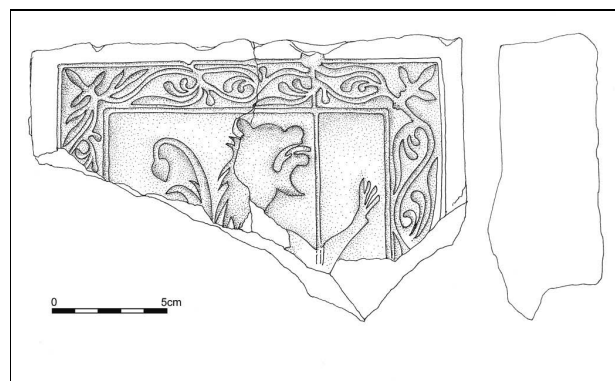
Abb. 122. Veselí nad Moravou, Bartolomějské Platz. Mittelburgwallzeitliches Grubenhaus mit einer Ofendestruktion.

V sondě S4 pro budoucí sociální zařízení byly pak dokumentovány dvě vnitřní příčky domu, který zde stával ještě v první polovině 20. století (Dejmal, Hoch 2009).

Zámecká ulice, p. č. 1010/29-37. Vrcholný středověk, novověk. Sídliště, městečko. Záchranný výzkum.

V červenci až říjnu 2010 probíhal záchranný archeologický výzkum v souvislosti s rekonstrukcí silnice I/54 v Zámecké ulici ve Veselí nad Moravou. Tato rekonstrukce navazovala na výše popsanou rekonstrukci Bartolomějského náměstí (viz obr. 121). V první fázi byly dokumentovány řezy vzniklé stavbou nové kanalizace. Ve druhé fázi došlo k plošnému odkryvu v J části vozovky, ve třetí pak následoval průzkum její S části. Geologické podmínky byly obdobné jako u výše referovaného výzkumu. Pod svrchní částí staré silnice se nacházely recentní vrstvy 0,5 až 1 m mocné. Pod nimi již byla dochována neporušená archeologická souvrství. Dochovaná stratigrafie byla na východě i západě až přes 1 m mocná. Jelikož nově zakládaná silnice většinou nedosahovala geologického podloží, byly zkoumány jen situace bezprostředně ohrožené vlastní stavbou a zbytek archeologických situací byl překryt geotextilií a na místě zachován.

Výzkumem se podařilo zachytit původní komunikaci, která již od 13. století procházela souběžně s dnešní Zámeckou ulicí a spojovala uherskou stranu s tehdy již stojícím hradem. Tato komunikace pak tvořila i hlavní ulici pro v 2. polovině 14. století založené město. Ve střední části zkoumané plochy vybočovala na sever, směrem do Bartolomějského náměstí. Podařilo se zachytit i šterkovaný úsek, naléhající přímo na půdní typ a překrytý vrstvou z 2. poloviny 13. století. Místy byla úprava povrchu šterkovým posypem použita i v mladších obdobích. Kromě tohoto způsobu úpravy a vrstev se značně fragmentarizovanou keramikou dokládají existenci komunikace i do podloží vyjeté koleje od vozů. Ve zmiňované střední části, kde komunikace vybočovala k severu, se podařilo zachytit až 0,4 m silné středověké vrstvy, nasedající přímo na půdní typ. Do těchto vrstev pak byly zahloubeny ojedinělé objekty z 2. poloviny 13. století. Snad se již tehdy jednalo o volný prostor mezi komunikací a domy na J straně dnešního náměstí, které zde předpokládáme. V

Obr. 123. Veselí nad Moravou, Zámecká ulice. Keramická dlaždice nalezená v zásypu suterénu dřevohlinitého domu z 15. století (kresba Š. Trávníčková).

Abb. 123. Veselí nad Moravou, Zámecká Str. *Keramische Fliese, die in der Aufschüttung eines Erdkellers aus dem 15. Jahrhundert gefunden wurde (Zeichnung von Š. Trávníčková).*

tomto prostoru bylo odkryto zatím blíže neinterpretované pyrotechnologické zařízení z přelomu 14. a 15. století.

Na V straně zkoumané plochy se podařilo částečně odkrýt pozůstatky městské brány. Jednalo se o tzv. Horní bránu vedoucí na Veselské předměstí. Veselské brány jsou zmíněny při válečných událostech z roku 1469. Tehdy Viktorína, syna Jiřího z Poděbrad, který pobýval ve Veselí s šesti tisíci jezdci, oblehl uherský král Matyáš Korvín. Matyáš střelbou zapálil tehdy ještě dřevěné město a Viktorín se pokusil o průlom Z branou, avšak byl na lukách za Veselím zajat. Během pokusu o průlom se podařilo uherským vojskům také prorazit V bránu a celé město pak lehlo popelem (Eschenloer 1827, 178–179). Z konstrukce brány se v rámci S části silnice podařilo dokumentovat S obvodovou zeď. Ve výkopu kanalizace se pak podařil zachytit průjezd bránou, ve kterém se nacházely zbytky silné požárové destrukce. Ve výkopu pro dešťový svod, procházející JV od dokumentovaného průjezdu, se podařilo odkrýt značně porušenou zeď s lícovaným zdivem na S a V straně. Jednalo se pravděpodobně o pozůstatek J zdi brány, která byla značně poškozena recentními sítěmi. Samotná konstrukce brány pak porušovala vrstvy datovatelné do přelomu 14. a 15. století a její vznik tak můžeme klást do první poloviny 15. století. Dolní bránu, směrem na Moravský Písek, se nepodařilo zachytit. Pravděpodobně se nacházela jižněji (blíže k hradu) než dnešní vozovka směřující na západ.

Na ploše výzkumu z roku 2010 se podařilo zachytit pokračování příkopu, který byl dokumentován již v roce 2009. Procházel od dnešního č. p. 35 směrem k č. p. 9 a tím uzavíral JZ část dnešního náměstí. Příkop byl asi 7 m široký a přibližně 2 m hluboký. Jeho zasypaný obsahoval keramiku z přelomu 13. a 14. století. Byl vyhlouben do písčitého podloží a vzhledem k dochovanému tvaru ho musíme považovat za krátkodobou záležitost. Snad ho můžeme spojit s válečnými událostmi na počátku 14. století, kdy mohl uzavírat prostor před nástupem k hradu. S příkopem pak může souviset řada 4 křulových jamek, zachycených na jeho vnitřní straně. Mohlo by se jednat o pozůstatek palisády nebo tzv. polského plotu.

Západně od brány, v SV části plochy, se nacházely pozůstatky zděného domu středověkého stáří. Ten představoval před dnešní uliční frontu směrem do vozovky. Byl tvořen zdí, která byla součástí sklepení domu. Na J straně ke zdi přiléhal výkop, který lze snad interpretovat jako původní vstupní šíji do sklepa. Samotné sklepení zaniklo někdy v raném novověku. Další pozůstatky domu byly zachyceny v podobě kamenocihelných vynášecích pasů. Dům předcházel dnešní novostavbě stojící na rohu Bartolomějského náměstí a Zámecké ulice. Jelikož výkopy pro vynášecí pasy porušovaly starší středověké vrstvy, můžeme snad jeho vznik datovat do období raného novověku.

Pozůstatky dalších staveb se podařilo nalézt v SZ části plochy. Nejstarší patří suterénu dřevohlinitého domu, jehož výplň tvořila požárová destrukce nadzemních dřevohlinitých částí. Zánik suterénu lze klást do 15. století a ve zmiňovaném zásypu se podařilo nalézt i fragmenty reliéfní dlaždice (obr. 123). Celá situace pak byla porušena stavbou kamenného domu, snad také ještě středověkého.

Dále na Z od výše zmíněného domu vznikla další stavba. V první fázi měla 4 pilíře, přičemž na V straně

byly 2 z nich zřejmě spojeny do jedné zdi. Na téže straně byla stavba pravděpodobně uzavřena zdí předchozího domu. Na S ani na J straně se hranice stavby nepodařilo zachytit. Na Z pak stavba porušuje sklípek středověkého stáří. Její interiér byl navíc v mladší fázi přepažen příčkou. Ještě dále na Z se pak nacházela další konstrukce, náležející blíže neznámé stavbě, na kterou navazovala novověká jímka zaniklá na počátku 20. století (Dejmal, Hoch 2010).

Stejně jako v roce 2009 i výzkum z roku 2010 doložil kontinuální osídlení již od 2. poloviny 13. století. Existence komunikace spojující levý a pravý břeh řeky Moravy, spolu se sídlištními nálezy ukazuje, že zdejší osada byla již tehdy plně zformovaná. Pozdější středověké městečko na ni již plně navazuje.

Miroslav Dejmal, Aleš Hoch

Literatura

Eschenloer, P. 1827: *Peter Eschenloer's Geschichten der Stadt Breslau: Oder, Denkwürdigkeiten seiner Zeit: vom Jahre 1440 bis 1479 I* (Kunisch, G. J., ed.). Breslau.

Dejmal, M., Hoch, A., 2009: *Veselí nad Moravou, Bartolomějské náměstí, rekonstrukce náměstí. Terénní dokumentace z akce A035/09*. Uloženo: Archív terénní dokumentace, Archaia Brno o.p.s.

Dejmal, M., Hoch, A., 2010: *Veselí nad Moravou, Zámecká ulice, rekonstrukce silnice I/54. Terénní dokumentace z akce A024/10*. Uloženo: Archív terénní dokumentace, Archaia Brno o.p.s.

Slavíková, A., 2010: *Antropologický rozbor kosterních ostatků z Veselí nad Moravou*. Uloženo: Archív odborných posudků, Archaia Brno o. p. s.

Resumé

Veselí nad Moravou (Bez. Hodonín), Bartolomějské Platz. Mittelburgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Siedlung – Markt. Rettungsgrabung.

Veselí nad Moravou (Bez. Hodonín), Zámecká Str, Parz. Nr. 1010/29-37. Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Siedlung – Markt. Rettungsgrabung.

VESELÍ NAD MORAVOU (OKR. HODONÍN)

Zámecká ulice, č. p. 14. Vrcholný středověk, novověk. Hrad, zámek. Záchranný výzkum.

V roce 2009 a částečně v roce 2010 proběhla na zámku ve Veselí nad Moravou druhá etapa záchranného archeologického výzkumu. Výzkum se soustředil na dozkoumání plochy nádvoří zámku, dokumentaci odhalených situací při vybírání recentních zásypů v jednotlivých křídlech zámku a provedení sondáže na předním nádvoří a před S křídlem (obr. 125).

Původní hrad (prvá zmínka 1256), postavený k ochraně zdejšího brodu, se nejspíše nacházel na ostrově v řece Moravě (Plaček 2001, 680–682). Dnes tento prostor zaujímá čtyřkřídový barokní zámek. Plocha nádvoří má rozměry 37×31 m. V průběhu dvou sezón výzkumu se ji podařilo téměř celou prozkoumat. Sonda před S křídlem pro-

bíhala rovnoběžně s jeho S stěnou po celé délce. Jednalo se v podstatě o vybrání výkopu pro betonáž z roku 1997. Na dně tohoto výkopu a v jeho S stěně byly zachyceny části zděných konstrukcí, které byly porušeny starším výkopem a musely být tedy patrné už v roce 1997. Sondáž na předním nádvoří spočívala ve vyhloubení 3 sond za pomoci mechanizace.

Již v roce 2008 se po snížení terénu na nádvoří zámku projeví dvě na první pohled zcela odlišné situace. Zatímco po odtěžení recentních navážek v S části nádvoří vystoupily pozůstatky do té doby neznámého zdiva, v části J to byly úrovně, v nichž se objevilo větší množství dřevěných stavebních prvků v primární i sekundární poloze. V průběhu výzkumu pak bylo vymezeno vlastní šlechtické sídlo a dřevěné předhradí (dřevěná zástavba, mocné organogenní souvrství) oddělené od předpokládaného sídla příkopem. Výzkum zachytil výjimečně dochovanou sídelní situaci tvořenou mocným souvrstvím sídlištních vrstev na ploše přibližně 500 m². Souvrství tvořené převážně organogenními „hnojnými vrstvami“, tedy uloženinami s převahou dřevěných odštěpků a směsným organominerálním materiálem dosahuje maximální mocnosti v J části (1,6 m). Podle terénních pozorování byla pouze svrchní partie souvrství (do hloubky kolem 0,1 m) zasažena dekompozicí, tedy rozkladnými procesy, běžnými na „suchých“ typech archeologických lokalit. Zbývající část souvrství uchovává v trvale vlhkém anaerobním prostředí dokonale dochované soubory artefaktů (včetně relikvů dřevěné zástavby) a ekofaktů z organických materiálů.

Shrnutím informací z obou sezón můžeme částečně rekonstruovat vzhled hradního jádra. To bylo vymezeno hlavní hradbou o šířce 1,9 m, která se zalamovala. V ose V–Z dosahovala délka uzavřeného prostoru asi 40 m, v ose S–J jádro pokračovalo dále na S mimo obrys zámku. Hradbu se podařilo zachytit na nádvoří, na dvou místech uvnitř S křídla a v sondě před S křídlem. Hlavní hradbu nejspíše v první polovině 14. století doplnila parkánová zeď. Ta byla zachycena na nádvoří a na V straně sondy před S křídlem. Parkánová zeď byla dodatečně opatřena opěráky. Uvnitř S křídla se podařilo odhalit základové zdivo křídla, jež je patrné na plánu z roku 1748 (Sedlář 1999, příloha 1.), které bylo zbořeno při druhé barokní přestavbě zámku. Toto křídlo částečně využívající hlavní hradbu má svůj původ snad již v renesanci. Na destrukci parkánu, který se sesul do příkopu, byla k hlavní hradbě přizděna nejspíše renesanční schodišťová věž. V sondě před S křídlem se podařilo zachytit část cihelnokamené zdi, která představuje pozůstatek vnitřní zástavby z období pozdní gotiky či počátku renesance.

Střední část nádvoří zaujímá příkop s vyzděnou kontreskarpou (eskarpu tvoří parkánová zeď) oddělující hradní jádro od předhradí. Vyzdění kontreskarpy představuje druhou stavební fázi. Zасыпání příkopu je předběžně datováno do 2. poloviny 16. století. V 17. století byla do jeho zásypu zapuštěná vápenná jáma, která asi souvisí s některou z přestaveb zámku.

Jižní prostor nádvoří zaujímá pozůstatek předhradí. To je v S části porušeno příkopem, na jihu, západě a východě stavbou zámeckých křidel. Středověké souvrství zde mělo mocnost 1,6 m; nasedaly na něj asi metr mocné novo-

Obr. 124. Veselí nad Moravou, Zámecká ulice. Nádvoří, pohled od východu.

Abb. 124. Veselí nad Moravou, Zámecká Str. Das Schloss. Der Burghof, Blick von Osten.

Obr. 125. Veselí nad Moravou, Zámecká ulice. Srubová stavba, pohled od jihu.

Abb. 125. Veselí nad Moravou, Zámecká Str. Das Schloss. Ein Blockhaus, Blick von Süden.

věké navážky. Podloží tvoří jíl (starý nivní sediment), ve kterém směrem k J přibývá písčité složky. Ve zkoumané části předhradí se podařilo zachytit pozůstatky 16 dřevěných staveb (obr. 125), které doprovázelo množství reliktů košatinových plotů, kůlů a systémů kůlových řad. Podařilo se odkrýt i jedno volně stojící pyrotechnologické zařízení. V první fázi byl prostor předhradí rozdělen řadou kůlů/pilotů dendrochronologicky datovaných do poloviny 13. století (obr. 126). Vnitřní prostor se zástavbou se nacházel na S straně, na J to jsou jen komunikační úrovně, prokládané písčitymi (povodňovými?) vrstvami. Nad jednou z uvedených komunikačních úrovní, vně ohrazení, se nacházela další dřevěná stavba. Ohrazení mělo snad částečně protipovodňový charakter, neboť prostor na S byl uměle zvýšen. Byly rozpoznány jeho dvě stavební fáze. Ještě v průběhu 13. století došlo k rozšíření J směrem. Charakter zástavby předhradí je značně chaotický. Stavby nevykazují ustálenou orientaci a jsou mnohdy v superpozici. Podobu předhradí ovlivňoval značný nárůst terénu, ke kterému došlo během jeho fungování. Bližší rozdě-

Obr. 126. Veselí nad Moravou, Zámecká ulice. Ohrazení Kůly/piloty, pohled od západu.

Abb. 126. Veselí nad Moravou, Zámecká Str. Das Schloss. Der Pfahlzaun, Blick von Westen.

lení staveb a jiných objektů do jednotlivých fází bude možné až po náležitém zpracování výzkumu. Účel, ke kterému byly stavby určeny, můžeme odhadovat zatím jen u 2 objektů. V jednom případě to je srub s potravinářskou pecí uvnitř, který můžeme interpretovat jako pekárnu. Ve druhém případě se jedná o minimálně dvouprostorovou stavbu sloupové konstrukce s košatinovými stěnami. Na základě charakteru zásypů (hnůj se zbytky koňských žíní) a nálezů (podkovy, hřebelá, ostruhy) považujeme tento objekt za stáje. Zkoumaný úsek předhradí časově spadá do 2. poloviny 13. století až 1. čtvrtiny 14. století. Můžeme tedy konstatovat, že během poměrně krátkého období docházelo ve sledovaném prostoru ke značným změnám. O podobě předhradí v mladších obdobích nic nevíme, výzkumem se až na několik ojedinělých objektů mladší osídlení nepodařilo zachytit.

V souvislosti s vybíráním podlah a recentních zásypů uvnitř jednotlivých křídel zámku se podařilo identifikovat zděné konstrukce mladší, pozdně gotické nebo raně renesanční fáze předhradí. Kamenné ohrazení z tohoto ob-

dobí je zachováno v dnešní východní zdi Z křídla, bylo odkryto i ve dvou místnostech jižního křídla. S touto zdí se setkáváme i v severní části východního křídla, kde se zřejmě napojuje na ohrazení jádra. Vztah této zdi a branské věže ve V křídle (pravděpodobně ze 14. století?) se zatím nepodařilo ověřit (snad se tak stane při dalších stavebních pracích). Ke zděné fázi předhradí náleží zřejmě i relikt zdi, které lze interpretovat jako jednu dvoudílnou nebo dvě jednodílné stavby situované v rohu J a S křídla, a to v rozsahu dnešních sklepů.

Sondáž na předním nádvoří doložila, že svrchních 1,6 m představuje recentní navážku z období poslední přestavby zámku. Pod touto navážkou jsme zachytili novověké vrstvy o mocnosti minimálně 1 m. Ty patrně představují zásyp příkopu, který do těchto míst pokračuje z vnitřního nádvoří. Vlastní příkop však nebyl sondáží zjištěn (Dejmal 2010).

Výzkum byl doprovázen celou škálou přírodovědných metod realizovaných za spolupráce s environmentální laboratoří KAR ZČU a dendrochronologickou laboratoří MZLU.

Miroslav Dejmal, David Merta

Literatura

Dejmal, M., 2010: *Veselí nad Moravou – zámek. Terénní dokumentace z akce A054/08.* Uloženo: Archiv terénní dokumentace, Archaia Brno o. p. s.

Plaček, M., 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hradečků a tvrzí.* Praha.

Sedlář, J., 1999: Umělecké památky. In: V. Nekuda (ed.): *Veselsko.* Vlastivěda Moravská. Brno, Veselí nad Moravou, 395–483.

Resumé

Veselí nad Moravou (Bez. Hodonín), Zámecká Str., Konstr. Nr. 14. Spätmittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss. Rettungsgrabung.

VIDNAVA (OKR. JESENÍK)

Radniční, Klášterní, Pivovarská ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 2010 byla ve Vidnavě realizována stavba „Technická vybavenost“, spočívající v rekonstrukci a výstavbě kanalizačního řádu. V návaznosti na stavbu zde byl v červnu 2010 proveden záchranný archeologický výzkum, spočívající v dohledu nad výkopovými pracemi a následné exkavaci a dokumentaci odkrytých archeologických situací. Výkopy se soustředily v Z části středověkého jádra města, konkrétně na území městského bloku sevřeného ulicemi Radniční, která vychází z JZ strany Mírového náměstí a již ve středověku tvořila hlavní komunikaci (Pospíšil a kol. 1993, 6), na ní kolmou ulicí Klášterní, vycházející ze Z rohu náměstí, a ulicí Pivovarskou, která obloukovitě ohraničuje městské jádro na JZ a spojuje vyústění obou výše zmíněných ulic. Během realizace liniových výkopů stavby byly dokumentovány pozitivní situace ve 4 sondách S1–S4. Ve všech se podařilo zachytit vrstvy středověkého nebo novověkého stáří, obsahující takto datovatelné keramické fragmenty. Nej-

starší z nich náleží do období vrcholného středověku. Nejzajímavější situace byla v sondě S2, kde se podařilo odkryt pozůstatky nároží zaniklého novověkého kamenného domu, původně přiléhajícího ze Z strany k Radniční ulici v místě jejího vyústění mimo městské jádro. Stavbu doprovázela subtilní kamenná zeď, snad relikt někdejší parcelní zdi nebo menší hospodářské přístavby. Výsledky záchranného archeologického výzkumu v katastru obce Vidnava bezesporu prokázaly přítomnost archeologických památek na území tohoto zajímavého historického města, bohužel z hlediska archeologické památkové péče donedávna nesledovaného.

Peter Kováčik

Literatura

Pospíšil, J. a kol. 1993: Vidnava 1268–1993. *Sborník k 725. výročí založení města.* Vidnava.

Resumé

Vidnava (Bez. Jeseník), Radniční, Klášterní, Pivovarská Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

VÝŠKOV (OKR. VYŠKOV)

Komenského náměstí. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Během rekonstrukce nástupního prostoru podchodu u budovy vyškovského gymnázia (na ZM ČR 24-41-15 je místo nálezu vymezeno bodem 476 mm od Z s. č., 157 mm od J s. č.) byly v přeložce IS a optických kabelů odkryty starší požárové vrstvy. Vrstvy se nacházely v hloubce 40 cm a tvořila je do červena propálená hlína a uhlíky. Ve zkoumaném profilu bylo možno nejlépe rozlišit požárové vrstvy patrně z roku 1753. V tom roce došlo ke zničujícímu požáru města, který postihl, mimo dvou domů, všechny obytné budovy ve městě. Na starých vyobrazeních požáru z roku 1753 je vidět i hořící kostel a okolní domy. Tento požár úmyslně založila sedmnáctiletá Viktorie Veselá, aby zajistila práci svému milému – tesařskému tovaryši. Za zhárství byla upálena. Další požárové vrstvy byly nalezeny i při opravě blízkého mostu. Město bylo zničeno požárem i v roce 1917, ale tento požár se šířil S–J směrem a nezasáhl kostel Nanebevzetí Panny Marie ani prostor západně od něho. V ostatních výkopech jsme narazili již jen na běžnou novodobou stavební suť.

Blanka Mikulková

Resumé

Vyškov (Bez. Vyškov), Comeniusplatz. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZÁBŘEH (OKR. ŠUMPERK)

Masarykovo náměstí. Středověk, novověk. Hrad, zámek, město. Záchranný výzkum.

V roce 2009 probíhal záchranný archeologický výzkum v souvislosti se stavební akcí „Rekonstrukce Masarykova náměstí v Zábřehu, I. a II. Etapa“. Jednalo se

především o archeologický dohled při výkopových pracích v JV části Masarykova náměstí podél obvodové zdi budovy zámku a přístupovou komunikaci podél SZ obvodové zdi zámku. Celkově bylo dokumentováno 12 profilů. Podařilo se zachytit reliktů několika fází vývoje zábržského hradu/zámku: 1. středověký hrad (14.–15. stol.), 2. renesanční zámek (16.–1. pol. 17. stol.), 3. barokní zámek (2. pol. 17.–1. pol. 18. stol.), 4. recentní úpravy. Důkladem středověkého až renesančního období jsou reliktů kamenných staveb, zachycené na profilech P1, P2, P10 a P12. Nároží kamenného objektu na S straně zámku patrně náleželo k obrannému systému původního středověkého hradu. Absence podlažních vrstev i v poměrně hlubokých výkopech stavby snad indikuje přítomnost hradního příkopu. Kamenný kanál odkrytý na J straně zámku náležel již k renesanční fázi zámku. Do období baroka datujeme pozůstatky cihlové kanalizace zdokumentované na profilu P3, značně poškozený kanál na J straně zámku, další cihlové konstrukce zachycené na profilu P4 a P5 a snad i valounový štět zdokumentovaný na profilu P9, indikující starší Z přístupovou komunikaci k zámku.

Žižkova ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V průběhu dubna a května 2010 proběhl z důvodu rekonstrukce plynovodu v historickém jádru města v ulici Žižkova archeologický výzkum, který byl prováděn formou dohledu nad výkopovými pracemi. Zachycené situace lze rámcově zařadit do období středověku a především do novověku.

Stavební liniový výkop se nacházel v prostoru přístupové komunikace k zámku na hradním kopci. Profily výkopu značně narušovaly recentní výkopy IS a mocné novověké a recentní navážky. Přesto se na profilu P6 podařilo zdokumentovat zahluubený výkop z vrcholně až pozdně středověkého období. Hlavní těžiště nálezových situací však časově spadalo do raného novověku (16. stol.). Jednalo se především o úpravy prostoru komunikace vedoucí k zámku, souvisejí s pozdně gotickými a renesančními úpravami a přestavbami hradu na zámek (2. polovina 15. a na počátku 16. stol.) a s rozvojem vnitřního města.

Před průčelím tzv. „Domu pod podloubím“ (renesanční měšťanský dům z 2. poloviny 16. stol.) se nacházely reliktů kamenného obvodového zdiva novověké zástavby, zachycené na mapě stabilního katastru z r. 1834, která byla strhnuta v polovině 20. stol.

Na podzim roku 2010 proběhl při budování plynové přípojky v historickém jádru města v Žižkově ulici archeologický výzkum. Podobně jako u dalších výzkumů prováděných na hradním kopci se i zde potvrdilo snížení povrchu terénu až na úroveň intaktního podlaží a jeho následné úpravy v průběhu raného novověku.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Zábřeh (Bez. Šumperk), Masaryk Platz. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss, Stadt. Rettungsgrabung.

Zábřeh (Bez. Šumperk), Žižkova Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZLATÉ HORY (OKR. JESENÍK)

Náměstí Svobody, Polská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl na lokalitě proveden v souvislosti s realizací stavby „Revitalizace a komplexní řešení centra Zlatých Hor“. Konkrétně se jednalo o rekonstrukci náměstí Svobody a části ulice Polské v Zlatých Horách. Výzkum probíhal v letech 2009 – 2010 formou archeologického dohledu, kombinovaném s dokumentací a exkavací odkrytých archeologických památek. Zachycené archeologické situace se dělí v podstatě na dvě skupiny. První část reprezentují komunikační úrovně, terénní úpravy, planýrky a kulturní vrstvy v prostoru nám. Svobody a ul. Polská. Druhou část tvoří pozůstatky zděných sídelních objektů – konkrétně kamenných základových zdí a kleneb, indikujících někdejší zástavbu na dnešní nezastavěné proluce vedle č. p. 84. Z movitých nálezů lze vyzvednout fragmenty renesančních a barokních kachlí. Všechny zachycené archeologické situace a památky časově náležejí do období staršího nebo mladšího novověku.

Peter Kováčik, Mikuláš Schön

Resumé

Zlaté Hory (Bez. Jeseník), Svobody Platz, Polská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZLÍN (MÍSTNÍ ČÁST MALENOVICE; OKR. ZLÍN)

Intravilán. Středověk, novověk. Tvrziště (?) Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci fasády na římskokatolické faře v Malenovicích byly z výkopu okolo budovy získány střepy středověkého i novověkého stáří. Kvůli malé šířce výkopu (méně než 30 cm) nebylo možné provést dokumentaci profilů. Jako zdroj nálezů posloužily především výhozy vedle výkopu. Podařilo se alespoň zjistit, že část budovy fary stojí na relikttech staršího stavení. Zůstává však otázkou, zda v místě nynější farní budovy nemohla stát tvrz nepřímou zmiňovaná v historických pramenech.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín (Stadteil Malenovice, Bez. Zlín), Innenbereich des Stadtteils. Mittelalter, Neuzeit. Pfarre. Rettungsgrabung.

ZLÍN (MÍSTNÍ ČÁST ŠTÍPA (OKR. ZLÍN))

Kostel Narození Panny Marie. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

S výstavbou kostela ve Štípě započal Albrecht z Valdštejna roku 1616 na přání své zesnulé choti Lukrécie. K chrámu bylo přistavěno ještě JV křídlo, další výstavba však byla v průvanu dějin zastavena a nedokončené budovy byly rozebrány (zůstaly pouze základy, viz obr. 127). Další etapa sanace štípského kostela spočívala ve výstavbě odvodňovacích kanálů podél jeho obvodu. Bě-

Obr. 127. Zlín-Štípa. Kamenné základy nedostavěného klášterního komplexu.

Abb. 127. Zlín-Štípa. *Steinfundamente des unvollendeten Klosters.*

hem výkopů byly obnaženy kamenné konstrukce u S i J stěny kostela, které měly sloužit jako základy ke stavbě klášterních budov. Díky výzkumu se ukazuje, že záměrem Albrechta z Valdštejna a jeho architektů bylo vybudování komplexu podobné dispozice, jakou známe v případě kartuziánského kláštera ve Valdicích u Jičína.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín (Stadteil Štípa, Bez. Zlín), Liebfrauenkirche. Neuzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Hradiště sv. Hypolita. Středohradištní, mladohradištní období. Pohřebiště. Záchranný a předstihový výzkum.

Před zahájením pravidelné výzkumné sezóny roku 2010 byly na Hradišti hlášeny pouze dva drobnější terénní zásahy, které vyžadovaly záchranný archeologický výzkum. Oba byly situovány k samému V okraji nedávno objevené centrální nekropole.

Prvním byla výstavba garáže a sklepa stavebníka Karpíška v S terase, jen přibližně 12 metrů od prvních zachycených hrobů pohřebiště pod rodinným domem manželů Šobových (Klíma 2008, 451-454). Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 229/93. Závěr terasy se zde poměrně ostře sklání k V, kde jej téměř kolmo protíná stará úvozová cesta, vedoucí po skalním podloží. Vysoký břeh terasy tvoří poměrně mocná návěš spráše, navíc ještě umocněná výhozem hlíny z prostoru cesty. Nálezová situace tak byla v prvních několika metrech dosti porušena. Prostor nás však velmi zajímal, neboť přímo sousedil s rodinným domem manželů Karpíškových, při jehož výstavbě a bagrování základů nebyla v roce 2000 ze strany stavebníka dodržena dohodnutá pravidla archeologického dohledu. Tentokrát jsme však pečlivě a od počátku bagrování dohlíželi na práci stroje, který odebíral hlínu z roviny cesty do terasy v šíři 4 m a

v délce 12 m. V J polovině skrývané plochy lžice bagru narazila na kamenné seskupení, jakoby část zídky, která tvořila okraj nevýrazného objektu, zasahujícího pod J profil. V tmavším zásypu se častěji objevovaly uhlíky spáleného dřeva. Vyzvedli jsme rovněž nepočetný střepový materiál převážně mladohradištního stáří. Na hrobový zásyp, případně přímo kostrový hrob blízkého velkomoravského pohřebiště jsme však nenarazili.

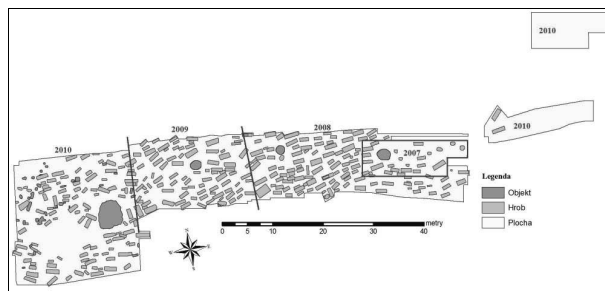
Druhý drobný záchranný výzkum byl od předchozího vzdálen jen několik metrů JZ směrem a bylo nutno jej provést v souvislosti s rozšířením příjezdu k novostavbě domu manželů Šobových a odebráním části vysokého břehu terasy. Místo se nalézalo v těsném sousedství plochy skryté r. 2007, kde vlastně výzkum velkomoravského pohřebiště začal. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 228/91. Nálezová situace zde byla opět i zde porušena, ale i přesto se podařilo těsně nad skalním podložím zachytit, prozkoumat a vyzvednout dva velkomoravské kostrové hroby. Předpokládáme, že byly patrně posledními na samém SV okraji nekropole. Oba zmíněné záchranné výzkumy obšáhly prošetřenou plochu 185 m².

K výše uvedeným dvěma akcím se však začátkem července připojila oficiální písemná žádost Mgr. R. Šoby, abychom dle předchozí dohody ve výzkumu pokračovali na jeho parcele dále Z a JZ směrem. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 222/95. Tím byly jasné dané hlavní cíle celé výzkumné sezóny, což také plně odpovídalo doporučením loňské archeologické komise i našim záměrům – prověřit v ZV ose rozsah velkomoravské nekropole. Výzkum další části velkomoravského pohřebiště tak byl zahájen 5. 7. 2010 a s několika menšími přestávkami pokračoval až do konce září (obr. 128). Zcela záměrně jsme s dokončujícími pracemi čekali na, vlhčí období, kdy se v terénu na skryté ploše zřetelněji projeví mnohdy téměř neznatelné zásypy několika posledních hrobových jam. Při tomto postupu nám tak nemohly uniknout žádné hrobové celky. Hlavní výzkum byl značně náročný, komplikovaný celkem pětinasobným zaplavením plochy a hrobů, které překryla vždy minimálně 15 cm mocná vrstva bahna. Přes problémy se stále opakovaným začišťováním a odstraňováním naplavených nánosů se pozornou a pečlivou prací podařilo eliminovat škody a výzkum úspěšně dokončit. Situace na zkoumané části pohřebiště se od minulých let výrazně změnila. Návěš spráše na ploše, pouze s výjimkou JV cípu a J pásu, zcela vymizela a většina hrobů zde byla již zasekána do zvětralé skály. Výzkum totiž pokryl prostor oblého zlomu návrší a zde od severu k jihu probíhajícího nevýrazného skalního hřbítu, který byl v S zářezu terasy jasně po staletí odoráván. Radlice pluhu tu v pásu až tři metrů obracela jen 22 cm mocnou vrstvu hlíny a současně odkrajovala rovněž povrchovou část zvětralé podložní skály. Při obnažení podloží jsme museli konstatovat, že zářez ve skále při S patě terasy je rovněž 20 cm hluboký a plocha skály nese rovnoběžné hlubší a dlouhé rýhy, souhlasně orientované s terasou, tedy stopy po práci radlice pluhu. Bylo tak zcela evidentní, že v těchto místech budou mělčí hrobové celky zcela zničeny a hlubší porušeny. Navíc se vlastní úložné podmínky v drolivé skále staly hodně nepříznivými jak pro samotné kosterní ostatky, tak

také pro veškerý hrobový inventář. V řadě hrobů se proto kostra téměř nedochovala, kosti se rozpadaly. Stejně tak železné předměty bylo možno vyzvednout pouze v korozi zcela poničených zlomcích. Pozornost na sebe vázal SZ roh skryté plochy, který byl vymezen několika většími a nepravidelnými kúlovými jamkami, zahlubujícími se 10–20 cm do podložní skály. Na SV straně vytvářely pravoúhlé nároží. Jejich význam však zatím, vzhledem k omezené ploše skrývky, uniká. Tuto situaci bude třeba v příštím roce sledovat, dořešit a interpretovat. Může se totiž jednat o zachycenou část většího objektu opřehného o kúlovou kostru, nebo případně také o SZ okraj ohraničeného pohřebiště se vstupem. Tuto představu by mohla podporovat celá nálezová situace dále od zmíněného místa JV směrem. V tomto prostoru, jakoby v užším koridoru, je minimum hrobů, více prázdných jamek a navíc i dvě velké plochy naprosto prázdné, bez hrobů. Jednu z nich, tu východní, kryla světlá a poměrně pevná krusta, rozprostřená do téměř pravidelného, přibližně čtvercovitého tvaru. Její původ a charakter pomohl určit geolog Jihomoravského muzea ve Znojmě dr. Šmerda, který si odebral vzorky a podrobil je v muzeu analýzám. Dospěl k závěru, že krusta o dvou samostatných vrstvách je zbytkem kvalitní vápenné malty a vznikla nejpravděpodobněji jako pozůstatek po míchání této malty na vymezené ploše terénu. K určení jejího stáří posloužila nálezová situace, která dokladovala přímou vazbu kry na dva velkomoravské hroby, do jejichž zásypu svým okrajem malá část kry pronikla a byla zásypem porušena. Nálezová situace zde byla natolik zajímavá, že jsme ji podrobně konzultovali v kolektivu odborníků při jednání archeologické komise dne 30. 9. 2010, následně ještě podrobně prošetřili, přesně zdokumentovali a odebrali velký soubor vzorků. Ten ještě znovu podrobíme analýzám. Zatím se proto k významu a interpretaci zajímavého zjištění nebudeme vyjadřovat. Počkáme na další výsledky šetření, a také na situaci v terénu, která se v sousedství kry otevře JV směrem při připravovaném budoucím výzkumu. Konečně je třeba také zmínit ještě jednu zajímavou odlišnost mezi zkoumanými hroby v roce 2008–2009 a prošetřovanými hroby r. 2010. Ve dříve prozkoumaných hrobových jamkách, zahloubených pouze do čisté sprašové návěje, jsme se téměř nesetkali s kameny. Nyní se nám začaly množit pohřby, obložené v úrovni nebožtíka většími bloky. Materiál je místní, ale kameny byly volné, nepocházely přímo z místa do podložní skály zahlubovaných hrobů.

Z dosud provedené, předběžné analýzy nálezů také vyplývá, že k hrobům, které byly dříve odborníky klasifikovány spíše jako mladé a datovány do mladšího a pozdního velkomoravského období letos přibýly pohřby s nálezy, které lze jednoznačně spojovat i se starším horizontem velkomoravských hrobů první poloviny 9. století.

V rámci základní statistiky lze uvést, že v roce 2010 jsme na prošetřované ploše 585 m² zachytili, prozkoumali a všestranně zdokumentovali celkem 107 kostrových hrobů. Z nich opět část bude podrobena analýzám DNA na Přírodovědecké fakultě MU. Dosud prozkoumaná plocha stále jen malé části pohřebiště dosáhla celkově s výzkumem r. 2010 rozlohy 1620 m², s 341 hroby a 355 pohřbenými jedinci. Z nich bylo 60 % dětí do věku 13 let. Průměrný věk dospělých žen činil 32 let a dospělých mužů

Obr. 128. Znojmo. Plán dosud prozkoumané části velkomoravské nekropole. (digitalizace J. Kováčik).

Abb. 128. Znojmo. Der Plan des untersuchten Teils der zentralen grossmährischen Begräbnisstätte (digitalisiert von J. Kováčik).

42 let. Věkově nejstarší byla žena s bohatou hrobovou výbavou ve věku 75 let. Zajímavý je také počet hrobů s inventářem, kterých jsme zaznamenali 70 %.

Stejně jako v minulých dvou letech byl výzkum prováděn v širší spolupráci s domácími i zahraničními odborníky.

V doporučení, zachyceném v zápisu odborné archeologické komise, se účastníci jednání mj. zcela jednoznačně vyjádřili pro pokračování ve všech záchranných výzkumech a předstihových akcích, a tedy v dalším potřebném zabezpečování archeologické ochrany i dohledu nad kulturním dědictvím na lokalitě a v jejím zázemí, a pro pokračování ve výzkumu pohřebiště především v místech ohrožených stavební činností a také dále Z směrem, s cílem zjištění jeho rozsahu.

Bohuslav Klíma

Literatura

Klíma, B. 2008: Znojmo (okr. Znojmo). *Přehled výzkumů* 49, 461–463.

Resumé

Znojmo (Bez. Znojmo), Hradiště sv. Hypolita – Pöltenberg. Mittlere und jüngere Burgwallzeit. Gräberfeld. Rettungsgrabung.